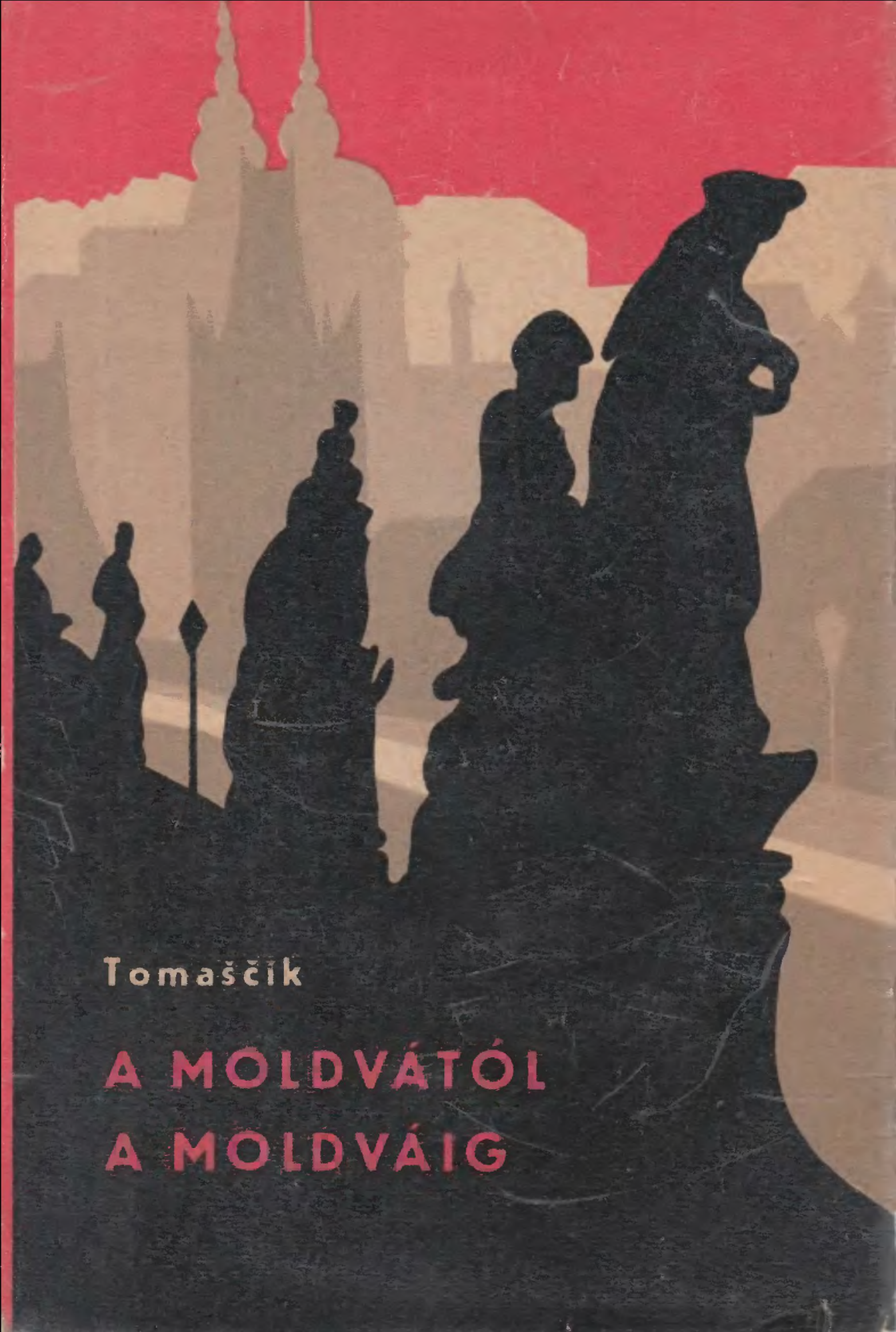

Tomaščik

A MOLDVÁTÓL A MOLDVÁIG

Karol Tomaščík

A MOLDVÁTÓL A MOLDVÁIG

Karol Tomaščík sodró lendületű regénye Prágában kezdődik, a Heydrich ellen elkövetett merénylet utáni napok fojtott atmoszférájának művészi erejű megelevenítésével. A világszép város szomorú és szinte reménytelennek látszó napjaiban az ellenállók hősi áldozatai öntenek erőt a csüggedókbe. Az izgalmas történet megindulásának színhelyéről, Prágából, a szepséges és megalázott Moldva-parti városból az ellenállás hőseivel először a keleti frontra, a belorusz és szlovák partizánokhoz, majd Moszkvába, onnan meg a Szlovák Nemzeti Felkelés színhelyére, végül pedig a feltartóztathatatlanul és diadalmasan előretörő fronttal ismét Prágába, a boldog, felszabadított városba jutunk. Karol Tomaščík a Moldvától a Moldváig vezeti olvasóit, s a regény tarka mozaikokból álló, lebilincselő fejezeteiben rámutat hősei sorsára, milyen kegyetlenül bánt velük a fasizmus, milyen kíméletlenül gázolt az emberéletekben, ha-

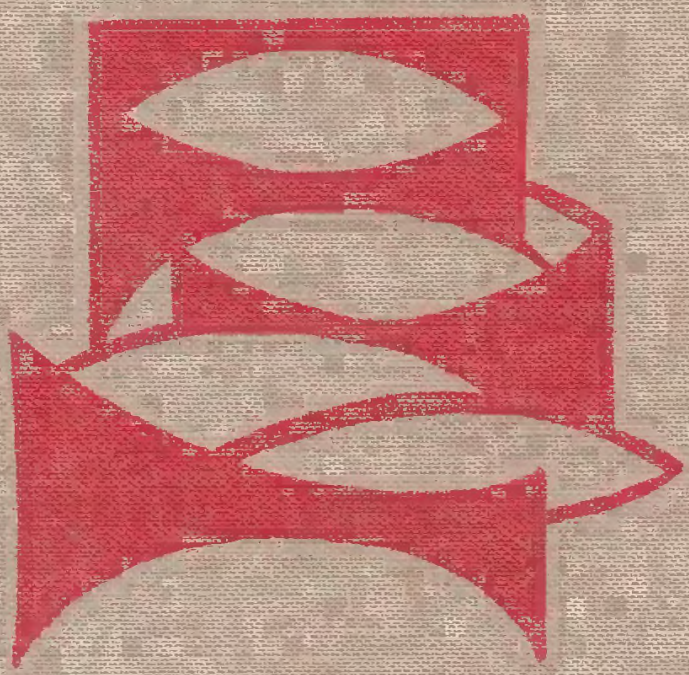

TÓTH ELEMÉRNÉ

elvtársnak

a munkásőrségben kifejtett

kiváló teljesítményéért.

Bp. 1963. VI. 25.

Hidvégi

Dr. Hidvégi Sándor

Mö. XX K. zj. pk.

MUNKÁSŐRSÉG

B—20

Karol Tomaščík

A MOLDVÁTÓL A MOLDVÁIG

1963

Szlovákiai Szépirodalmi Könyvkiadó

© Karol Tomaščík, 1963

Akasztófák árnyékában

Meleg júniusi reggel. Prága fürdik a napfényben. A tavaszi verőfény kicsalogatja az embereket a parkokba, a kertekbe, az ezüstös, békésen folydogáló Moldvához. Ilyen időben mindig sokan járnak kint a folyóparton, Prága parkjaiban, csendes zugaiban. Fiatal szerelmesek, idősebb polgárok, kocsit toló anyák és gyerekek. Ez a mai, ragyogó júniusi reggel is kicsalta az embereket a hűvös kőfalak közül. De a kedvelt, meghitt helyeken most nem látni senkit. Az emberek a forgalmas utcákon nyüzsögnek, és mindenki siet valahová. Sehol sem csendül vidám, megejtő kacagás, a tréfás kedvű, gondtalan prágaiak ma nem nevetnek, a prágaiak ma szomorúak. Arcukon bánat, fájdalom tükröződik, mintha valami elátkozott meseországban élnének, ahonnan nincs szabadulás. Nincs? Pedig kell lennie! Kell lennie! Hiszen ez minden arcon látható. Az idő, az események sodra belevéste ezt a reményt a járókelők szigorú vonásaiba, erélyes, határozott mozdulataikba... Igen, eljön a szabadság, egész biztosan eljön, mint ahogy az éjszakát a nappal követi. De lehet, hogy borzalmas viharral érkezik, mely ezernyi és ezernyi életet pusztít majd el!

Különös hangulatban él Prága ezen a ragyogó júniusi reggelen, néhány nappal a cseh nemzet gyilkosa, Heydrich ellen elkövetett merénylet után. A várost fekete egyenruhás keselyűk vigyázzák. S akit elfognak, lelövik, agyonverik. Egész rajokban hajtják, üldözik áldozataikat.

Ebben a furcsa, emberi hangyabolyban feltűnően kivált környezetéből egy német katona. Békésen lépkedett a Moldva mentén a Károly-híd irányából a Nemzeti Színház felé, mintha semmihez se volna köze, semmi sem érdekelné ezen a világon. Jobb lábára egy kicsit sántított, de nem támaszkodott a botjára, hanem a part menti vaskorlátot ütögette vele, mintha ebből a csengő hangból akarta volna megállapítani a vas minőségét. Olykor megállt, és magas alakja áthajolt a korláton.

Hans Schmidt őrmester megállt egy vékonyka hárs alatt, a Jirásek-hídtól számított nyolcadik oszlopnál. Botját a korlátra akasztotta, táskáját a fa alá állította, és a víz fölé hajolva nézte a part mentén zöldellő sást. A növények hosszú szára megmozdult, és egy vadkacsa úszott ki a zöld sűrűből hat kicsinyével. A katona kenyeret vett ki a zsebéből, szétmorzsolta, és a morzsákat bedobta a vízbe a kiskacsáknak. Az apróságok fürgén úsztak minden morzsa után, aztán megint csapatba verődtek.

Az utcán őrjárat lépése dobog. A lépések zaja visszaverődik a part menti házak magas faláról, és elszáll a Moldva túlsó partja, a Malá Strana felé. A katonák fegyvere lövésre kész. A közelben hirtelen leeresztettek egy ablakredőnyt, és ez úgy hangzott, mint a gépfegyver ropogása. A megriadt katonák szétrebbentek az utcán, puskájuk csövét az ablakokra irányították.

Schmidt őrmester lassan az utca felé fordult, hangosan felnevetett, és megszólalt:

— Csak ablakredőny... Nem kell mindjárt betojnotok!

— Ne hősködj! — szólalt meg a katonák parancsnoka, és megindult Schmidt felé, hogy igazoltassa. De mikor megpillantotta mellén az első és második osztályú vaskeresztet, feszesen megállt, tisztelgett, és szégyenkezve megfordult. A katonák felsorakoztak, lépésük megint ütemesen dobogott az utca kövezetén.

Schmidt őrmester ismét a folyó felé fordult, és tovább figyelte a Moldva sima felületét barázdáló kacsákat. Már nem volt mit dobnia nekik, mert elfogyott a kenyér. Mintha szégyellte volna magát emiatt, tekintetét felemelte a víz-

tükörről. Szeme előtt megjelent a Malá Strana-i oldal pompás látképe, legmagasabb pontján a gyönyörű Hradzsinnal. A váron zászló lengett. A távolból is jól látszott rajta a négyfejű sárkányhoz hasonlatos szörnyalak. A langyos szellő meg-meglebbentette a zászlót, és a négyfejű fekete sárkány úgy ugrált a zászlórúd körül, mintha védeni akarná a fészket, ahová betelepedett. S a szellő erősödésével a sárkány egyre szilajabbul táncolt jobbra-balra.

„Ennek a szörnynek már sok fészke van Európában, mindenütt kísért és gyilkol. És ebben mi is segítünk neki!... Meddig?" — gondolta Hans Schmidt, s arca eltorzult a fájdalomtól. Fogait összeszorította, s idegesen markolászta botját. Ekkor egy fekete, kupola formájú felhő kúszott az égbolton a vár felé. Körülötte kisebb bárányfelhők eveztek. Olyanok voltak, mint egy legelésző birkanyáj, mely fehér csipkefodorként vette körül fekete halinába bújt pásztorát. Az égi nyáj most eltakarta a nap fényét, s a Hradzsint egészen beburkolta a fekete felhő árnyéka.

Schmidt őrmester agyában egyszerre nyomasztó gondolatok ébredtek. Tulajdonképp csak ma bocsátották el a gyógyintézetből, ahol csupa nyomorék adott egymásnak találkozót, és szeme előtt most felidéződtek az utolsó percek, amiket ebben a szenvedések házában töltött.

Mikor tegnap sétájáról hazatért, jóformán még az ajtót se csukta be maga mögött, mikor egy sovány, magas, szinte kígyószerű tiszt nyitott a szobájába. Egészen közel lépett hozzá, és haragos tekintettel, bosszús hangon kérdőre vonta:

— Hol járt, Schmidt?

— Sétálni voltam, százados úr... — felelte Schmidt nyugodtan.

— Maga ezrednyomorékja, hát nem tudja előre bejelenteni? Ha az embernek szüksége van magára, hát felkutathatja ezt az egész átkozott várost, hogy a nyomára akadjon! Maga meg isten tudja melyik lebujban korhelykedik. Csupa ilyen emberrel, mint maga, bizony nem jutottunk volna el idáig, ahol vagyunk. Nem tudom, miért kapta a vaskereszteit... Különben is...

Schmidt mondani akart valamit, de mintha megmerevedett volna a szája.

Schmidt mögött egy süket, mindkét lábára csonka katona feküdt az ágyon. Hanem valamit azért mégiscsak hallhatott, illetve megérthetett abból, amit a százados Schmidtnek mondott. De egyáltalán nem érdekelte a dolog. Csak meg akart fordulni fekhelyén, hát megrántotta Schmidt zubbonyát és magához húzta. A százados éles tekintetet vetett a fekvőre, az azonban rá se hederített. A meglepett Schmidtre pillantva, az ágy alá mutatott, ahol egy porcelán edény fehérlett. Mikor Schmidt lehajolt, elmosolyodott. A századost majd a fene ette mérgében. Mintha csak erre az alkalomra várt volna, mérgesen, a fogai közt sziszegte:

— Schmidt, holnap a helyőrségi parancsnokságra irányítom! Könnyebb szolgálatra igazán alkalmas már!

— Parancsára, százados úr... — állt Schmidt feszes vigyázzba.

A láb nélküli katona a századosra tekintett, aztán teli torokból elkiáltotta magát:

— Engem is, százados úr! — és hátat fordított a tisztnek.

A százados nem felelt, de távozóban még szétnézett a szobában. Csupa nyomorékot látott. Megállt az ajtóban, odafordult Schmidthez, s még mindig haragos, gyűlölködő hangon csak ennyit mondott:

— Mindjárt reggel jelentkezzék nálam!

Majd feleletet se várva kilépett a folyosóra.

Schmidt az ajtóhoz ment és meggyújtotta a kék villanylámpát. A teremben húsz ágyon húsz fiatal csonka test feküdt. Ha bábuk lettek volna, senki talán feleannyi ép testet sem tudott volna összeilleszteni belőlük. A fehér huzatos katonai pokrócok azonban eltakarták a siralmas, borzalmas látványt. Mikor a szoba elcsendesedett, néhány fej kibújt a takaró alól és felemelkedett. Schmidt ágyszomszédja, miközben Schmidt odanyújtotta neki az üres porcelán tálat, megszólalt:

— Csak ki akartam kergetni ezt a marhát! Könnyű háborút viselni a hátországban, pálcával a kézben!

— Ha úgy egyszer megkóstolná, milyen az orosz tüzérség,

biztosan lelohadna a kedve! — mondta valaki a szoba túlsó végében.

— Az mind semmi! De Moszkva, az csak az igazi mennydörgés! Az ember azt se tudja, honnan zúdul rá az áldás, az égből-e vagy a földről, elölről-e vagy hátulról... Ott bezzeg még a lakkcsizmáját is elvesztené! — sóhajtott egy katona az ablaknál.

Schmidt odament az ablakhoz, kinyitotta, félrehúzta a fekete elsötétítő papirost, és egyszerre friss júniusi levegő áradt a helyiségbe. Kifülelt az elhagyatott utcára, melyen olykor egy-egy katonai autó robogott végig. Egyszer csak a sarok mögül tankok egyre erősödő dübörgése, zakatolása hallatszott. Most már a szomszédos ablakok is sorra kinyíltak, és kíváncsi fejek néztek ki rajtuk. Tankok cirkáltak Prága utcáin. Nagy robajjal haladtak el a kórház ablakai alatt, és a szoba egyszerre megtelt az égett benzin szagával. A szomszéd ablaknál két nyomorék beszélgetett.

— Keresztben kellett volna átvágniuk, nem pedig hosszában végigmenniük az utcákon! — mondta az egyik.

— Jut arra idő a háború után is... — felelte a szomszédja.

— Itt is rendet teremtünk majd! — szólalt meg ismét az első.

Schmidt megismerte őket a hangjukról, és magában azt gondolta: „Inkább azzal törődnétek, mi lesz veletek holnap, nem pedig aztán, a háború után!"

Mikor kedvére kigyönyörködte magát az alkonyba burkolódzó Prága szépségében, becsukta az ablakot, és lassan az ágyához sántikált. Azt se tudja, hogy múlt el fölötte az éjszaka. Reggel mindjárt felöltözött és lement a százados irodájába, hogy jelentkezzék. Szomszédja ugyan marasztalta, várja meg, míg bejön a főorvos, de Schmidt döntött már. Mikor belépett az irodába, a százados már előkészített iratokkal várta.

— Abban a szobában mindnyájuknak az a szerencséje, hogy egytől egyig nyomorékok. Különben ellátnám a bajukat! — fenyegetődzött a bosszús százados, miközben átadta Schmidtnek a papírokat.

Schmidt átvette a prágai katonai helyőrségnek címzett borítékot. Jobbjában a botját szorongatta, baljával feltette a sapkáját, aztán kinyitotta az ajtót. Még visszament a szobájába, hogy elbúcsúzzék a százados döntését kíváncsian váró bajtársaitól.

— No mi van? — kérdezte a süket lábnélküli.

— Már itt a zsebemben... visszavonhatatlanul... — húzta elő Schmidt a papírokat. — Hogy, aszongya, már eleget henteregtem ebben a fényűző szanatóriumban.

A rokkant nehézkesen a könyökére támaszkodott, és kegyetlenül szitkozódni kezdett. Schmidt elgondolkodva nyugtatta:

— Csillapodj, minden rosszban van valami jó is.

— Remélem, eljössz néha meglátogatni bennünket... — kérte az ajtó mellett fekvő beteg.

— Eljövök... — mondta Schmidt már az ajtóban, melynek szárnyát kilökte a botjával.

Most pedig itt áll a Moldva partján. Nagyon kívánta már, hogy lássa nyugalmas folyását. Mintha erővel és nyugalommal töltené el lelkét a széles medrében tovahömpölygő nagy folyó látványa. S mikor végre betelt a folyón túli kertek gyönyörködtető látványával is, lassan megindult a parancsnokság felé. Egy kis parkon haladt át keresztben. Táskája nem volt nehéz, de ezen a meleg délelőttön még a botját is súlyosnak érezte. Sok embert látott az utcán, amint erre-arra igyekeznek. Sietnek, loholnak, úgy ugrálnak fel a villamosra, mintha az utolsó járat lenne. Egy járókelő, gondolataiba mélyedve, vigyázatlanul halad át az úttesten, észre se veszi, hogy egy robogó autó majdnem elütötte. Csak akkor ocsúdik fel, mikor már a fékező kerekek átható csikorgását hallja. A sofőr kidugja a fejét, és néhány választékos szót kiált az elgondolkozott járókelő felé. Az azonban közönyösen csak lépked tovább, és közben a földet, egyre csak a földet nézi.

„Miért nem nézik az emberek a tavaszi égboltot? Miért nézik olyan meredten a földet?" — töpreng magában Schmidt, ahogy a prágai utcákat rója.

Átmegy egy útkereszteződésen, aztán valami keskeny át-

járón, és mindenütt sok hely jut neki... Talán a műlábát tisztelik? De miért térnek ki neki, mint egyáltalán minden más egyenruhásnak is, ilyen feltűnően? És miért néznek az emberek mind oly komoran a világba? Senki se mosolyog! És mikor beszélgetők mellett halad el, szavuk elnémul, fejüket válluk közé húzzák, szemük mintha valami elvesztett tárgy után kutatna a földön.

A járókelők megpihennek a kis park padjain, az idősebbek, hogy egy kis friss levegőt szippantsanak, s a gyerekek, csak úgy, a játék kedvéért, az ölükbe csimpaszkodnak, a fiatalok pedig, hogy zavartalanul elbeszélgessenek. Schmidt megfigyeli, amint két német katona leül egy félig üres padra, mire a polgári ruhás emberek máris felkelnek és továbbállnak. Neki is kedve volna hozzá, hogy leüljön, de ez a látvány a szívébe szúrt. Végül mégis felbátorodik, megindul az egyik pad felé, ahol egy szabad ülőhely hívogatja. Nem, tőle nem fognak félni, hiszen ő nem bántott senkit. Így bátorítja magát, mialatt a pad felé lépked. Már ott is áll előtte, nézi az üldögélőket, és csehül szól hozzájuk:

— Szabad? Leülhetek?

Mind szinte parancsszóra felállnak. Az öreg bácsi fogja a botját, a nénike összegöngyöli a kötését, az anya megigazgatja a gyerekkocsit, aztán mindnyájan elindulnak.

— Maradjanak! Nyugodtan ülhetnek tovább! — szól Schmidt a távozók után.

— Majd éppen veled ülök egy padon! — dörmögi az öreg. A néni meg alig észrevehetően megböki a könyökével:

— Ezek a legrosszabbak, csehül is tudnak!

Schmidt egyedül maradt a padon. Táskáját letette a földre, hogy másoknak is maradjon hely mellette. De senkit se csábított a társasága. Hiába integetett egy játékos kisfiúnak is, aki pajtását keresve futkosott a parkban. Mert mikor a fiúcska, a padhoz érve, észrevette, hogy majdnem beleütközött az ott üldögélő német katonába, hirtelen visszahőkölt, és többé már nem törődött sem a játékkal, sem pedig a pajtásával.

— Gyere, fiacskám! — kiáltott feléje Schmidt barátságosan.

De ezzel se ment sokra. A gyerek csak még jobban megijedt, és elinalt.

Schmidt magára maradt. A sétány és egy széles pázsitos rész választotta el az utcától. A fehér virágos zöld bokrok ágai ráhajoltak a pad támlájára, és valósággal eltakarták a katona fejét. Egy félkarú öreg járkált a parkban, bádogvödörrel a kezében. Baljában cipelte, jobb oldalán üresen lötyögött a régi osztrák egyenruha zubbonyának ujja. Időnként megállt, körülnézett, és szöges botjára szúrta az eldobált papírokat, hogy a vödörbe gyűjtse. Aztán elegyengette a letaposott füvet, megigazgatta a szemetes kosarat, és gondosan beleszórta a hulladékot. Megtisztította a parkot a szeméttől, mint harkály az erdőt a féregtől. Végül odavitte a vödröt Schmidt padjához, majd ismét visszament. Hóna alá vette a botját, hogy cigarettacsutkákat szedjen fel a földről. Schmidt is eldobott egy papírdarabkát a pad közelében, s mihelyt az őr észrevette, odament és felszúrta a botjára.

— Maga hadirokkant? — kérdezte Schmidt németül.

— Igen... — bólintott az öreg, s már indult is tovább.

— Hol sebesült meg? Oroszországban?

— Nem, Verdunnál.

— Én meg Oroszországban. Nézze, én is bottal járok.

— Úgy kell nekünk, nem volt ott semmi keresnivalónk. Nekem Franciaországban, magának meg Oroszországban. Ültünk volna otthon a fenekünkön, és ne engedelmeskedtünk volna császárok meg hadvezérek parancsainak!

Ezt az öreg már csehül mondta, gondolván, hogy a német így nem érti. Schmidt ugyan megértette, de nem akarta elárulni magát, nehogy az öreget elriassza. Előhúzta a cigarettatárcáját, és megkínálta. Az öreg aggodalmasan tekintett a jótevőre, majd a cigarettára, és mielőtt kinyújtotta volna érte maszatos kezét, beletörölte szutykos nadrágjába. De mikor látta, hogy keze nem lett tisztább, felbátorodva így szólt:

— Vegyen ki maga egyet, kérem.

Schmidt átnyújtott neki egy cigarettát, és tüzet is adott. Az öreg ott állt előtte. Nagy biztatgatásra végül mégis leült.

— Ó, ez a háború! — sóhajtott fel Schmidt.

— Bizony, a háború... Borzasztó dolog az... És az emberek még borzalmasabbá teszik! — felelte az öreg csehül.

Aztán elfordította a fejét, és botjával a levegőben hadonászott, mintha valamerre mutogatna.

Schmidt hallgatott. Érezte, hogy neki is szól az öreg szemrehányása.

Az utca zajába, a villamosok csörömpölésébe, autók tülkölésébe, hirtelen beleharsogott a prágai rádió szünetjele. Schmidt körülnézett, kereste a hang eredetét.

— Itt, e mögött a terebélyes fa mögött... A villanyoszlopon van a hangszóró... — mutatta az öreg a botjával.

A szünetjel elhangzott, és megszólalt a bemondó:

— Felolvassuk azok nevét, akiket a Heydrich birodalmi helytartó elleni merénylet elkövetése, illetve előkészítése miatt, valamint a merényletben való bárminemű közreműködésük miatt kivégeztek.

Az emberek nem álltak meg a hangszóróknál. Sőt, mintha szaporábbra fogták volna léptüket. Mindenki attól rettegett, hogy talán valami kedves ismerőse vagy hozzátartozója nevét hallhatja.

A bemondó hangja nyomasztó egyhangúsággal sorolta fel a neveket. Tompán zúgott ez a hang végig a prágai utcákon, és éles késként hatolt az emberek szívébe.

Schmidt az öreggel együtt felkelt a padról, s mindketten figyelmesen hallgatják a rádiót. Olyanok most, mint valami korhadozó kerítés két fölösleges karója. Hallgatják a rádiót, pedig csak az elítéltek és már kivégzettek névsorát közli, neveket, amelyek közt egyikük sem talál ismerőst.

A hangszóró elhallgatott, s nem egy járókelőnek mintha kő esett volna le sajgó szívéről, hogy ismerősei közül senki sincs a szerencsétlenek között.

Schmidt megint leült az öreggel.

— Ez már nemcsak háború! — csóválja fejét az öreg.

— Igaza van... — bólogat Schmidt, és megfogja táskáját.

— Ne menjen még... — marasztalja az öreg.

— Mennem kell... Szolgálat... — mondja hibás cseh kiejtéssel Schmidt.

— Szolgálat! — legyintett közönyösen az öreg. — Ma szolgál az ember, holnap pedig... ördög tudja, hová kerül!

Aztán, hogy ezek a meggondolatlan szavak kicsúsztak a száján, elhallgatott. Félénken, gyanakvón pillantott szomszédjára. De a német katona csak mosolygott, majd felállt, és a zöld pázsiton átment az úttest melletti járdára. Villamosra akart ülni, de megint megszólalt a rádió. Táskáját közvetlenül a hangszóró alá állította, és figyelt, nem ismétlik-e meg az előbb elhangzott névsort. Nem ismételték meg, a bemondó újabb névsorba kezdett... Újabb, további áldozatok!

A hangszóró már elhallgatott, de Schmidt még mindig ott ácsorgott elgondolkozva, lehajtott fejjel... Gyilkolnak itt is, mint Lengyelországban, Franciaországban, Oroszországban, gyilkolnak mindenütt, ahová a német hadsereg csak betette a lábát! Ki tudja, vajon nem gyilkolnak-e odahaza is, magában Németországban?

A gyalogjáró mellett autófék csikordult. A kerekek két fekete csíkot hagytak a kövezeten. A járókelők megijedtek a német személyautótól, félelmükben többen máris elpárologtak a közeléből. Hiszen ezekben a napokban nem egy áldozat került így, az utcáról, az elítéltek közé. A sofőr megindult a villanyoszlophoz támaszkodó katona felé. Schmidt ott állt elgondolkozva, s még a hirtelen fékezés zaja sem zavarta meg. A sofőr a katona arcába nézett, nem tévedett-e, aztán örömmel a vállára csapott:

— Mégiscsak megtaláltalak, Johann!

Schmidt megrezzent, s meglepetten nézett a sofőrre. Alig tudott megszólalni:

— Hogy kerültél ide?

— Helyőrségi kocsikat vezetek, és ma tudtam meg az egyik irodai beosztottól, hogy te is hozzánk kerülsz... Azt mondta, már telefonáltak... — magyarázta Schmidtnek a barátja.

— Kitűnő, még el sem indulok a helyőrségre, és máris tudjátok, hogy oda kell mennem! — mosolygott Schmidt.

— Helyed is van már, méghozzá valóban kitűnő!

— Milyen?

— Menetlevelek... Már előre örülök, hogy minden hónapban hozzájutok majd egy kis szabadsághoz!

— Nem értlek... Menetlevelek... No, hacsak... Aha, talán a szabadságos leveleket bízzák majd rám?

— Úgy bizony, pontosan azt... De kérlek, mit ácsorogsz itt, ennél az oszlopnál, hiszen itt nincs villamosmegálló.

— A rádiót hallgattam.

— Eredj már! — nevette el magát a sofőr. — Mit hallhatsz itt az utcán?

— Azoknak a névsorát olvasták fel, akiket a merénylet előkészítése miatt kivégeztek.

A sofőr elfintorította az arcát, és baljósan hümmögött:

— Hm... A Heydrich elleni merénylet... No, ez hosszú nóta lesz. Most nyílt rá csak igazi lehetőség, hogy gyökeresen elintézzük a cseh kommunistákat. És ezt a nótát addig fújjuk majd, míg az utolsónak is vége!

— Nem értlek, Kurz.

— Pedig így van. A bolsevisták megölték Heydrichet, mi pedig most elhallgattatjuk a bolsevistákat.

— Gondolod, hogy azok, akiknek a nevét felolvasták, csakugyan mind kommunisták voltak?

— Lehet, hogy nem mind, de ez nem is fontos. A fontos az, hogy alaposan megritkítjuk a soraikat. És ez most páratlan lehetőség arra.

Schmidt egy közeli fára pillantott, onnan ismét Kurzra, homlokát ráncolta, botjával a homokban turkált. Látszott rajta, hogy erősen gondolkozik.

— Fütyülj a világra. Arról van szó, hogy minden bolsevista megdögöljön, ennyi az egész. Gyere már, az ördögbe is, mert megsüketülök ez alatt a hangszóró alatt! — mondta Kurz, és dühös pillantásokat vetve a hangszóróra, megindult az autó felé.

— Elviszel?

— Kevés az időm, de ha rólad van szó, Johann, akár a világ végére is elviszlek.

— Ha sietsz, nem tartóztatlak.

— Annyi időm még akad — mondta a sofőr kedveskedve,

aztán bedobta Schmidt táskáját a hátsó ülésre, és kinyitotta az ajtót.

Schmidt óvatosan dugta be műlábát az autóba.

— Fáj még?

— Fáj — sóhajtotta Schmidt.

— Elmúlik. Nálunk a helyőrségen egész nap ülni fogsz. Ott majd megpihen a lábad.

— Úgyis járt volna még nekem valami szabadság.

— Most ne nagyon erőltesd a szabadságot. Igyekezz inkább beülni valami rendes helyre, amíg botot markolsz. Mindenki látja, hogy rokkant vagy, így hamarább elintézheted minden dolgodat.

— Mit kellene elintéznem? Az asszonyhoz akarok menni!... — dohogta Schmidt.

Az autó megindult.

— Valami nagykutyáért mész? — kérdezte Schmidt csak úgy mellékesen.

— Ellenkezőleg. A Gestapo főnöke megkérte a parancsnokunkat, adja kölcsön neki az autót. A feladat ugyan szigorúan titkos, de hát te azért tudhatsz róla. Valami kommunistának nem akart megoldódni a nyelve úgy, ahogy a Gestapo szeretné.

Schmidtnek nem megy a fejébe, mit akar a Gestapo csinálni egy kommunistával a személyautóban. Hiszen a foglyokat másféle autókon szállítják. Csóválja hát a fejét, aztán Kurzhoz fordul:

— Nem értem.

— Hát az úgy van, tudod, hogy meg akarják egy kicsit kocsikáztatni Prágában, hadd lássa a város szépségeit. Lehet, hogy akkor aztán kinyitja a száját. Ha beszélni fog, életben marad, szabadlábra is kerülhet, ha nem, akkor már nem is látja többé mindezt a sok szépet.

— És mi lesz, ha városnézés közben még jobban összeszorítja a fogát?

— Hát, sokat nem fognak cicázni vele... Elintézik... — felelte Kurz gúnyos mosollyal.

Schmidtet előbb csak meglepte, milyen közömbös hangon beszél Kurz mindezekről, de most, ebben a pillanatban, már

utálkozás fogta el. Tudta, hogy Kurzba vajmi kevés emberi érzés szorult, hogy igazi bátorság is hiányzik belőle, de hogy ilyen durva lelkű, azt nem sejtette. Együtt szolgáltak a lengyel hadjárat idején, és Kurz ott belelőtt a lábába, hogy elkerülje a harcokat és szabaduljon a további frontszolgálattól. Kettőjükön kívül senki sem tudott erről, és Schmidt akkor elnézte neki ezt a cselekedetét, úgy vélte, hogy Kurz azok mellé áll, akik fegyverüket saját parancsnokaik ellen fordítják. Most azonban látta, hogy más volt a dologban.

Az autó megállt a helyőrségi parancsnokság kapuja előtt. Az őr már nyitotta is a kaput, de Kurz jelezte, hogy nem hajt be, és a kiskapuhoz hátrált. Schmidt kiszállt, Kurz meg átnyújtotta neki a táskáját a hátsó ülésről. Aztán elkísérte egészen az irodáig.

A helyőrség parancsnoka nem volt ott, helyettese pedig, aki mintha maga is félig rokkant lett volna, el sem olvasta az írást, amit Schmidt átadott neki, csak ránézett a kitüntetéseire, és legyintett:

— Remélem, nem megy majd olyan rosszul a dolog, mint ahogy azt telefonon közölték velünk. Különben majd kiderül, ha dolgozni fog.

Schmidt azonnal elfoglalta helyét az irodában, ahol az útiparancsokat és szabadságos leveleket intézték. Az őrmester átadta neki az elintézendőket. A frontra készült. Nem lelkesedett érte túlságosan, de hát mit tegyen, mondta, a frontnak nagyobb rá a szüksége. És hogy valamelyest megnyugtassa, megvigasztalja magát, hozzátette:

— Itt rohadjak a nyomorékok közt? Inkább megyek ki a frontra!

Aztán összeszedte minden holmiját, amit unaloműzőnek hozott ide az irodába. Végül a führer képét is bedugta a kofferébe. Csak két csupasz asztal maradt utána, tintatartó nélkül, a falon pedig a kép kifakult helye.

Schmidt délután rendbe hozta az irodát, az iratokat elzárta a szekrénybe, és már éppen menni készült, mikor az ajtóban váratlanul megjelent Kurz. Köszönés nélkül lépett a szobába, egyenest az asztalra telepedett, és Schmidtre nézett:

— No mi van? Hogy tetszik itt nálunk?

— Még nem tudom, mi jót mondhatnék.

— Eljön annak is az ideje. Minden kezdet nehéz. Majd megszokod.

— Igyekszem, hogy megszokjam.

Az ajtó megnyikordult, és Kurz gyorsan leugrott az asztalról. Az iroda ajtajában egy magas termetű ezredes állt. Szigorú pillantást vetett mindkettőjükre, majd egyenesen Schmidthez lépett:

— Mutassa a mai munkáját!

Schmidt kinyitotta az asztalfiókot, kivett egy vastag könyvet, és átnyújtotta a menetlevelek füzetét. Az ezredes belenézett a könyvbe, aztán összehasonlította a beírt adatokat. Végül mindkét könyvet becsukta és visszaadta.

— Jól van. Mindennap ilyen rendben legyen! A kaszárnyából pedig ne távozzék el fölöslegesen! Ne feledkezzék meg róla, hogy a szolgálatos őrmesternek minden lépéséről tudnia kell!

Az ezredes még körülnézett az irodában, aztán kiment.

— Barátocskám, ehhez az emberhez tartsd magad! — tért magához Kurz az ijedelemből. — Mellette még viheted valamire. Itt Prágában már sokakat juttatott jó állásba. Lakással sem kell törődnöd. Egy héten belül családoddal együtt Prágában lakhatsz. És nem is akárhol, hanem a villanegyedben!

— Talán a lakáshivatal is az ő hatáskörébe tartozik?

— Nem, de ő a Gestapo gazdasági tanácsadója. Egyike azoknak, akik a várost a megbízhatatlan csehektől megtisztítják.

— És hová telepítik őket?

— Meglátszik, hogy nem régen vagy Prágában... — mosolygott Kurz, aztán cigarettára gyújtott, és így folytatta: — Hová? Hát Kobylisybe, Mauthausenba, Oświęcimbe... Ott aztán ellátják a bajukat!

Kurz beszéde egyre jobban meglepte Schmidtet. Ráeszmélt, hogy ez előtt az ember előtt óvatosabbnak kell lennie. Ezért mohó érdeklődéssel megkérdezte tőle:

— És soká fog még tartani ez az áttelepítés?

— Hm... — bólogatott Kurz, és cigarettája hamuját

a kiszáradt tintatartóba rázta. — Ha még egy-két merénylőt küldenek ide Londonból, Prágában nyoma se marad a kommunistáknak, de még a cseheknek sem. Világos, hogy mindennek ők maguk az okai! — tette még hozzá olyan komolyan, mintha ő maga lenne a vádló meg a védő is egy személyben.

Schmidt ránézett, és alig tudta türtőztetni magát, hogy szemtelen pofájába ne vágja a véleményét. De nem szólt semmit. Érezte, hogy ez az ember a legrosszabbra is képes, és gondolatban igyekezett meggyőzni önmagát, hogy legokosabb, ha kitér az útjából.

Kurzot bántotta Schmidt tekintete, de ennél is nyomasztóbbnak érezte a hallgatását. S hirtelen eszébe jutott a nap, mikor belelőtt a lábába. Arcát elöntötte a pír, mikor arra gondolt, hogy Schmidt ezért megveti. Nem mintha szégyellte volna magát, de bosszantotta, hogy adott alkalommal esetleg kiderülhet az igazság. Előhúzta zsebéből cigarettatárcáját, megkínálta Schmidtet, és maga is ismét rágyújtott, hogy elűzze nyomasztó gondolatait. De ez sem segített. Bántotta, hogy itt van előtte az az ember, aki öncsonkításának egyetlen tanúja. Igen, bosszantotta a dolog, és magában átkozta Schmidtet, hogy az ördög éppen ide terelte. Egy ideig mindketten némán álltak, és olyan mohón szívták cigarettájukat, mintha versenyeznének, melyikük szívja el előbb. Aztán Kurz letette félig elszívott cigarettáját az asztal szélére, kezét keresztbe tette a mellén, és arca gúnyos vigyorba torzult:

— Micsoda véletlen, hogy találkoztunk, mi?

— Az... — mosolygott Schmidt. — Én azt hittem, hogy te valahol Franciaországban már a borpincék fölött uralkodol.

— Még nem... De francia borom azért már van... És ami eddig nem történt meg, még megtörténhetik!

— Még mindig úgy szereted a borocskát?

— Hát, ahogy vesszük... De mit fecsegünk róla, gyere, menjünk egy pohárkára! Persze nem holmi kávéházba!

Megfogta Schmidt vállát, és már húzta is kifelé.

Kurz fényűző lakására mentek.

Schmidt, mikor belépett az előszobába, megtorpant az ajtóban meglepetésében, nem tudta, hová nézzen előbb, az értékes képekkel teleaggatott falakra vagy a drága műbútorokra. Már a berendezésen s a képeken is meglátszott, hogy Kurz igencsak értékes dolgokat hordott itt össze. A lakás olyan volt, mint valami műgyűjtemény-kiállítás.

— Látod, itt is egy cseh lakott... — mutatott Kurz a lábával befelé. — Úgy értesültünk, hogy családjával együtt helyeselte a Heydrich ellen elkövetett merényletet.

— Szóval csehek laktak itt? — kérdezte Schmidt értetlenül.

— Igen, de most már enyém a lakás.

— És ez a berendezés is itt volt?

— Valami volt már itt belőle, néhány dolgot meg más lakásból hoztam.

— Hm, szépen összehordtad, igazán szépen.

— Ne félj, neked még ennél is szebb lakásról gondoskodom itt Prágában.

Kurz kisietett a konyhába, s a jégszekrényből két üveg bort húzott elő.

— Valódi francia — mondta, mialatt a poharakba töltött.

— Csakugyan — hagyta rá Schmidt kis idő múlva.

Kurz arckifejezése, tekintete borozás közben megváltozott. Újból megtöltötte a poharakat, s az üres üveget a földre állította. Az asztal alatt erősen megmarkolta az üveg nyakát, s közben a fogát csikorgatta. Villámgyorsan latolgatta a helyzetet. Elég, ha lesújt az üveggel, akkor aztán soha senki sem tudhatja meg, mi az igazság a sebesülése körül. Ködös tekintettel méregette a nyugodtan ülő Schmidtet. Schmidt meg azt hitte, Kurzot rosszullét környékezi.

— Csak nem ártott meg? — kérdezte. — Hiszen te mindig híres ivó voltál!

Kurz elengedte az üveget, s erőltetetten felnevetett. Közben két aranyfogát villogtatta.

— Dehogy ártott meg, barátom! Kétszer ennyit is elbírok én, és semmi bajom tőle!

— Bocsáss meg, igazán azt hittem... — magyarázkodott Schmidt.

— Hanem azt szeretném látni, te bírod-e így!

— Ma már nem, majd máskor. Még dolgom van, és nem akarom, hogy észrevegyék, hogy ittam.

— Ugyan, hagyd a munkát! Nem nyúl az, nem fut el előtted. Ülj még egy kicsit! Még meg sem ünnepeltük igazában a találkozásunkat... — Schmidt felállt, a botjára nézett. — Kár, hogy már mész, megmutattam volna a pincémet is, ahol még spanyol bor is akad. Hiszen a legjobb barátom vagy, ilyen barátom nem is volt soha!

— Mindkettőnket egyforma sors ért, mindketten rokkantak vagyunk, segítenünk kell egymáson! — helyeselt Schmidt, és nyíltan Kurz arcába nézett, mikor az a „rokkantak" szónál elpirult.

— Te más vagy, mint én, te valóban megsebesültél... én pedig...

— Ne emlegesd már ezt, Kurz, hiszen rajtam kívül senki se tud róla, én meg, elhiheted, hallgatok, mint a sír!

És Schmidt a jobbját nyújtotta Kurznak, bizonyítékul, hogy őszintén gondolja, amit mondott.

Kurz mindkét kezével sietve megragadta, mintha attól tartana, hogy Schmidt talán visszavonja a szavát. Aztán gyorsan lehajtotta a fejét, és mielőtt még Schmidt felocsúdhatott volna, kezet csókolt neki.

— Bocsáss meg, de ma nagyon sietek. Máskor majd minden borodat sorjában megkóstoljuk.

— Nos, hát legyen, ahogy te akarod... — felelte Kurz, már nem tartóztatta Schmidtet, és elkísérte egészen a kapuig.

Schmidtet az egész úton bántotta, nyugtalanította a gondolat, hogy kulcsait az irodai asztalon felejtette... Jöhet valami szolgálatos ellenőr, megtalálhatja, és ebből csak fölösleges kellemetlenségek származnának! Bár villamoson az út nem tartott sokáig, mégis végtelen hosszúnak érezte. A megállótól már legszívesebben futott volna, ha nem fél, hogy valaki meglátja és talán még a sebesülésében is kételkedhet.

A kulcsok csakugyan ott feküdtek az asztalon, szépen egymás mellett, mintha csak odakészítették volna neki. Schmidt a le sem zárt asztalt nyitogatta, és le is ült, hogy

ijedelméből magához térjen. A nyitott íróasztal mellett ült, és tenyerébe hajtotta a fejét. Tompa fájdalom hasogatta. Először azt hitte, Kurz bora árthatott meg neki, de később rádöbbent, hogy nyomasztó gondolatok cikáznak zűrzavarosan az agyában és mindegyik Kurz körül forog... Pedig már nem is akar rá gondolni, semmire sem, ami vele összefügg! Mégis világosan látja Kurzot, amint menekül a frontról, hogy itt a hátországban arcátlanul alázatot színleljen Hitler bábjai előtt, csak azért, hogy könnyelműen, gondtalanul élvezhesse az életet. Nem törődik vele, ki hogyan szenved miatta, csak ő dúskáljon minden jóban! Mit számít az, hagy egy-két csehet felakasztanak? Nem bánná, ha valamennyit felkötnék, csak neki legyen szép lakása, elegendő bora, könnyű élete.

A folyosón lépések hangzottak. A szolgálatos benyitott az irodába. Megállt az ajtóban, üdvözölte Schmidtet, és jelentette, hogy az ezredes hívatja. Schmidt haragosan felemelte fejét, széttárta kezét, majd öklével az asztalra ütött, s mikor a katona kiment, megfenyegette a levegőt:

— Majd megmondom én neked, hogy ki vagy!

Az irodában előírásos tisztelettel köszönt. Feszes vigyázzban maradt, de az ezredes mindjárt hellyel kínálta, s egy karosszékre mutatott. Schmidt óvatosan leült, műlábát gondosan odahelyezte a botja végéhez, ahogyan megszokta. Az ezredes is karosszéket húzott magának a kerek kisasztalhoz, aztán cigarettával kínálta meg Schmidtet. A kisasztalon már ott feküdt előtte egy zöld fedelű irattartó. Mindketten cigarettáztak, és egy ideig némán ültek egymással szemben. Schmidt idegesen szorongatta egyik kezében a cigarettát, a másikban a botját. Végül az ezredes bólintott, és elmosolyodott:

— Kérem, Schmidt úr, áttanulmányoztam az iratait, és leszögezem, hogy sokra értékelem háborús érdemeit és kitüntetéseit. De mindez ma nem elég. Tekintettel rokkant voltára, führerünk nevében elhatároztuk, hogy katonai megbízottként kiküldjük a hadsereg számára dolgozó zseblámpagyárba. Néhány napig persze még itt marad. Ezt a barátjának, Kurznak köszönheti, aki a sofőröm. Ő ajánlotta magát felügyelő-

nek abba a gyárba. Azt mondta, már régen ismeri magát.

Schmidtet a hír úgy megzavarta, hogy az ezredes hiába várt az alázatos „köszönöm"-re. Szemrehányó tekintetet vetett Schmidtre, majd így folytatta:

— A gyárban maga képviseli majd a hatalmunkat, és csírájában elfojt mindent, ami ellenünk irányulna!

Az ezredes ezeknél a szavaknál olyan arcot vágott, mintha azt akarná jelezni, hogy jómaga is sajátkezűleg elpusztít mindent, ami Schmidtnek új beosztásában az útját keresztezné.

— Nagy feladat ez nekem, ezredes úr! — tért magához meglepetéséből Schmidt. — Félek, hogy nem tudok majd megbirkózni vele, hisz nyomorék vagyok! — mondta mentegetőzve, s igazolásul megemelte műlábát.

— Ne húzódozzék. A gyáros a mi emberünk. Éppen ezért szüksége van a segítségünkre. Ő is biztosabban érzi majd magát, ha a gyárában német egyenruhás embert látnak. A gyár katonai szempontból ugyan nem jelentős, de ez azért nem csökkenti a maga beosztásának fontosságát. Bízunk magában, nem hagyhat cserben!

— Akkor hát a gyáros urat védelmezzem? — kérdezte Schmidt, nem is gondolván arra, milyen vakmerőséget mond.

— Ma védelmezi. De ha nem táncol úgy, ahogy mi fütyülünk, holnap már magáé lehet a gyára.

Schmidt csak bólintott.

— Úgy vélem, jobb lesz, ha személyesen mutatom be magát. Nagyobb tekintélye lesz a gyáros úr előtt, és az emberek is jobban tisztelik majd.

Az ezredes felállt, és telefonon felhívta a gyárost. Mikor a beszélgetéssel végzett, ismét Schmidthez fordult:

— Csak bátorság! Lusta, tetves népség ez, ostor kell rájuk! Ezt sohase felejtse! Értjük? — és kezét nyújtotta búcsúzóul.

Gyávák és hősök

Václav Vít gyártulajdonos úr ma délelőtt csak tíz óra után ment be az irodájába. Boženka, a titkárnője, elébe tette azoknak a névsorát és telefonszámát, akiket fel kell hívnia, és azoknak az alkalmazottaknak a nevét is, akik beszélni szeretnének vele. Elsőnek Vít a Német Bank igazgatóját hívta fel. A gyáros úr kissé zavarban volt, mert nem tudta, mit akarhat a Herr igazgató... Talán szemrehányásokat tesz majd a pontatlan szállításokért? Azt talán mégsem. Hiszen a fenyegetések általában más irányból jönnek. A bankigazgató rendszerint csak két esetben keresi: ha pénz kell neki, vagy ha pénzt akar adni. Ez pedig, sem az egyik, sem a másik esetben, nem a legrosszabb!... Végre jelentkezett az igazgató a drót túlsó végén. Még annyi időt sem hagyott a telefon előtt hajlongó Vítnek, hogy alázatosan jó reggelt kívánhasson, máris a tárgyra tért:

— Jó híreim vannak! — jelentette.

— Jók? — kérdezte Vít meglepődve.

— Igen, a berlini Német Nemzeti Bank másfél milliót utalt át hozzánk az ön számlájára. Meg van lepve, ugye?

— Igen, igen, gyorsan ment a dolog... — helyeselt Vít, és ceruzájával egymillió-ötszázezret írt az előtte fekvő papírlapra.

— Még csak azt akartam mondani, hogy az ügyet magam, személyesen intéztem el Berlinben!

— Nagyon kedves öntől, igazgató úr! Hol találkozhatnánk?

Kis csend támadt, aztán Vít csak bólogatott és helyeselt.

— Igen, igen, igazgató úr... Helyes, rendben van... Mindenkor készségesen állok rendelkezésére! Alázatos szolgája!

Vít letette a hallgatót, csak aztán pillantott fel az asztal fölött függő poros führer-képre... Ezt az arcképet gyűlölik az emberek, de ő, Vít, ő nem érez semmiféle gyűlöletet iránta!... S amikor észrevette a képet belepő vastag porréteget, öklével dühösen az asztalra vágott:

— Ez a bestia takarítónő! A führernek tartozom hálával mindenért, ő meg a port se törli le róla, a bestia!

A titkárnő belépett. Csak a „bestia" szót hallotta, és meglepte a dühös hang, mert a gyáros úr így nem beszélt a führerről soha... Bizonyára tévedtem, gondolta magában, úgy látszik, csak tetteti magát az alkalmazottak előtt!... Aztán kiment, és csendesen húzta be maga után az ajtót, nehogy főnökét zavarba hozza.

— Megy az üzlet, megy... — dörmögte Vít. — Csak szidja valaki a németeket! Éljetek velük barátságban, hát a barátaitok lesznek ők is!

Boženka az ajtó előtt várt, de a harmadik kopogtatásra sem kapott választ. Vít szünet nélkül beszélt.

— Lehet, hogy telefonál... De az is lehetséges, hogy megbolondult... — suttogta a bebocsátásra várakozó könyvelőnek.

Végre felhangzott kopogtatásukra a felelet. Boženka bement és bejelentette a könyvelőt. A könyvelő néhány meghajlás után az asztalhoz lépett:

— Elvégeztük a félévi zárlatot... Függőben csak másfél...

Vít a szavába vágott:

— Semmi sincs függőben. Épp most értesítettek, hogy már átutalták a prágai Német Bankhoz. Holnap talán már írásban is megkapjuk.

Vít átnézte a mérleget, a könyvelő pedig várta a dicséretet.

— Nem vagyok megelégedve! — jelentette ki végül Vít. — Nem a maga munkáját kifogásolom, könyvelő úr, hanem azokét ott lent! — mutatott ki a gyárépületre. — Hagyja itt a mérleget. Elmehet!

A könyvelő kiment, Vít pedig átnézte a számlákat. Öklével haragosan ismét az asztalra csapott. Sovány arca elsápadt, és orra most még hegyesebbnek látszott.

— Majd rendet teremtek én a portámon! Most van rá lehetőség, ez a legjobb alkalom! — mormogta az orra alatt.

A titkárságon most egy asszony várakozott három gyerekkel és Meisner a présműhelyből. Boženka jelentette Vítnek, hogy Meisner beszélni szeretne vele.

— Igen, éppen ő kell nekem! — ugrott fel Vít dühösen.

De mindjárt le is ült meglepetésében, mikor Meisnerrel együtt bejött az asszony is, vele pedig a három gyerek. A belépők köszöntek, majd Meisner közelebb lépett az asztalhoz és megszólalt:

— Főnök úr, kérem, ez itt Závadáné, egyik villanyszerelőnk felesége. Závada, talán tetszik tudni, az akkumulátoroknál dolgozott. Munkába menet otthon felejtette a személyazonossági igazolványát, a razzia elkapta, és minden előzetes vizsgálat nélkül mindjárt Kobylisybe vitték.

— Hallottam róla. Megvolt már a temetés?

— Anélkül, hogy a család jelen lehetett volna... Sokan elférnek még a földben, hiszen...

— Nem vagyok kíváncsi a szólamaira, Meisner! Erről a dologról még úgyis beszélnem kell magával! De minek hozta ide?

— Csak azért hoztam ide Závadánét, hogy nem kaphatna-e valami segélyt, vagy nem venné-e fel a főnök úr esetleg munkásnőnek.

Vít megint az asztalra csapott öklével:

— Segélyről szó se lehet! Hisz tudja, Meisner, jól tudja, mit jelent az, ha valaki a birodalom ellenségeit vagy azok családtagjait támogatja!

— De hiszen Závada nem követett el semmit... Csak éppen nem volt a zsebében az a vacak igazolvány... — próbálta Meisner meglágyítani a csökönyös gyáros szívét.

— Sajnálom, nem tehetek róla! Ami pedig az asszony alkalmaztatását illeti, Meisner, maga tudja a legjobban, kinek dolgozunk, hova szállítjuk az árut! Nem, azt se tehetem!

— Főnök úr, három gyermekkel maradt itt ez az asszony egymaga! Enni kérnek tőle, mégpedig minden nap!

— Mostanában bárhol kaphat munkát. Nálunk viszont mindenki megismerné, ujjal mutogatnának rá. Nem is érezné jól itt magát... Hát nem igaz, Závadáné?

Vít szerette volna, ha az asszony helyesel a szavaira, de az hallgatott. Hanem egyetlen kérő szó sem hagyta el az ajkát. Kézen fogta a gyerekeket és kiment. Meisner is megindult utána. Mikor már az ajtóban állt, Vít visszahívta:

— Hallottam, hogy az osztályán nagyban folyik a naplopás. Figyelmeztetem, ha nem javul meg a helyzet, kénytelen leszek néhány embert a munkahivatal rendelkezésére bocsátani. Ne gondolja, hogy nem tudok semmiről. Mindent tudok. Többet, mint sejtené!

— Főnök úr, nem magamnak kértem, hanem ennek az asszonynak meg a gyerekeknek... Hiszen mindig akad itt valami munka...

— Ne okoskodjon annyit! Már előtte is megmondtam magának, hogy a birodalom ellenségeit nem támogatom. Az ilyesmit büntetik, ezt magától is tudhatná!

— Nem tehetek róla, olyan a természetem, szeretek segíteni az embereken... — mondta Meisner.

— Ha olyan a természete, hát segítsen, ha tud, én nem bánom, de ne vonjon bele másokat, akiknek családjuk van és vagyonuk!

— Bocsásson meg, főnök úr, csak azért jöttem önhöz, mert ez az ön munkásának a felesége... Cseh asszony, és elvégre ön is cseh...

Vít elmosolyodott, és kimérten felelt:

— Akár a származásomat, akár a nevemet vesszük, ezt bizony nem tagadhatom, mint például maga tehetné... Meisner, Meisner, már megint okvetetlenkedik! Már megint a régi időkre célozgat! Hát akkor mondja meg őszintén, mit jelentett magának, magának mint munkásembernek, a Masaryk-féle köztársaság. Mit nyújtott magának, hogy

annyira sír utána. Hisz éppen úgy munkás volt, mint ahogy ma is az, persze azzal a különbséggel, hogy akkor munka nélkül volt, ma pedig munkát kap a németektől, vagy idehaza, vagy a birodalomban. De még nekem se volt jobb sorom. Külföldre nem jutott el az árunk, a hazai piacon pedig a kevésnél is kevesebb fogyott. Ma a mi lámpáink világítanak Ukrajnában, sőt még Afrikában is!

Az asztalon megszólalt a telefon. Vít egyik készülékről a másikra nézett, hogy megállapítsa, melyik csenget. Aztán felemelte a hallgatót. De homlokát ráncolva, idegesen máris visszacsapta a készülékre:

— Tévedés!

— Igen, főnök úr, ezek a mi lámpáink világítanak Kobylisyben is, mikor esténként megkínozzák és agyonlövik a cseh hazafiakat. Ezekkel világítanak az SS-katonák a tarkójukra, hogy egyetlen golyójuk se vesszen kárba. Alighanem ezt is tudja, főnök úr!

Vít e szavaknál mintha megrendült volna. Egy pillanatra lesütötte szemét, ujjaival idegesen kopogott az asztalon, aztán felállt, végigment a szobán, majd ismét visszaült az asztal mellé. Mondani akart valamit, de a szavak megrekedtek a torkában. Tudja, hogy ezt a munkást nem engedheti ki a szobából, míg meg nem győzte, hogy neki semmi köze azokhoz a kobylisyi lövöldözésekhez... Régóta ismeri Meisnert, kitűnő szakember, megbízható munkás. Valamikor a vörös szakszervezetnek volt a tagja, talán a kommunista pártnak is. Erre már nem emlékszik teljes bizonyossággal. De a müncheni időkkel kapcsolatos tapasztalatai ezt sejtetik. A prágai utcákon ott tüntetett minden becsületes polgár, és az ég tudja, hogyan történt, de egyszerre ő, Vít is köztük találta magát. Jól emlékszik rá, hogy Meisner is ott állt mellette, sapkáján nemzeti színű szalaggal, és azt kiabálta: „Nem adjuk a köztársaságot! Le Hitlerrel!" És a felajzott tömeg őt is magával ragadta, torka szakadtából ő is együtt kiabált a néppel. Meisner ekkor odalépett hozzá és megkérdezte: „Vít úr, maga is velünk tart?" Ő meg szinte sértődötten azt felelte: „Már hogyne tartanék! Mit gondol, talán odaadom a vállalatomat valami jöttment hitleristának?" Miért

kellett éppen ennek a Meisnernek ott állnia mellette? Ez aztán biztosan el nem felejtette az esetet! De hát vele, Meisnerrel ő könnyen boldogul. Természetesen számolnia kell azzal is, hogy Meisner alkalomadtán elmondta az esetet a munkásoknak, és az üzemben aligha hiszi valaki, hogy ragaszkodása a mostani rendszerhez őszinte. Vít latolgatja a helyzetet. Két lehetőség kínálkozik. Vagy bátran, nyíltan hitet tesz Hitlerhez való odaadó ragaszkodásáról, vagy pedig, irányt változtatva, ellene nyilatkozik. Ezt az utóbbi megoldást azonban máris elveti, úgy látja, a pusztulását jelentené. Ó, dehogyis, ő bizony a gyárat ilyen könnyen nem adja! Senkinek! Sem ezeknek, sem azoknak! Legjobb lesz, ha ott mutat hű odaadást, ahol az most szükséges, a munkások előtt meg látszatra mérsékli magát. Végeredményben ki tudja, hogyan végződik mindez. Az embernek mindennel számolnia kell. Igaz ugyan, hogy a Wehrmacht, a német haderő úgyszólván egész Európát keresztül-kasul szántotta már, viszont le nem tagadható az sem, hogy az orosz fronton a németek megakadtak. Aztán itt ez a Meisner, meg az a szerencsétlen tüntetés. Nos, ez talán még szerencsének is bizonyulhat. Ahogy vesszük. Ma persze még csapást jelentene, holnapra viszont már jó pénz lehet belőle, amin az ember bizalmat, érdemeket, az ég tudja, mi mindent vásárolhat magának. Minden lépését meg kell fontolnia, nehogy gyanúba keveredjen. Igen, Meisnerrel tehát másként kell intéznie a dolgot! ... Felemelte fejét, és mérsékelt, nyugodt hangon így szólt:

— Valamit hallottam róla, Meisnerkém. De mit tehetünk? Higgye el, igazán szívesen segítenék, de manapság az embernek igen óvatosnak kell lennie! Nem tagadom, hogy rokonszenvezem a németekkel, de emellett nyíltan kiállok nemzetem érdekei mellett. Hiába, az életben ...

— Emlékszem, főnök úr — akadályozta meg Meisner, hogy szavait befejezhesse —, emlékszem a tüntetésre, amikor velünk együtt ... nos, hiszen tudja, főnök úr ... Azóta tiszteltem, becsültem magát. És talán éppen ezért nem tudom megérteni az iménti, azzal a szerencsétlen asszonnyal szemben tanúsított magatartását. Ne vegye rossz néven,

főnök úr, hogy ezt most megemlítettem, de hát az a szegény asszony...

— Értem, értem, kedves Meisnerkém! De talán szememre vetheti a körültekintésemet, elővigyázatosságomat? No látja! Amit eddig nem tettem meg, még mindig megtehetem. A segítésnek különböző módozatai vannak, ám arról, hogy a falnak is van füle, az ember ne feledkezzék meg soha!

Meisner az elhangzottak után úgy állt fel, mintha leforrázták volna. Nem értette a hirtelen változást, és fürkésző tekintetet vetett főnökére. Az azonban nem tudott a szemébe nézni, és gyorsan rendezgetni kezdte az asztalon heverő iratokat. Meisner ezt beszélgetésük befejezésének tekintette, feltette sapkáját, és indult kifelé.

Az ajtó előtt Vít szavára ismét megállt.

— Meisner — mondta Vít —, felejtse el azt a tüntetést. Őszinte szívből tanácsolom magának. Ezzel szemben nem szabad megfeledkeznie arról, hogy jó munkával kell szolgálnia a vállalatot. A németek nem olyan rosszak, mint amilyeneknek az oroszok, London, meg a mi embereink is festik őket. Dolgozzon jól, és jó dolga lesz magának is. Másra pedig, bármi történjék is, ne legyen gondja. És hogy el ne felejtsem: Závadáné esetén gondolkozni fogok, elvégre, igaz, csehek vagyunk! Ha pedig valami ügyes-bajos dolga lenne, csak jöjjön nyugodtan hozzám!

Közben megszólalt a telefon, és Vít a hallgató után nyúlt. A készülékből felhangzó első szavaknál is már szinte felismerhetetlenné változott az arca. Valósággal kezes báránykája lett a vonal túlsó végéről hallatszó hangnak.

— Igen, kérem, ezredes úr! — mondta Vít németül, és alázatosan hajlongott a telefon előtt. — Igenis, várom, ezredes úr, nagyon megörvendeztet a látogatása!

Meisner zavartan állt az ajtónál, nem tudta elköszönjön-e már vagy sem. Végül megbiccentette a fejét és távozott. Mikor a főnök irodájából kilépett, Boženka felállt az íróasztal mellől és megállította:

— Nos, lesz valami a segélyből?

Meisner kedvetlenül legyintett:

— Mit mondjak, hiszen maga ismeri a legjobban! Ha

neki volna olyan német neve, mint az enyém, hetedíziglen is felkutatná az őseit, nem volt-e véletlenül német közöttük, hogy ezzel is bizonyítsa a birodalom iránti hűségét.

— De mit mondott Závadánéről?

— Őt még csak meg se hallgatta. Aszongya, a birodalom ellenségeit nem támogathatja.

— Ezt mondta? — kérdezte a titkárnő hitetlenkedve.

— Ezt! Én meg mindig azt hittem, ha fukar is, azért van benne valami emberi együttérzés, mostanság pedig valami cseh érzés is.

— Bízza csak rám, Meisner úr, még ma, de legkésőbb holnap aláírja a segély kiutalását.

— Ne kérjen tőle semmit, Boženka, ne alázkodjék meg előtte. Majd gondoskodunk mi magunk Závada árváiról.

— Nincs szó semmiféle kérésről. Aláírja anélkül, hogy tudná, mit ír alá. Találok rá módot... — és Boženka huncutul elmosolyodott. — Csak bízza rám!

— Magára bízom... — felelte a lánynak már távozóban, s a lépcsőn úgy sietett, hogy észre se vette, hogy hármasával veszi a fokokat.

A gyárkapunál még mindig ott állt Závada özvegye. A gyerekek egy kövér, nehézkesen mozgó farkaskutyával, Vít gyárüzemének legengedelmesebb alkalmazottjával játszadoztak.

— Minden rendben van... Majd megüzenem magának, mikor jöhet a pénzért... — mondja Meisner nyugodt hangon Závadánénak.

— Csak baja lehet belőle... Hiszen felesége van, gyermekei... Mi lesz, ha valaki beárulja magát?

— Arra ne legyen gondja.

— Talán jobb lenne, ha másvalahol állást keresnék magamnak.

— Arról is gondoskodom majd... — nyugtatta meg az asszonyt Meisner, aztán megsimogatta a legkisebb fiúcska arcát és bement a műhelybe.

Vaněček, a műhelyvezető, már türelmetlenül várta, mikor jön vissza Meisner a főnök irodájából. Mikor ismét meglátta a gép mellett, rögtön odaküldte érte az egyik munkást.

Meisner belépett Vaněček munkahelyiségébe, levette sapkáját és mélyen meghajolt.

— Hagyj már fel azzal a hajlongással... De maradj az ajtóban, úgyse hallani egy szót sem a beszélgetésünkből. Csak fölöslegesen gyanút keltenénk.

— Igaz... Hát, hogy ne eresszem hosszú lére a dolgot: itt volt Závadáné, és megkért, hogy menjek vele Víthez...

— Te persze máris mentél! Boženka is elintézhette volna. Tudhatod, hogy ilyen kis dolgok miatt is bajba kerülhetsz. Illegális dolgozónak körültekintőbbnek kell lennie! És mi a csudáról beszélgettetek tulajdonképp?

Meisner elismételte Vaněčeknak a Víttel folytatott egész beszélgetést. Beszámolt róla, hogyan változott meg Vít magatartása a beszélgetés során, emlékeztetvén őt a tüntetésre, ami olyan hosszú idő után épp ma jutott véletlenül az eszébe.

— Kár, Mirko, hogy nem tudtunk már előbb erről! De azért így is jó, hogy legalább most jutott tudomásunkra. Az eddiginél is jobban kell ügyelnünk magunkra előtte. Sokkal veszedelmesebb ember, mint gondoltam volna. Ez akár az egész országot is eladná, ha a gyára érdeke úgy kívánná!... Látszik, hogy még fiatal vagy, Mirko. Nem szabad megfeledkezned róla: a kapitalizmus nem válogat a módszerekben, ha bizonytalannak érzi a talajt a talpa alatt: Így van ezzel a Víttel is.

— Igazad van... — bólintott Meisner. — De én ezt a dolgot mégse tudom összeegyeztetni azzal az állásponttal, hogy ebben a küzdelemben mi kommunisták a nemzet valamennyi demokratikus erőjével közösen haladjunk. Én úgy látom, hogy ez a Vít...

— Se nem demokrata, se nem haladó szellemű ember, Meisner elvtárs! — vágott a szavába Vaněček. — Inkább veszedelmes fasiszta, aki bármely SS-legényen is túltesz!... De ne beszéljünk már arról. Nem kellett volna odamenned, és ha már elmentél hozzá, másképp kellett volna viselkedned. Elszántságodra, bátorságodra magasabb célok érdekében lesz szüksége a pártnak, nem pedig ilyen segélyügyek elintézésére!... És hogy el ne felejtsem: ha németül tanulsz, helyezz nagy súlyt a katonai szakkifejezésekre, és tanuld

meg hibátlanul a rangok és kitüntetések elnevezését is! — mondta Vaněček Meisnernek most már németül.

Meisner nem tudott rá felelni, mert a gyárkapu előtt éppen akkor állt meg egy katonai autó. Három német katona ült benne. A portás előbb kikukkantott a kis ablakon, s mielőtt még kaput nyitott volna, feltárcsázta Vaněček számát.

— Préselő — jelentkezett Vaněček a telefonnál.

— Jön a Gestapo — közölte vele a portás.

— No, már itt a baj — mondta Vaněček, miközben feltárcsázta a műhely számát.

— Micsoda?! — kérdezte a meglepődött Meisner.

— A Gestapo van itt... — mondta a telefonba a mester az első műhely vezetőjének, egyúttal Meisnernek is felelve.

Meisner becsapta az iroda ajtaját és sietett a gépéhez. Bekapcsolta a villanymotort, aztán mindjárt ki is kapcsolta, s nekilátott, hogy kinyissa a kapcsolótábla fedőlemezét, mely mögül elővillantak a keresztül-kasul húzott villanydrótok. Elővette az ellenőrzőlámpát, hogy megállapítsa, rendben van-e a vezeték.

A Vaněčekkel folytatott beszélgetés után most szentül hitte, hogy Vít hozta nyakára a Gestapót. Már rég elhatározta, hogy élve őt nem kapják a kezükbe... Végső esetben egyik kezével megmarkolja a villanyvezetéket, a másikkal a gestapóst... Lassan dolgozott. Megállította a gépet, s úgy látott neki a kijavításának, hogy közben jól láthassa a kijárati ajtót. Lelki szemei előtt megjelent a felesége és gyermekei képe.

A portás várt még egy kicsit, aztán fogta magát, kiment és kaput nyitott. Már a háta is borsózott ijedtében, hogy magán érezte a tiszt éles tekintetét. Az autó megállt az udvaron. Két katona szállt ki belőle, s egyenesen Vít irodájába indultak. A portás máskor mérgelődött volna, ha csak így elmennek mellette, de most örült, hogy nem álltak meg előtte. Nem sokkal később a sofőr is kiszállt, s bebámult az első műhely üvegablakán. Mindenütt gyorsabbra fogták a munkát, még az is, aki eddig hozzá se nyúlt semmihez, kalapácsot fogott a kezébe és ütögetni kezdte a hulladékot, hogy minél nagyobb zajt csapjon a műhelyben. A sofőr szét-

terpesztett lábbal elállta az ajtót, s közben az udvar túlsó oldalát figyelte, ahol a raktárak sorakoztak.

Meisner első pillanattól kezdve szemmel tartotta. Egyik szeme az ajtón, a másik a gépen. Gondolkozott... Talán azért állították őrségre a présműhely ajtajába, hogy senki el ne szökhessen? Egyedül van, nem lenne nehéz elbánni vele! Fogna egy jókora csavarkulcsot, kinyitná az ajtót, és... Odament a fiókhoz, ahol sok mindenféle szerszám hevert. Kivette a legnehezebb kulcsot és odavitte a géphez. A kalapáccsal meg a nehéz kulccsal, mondta magában, akár hármukkal is elbánik, csak gyorsan és határozottan kell cselekednie.

Vaněček felemelte a hallgatót. Megint a portáról hívják. Feszülten várja Janák jelentését:

— Ketten felmentek, egy az udvaron maradt.

Amint letette a kagylót, már megint csenget a telefon. Božena kisasszony jelentkezik. Vaněček mohó kíváncsisággal lesi a híreket:

— Az ezredes jött, aki a hadsereg számára szokott rendeléseket adni... — közli tompa hangon Boženka.

— Hát nem a Gestapo? — könnyebbül meg a mester.

— Igaz, hogy egy húron pendülnek, de mégis más, mint a Gestapo... Kérem, Boženka, azonnal hívjon fel, ha valamit megtud!

— Felhívom.

Vaněček felvette asztaláról a jegyzetfüzetét és sorra végigjárta a gépeket. Aztán megállt Meisner mellett. Ceruzájával valamit ráfirkantott a papírra, majd szemügyre vette a gépet, a szerszámládát meg a nyitott kapcsolótáblát.

— Nem a Gestapo. A megrendelőink.

Meisner köpött egyet:

— Fuj! Én meg már azt gondoltam, hogy a főnök urunk a Gestapót hívatta!

— Először én is azt hittem, hogy Vít fátyolt akar borítani arra a tüntetésre. Mától kezdve nagyon óvatosnak kell lenned!

— Leszek! — mondja keményen Meisner.

— Este elmegyek hozzád. Ha lehet, egyedül várj rám

otthon! — mondja Vaněček, s már indul is a következő géphez.

Meisner rákacsintott. A kapcsolótáblát egy ideig még nyitva hagyta. De hiába fogott neki újból a munkának, sehogy se ment, mert gondolatai messze elkalandoztak.

„Vajon miért kényszerítenek rá, hogy németül tanuljak?" — töprengett Meisner most is. Ez a kérdés már nemegyszer okozott neki fejtörést. — „Annyit, amennyit minden egyszerű német tud, már én is tudok, de mire kell az a tökéletes, hibátlan német kiejtés?" — Sehogy se ment a fejébe, amit Vaněček egyszer a párt illegális körzeti bizottságának ülése után mondott neki: „Parancsot kaptál, hogy tanulj meg tökéletesen németül, ismerd meg a katonai rangokat, figyeld meg a tisztek magatartását és általában mindent, ami a katonai élettel összefügg!"

Pár hónapot adtak neki erre. Azóta két hónap már el is telt. Mi lesz most? Úgy döntött, hogy megkérdezi Vaněčektől. Hiszen nincs olyan fegyvernem és katonai rang, amit az egyenruha, a vállon és karon látható rangjelzések alapján fel ne ismerne. A különféle kitüntetéseket is ismeri már. Olykor, ha egyedül van, próbaképp fel is rajzolja őket krétával egy bádoglemezre. Szívből gyűlölte a horogkeresztet, de örömmel próbálkozott vele, hogy rajzolás közben odabiggyessze a vaskereszt valamennyi fokozatára. A végén ráköpött a mindenféle jelekkel, a német hadsereg tiszti és tábornoki rangjelzéseivel telerajzolt bádoglapra, s kabátja ujjával letörölte a krétát.

Kis idő múlva kiment az udvarra, hogy megnézze, ott áll-e még az autó. A portás a közelében ácsorgott, s a szundikáló sofőrt figyelte. Meisner fejével intett a portásnak:

— Még mindig itt vannak?

— Itt bizony. Biztosan valami fontos ügy, hogy ilyen sokáig tart.

— Csak tárgyaljanak, van idejük bőven!

— Van hát!

Meisner megfordult, a portás meg sietve kaput nyitott egy érkező teherautónak.

Minden zsák megtalálja a maga foltját

Mikor az ezredes Schmidt kíséretében belépett Boženka irodájába, meg sem állt, hanem egyenesen Vít dolgozószobájának ajtaja felé tartott.

— Heil Hitler! — köszöntek a gyáros ajtajában.

Vít felpattant íróasztalától, és felemelte jobbját:

— Heil Hitler! Jó napot kívánok!

Az ezredes bemutatta Schmidtet:

— Ez itt Schmidt őrmester, a bolsevisták elleni háború rokkantja, kétszer kitüntetett.

— Nagyszerű, igazán nagyszerű! — sandít Vít a Schmidt mellén fityegő vaskeresztekre. — Az orosz fronton sebesült meg?

— Igen.

— Foglaljanak helyet, uraim ... És gyújtsanak rá ... — kínálja Vít egy fadobozkából a cigarettát.

Az ezredes kényelmesen elnyúlt a puha bőrfotelban, jobb lábát átvetette bal térdén, kezeit karba fonta, s így nézett a hajbókoló Vítre.

— Hát kérem, Vít úr, azért jöttünk, hogy megegyezzünk a vállalatához kirendelt katonai megbízott ügyében ... — kezdte csendes hangon az ezredes. — Az ön készítményeit, Vít úr, kilencven százalékban a hadseregünk veszi át. Szükségesnek mutatkozik, hogy katonai megbízottunk jelen legyen az áru átvételénél.

Ez a közlés szorongást váltott ki Vítban. Hirtelenében nem tudta pontosan felmérni a helyzetet. Az ezredes mereven rászegezte tekintetét, s neki felelnie kellett. Mielőtt bármit is mondott volna, villámgyorsan végiggondolta, voltaképp mi okból kerülhetett ide a dolgozószobájába ez az idegen őrmester... Talán azt jelenti ez az intézkedés, hogy a németek, akikkel eddig oly eredményes és jövedelmező üzleti kapcsolatban állt, már nem bíznak meg benne? A bizalom elvesztése viszont annyit jelent, hogy a gyárát is elveszíti! Ezt pedig semmi áron meg nem engedheti. De vajon mi történhetett, hogy egyszerre elvesztették iránta a bizalmukat? Hiszen mindig maradéktalanul elismerte az uralmukat. Mérsékeltebb barátai a szemére is vetették ezt olykor. Nos, történjék bármi, most mindent el kell követnie, hogy változtasson, legalább részben változtasson a németek iránta táplált rossz véleményén!... Legyűrte szorongását, és önérzetes hangon megszólalt:

— Feltételezem, ezredes úr, hogy ez az intézkedés nem esetleges bizalmatlanságból, személyem iránti bizalmatlanságból ered. Magam is örülök ennek a megoldásnak, szükségesnek és hasznosnak tartom. Szükségesnek az áru minősége, valamint pontos szállítása hatékonyabb ellenőrzése szempontjából, hasznosnak pedig magamra való tekintettel, azért, mert így több lehetőségem nyílik majd egyéb üzleti dolgok intézésére. Ezenkívül nagy hatása lesz a gyárban dolgozók munkaerkölcsére is.

— Elsősorban ezért! — helyeselt az ezredes. — Lehet, hogy maguknál is akadnak olyanok, akik nem akarnak úgy dolgozni, ahogy azt a mai viszonyok megkövetelik.

— Nem mondhatnám, hogy a munka nem megy jól, de elismerem, hogy azért itt is akad néhány egyén, aki rontja a munkaerkölcsöt. Hiszen tudják, sokféle ember szaladgál a világon.

— Azért vagyunk itt, Vít úr, hogy tüzetesebben szemügyre vegyük az ilyen... hm... összeférhetetlen elemeket. Adja csak ide a névsorukat, és meglátja, úgy fognak dolgozni, mint a parancsolat!

— Most mindjárt állítsam össze... vagy...?

— Nem, nem szükséges mindjárt. Schmidt úr alkalomadtán majd eljuttatja hozzám.

— Ahogy parancsolja, ezredes úr. Igazán örülnék, ha sikerülne valami módon megjavítani a munkaerkölcsöt. De remélem, sőt meggyőződésem, hogy megjavul rögtön amúgy is, mihelyt megtudják, hogy az őrmester úr a bolsevisták elleni háború hőse! — mondta Vít, hol az ezredesre, hol meg Schmidtre mosolyogva.

— Az együttműködésünk, remélhetőleg, továbbra is zavarmentes lesz... Időnként majd benézek, hogy beosztottunk működését ellenőrizzem... — jegyezte meg az ezredes, és Schmidtre nézett, aki eddig még egy szót sem szólt, csak ült mereven, mintha az egész ügy őt nem is érintené.

— Schmidt úrnak majd berendezek egy kényelmes irodahelyiséget, ahonnét az egész üzemet áttekintheti... — mondta Vít, majd megint az ezredeshez fordult: — Most legalább nyugodtan elmehetek majd pár hetes szabadságra. Eddig bizony féltem hosszabb időre kitenni a lábamat az üzemből.

— Igen, Schmidt úr méltó helyettese lesz... Hogy el ne felejtsem: működésének megfelelő díjazása persze a vállalatot terheli.

— Természetesen! Ezt, uraim, egyáltalán nem tekintem megterhelésnek, hiszen a munkaerkölcs és a biztonság fokozása a gyáramban igen nagy tőkét jelent! — felelte Vít készségesen.

Hogy látogatóit még jobban megnyerje, odament az iratszekrényhez és konyakos üveget húzott elő, majd töltött a formátlan, hasas, parányi hordókhoz hasonlatos pohárkákba. Mindhárman fogták poharukat és felálltak.

— A sikeres üzletekre! — koccintott az ezredes.

Vít mélyen meghajolt:

— A jó együttműködésre! Az én gyártmányaim és az önök győzelmére!

— Úgy bizony, Vít úr, az ön gyártmányai olyan messzire kerülnek el, amilyen messzire a német hadsereg is eljut! — hajolt meg most az ezredes.

— Köszönöm, ezredes úr! — felelte újabb, még mélyebb meghajlással Vít.

Schmidt egyre ellenszenvesebbnek találta a gyárost. Ilyen talpnyaló viselkedést már régóta nem látott.

— Bocsásson meg, főnök úr, a posta miatt zavarom... Már várnak rá... — szólalt meg hirtelen az ajtóban Boženka, és már be is lépett Víthez.

Aláírás közben Vít gyakrabban pislantott az ezredesre, mint az előtte fekvő levelekre, mert az a csinos titkárnőt kezdte nézegetni.

— Tud németül? — kérdezte az ezredes fojtott hangon Boženkát.

— Tudok.

— Nos, művelt lány... És, hm, ugye, tetszik a nyelvünk?

— A miénk is szép!

— Persze, persze! — folytatta hízelgését az ezredes, és szemét le nem vette a lány vállára hulló szőke fürtökről. — Tiszta germán fajta! — jegyezte meg kis szünet után.

Boženka kelletlenül mosolygott, és figyelmesen nézte, hogyan írja alá Vít az elébe tett iratokat. Most éppen az özvegy Závadáné segélyéről szóló kiutalás került eléje.

— Nem német származású véletlenül? — kérdezősködött tovább az ezredes.

— Nem — felelte keményen Boženka.

— De a szülei vagy nagyszülei bizonyára azok — hízelgett az ezredes, és hangja olyan hamisan csengett, hogy talán maga se hitte, amit mondott.

Vít hunyorított Boženkának, hogy hagyja rá, de Boženka úgy tett, mintha nem vette volna észre Vít figyelmeztetését. A segélykiutaláson már ott volt az aláírás, és Vít további iratokra kanyarintotta rá a nevét.

— Tessék... Ez minden? — kérdezte Vít Boženkától.

— Igen, ez minden, főnök úr... Bocsánatot kérek! — tette még hozzá távozóban.

Az ezredes a kifelé igyekvő lány után nézett, megbámulta karcsú alakját, amint büszkén ring a puha szőnyegek fölött. Arcáról még akkor sem tűnt el a mosoly, amikor a lány mögött már becsukódott az ajtó, s megint a gyároshoz fordult.

— Szép kislány... — mondta, s jelentőségteljesen kacsintott hozzá.

Már késő délutánra járt az idő, mikor a két német végre megint beült az autóba. A gyárban éppen akkor ért véget a műszak. Vít az autó mellett állt, melyet a munkások olyan nagy ívben kikerültek, mintha pestises volna. Vít arca szinte égett az alkoholtól, s egész kifejezése önérzetet és elégedettséget sugárzott. Nem is remélte volna, hogy minden ilyen jól végződik. De azért mégiscsak bántotta, hogy valamiféle ismeretlen ok miatt megingott a németek bizalma iránta. S most, hogy látta a munkásokat, lelke mélyén őket tette felelőssé mindezért... Lehet, hogy eddig nem volt elég szigorú hozzájuk, no de mától kezdve aztán...

Ebben a pillanatban észrevette a kapu előtt az irodaszolgát. Hatvan év körüli ember volt, arca még eléggé fiatalos, de haja már deresedett. A német munkaszolgálatosok feketére átfestett katonasapkája nevetségesen ült a fején. Köpcös, vastag teste nehézkesen imbolygott kacsázó lábán. A kapuban, ahol befelé nyomakodott, senki sem engedett neki utat. A távozó munkások úgy özönlöttek, tolongtak kifelé, hogy nem tudott keresztülfurakodni rajtuk. Mikor aztán a kapurácson keresztül észrevette a katonai autót, integetni kezdett a portásnak, mire az egykedvűen odacammogott a kapuhoz.

— Mi tetszik, Kwatschka úr?

— Nyissa ki a nagykaput! — kiáltott rá Kwatschka németül.

Mikor a portás kinyitotta a nagykaput, Kwatschka odasietett az autóhoz és tisztelettel köszönt. Vít buzgó igyekezettel bemutatta az ezredesnek.

— Kwatschka úr, irodai altisztünk. Tagja a német pártnak.

Kwatschka e szavaknál kifeszítette a mellét, hogy észrevegyék rajta az NSDAP, a náci párt jelvényét. Az ezredes kihajolt az autóból, majd Schmidthez fordult, és a fülébe súgta:

— Azt hiszem, ez lesz majd a jobb keze.

Schmidt mosolygott magában és beleegyezően bólintott.

Kwatschka vigyázzban állt előttük, mintha valami különleges parancsokra, utasításokra várna. De egyikük sem szólt hozzá. Aztán az ezredes az autóból kezet nyújtott Vítnek.

— Mikor számíthatok Schmidt úr belépésére? — kérdezte Vít, két kézzel szorongatva az ezredes jobbját.

Az ezredes egy pillanatig gondolkozott.

— Pár napon belül... De a kényelmetlen emberek névsorát addig is elkészítheti...

— Kérem alássan... — hajolt meg Vít, de a sofőr már indított, és Vít szavait elnyelte a motorzúgás.

Az autó kigördült a kapun, s eltűnt az épület sarka mögött. Vít és Kwatschka utánanéztek. Aztán Kwatschka törte meg a csendet:

— Meg voltak elégedve?

— Bizonyára.

— Hiszen megteszünk mindent, amit csak lehet... — húzta be a nyakát Kwatschka.

Vít már éppen búcsúzni akart tőle, mikor hirtelen eszébe jutott, hogy elő kell készítenie a megbízhatatlan alkalmazottak névsorát, és úgy vélte, Kwatschka alkalmas lesz erre.

— Tessék, Kwatschka úr! — kínálta cigarettával a meglepett irodaszolgát.

„Milyen jó is, hogy itt ez a Kwatschka! — gondolja Vít. — A névsor meglesz, az egyszer biztos. Ő fogja összeállítani, igen, úgy lesz a legjobb. Senki se tudhatja, hogyan végződik majd egyszer ez az egész. És akkor aztán majd azt mondhatom, hogy a Kwatschka csinálta! Mit tehettem én akkor ellene? Igen, ezt a Kwatschkát — töpreng Vít — maga az ég küldte most ide!"

Ránézett az irodaszolgára, ironikusan végigmérte, majd színlelt bizalmassággal így szólt hozzá:

— Kwatschka úr, volna egy kis ideje? Közösen meg kellene csinálnunk ma a...

Kwatschka felfigyelt. Gyorsan körülnézett, s meglepetésében csaknem dadogva felelte:

— Kérem, szolgálatára állok, főnök úr!

Vít már az udvaron bele akart fogni a mondókájába, de éppen akkor ment el mellettük Vaněček mester.

— Ajánlom magamat! — köszöntötte a két férfit, és már kint is volt a kapunál, s a portás is kiment utána egészen az utcára.

— Jó lenne megtudni, miről sugdolódznak azok ketten! — szólt oda neki Vaněček. — Próbálj kiszedni valamit ebből a Kwatschkából! Kínáld meg cigarettával!

— Valósággal a tenyeremből eszik, csak egypár húsjegy vagy zsírjegy kellene... No, majd kieszelek valamit!

Kezet se fogtak, csak pillantásukkal köszöntek el egymástól.

Ezalatt Vít és Kwatschka is a portához ért, s a nagy falitérképet nézték, mely Kwatschka javaslatára készült. Egész Európa rajta volt, s a német uralom alatt álló területeket fekete selyemzsinór határolta. Kwatschka különösen a keleti front német vonalát gombostűzte nagy figyelemmel, de a zsinór már régóta nem jutott túl Sztálingrádnál egyetlen gombostűfejjel sem. „Majd holnap, holnap... — szokta Kwatschka mondogatni, megállva a front legmélyebb kiszögellésénél.

Most is így szólt Víthez:

— Holnap ott is megmozdul a vonal.

Aztán mindketten bementek Vít irodájába. Kwatschka úgy ült bele az egyik karosszékbe, mintha éjfélig akarna terpeszkedni benne, majd kissé zavartan köhintett. Vít mindjárt rátért a tárgyra.

— Nos, kedves Kwatschka úr, az urak, akik ma itt jártak, nincsenek teljes mértékben megelégedve a szállítmányainkkal. Néha egész hónapot is késünk.

— Talán én tehetek róla? — mentegetőzött máris a begyulladt Kwatschka. — Hiszen ön tudja, főnök úr, hogy én becsületesen végzem a munkámat!

— Nyugodjék meg, Kwatschka úr, hisz nem mondom, hogy maga a hibás! De éppen maga segíthetne, hogy leleplezzük azokat, akik az üzemben a munka sima menetét akadályozzák!

— Ah, úgy! — lélegzett fel az irodaszolga, s máris maga előtt látta mindazokat, akikre már régóta gyanakodott, hogy kommunisták vagy egyéb kártevő népség.

Vít meredten nézte áldozatát, s közben végiggondolta az egész dolgot. Most már tudta, hogy Kwatschka szívesörömest él majd az alkalommal, készségesen bemárt mindenkit, aki az üzemben kényelmetlennek látszik. Izgatott kíváncsisággal leste, kiket is fog Kwatschka kipécézni... Maga előtt látja alkalmazottainak arcát, felvillannak előtte, majd ismét eltűnnek, csak egyiküké lebeg minduntalan előtte. Majdnem úgy néz rá most is, mint akkor a tüntetésen. Meisner! Minek is vitte akkor oda az ördög? És mi lesz, ha az ezredes tudomást szerez a dologról? Nem, ezt nem szabad, sose szabad megtudnia! Meisner!... Szinte akaratlanul odafirkantotta a nevét a névsornak előkészített papírra. Nézte a nevet, és visszahőkölt... Hagyja rajta? Ha rajta hagyja, elviszik, és többé aztán már nem kell tartania semmitől. De ugyanakkor elveszít egy jó munkaerőt is. Sebaj, veszítse! Ma is, mikor ott járt nála, hogy Závadánénak segélyt kunyeráljon, milyen szemtelenül viselkedett! Cseh voltára hivatkozott! Meisner merészelte figyelmeztetni őt, hogy ne feledkezzen meg cseh voltáról! Hát nem, az ilyen arcátlanságot nem szabad megbocsátania! Meg aztán itt van ez a tüntetési história! Hisz ez a szemtelen alak bármikor kikiabálhatja a dolgot!... Erre a gondolatra Vít elkomorodott, száját összeszorította, s aláhúzta Meisner nevét.

Kwatschka közben figyelte a gazdáját. Észrevette, hogy Vít valamit felírt a papírlapra. Nem tudta megállapítani, hogy mit, ezért hát megkérdezte:

— Főnök úr már felírt valakit?

Vít, mintha tolvajláson érték volna, zavartan, szinte suttogva felelte:

— Meisnert.

— Hm, hisz az még nálam is jobban tud németül. Mindig kijavít, ha valamit hibásan mondok, és nagyon érdeklődik a birodalom iránt.

A gyáros elpirult, de most már kitartott elhatározása mellett.

— Veszedelmes... igen veszedelmes elem... — mondta hebegve.

Kwatschka, attól tartva, nehogy olyan embert védjen, aki

talán csakugyan veszedelmes, helyeslőleg bólintott. És hogy Meisner neve ne maradjon árván a papíron, továbbiakat diktált hozzá. Közben erősen gondolkozott, kivel volt összetűzése a múltban, vagy ki gúnyolódott a porta falán függő térképén. S lelke mélyén felujjongott: „Mennyire megbíznak bennem! Én, Kwatschka irodaszolga, én most majd megmutatom nektek, ki vagyok!" Felállt az asztaltól, és komoly arccal járkált fel-alá az irodában. Egyszeriben átvillant az agyán, hogy nem is olyan nehéz dolog az irodában így járkálni és diktálni. Odalépett az ablakhoz, ahonnét jól láthatta a gyárkaput, a porta ajtaját meg a falon függő térképet is. „Janák portás is rajta lehetne a listán!" — jutott eszébe. De Janák, mintha csak hívták volna, épp ebben a pillanatban lépett ki a portásfülkéből, kezében vödörrel és mosogatóronggyal, s nekilátott, hogy tisztára mossa a térkép rámáját. Kwatschka nem akart hinni a szemének. Máris elhessegette előbbi ötletét: „Nem, ezt nem, ez a mi emberünk, lojális polgár, sőt még annál is több! Mert vajon akad-e bárki is az alkalmazottak közt, aki önszántából megtisztogatná a térképet? Aligha!" — felelte magának Kwatschka, azzal ellépett az ablaktól, és olyan emberek nevét diktálta gazdájának, akiket veszedelmeseknek tartott. Vít már a tizennegyedik névnél tartott, de Kwatschka még mindig nem hagyta abba.

— Ennyi, azt hiszem, egyelőre elég is volna... — mondta Vít. — Ha ez nem segítene, később majd még meglátjuk...

— Kérem, főnök úr, tessék felírni még Vaněčekot is!

— Hiszen az mester, műhelyvezető.

— Az igaz, de hát találhatunk helyette mást!

Vít megvetően nézett Kwatschkára:

— Vaněček lojális ember, Kwatschka úr! Most nem csupán a szakismereteire gondolok, jól tudom, ki milyen, ismerem az embereimet! — jegyezte meg nyomatékkal.

— Vaněček éppen az ellenkezője Meisnernek! — erősködött Kwatschka. — Ha bemegyek a műhelybe és németül kérdezek tőle valamit, mindig csehül válaszol. Csak tessék felírni őt is, főnök úr!

— Ha úgy akarja... — vonta meg a vállát Vít, és tizenötödiknek Vaněček nevét is hozzáírta a névsorhoz.

Aztán azonban bántani kezdte a gondolat, nem károsítja-e meg ezzel a gyárát. A listán nem egy jó munkaerő neve szerepelt. De végül belenyugodott, mert látta, hogy az irodaszolga nyakassága nagyobb veszedelmet jelenthet, mint valaha is gondolhatta volna... Ám legyen, maradjon hát ez a tizenöt név! A vállalat ugyan megérzi a hiányukat, de talán segít majd a munkahivatal, ha ilyen fontos üzemről van szó! Hanem ez a Kwatschka! Ki hitte volna róla, hogy ilyen pimasz lesz? És mennyire tudatában van személye fontosságának az adott helyzetben! De hisz ő megmutatja neki, igen, meg kell mutatnia ennek a tökfilkónak, hogy ő itt a korlátlan úr! Több nevet már fel nem ír, egyébként meg úgy intézi majd az ügyet, hogy a névsort Kwatschka állítsa össze és ő juttassa is el, ahová kell!

— Kérem, Kwatschka úr, holnapra gondoskodjon a névsor elkészítéséről és kézbesítéséről! Remélem, annak rendje és módja szerint intéz majd el mindent!

Vít felállt, odament az iratszekrényhez és kivette az üveget. Talán háromszor is töltött egymás után. Mikor Kwatschka észrevette, hogy Vít már türelmetlenül nézelődik, felállt és az ajtó felé indult.

— Tehát holnapra, főnök úr... És köszönöm a szíves megvendégelést...

— Jól van, jól van, Kwatschka úr... És ne felejtse el: holnap! A viszontlátásra!

— Heil Hitler! — köszönt az irodaszolga, és kiment a szobából.

Kwatschka az udvaron megállt Janák mellett, aki még mindig a térképet tisztogatta nagy buzgalommal.

— Megleptél, Janák... — szólította meg nyájasan a portást.

— Hogyhogy? Mivel? — kérdezte az csodálkozva.

— Hát ezzel a térképpel! Igaz, jelentéktelen dolog, de így is kimutattad a lojalitásodat!

— Csak a lojalitásomat? Hiszen mi mindenben egyetértünk! Tudod, az ember morog néha, de azért örül közben

minden újabb győzelemnek... Igaz is, nem kéne már valahol előbbre tenni a gombostűket? Nehogy elmaradjunk a hadsereg mögött!

— Kéne bizony, kéne, de még nem tudok semmi újat... Te talán már hallottál valamit?

— Nem, nem hallottam semmit, de azt hittem, talán neked vannak újabb híreid a frontról. Te Berlint is hallod a rádióban, én az enyémen csak Prágát foghatom. És amíg a hírek Berlinből eljutnak Prágába, néha egy-két nap is beletelik. Mégiscsak Berlinből közvetítik mindig a legfrissebb fronthíreket, igaz?

Kwatschkát megelégedéssel töltötték el Janák elismerő szavai. „Nem, ez nem csupán hízelgés. Ez a Janák csakugyan megérdemli a bizalmat. Igaza van, ez több, mint lojalitás! Igen, több!" — mondta magában, és csoda, hogy a portást meg nem ölelte örömében. — „Hogy is juthatott eszembe, hogy Janákot bemártsam? Dehogyis rossz ember ez! No nézd csak, még a kerékpáromat is megtisztogatta! Ezt se tenné más, az biztos! Nem, ez az ember csakugyan megérdemli a bizalmat!"

— Aki a bizalmat megérdemli, az mindent megérdemel! — mondta ki végül a gondolatát hangosan.

Janák értetlenül nézett rá, de az irodaszolga nem felelt előbbi kérdésére. Mosolyogni próbált a portásra, aztán pedig, ahogy csak a nagyhatalmú emberek beszélnek, így szólt:

— Mi az, neked talán nem kell jobb lakás? Vagy jobb, megfelelőbb állás? Én mindent elintézhetek neked! Ne felejtsd: Kwatschka vagyok, szervezett német. Vannak ismeretségeim, jó összeköttetéseim, és mindenki tisztel. Aki pedig még nem tisztelne, az majd megtanulja. Nézd csak például a főnökünket: ma már egyetlen fontos lépést sem tesz nélkülem. Mindig elhívat és udvariasan megkér: „Kwatschka úr, ebben és ebben az ügyben nem tudok dönteni, kérem, adjon tanácsot!" Bizony, barátocskám, ilyen ember lettem én!

„Mi történhetett ezzel a Kwatschkával?" — töpreng Janák. — „Úgy látszik, jócskán felöntött a garatra. Legszívesebben odasóznék neki egyet. No de most, sajnos, még nem lehet. Hanem eljön majd annak is az ideje!"

— Hát, elismerem, Kwatschka, fontos ember vagy te manapság... A főnökünk is nagyra becsül, és...

— Már hogy a csudába ne becsülne, 'szen ma se jutott volna semmire énnélkülem! — kottyantotta ki az irodaszolga meggondolatlanul.

Közben azonban ráeszmélt, hogy Janákkal szemben mégse lehet ennyire bizalmas, elvégre Janák csak portás. És mintha Janáknak is tudtára akarná adni lekicsinylő véleményét, kiegyenesedett, mellét kifeszítette, kezét a zsebébe süllyesztette, pontosan úgy, ahogy azt Víttől elleste.

— Hát csak azt akartam mondani... no, hogy is mondjam... hogy nagyon szépen dolgozunk együtt, és...

De nem tudta folytatni, mert a konyak egyszeriben visszaszemtelenkedett a torkába. Fojtó köhögés fogta el, csoda, hogy meg nem fulladt. Hirtelen elvörösödött, majd meg fehér lett, mint a fal.

— Ittam egy kicsit... és... — dadogta, s újra elfogta a köhögés.

Janák eddig sem igen szívelhette az irodaszolgát, de ennyire ellenszenvesnek, visszataszítónak, mint most, még nem találta soha... Nem, ezt az embert még akkor se tudná sajnálni, ha itt fordulna fel előtte! Vigye is el akár a fene, csak előbb legalább kiszedhetne valamit belőle! Mert Vít nem ok nélkül hívta magához. És amint látszik, nem is azért hívta, hogy valami miatt leszidja. Igen, ki kell szednie belőle, hogy mi történt, legalábbis nagyjában!

De Kwatschka éppen megfordult, és már siet is a portásfülke mögé. Pár pillanat múlva Janák nehéz sóhajtozást, nyögést hall... Bár dögölne meg, a disznó! De előbb csak nyögje ki, amit tud!... És Janák már indul is Kwatschka elébe, aki ebben a pillanatban bukkan elő a portásfülke mögül, holtsápadtan, könnyes szemmel, verejtékező homlokkal.

— Az istenért, Kwatschka, mi történt?! — kérdi sajnálkozó hangon, jól megjátszott részvéttel.

— Ma még nem ettem, tudod... és az a konyak meg...

Itt hát az alkalom:

— Nem ettél? — és Janák buzgón kutatni kezd a zsebei-

ben, végül előhúzza a húsjegyét, majd hanyagul ide-oda forgatja, hogy Kwatschka észrevegye.

A húsjegy láttán annak legott elmúlt a köhögése, ám az emelkedett hangulata is menten elszállt. Csak bámult, guvadt szemmel meredt a cédulára. Nagyot nyelt, és rekedt hangon megszólalt:

— Húsjegy?

— Az... Méghozzá egész... — mondja Janák szerényen. — A feleségem, tudod, gyomorbajos, így hát ebben a hónapban még...

Kwatschka közelébb lépett:

— Nem adod el?

— Az ilyesmit nem szokás eladni, barátom! — feleli Janák tüstént. — De ha kell, hát neked adom... hogy tudd... — és könnyed mozdulattal, mint valami jelentéktelen, értéketlen holmit nyújtja át a jegyet Kwatschkának.

Az gyorsan összehajtogatta és máris zsebre vágta, nehogy Janák esetleg még meggondolja a dolgot. Janák jószívűsége azonban végképp meghatotta. Így hát csak ennyit dadogott:

— Kö... köszönöm... Janákocskám!

— Nincs mit, barátom! A mai időkben segítenünk kell egymáson! — mondja gondtalan hangon Janák.

— Úgy bizony... Jó ember vagy, Janák. Valósággal az igazi német példaképe. Kár, hogy nem vagy köztünk. Mert szívvel-lélekkel hozzánk tartozol. Elintézhetném, hogy felvegyenek a pártunkba. Kitűnően beszélsz németül, egyszóval, szervezett német is lehetnél!

— Ugyan, ugyan, barátom... Az embernek mindig a közmondásra kell gondolnia: Ma nekem, holnap neked! — feleli Janák, abban a reményben, hogy Kwatschka célzását elengedheti a füle mellett.

De azt most nem hallgattatja el ám semmiféle közmondással.

— Ojjé, dehogyis, Herr Janák! Nekünk ilyen emberek kellenek!

— Hiszen veletek tartok én, Kwatschka! — dörmögi Janák, látva, hogy veszedelmes talajra tévedt, majd nagy komolyan még hozzáteszi: — Az ilyen dolgokat az ember-

nek jól meg kell gondolnia. És meg kell beszélnie otthon is. Igaz, németül jól tudok, büszke is vagyok rá, de már öregszem, mindenféle betegség gyötör, hát azt hiszem, nemigen lennék én már alkalmas arra.

— Dehogynem, Janákocskám... Vannak köztünk nálad is öregebbek... Csakhogy... — Itt Kwatschka megakadt, mert hirtelen eszébe jutott, hogy nemrégiben olyan határozatot hoztak, hogy csak fiatal embereket vegyenek fel a pártba. — No, ahogy akarod. Gondolkozz rajta, beszéld meg, aztán majd megmondod nekem.

Janák szinte hinni sem akarta, hogy ilyen könnyen kijutott a kátyúból.

— Igen, igen, persze, hiszen mindig jóbarátok voltunk... Nézd, a biciklidet is rendbe hoztam... — mondja, és a portásfülkével szemközti falnál álló kerékpárra mutat.

— Látom, látom... Hisz épp azért mondom, hogy szükségünk van ilyenekre, mint te vagy, Janák... No... — teszi még hozzá, és belenyúl a zsebébe, ahonnét előhúzza az óráját. Ránéz, és folytatja: — ... jól elhúztam az időt. Sokáig tartott a tanácskozás a főnökkel!

— Hát igen, mindig akad valami megtárgyalni való, és ha fontos dologról van szó, az ember nem nézi az órát... — jegyzi meg Janák, aztán még, csak úgy odavetve, megkérdi:

— Aztán elintéztetek mindent, amit az uraság akart?

— Mindent. Hiszen tudhatod, Janák, ha én ott vagyok vele, elintézzük a dolgokat, mindent, elejétől végig.

— No és újság? Lesz több fizetés?

— Az is lesz. De előbb rendet kell teremtenünk a gyárban. A bizottság a szemünkre vetette, hogy késedelemmel szállítunk, meg hogy sok a selejtes lámpa. Ezt mégse tűrhetjük! — mondja fontoskodva Kwatschka.

— Hát igaz, az ilyesmit nem is szabad annyiban hagyni! — próbálkozik tovább Janák, hogy megtudjon valamit a beszédessé vált irodaszolgától.

— Nem is hagyjuk, annyi szent! Mint ahogy Kwatschka a nevem! Emiatt még jó néhányan megizzadnak majd, arra esküszöm, Janák! Aki nem érti meg, hogy még a zseb-

lámpáink is siettethetik a győzelmet, az nem érdemel mást, mint golyót, vagy legalábbis börtönt. Nem fogunk mi cicázni senkivel. Kész, vége! Szépen is festene, ha én itt eltűrném az ilyen alávalóságokat! — folytatja Kwatschka mind dühödtebben.

— Nem értlek, pajtás... — vág a szavába Janák, s közben alig tudja palástolni türelmetlenségét.

— Hát hogy megértsd: pár embernek igencsak befűtünk... De erről egy szót se senkinek! — mondja figyelmeztető, fenyegető hangon az irodaszolga.

És Janák már sejti, hogy valami rossz dolog készül. Érzi a veszedelmet, mely ott lappang Kwatschka szavai mögött... De többet kell megtudnia!

— Talán akadnak nálunk olyanok, akik ártani akarnak? Vagy akik rosszul dolgoznak?

— Bizony akadnak! Nem is kell nagyon keresni őket!

— Az ember nem is hinné! — mondja Janák jól színlelt meglepődöttséggel. — De hát kik azok, az istenért, Kwatschka?

— Megmondom, de a szavadat add, hogy nem szólsz róla senkinek. Senkinek!

— Ó, nálam úgy van eltemetve minden titok, mint a tenger fenekén! Csak akkor kerül napvilágra, ha a tenger kiszárad! Meg aztán mi közöm azokhoz, akik a régi idők visszatérését várják!

— Bizony, mint például Vaněček, Meisner, Vyskočil, Zrzavý... De mit soroljam fel neked ezeket a semmirekellőket? Már szépen ott a nevük a papíron, és majd rendet teremtünk velük! — mondja fontoskodva Kwatschka. — De el ne felejtsd: egy szót se erről senkinek! Szigorúan bizalmas, Herr Janák!

— No de ilyet! Ki gondolta volna róluk? — szólal meg Janák méltatlankodva.

— Viszontlátásra, Janákocskám! — búcsúzik Kwatschka. — Köszönöm a jegyeket! — teszi még hozzá, és felül a kerékpárjára.

— A viszontlátásra, pajtás! — feleli Janák elgondolkozva.

Mikor aztán pár perc múlva már megpillantotta az éjsza-

kai portást, megkönnyebbülten fellélegzett. Átadta a szolgálatot, és gyorsan készülődni kezdett. Még bekukkantott valami füzetbe, aztán elköszönt, és már be is csukta maga mögött az ajtót. Sietve kilépett a kapun, és gyors léptekkel igyekezett az utcán a legközelebbi villamosmegálló felé. Fejében csak úgy kavargott a sok nyomasztó, aggasztó gondolat. És nyugtalanította az előérzet, hogy Vaněčekot nem találja otthon... Miért is olyan hosszú ez az utca?... Távolból felhangzik a villamos kerekeinek csattogása, és Janák még sietősebbre fogja lépéseit... Csak otthon találja Vaněčekot! De mit tegyen, ha nem találja otthon? Megkeresi Meisnert! Vagy Boženkát! Nem, Vaněček otthon lesz!... Már odaért a megállóhoz, és a villamos is éppen berobogott. Gyorsan felugrik, és türelmetlenül topog. Minden megállónál sokan szállnak fel a villamosra.

— Miért állunk ilyen sokáig? — kiált fel hirtelen Janák, nem is gondolván arra, hogy fölöslegesen csak felhívja magára az emberek figyelmét.

— Mert vörös a jelzés! — veti oda valaki mogorván.

„No, bárcsak vörös lenne már mindenütt!" — gondolja magában Janák. — „Végre! Gyerünk!"

Még néhány megálló, aztán az öreg Janák leugrik a mozgó villamosról, és megindul keresztbe az utcán. Vaněček a Foch utcában lakik. Mikor a kapuhoz ér, körülnéz, aztán felsiet a lépcsőn, becsenget, és nyugtalanul dörzsöli a kezét. Végre megcsörren a kulcs, kinyílik az ajtó, és megjelenik az asszony mosolygós arca. Janák köszöntésül megemeli sapkáját, aztán fojtott hangon megkérdezi:

— A mester, Vaněček, illetve Vaněček úr itthon van?

— Nem, nincs itthon... Csak pár perce, hogy elment, de nem tudom, mikor jön haza... — feleli a meglepődött asszony, és gyanakvó szemmel néz Janákra.

— Köszönöm... Köszönöm szépen... — dadogta Janák. — Tessék megmondani neki... Különben, nem, ne tessék mondani semmit! Jó éjszakát! — Azzal ismét megemeli sapkáját, és már megy is, távozik. Csalódottan, egy kicsit szomorúan, leverten.

Gondjaiba merülve lépked a sötét, szűk kis utcán fel-alá.

Az ég tudja, hanyadszor nézi már végig . . . Hány óra lehet? Hol a csudában járhat ez a Vaněček? No, legyen, ahol a kedve tartja, ő itt megvárja, meg kell várnia! Hirtelen megsajdult a lába. A mindenit, ez az átkozott reuma! Sebaj, elviselt, eltűrt ő már rosszabbat is, mint ez a hasogatás a lábában! Ördög vigye a fájdalmat, törődik is ő vele, csak a Vaněček jönne már végre!

De Vaněček nem jön, nem jön. Janák már a ház falának támaszkodik, ám az se használ, egyre nehezebbnek érzi a lábát, egyre jobban kínozza a fájdalom . . . Mintha valami nagy fáradtság jött volna rá, legszívesebben lefeküdne vagy legalább leülne valahová. Ideges járkálása közben azon töpreng, micsoda gazember is ez a Kwatschka. Miért is vannak a világon ilyen aljas emberek? Alighanem maga az aljasság szüli őket. Mert mi a fasizmus? Aljasság, posvány. És ebből születnek a Kwatschka-féle alakok. Ezért kell hát ezt a posványt, a fasizmus posványát, teljesen kiszárítani vagy betemetni! Ha kell, azokkal az emberekkel együtt, akiknek életet adott! Kwatschkát legott, minden gátlás nélkül belelökné, mint valami undorító tárgyat, ebbe a bűzös mocsárba! Janák érzi, képes lenne rá, és egyszer talán meg is teszi!

Hirtelen sietős lépéseket hall. Biztosan Vaněček lesz, gondolja . . . Igen, ő az! Végre! . . . És Janák óvatosan megindul feléje. Majdnem összeütköztek a sötétben.

Vaněček meglepetten néz Janákra, aki máris legyőzte a lábát hasogató fájdalmat.

— Te vagy az, Janák? — kérdezi önkéntelenül, pedig már látja, hogy Janák áll előtte.

— Én vagyok . . . Jó, hogy végre itt vagy!

A közelben megszólalt Szent Ludmilla templomának toronyórája. S mire elütötte a tízet, Vaněček már tudta a barna Moloch kiszemelt áldozatainak nevét.

Szabadulás a farkasveremből

Ködös, barátságtalan reggelre ébredt a város. Vít gyárában megkezdődött az első műszak. Vaněček mester belépett munkahelyiségébe, s mindjárt utána, mintha csak hívták volna, besurrant Meisner is. Vaněček levetette kabátját, elővette a cégjelzéses papírokat, s rá se nézve Meisnerre, megszólalt:

— Tegnap nem mehettem el, közbejött valami, ami fontosabb... Átismételted a feladatot, tanultál?

— Tanultam, Vaněček elvtárs... — suttogta Meisner.

— Hagyd már abba azt az elvtársozást! Valahol még elszólod magad, és máris itt a baj! Így is épp elég komoly a helyzet!

— Történt talán valami?

— Vít a Gestapóhoz juttatja a megbízhatatlan emberek névsorát.

— A német bizottság látogatása után aggódtam miattad... — mondja halkan Meisner. — De honnét szerezhettek tudomást...

— Az a Kwatschka... Az a Kwatschka! — feleli haragosan Vaněček. Aztán Meisnerre néz, mintha szavai hatását akarná látni, és csendesen hozzáteszi: — Többek közt mi ketten is szerepelünk a névsorban... Meg kell szereznünk a feljelentést, mielőtt még az üzemből kikerülne!

Meisner valósággal megdermedt. Csak áll, s az elkomo-

rult Vaněčekra mered. A mester a homlokát ráncolja, megfogja Meisner vállát és megszorítja.

— Csak nyugalom és bátorság, Mirko! Erről is bizonyságot kell tennünk, jóban-rosszban egyaránt! Most menj. Később majd átnézek hozzád. És senkinek egy szót se. Hallgass, mint a sír!

Vaněček kinyitotta az ajtót, s Meisner szótlan távozott.

Vaněček néhány percig mérlegelte a helyzetet, majd egyszerre döntött... Fogta a bádoglemez-mintákat meg az új tervrajzokat, melyek alapján javítani akarták a termelést, s a lehető legnagyobb nyugalmat kényszerítve magára, elindult Vít irodája felé. Tudta, hogy ezek a reggeli órák jelentik a legalkalmasabb időt, amikor Boženkával elbeszélgethet, mert Vít csak később járt be az irodába. Biztonságérzettel indult most is hozzá, mint mindig, mikor kényes ügyekben a lányhoz fordult segítségért. Remélte, hogy Boženka ezúttal is vállalkozik majd a nehéz feladatra, és elodázhatják a közelgő veszedelmet. Vaněček már nemegyszer került szorult helyzetbe a munkásság érdekében vívott küzdelmei során, tapasztalt volt és bátor, jól ismerte a konspiráció szabályait, s mindig szigorúan azok szellemében cselekedett. Ismerte persze ellenfeleit is, gyakran kitapasztalhatta mérhetetlen gonoszságukat, s ez aztán úgy megedzette, hogy ma már nem habozott volna, hogy kétszeresen is visszafizesse az ellenfél csapását. De most nem nyílt küzdelemről volt szó. Fegyverrel, mely sokszor elválaszthatatlan barátnak bizonyul, csak ellenkező hatást érne el ebben a küzdelemben. Ezért Vaněček most más megoldás mellett döntött... Fegyver ez is, de nem jár zajjal, s mégis ugyanolyan jó eredményt ígér. Igen, a csel, a ravaszság mindig megbízható segítséget jelentett az illegális mozgalom egyéb fegyverei mellett. Ha okosan és idejében élt vele, gyakran halálos csapásokat mért az ellenségre. Így hát Vaněček most is cselhez folyamodott a Víttel meg az egész Gestapo-pereputtyal vívandó küzdelemben. Éjszaka, Janák váratlan híradása után, ráeszmélt, hogy elvtársait és önmagát is felvértezi a további harcra, ha sikerül az ellenfelet becsapnia, félrevezetnie.

Reggelig részletesen átgondolta az egész tervet, melyről azonban egyelőre egyetlen harcostársának sem szólt semmit. Meisnernek is éppen csak jelezte, hogyan kell felfogni az egész dolgot. Tulajdonképp ideje se volt rá, hogy a teendőket valakivel megtanácskozza, hisz minden oly hirtelen, oly váratlanul szakadt a nyakába. De megnyugtatta a tudat, hogy később mindent megmagyaráz majd az elvtársaknak. Most azonban gyorsan, haladéktalanul kellett cselekednie. Terve megvalósításához viszont segítőtársra volt szüksége, mégpedig olyanra, aki a főnök közvetlen környezetében dolgozott, és ez más nem lehetett, mint Boženka, a főnök titkárnője. Ez a bátor, talpraesett lány már nemegyszer segített, ha valaki az üzemben kegyvesztett lett. Igen, bátor tettek voltak azok is, de mégse lehetett őket összehasonlítani azzal, amit Vaněček most kívánt tőle. Vaněček sokszor megcsodálta a lányt, milyen magától értetődő módon vállalkozott olyan cselekedetekre, melyek könnyen a nyakát is szeghették volna. Bátorsága a többi elvtársban is elismerést váltott ki, és mindannyian odaadó küzdőtársat láttak a lányban. Megbíztak benne és tisztelték. Főleg az óta az eset óta, amikor kiderült, hogy csakugyan helyén a szíve.

Egy alkalommal ugyanis beállítottak az üzembe a munkahivatal emberei. Ez akkoriban történt, mikor már teljes ütemben folytak a toborzások a birodalomban végzendő rabszolgamunkára. Szerencsére Vít el volt utazva, és Boženka, látva, hogy a gyár alkalmazottainak sorsáról van szó, úgy viselkedett, mintha Vít megbízta volna az üzem vezetésével. Egyszóval: elküldte a toborzókat. Méghozzá milyen ügyesen: egyszerűen azzal, hogy a gyáros úr az illetékes német hatóságnál elintézte, hogy az üzemből senkit el nem engedhet, mert a gyár fontos szállítója a hadseregnek. Ha az uraknak úgy tetszik, mondta, meggyőződhetnek róla, vagy alkalomadtán látogassanak el a gyáros úrhoz. De a munkahivatali urak vagy megfeledkeztek az ügyről, vagy talán másutt több szerencsével jártak, elég az hozzá, hogy többé a gyárban már nem mutatkoztak. És Vít úr, bár látszólag elítélte ezt az elintézési módot, mikor Boženka beszámolt neki róla, magában örült titkárnője leleményességének. Ha-

nem azért persze máris törte a fejét, hogyan fedezhetné magát, ha netalán valami kellemetlenség származna a dologból. Boženka azzal indokolta a munkahivatal embereivel szembeni viselkedését, hogy ő a termelés csökkenésének megakadályozására törekedett. Mellesleg azonban azt is megemlítette, hogy hiszen, mindentől eltekintve, több cseh család sorsa forgott kockán. Vít mindenesetre az első érvet találta megfelelőbbnek: ha csökken a termelés, csökken részvényeinek értéke is, ezt pedig csakugyan meg kell akadályozni. És volt a dolognak még egy előnye: eldicsekedhet majd vele, hogy több embert megmentett az elhurcolástól.

Nem tudni, miként szereztek erről tudomást az üzem munkásai, de ettől kezdve nyíltan kimutatták, hogy tisztelik és nagyra becsülik Boženkát. Azóta az idők persze sokkal nehezebbek és veszedelmesebbek lettek. Sokan, akik nemrég még ökölbe szorított kézzel jártak, most elcsüggedtek, sokan meggörnyedtek az erőszakosságok súlya alatt, sokan elvesztették erejüket, mert úrrá lett rajtuk a félelem, vagy pedig tehetetlenségükben közömbös magatartásba menekültek a kegyetlen és szinte hihetetlen események borzalma elől. De Boženkát nem ilyen fából faragták.

Szerény, becsületes lány volt, kissé talán túl érzékeny, de bámulatosan eszes. Azok közé a fiatal teremtések közé tartozott, akik nemzetük válságos napjaiban bátran vállalták a szabadságért vívott harc minden megpróbáltatását. Meggyőződött róla: minél keményebb az ellenség csapása, annál keményebben kell visszaütni. Tudta, hogy ebben a helyzetben nincs más választás: küzdeni vagy elesni. Hányszor elgondolkozott mindezen, főleg amikor az embertársait ért sok-sok szerencsétlenségről értesült. Valaki azt mondta neki, hogy csak a kommunistákat végzik ki, mert azok állítólag a legmegátalkodottabbak, hallott is a kommunisták hősi tetteiről, és csodálattal nézett fel ezekre az emberekre, bizalmas baráti körben lelkesülten beszélt is róluk. Örült minden olyan cselekedetüknek, mely megriasztotta az ellenséget, őt viszont megerősítette abban a hitében, hogy harcuk szent és igazságos. Önmagán is tapasztalta, hogy bátorsága, elszántsága mennyire növekszik, ha cafatokban látja az ellenséges fal-

ragaszt, fenyegetőző hirdetményt, amit valamelyik ismeretlen hős a falról leszakított. Milyen szívesen bekapcsolódott volna ő is ebbe a küzdelembe, de egyre inkább érezte, hogy reménykedéseiben magára marad, s mivel nem volt elég merszе hozzá, hogy gondolatait bizalmasan közölje valakivel, hát legalább a munkatársain igyekezett segíteni. Ezt ugyan sohasem tartotta valami nagy dolognak, de mikor észrevette a baráti pillantásokat, például Vaněčekét vagy Meisnerét, szívét melengette a tudat, hogy jól és helyesen cselekedett.

Vaněček inkább csak sejtette, mi minden rejtőzik ebben az egyébként önérzetes, öntudatos lányban. De most valamivel többről, sokkal többről volt szó, mint hogy elintézze Závadáné segélyét vagy ügyesen leplezze egy Lukeš nevű munkás gyakori kimaradását a munkából. Vaněčeknak, bár ő is sokra értékelte azt a módot, ahogy Boženka a munkahivatal embereit kitessékelte a gyárból, most mégis kétségei támadtak, vállalkozik-e majd arra, hogy megszerezze Víttől a munkások névsorát és helyette valami mást, mondjuk, valami köszönőlevelet csempésszen a borítékba. Amilyen magabiztosan indult pár pillanattal előbb hozzá, olyan bizonytalanul állt most Boženka előtt, akit ugyan kissé meglepett a korai látogatás, de a mosoly azért egy pillanatra sem tűnt el az arcáról.

— Ó, már ilyen korán állít be hozzám a tízóraival, Vaněček úr? — próbált tréfálkozni. bár sejtette, hogy a látogatásnak komoly a célja.

Vaněček úgy tett, mintha a tréfálkozó szavakat nem is hallotta volna, leült a lány mellé és kiteregette előtte a magával hozott tervrajzokat. Látszott rajta, hogy gondok gyötrik és nyugtalan, de ugyanakkor olyan élénk és meggyőző hangon kezdett Boženkával tárgyalni a gyár ügyeiről, mint eddig még soha. A meglepett lány először nem is tudta, mit tartson Vaněček viselkedéséről, de mikor annak váratlanul megváltozott az arckifejezése, elhalkult a hangja, és a nyakukba zúdult veszedelemről kezdett beszélni, majd meg arról, hogyan kellene azt elhárítani, Boženka valósággal megnémult a meglepődéstől. Hiába kérdezett tőle Vaněček valamit, nem tudott rá válaszolni. Csak aztán pár pillanat

múlva, mikor maga is megértette már, milyen veszedelemről beszél Vaněček olyan tömör tárgyilagossággal, tért magához meglepődéséből, és kérdő tekintettel, suttogva fordult Vaněčekhoz:

— Azt gondolja, hogy segíthetnék maguknak?

— Csak maga segíthet, Boženka! Különben elvesztünk!

Nem, Boženka nem tudta volna elviselni, ha most bármelyiküknek is baja történne, és ő nem tette volna meg, amit más az ő helyében talán megtett volna. Ennél a gondolatnál tenyerébe hajtotta az arcát, és egész testében megremegett. Szinte látta maga előtt a képet, hogyan hurcolják el a megbilincselt embereket a rácsos ablakú, csukott autókon... Aztán felemelte a fejét, úgy határozván, hogy megmondja Vaněčeknak, mindent megtesz, ami csak módjában áll. De ugyanakkor bénító gyengeség fogta el, és úgyszólván öntudatlanul hebegte:

— Félek... nagyon félek... ez rettentő dolog!

— Bátorság, Boženka! Magát mindig becsületes és bátor embernek ismertem! — mondta Vaněček kissé letörten. Nem számított rá, hogy a lány ennyire megijed. De azért nem neheztelt rá, hisz tudta, fiatal és tapasztalatlan.

Vaněček látta, hogy terve összeomlóban van, kétségbeesetten ökölbe szorította a kezét, és a lányra nézett, akinek arcán riadt félelem tükröződött. Minden erejét megfeszítve igyekezett nyugalmat erőltetni magára, és megfogta a lány kezét:

— Boženka, gondoljon arra, hogy a szüleiről van szó, hogy mindnyájunkról van szó, a nemzet ügye forog kockán!

Ezekre a szavakra Boženka felszegte a fejét. Arca még sápadt volt, de vonásai már megenyhültek. Tekintete a messzeségbe révedt, és szeme előtt hirtelen felvillantak az újságok a kivégzett hazafiak arcképeivel... Mintha homályosan a szüleit, Vaněčekot, Meisnert meg a többieket is ott látta volna köztük... Egy pillanatra lehunyta a szemét, aztán felállt, és határozott mozdulattal kezet nyújtott a meglepődött Vaněčeknak.

— Tudom, Vaněček úr... Mindent megteszek... És bocsássa meg az előbbi gyengeségemet! A félelmemet!

Vaněček keményen megszorította a lány kezét. Szeme mosolygott, és arcáról büszkeség sugárzott. Büszke volt erre a lányra, aki megértette, hogy nincs más választása, mint harcolni az igazságért, a szabadságért.

Meisner éppen a gépét javította, mikor Vaněček valami papirosokkal a kezében megállt mellette. Szétnyitotta őket, kiteregette a gép melletti kisszékre, és fejével intett Meisnernek. Aztán mindketten a tervrajzok fölé hajoltak, úgy tettek, mintha buzgón valami újfajta termelési módszert keresnének.

Vaněček ujjával a papírra bökött, és a körülöttük zakatoló gépek lármájában azt mondta:

— Božena visszatartja a névsort, amit ma kellene kézbesíteniük a Gestapónak. Helyette majd levelet ír, amelyben Vít bejelenti, hogy meggyőződött a munkaerkölcs és általános hangulat javulásáról az üzemben, meg hogy szükség esetén majd kérni fogja a segítségüket.

— És mi lesz, ha Vít úgy határoz, hogy személyesen adja át a névsort?

— Boženka figyelmeztetne rá, és akkor aztán kénytelenek lennénk személyesen tárgyalni vele... tanúk nélkül!...

— Jól van. És ha, mondjuk, nem Boženkára bízza ennek az ügynek az elintézését, hanem másvalakire?

— Az csak Kwatschka lehet, azzal meg majd boldogulunk! Minden lehetőséget számba vettünk. Akárki vinné is a névsort, mindenképp a kezünk közé kell kerítenünk!

— Azt hiszed, hogy nem jönnek rá az egészre?

— Azon most ne töprengjünk. Boženka figyelni fogja a dolgok menetét, és veszedelem esetén idejében figyelmeztet majd bennünket. Később még részletesen megbeszélünk mindent. Most pedig beszélj az embereiddel! Figyeld Kwatschkát és piszmogj valamivel a munkahelyem közelében!... Szóval, megegyeztünk! — fejezte be szigorú hangon Vaněček, összeszedte a tervrajzokat, aztán csak úgy tesséklássék elköszönt Meisnertől, és kiment, hogy beszéljen Janákkal.

Miközben Vaněček Meisnerrel terveket kovácsolt a préselőben, Vít megérkezett a gyárba. Alig nyitott be az ajtón, odaszólt Boženkának:

— Kisasszony, Kwatschka itt van?

— Nincs, kérem, talán a postára ment.

— Ha megjön, azonnal küldje be hozzám! — mondta bosszúsan, és becsukta maga mögött az ajtót.

Kwatschka, mintha csak tudta volna, hogy már keresik, váratlanul megjelent kerékpárjával az udvaron. Boženka meglátta az iroda ablakából, és máris átszólt telefonon a portásnak, hogy küldje fel Víthez. Sejtette már, miről fognak tárgyalni ezek ketten. Nyugtatgatta magát, hogy úgyis behívják majd, ha valami írást kell készíteni. Ebben az esetben sokkal könnyebben menne a dolog, mint ahogy azt előre elképzelte.

Kwatschka berontott Boženka szobájába, onnan meg egyenesen Víthez. Már nem várt alázatosan, míg a gyáros úr kegyesen hívatni fogja. Boženkát nem is köszöntötte, hanem annál feszesebben állt meg Vít előtt, jobbját a magasba lendítve. Vít olyan arcot vágott, mintha poloskát pillantott volna meg a falon. Valami érthetetlent mormolt, aztán helyet mutatott neki.

— Kwatschka úr — kezdte —, teljesen tisztában van már a helyzettel a tegnapi beszélgetésünk ügyében?

— Igenis, kérem... már hogyne volnék tisztában, főnök úr... — dadogta az irodaszolga, nem értvén, miféle helyzetről beszélt Vít, hiszen a névsor kész, csak le kell írni és az illetékes helyre eljuttatni.

— Úgy értem — mondja Vít most már világosabban —, hogy abban maradunk-e, amit tegnap intéztünk. Azaz elegendő-e az a tizenöt ember, vagy nem kellene-e talán valamit változtatni a listán?

— Nem, nem kell... illetve talán... azt a Meisnert kicserélhetnénk, mondjuk, a Lukešsal.

— Kwatschka úr, ebben a dologban teljesen szabad kezet adok magának. Kérem, kicserélheti, amelyiket csak akarja! — mondja Vít nyájasan, és várja, milyen hatást eredményez a nagylelkűsége.

Vít persze nem volt hajlandó a kelleténél több engedékenységet mutatni az irodaszolgával szemben, akit legfeljebb annyiba vett, mint egy kellemetlen férget, mint egy poloskát,

mely azonban adott esetben végzetesen megcsíphetné. Ezt az ajánlatot is csak amolyan felfújt buboréknak szánta, mely biztosan kiröppen ebből a helyiségből és elszáll a műhelyekbe, a munkásaihoz, sőt talán az utcára is.

— És hogy el ne felejtsem — folytatja —, megbízom magában, hogy megfelel küldetésének. Mostantól kezdve hasonló ügyekben magára is felelősség hárul!

Az irodaszolga elterpeszkedett a puha fotelban, elvigyorodott, és önérzetes hangon helyeselt:

— Így is van rendjén, főnök úr. Ha úgy vesszük, hát mégiscsak német funkcionárius volnék, ez pedig nagy dolog. Hm, igen, én magam is felelős vagyok a gyárért.

— A gyárért nem, Kwatschka úr, csak bizonyos dolgokért!

— Hát igen, én is így gondoltam ... — hökkent meg az irodaszolga. — Pontosan úgy, ahogy ön gondolja, főnök úr.

Erre Vít, észrevéve, hogy Kwatschka meghátrál, előhúzta a tegnapi névsort, és úgy nézte hosszasan, mintha most látná életében először.

— Nem szívesen változtatnék bármit is rajta! — mondta nyomatékkal, amikor szeme megakadt Meisner nevén. — Előterjesztését véglegesnek tartom, megegyeztünk?

— Természetesen, főnök úr, mindenesetre!

S hogy az irodaszolgának visszatérjen az önbizalma, Vít ezekkel a szavakkal nyújtotta át neki a listát.

— A fogalmazványról persze a maga aláírása sem hiányozhat, tessék, Kwatschka úr, írja alá! Aztán majd legépeltetem a névsort, maga pedig, Kwatschka úr, személyesen fogja kézbesíteni!

Az irodaszolga alig tudta befejezni kusza aláírását, Vít máris elhúzta orra elől a papírt, aminek egyszer talán még hasznát veheti ... Most aztán már nyilvánvaló, hogy a névsort Kwatschka állította össze, nem pedig ő!

Vít kezét dörzsöli és mosolyog, ugyanúgy, mint nemrégiben, mikor arról értesült, hogy zseblámpákért másfél milliót utaltak ki neki ... Hát bizony manapság kell hogy az ember kiismerje magát az életben! Senki se állíthassa, hogy rászedte Vítet, a nevezetes kereskedelmi és pénzügyi szakembert! Mit számít is egy ilyen Kwatschka, egy ilyen

pondró? Legfeljebb talán annyit, hogy pillanatnyilag az ő oldala felől fúj a szél, ezért hát előzékenynek kell lennie hozzá. Meisnert pedig hagyja szépen a sorsára, éppúgy, mint a többieket is, akik netalán még bajba sodorhatnák. Mi köze hozzájuk? Legyen mindenki olyan ügyes és talpraesett, mint ő, akkor aztán nyugta lesz! Hát kell, hogy az emberek a Pankrácban penészedjenek? Minek ütik az orrukat olyan dolgokba, amelyek már eleve is a négy csupasz börtönfallal kecsegtetnek! Lám, milyen szépen be tudta rendezni ő az életét. Csak dörögjenek az ágyúk, dőljenek össze a városok, épületek, legalább jobban virágzik majd az üzlet. Emberi életek? Csak irtsák őket, minél többet, legalább kevesebb lesz a lázadó, a mindenféle emberi söpredék. Azoknak pedig, akik megmaradnak, szükségük lesz az ő lámpáira, elemeire, villanykörtéire, miegymásra, talán még a cipőire és ingeire is. Mert a háború után — szövi tovább gondolatait — mindig jelentkezik a konjunktúra, csakúgy, mint a háború alatt is. A részvények árfolyama emelkedik, azzal együtt meg az ember vállalkozó kedve is, hogy bővítse, növessze vállalatát, üzemét. De nemcsak a vállalkozó kedv emelkedik, a lehetőségek is gyarapodnak. Mit számítanak az érzések, amiről ma annyi szó esik! Azokra csak ráfizet az ember!

— Khm... Khm... — krákog az irodaszolga, hosszúnak találván a szótlan üldögélést.

Hát még mindig itt ez a görény?

— Jaj, bocsásson meg, Kwatschka úr, egy kicsit elgondolkoztam! Éppen azon törtem a fejem, milyen funkcióba helyezzem át, mert hát nem méltó magához, hogy... Nos, egyszóval, ideje, hogy szegre akassza az irodaszolgai beosztást... Majd megbeszéljük a dolgot a katonai megbízott úrral! — mondja Vít, és Kwatschka tátott szájjal bámulja. — Most meg hagyjon egy kicsit magamra, később majd hívatom!

Kwatschka nehezen kászálódik fel a fotelból, nem akar hinni a fülének, s szemére homály borul... Végre! Nem lesz többé irodaszolga, hanem talán... talán az igazgató helyettese!

Kinyitja az ajtót, s mint akit fejbe kólintottak, köszönés nélkül tántorog ki a szobából.

Vít, akit megelégedéssel tölt el a dolgok menete, hozzáfog, hogy legépelje a névsort és megírja a kísérőlevelet is hozzá... Boženka ugyan csodálkozni fog, ha meghallja az írógép kopogását, de másként, sajnos, nem csinálhatja a dolgot. De hát hadd csodálkozzon. Elvégre lehetnek ügyei, amikről nem kell tudnia neki sem. Egyszer azt is tudomásul veheti a kis szemtelen. Igaz, eddig még nem történt meg, hogy ő maga gépeljen bármiféle levelet, hiszen a legbizalmasabb ügyeket sem titkolta soha a lány előtt, de ezt most mégse bízhatja rá. Vállalati emberekről van szó, Boženka érzékeny teremtés, a végén még mindent elronthatna vagy fölösleges bonyodalmakat okozhatna!

Mialatt Vít, a kis írógép mellett ülve, ezeken töpreng, Boženka figyelmesen már fogalmazza a másik levelet, amit a szomszédos szobában éppen most készülő valódi levél helyett kell majd kikézbesíteni. A lány már majdnem elkészült vele, csak egy-két szokványos, levelezési szóvirágot kell még odabiggyesztenie és bélyegzőt nyomni rá. No meg a cím hiányzik még, amit majd Vít leveléről kell lemásolnia... Csak legyen rá ideje! Ah, milyen zavaros dolog is ez! Ha a levelet neki adta volna leírásra, nem volna semmi gondja. Jobban tudná, mit tegyen. De azért így is elintézi. Ajánlkozik majd, hogy elviszi a levelet, ahová kell, vagy addig tartóztatja az irodaszolgát, amíg valami módon csak sikerül kicserélni a leveleket.

Abban a pillanatban, amikor Boženka a megírt levelet borítékba tette, belépett Vít, és arra kérte, hívja fel Kwatschkát. Az irodaszolga pillanatok alatt ott termett, és Vít újabb meglepetéssel várta:

— A levelet nem küldhetem el a maga aláírása nélkül, Kwatschka úr — mondja előzékeny hangon. — Tessék, itt írja alá, a szervezete nevében, mindkét példányon!

Vít aztán leragasztotta a Schmidt katonai megbízottnak címzett levelet, és átadta Boženkának, hogy írja be a személyes levelek postakönyvébe, utána meg adja át az irodaszolgának. Ez a rövid kis időhöz azonban Boženkának csak

arra volt elegendő, hogy sebtében leírja magának a boríték címzését, mert Kwatschka már ott állt mellette.

— Addig járja végig az osztályokat a többi postáért is, Kwatschka úr, míg ezt a levelet beírom — mondja neki Boženka.

De Kwatschka csak bólint, nem mozdul a helyéből.

— A többi posta nem szalad el, ez viszont nagyon fontos — mondja aztán fölényesen, és már nyúl is a levélért.

Boženka remegő kézzel adta át a levelet. Meglátszott rajta, milyen kétségbeesett, milyen szerencsétlennek érzi magát. Könnyek szöktek a szemébe, és egész testében reszketett. Csak nagy nehezen tudta magát rákényszeríteni, hogy feltárcsázza Vaněček telefonszámát. De mikor meghallotta a férfi hangját, egyszerre visszatért a biztonságérzete, és röviden közölte vele a vészhírt:

— Nem sikerült. Kwatschkánál van a levél.

Vaněček a szavába vágott:

— Legyen olyan jó, vigye el a maga levelét Janáknak, de minél előbb!

Mialatt Boženka átadta Janáknak a maga szerkesztette levelet, Vaněček figyelmeztette Meisnert a fenyegető veszedelemre. Aztán kisietett az udvarra, kiengedte a levegőt az irodaszolga kerékpárjának gumijából, és bement a portásfülkébe.

Kwatschka éppen kilépett a főépületből, megállt az udvaron, mikor valaki hirtelen rákiáltott.

— Herr Kwatschka! Herr Kwatschka!

Körülnézett, és meglátta Meisnert a műhely ajtajában.

— Jöjjön csak ide, Herr Kwatschka!

Kwatschka akaratlanul is a műhely felé indult. Meisnerrel mindig szívesen váltott pár szót, főleg mert németül beszélgettek egymással. A portásfülkénél hagyta a falhoz támasztott kerékpárt, a kormányra akasztott aktatáskával együtt.

— Mondja csak, Herr Kwatschka, hallgatta a tegnap esti német híreket? — kérdi tőle Meisner komoly arckifejezéssel. Kwatschka csak nyelt egyet, és a fejét csóválja. — Sztálingrádnál most már komolyra fordult a helyzet! — folytatja Meisner.

Kwatschka hatásosabb hírre várt, de azért ezzel is megelégedett.

— Mit nem mond, Herr Meisner! Igaz lenne?

— A hírek néhány falu elfoglalását jelentették... — És Meisner már köpi is a mindenféle cseh faluneveket, már ahogy éppen eszébe jutnak, és mindegyiket megtoldja egy „ja" szótaggal. Aztán, hogy minél tovább tartóztassa, felolvas neki a német újság híreiből is.

Kwatschka úgy hallgatja, mintha valami német generális, aki épp most érkezett a frontról, ismertetné vele a harctéri helyzetet. Kezét dörgölve, boldogan mosolyog. Meisner lapoz egyet az újságban, és a berepülésekről szóló híreket olvassa fel Kwatschkának.

Ezalatt az öreg Janák Vaněčekkal együtt átkutatja Kwatschka aktatáskáját a portásfülkében. Hanem a levelet nem és nem találják sehol. Idegesek persze mind a ketten és már harmadszor húzzák elő ugyanazt a papírt.

Vaněček hirtelen félretolja Janákot, és kétségbeesetten rászól:

— Eredj ki, és tartóztasd azt a kutyát!

Janák kisurran az udvarra, jelentőségteljesen rákacsint a portásfülke környékén falazó két-három emberre, és Meisnerhez siet. Vaněček már az egész aktatáskát kiürítette, de a levelet, mintha a föld nyelte volna el, még mindig nem találja. Feldühödik, fogja a postakönyvet, megfordítja a levegőben, nyitott lapjaival lefelé. És ekkor végre kiesik a katonai megbízottnak címzett levél. Egy pillanat alatt a zsebébe gyűrte, s a Boženka által szerkesztett levelet tette a helyébe. Aztán fogta az aktatáskát, kisietett vele, és visszatette oda, ahonnét leakasztotta.

Mikor Vaněček visszament a préselőbe, már egész sereg ember állt Kwatschka és Meisner körül. A mellettük elhaladó Vaněček rájuk rikkantott, hát szétrebbentek, igyekeztek vissza a munkahelyükre. Tudták, hogy már elhárult fejük felől a veszedelem. Meisner is elment, és Kwatschka egyedül maradt. Elgondolkozott Meisner hírein, és lelke mélyén átkozta Vaněčekot, amiért az érdekes beszámolót megzavarta... Hogy félnek ettől az embertől! No de ha párat majd

odasóznak neki a Gestapón, biztosan megszelídül! . . . Vaněčekról meg Meisnerre terelődtek a gondolatai. „Ezt a Meisnert mégse kellett volna beírnunk. Olyan szépen beszél németül, hogy öröm hallgatni. Majd szót emelek az érdekében. Hogy ne legyenek hozzá olyan szigorúak, mint a többiekhez. Milyen szép német neve van, és mégis — cseh!“ Ennél a szónál hirtelen megállt, mert eszébe jutott az idő, amikor még ő is csehnek vallotta magát, amikor még Kvačkának írta a nevét. „Eh, ez ma már mit sem jelent! Ki bizonyíthatná, hogy valamikor cseh nemzetiségű voltam? Senki! Ma pedig jobb, ha az ember németnek vallja magát!“ — mormogja magában elégedetten.

A kapunál Janák rendbe hozta Kwatschka kerékpárját, és Kwatschka hálásan megveregette érte a hátát:

— Hát, mondhatom, benned, Janák, benned mindig megbízhatom!

A kapu előtt ügyetlenül felült a kerékpárra, és már igyekezett is a helyőrség-parancsnokságra, hogy pontosan teljesítse élete legfontosabb feladatát.

Schmidt őrmester lidérces éjszakája

A gyárban tett látogatás után Stadler ezredes, Schmidt és Kurz visszatértek a kaszárnyába. Amint Víttől elbúcsúztak és az autó elindult, az ezredes bizalmasan odahajolt Schmidthez és közölte vele a véleményét Vítről, erről a — mint mondta — hajlongó pojácáról.

— Tudja, kedves Schmidt, ez a legmeghunyászkodóbb alak, akit gazdasági körökben valaha is megismertem. Van ugyan valami ügyesség benne, de jellemnek ugyancsak nem mondható. Szent meggyőződésem, hogy mielőtt ide a védnökségbe bevonultunk, ellensége volt a német tőkének, biztosan sok mindenfélét összefecsegett életterünknek Közép- és Kelet-Európára való kiterjesztéséről. És megfigyelte ma? Csupa hajlongás, mély tiszteletem ide, alázatos szolgájuk oda, akárcsak valami taknyos kislány. Csakhogy én már tudom, jól tudom, hogyan kell bánni az ilyen alakokkal. Megtanultam kedvenc írómtól, Nietzschétől. Ő mondja egyik aforizmájában: „Ha nőhöz indulsz, ne feledkezz meg a korbácsról!" És ezt a mondást, kedves Schmidt, mintha csak erre a telhetetlen és szélkakas Vítre szabták volna. Nyugodtan állítom, hogy nála is ostorral sokkal többre mehet, mint szelíd szóval. És melegen ajánlom magának, hogy ezt a tanácsomat szívlelje meg majd az üzemben. Akkor aztán lényegesen könnyebben boldogul majd nemcsak Víttel, de az embereivel is, a munkásokkal. Elsősorban azonban, kedves

Schmidt, ne bízzék benne, ne higgyen neki! Ne feledje, hogy a bizalmatlanság a megismerés alapja! De hát mit is érne itt a megismerés?! Hanem a bizalmatlanság egyúttal fölényre is, uralomra tanít bennünket, a hatalom erős gyeplőjét adja a kezünkbe! Egyébként, ha bármiféle nehézséggel találná magát szemközt, csak forduljon bátran hozzám! Aztán majd meglátja, hogy fognak parírozni! Végül még meg is köszönik a korbácsütéseket! Ez pedig, jól jegyezze meg, fontos, nagyon fontos tényező abban az igyekezetünkben, hogy eszméinket az alacsonyrendű tömegek agyába is átültessük!

Schmidt valósággal összerázkódott erre a beszédre. Szinte testi fájdalmat érzett, amint az ezredes kifejtette előtte embertelen nézeteit. És ki tudja, meddig szónokolt volna még, ha az autó meg nem áll, pontosan a helyőrségi parancsnokság udvarán. Kurz szolgálatkészen kinyitotta a kocsi ajtaját és várt. Az ezredes sietve elbúcsúzott Schmidttől, Kurzcal közölte, hogy ne várjon rá, és már el is tűnt a parancsnoksági épületben. Schmidt is indulni akart az irodába, fogta az aktatáskáját, és ügyetlenül kászálódott ki az autóból. Kurz hozzáugrott és segített neki.

— Köszönöm ... — dörmögte Schmidt.

— Nincs mit, Hans, szóra sem érdemes ... De mondd, nem jönnél velem egy-két pohárkára? Ugyanis néhány különlegességgel gyarapítottam a borkészletemet!

Schmidt már éppen nemet akart mondani, azzal, hogy ma nincs ráérő ideje, mert vacsora előtt szeretne még kimenni egy kicsit a zöldbe, de közben eszébe jutott, hogy legutóbb megígérte Kurznak, hogy leül vele egy kis borozgatásra, hát most aligha sikerülne őt leráznia. Meg aztán biztosan hetekig nyaggatná és nem hagyná békén miatta. Inkább elmegy most, és akkor aztán ezt a kellemetlen látogatást is elintézte. Így tehát bizonytalanul csak ennyit mondott:

— Hát, ha csakugyan olyan jók azok a ...

— Majd meglátod, Hans ... Olyanok, hogy ... — csettintett Kurz, és összecsücsörített szájához tette ujjait, mintha valakinek édes csókot dobna. — Talán mehetnénk is már. Az öregnek úgy sincs ma szüksége rám ... Meg aztán nem

is lakom messze... — teszi még hozzá Kurz, és Schmidt aktatáskáját a hátsó ülésre dobja.

Visszaültek az autóba, és pár perc múlva már Kurz rezidenciájában voltak. A jégszekrényből Kurz húst és péksüteményt szedett elő, aztán leszaladt a pincébe, ahonnan palackokat hozott magával. Miután jóllaktak, Kurz kitartóan töltögette a bort, és még nagyobb kitartással szónokolt. Hanem ma persze már egyetlen szóval sem említette a sebesülését. A gyárból visszatérőben hallotta volt, amint az ezredes magyarázta Schmidtnek, hogyan kell bánni a csehekkel, és ez most eszébe juttatta legnagyobb prágai élményét. Örömében majdnem felujjongott. Megragadta Schmidt kezét, és így szólt:

— Nem gondolod, legény a talpán a mi öregünk! Az érti ám a dürgést, mi?

Kurz rossz, kegyetlen tekintetét látva, Schmidt nem ellenkezett, csak bólintott, majd halkan hozzátette:

— Igen... látom...

— Hohó, barátocskám, mindez azonban semmi ahhoz képest, amit én láttam! — hangoskodott Kurz, jelezve, hogy most valami érdekes következik.

— Semmi? Ember, akkor hát nem tudom... — szólal meg Schmidt.

— Nem tudom... Hát, lehetséges is, hogy nem... Mindehhez igencsak ügyes emberek kellenek... De mit mesélek itt neked, milyenek kellenek! Emlékszel arra a napra, mikor az utcán felvettelek a kocsimba?

— Hogyne emlékeznék! — feleli Schmidt.

— Utána, mint tudod, egy bizonyos kommunistát kocsikáztattam végig a város utcáin. Az őrrel együtt a város legszebb részeit jártuk be vele, és csak a Petschek-palotánál tettem ki. Ott egy ismerős százados megkérdezett, szeretek-e moziba járni, mire én azt feleltem, persze hogy szeretek. Ő meg erre, nem akarnék-e most is egy igen érdekes filmet végignézni. Miért ne, mondom neki. És már bent is ültem egy igen parádés helyiségben... Hanem igyunk is ám! Egészségedre, Hans! — fogta a poharát Kurz, koccintott Schmidttel, és egy hajtásra kiitta. — Nos, mit szólsz hozzá?

— Sokáig érlelte a nap, az bizonyos, és még tovább érlelődött a pincében... — jegyzi meg Schmidt szakértelemmel.

— Hát, igazán örülök, Hans, hogy értesz hozzá, tudod, mi a különbség bor és bor között... — mondja örvendezve Kurz, aztán elhallgat.

— Nocsak, miféle mozit említettél az előbb? — kérdi kis idő múlva Schmidt.

— Aha, az a mozi... Hát, van egy ismerősöm, Krätzének hívják, ő hívott meg. De hát ezt már mondtam. Nos, ülök hát, és várom, hogy mi jön. Krätze cigarettával kínál. Ez már igen, ezt szeretem, gondolom, ha még dohányozni is szabad a moziban. Egyszerre csak behozzák azt az embert, akit az imént kocsikáztattam. Az arca komor volt, szigorú, kezét ökölbe szorította, mintha agyon akarna csapni mindnyájunkat. Krätze felállt az asztal mellől, és odalépett hozzá. „Maga Josef Bína, ugyebár? A kommunista párt szervezője. Figyelmeztettem, hogy saját érdekében az igazat mondja! Különben kénytelen leszek... Szóval, mondjon el mindent, amit tud!" — mondja Krätze annak a mihaszna bolsevistának.

— Hanem az csak hallgat, ökölbe szorítja a kezét. Mikor aztán mindnyájunkon gyűlölködve végignézett, azt mondja: „Nem tudok semmit!"

„Kár! — mondja neki Krätze csalódottan. — Mindig azt hittem, hogy maguk kommunisták értelmesebb emberek. Ugyanis, amint látom, nem akarják tudomásul venni a tényt, hogy politikai ambícióiknak végleg befellegzett. Természetesen a mi nemzetiszocialista eszméink győzelme következtében. Igen, mi meghúztuk a lélekharangot a kommunizmus fölött. Seregeink kiradírozzák a világ térképéről a bolsevista Oroszországot. De azért még nem akarjuk kiradírozni, nem akarjuk megsemmisíteni az olyan embereket is, mint maga, Bína. A magam részéről még azt is sajnálom, hogy eléggé kellemetlen eszközökhöz kell folyamodnom, csakis azért, mert maguk közül senki sem akarja megérteni az idők komolyságát. Nézze, kérem, értse meg, nekünk szükségünk van magukra, de nem engedhetjük meg, hogy felforgassák itt a rendet. Főként olyan emberek kellenek nekünk, mint

maga. Egyszóval, ha okosan viselkedik, biztosíthatom, kezeskedem érte, hogy visszakapja a szabadságát, sőt, még kényelmes életet is biztosítok magának. Csak azoknak a nevét akarom megtudni, akik Fučík és társai helyébe léptek. Magáról már mindent tudok. Nem kell tehát elárulnia nekem, hogy Fučík csoportjához tartozott és hogy most eredménytelenül próbálta felvenni a kapcsolatot azzal a... No, hisz ez nem is olyan fontos... Nos, rajta, beszéljen már!"

— Képzeld, Hans, Krätze mindent tudott róla. Az meg csak hallgatott, konokul hallgatott, mintha azon töprengene, igaz lehet-e, amit a százados mond. Látnod kellett volna, hogy lerítt az arcáról, mi mindent élt már át ez az ember, és Krätze bele is látott.

„Ne legyen csökönyös, Bína! — mondta neki látszólag egészen nyugodtan. — Sajnálom magát, elvégre családja van, élni akar. Fütyüljön a többire, mi köze hozzájuk. Mindegyik rájön egyszer, hogy nincs értelme a további ellenszegülésnek. Vagy azt akarja, hogy egész Csehországból Lidicét csináljunk?"

— Egészségedre, Hans!... Szóval, ez a Krätze így... hogy is mondjam... ilyen mézesmázosan beszélt, és szavai mégis úgy pattantak le Bináról, mint a falra hányt borsó.

„Már elmondtam mindent! — mondta Bína keményen, és tekintete végigsiklott rajtunk többieken is. — Semmi többet nem mondhatok!"

— Krätze észrevehetően visszafojtotta dühét, nyugalmat erőltetett magára, és gúnyos fintort vágva, Bína vállára tette a kezét:

„Blanský okosabb volt magánál!" — mondta és győzelmes tekintetet vetett Bínára.

— És ekkor mintha valami árnyék futott volna át Bína arcán. Mondhatnám: a meglepődés és bizonytalanság árnya. A szeme meg mintha azt mondta volna: Blanský áruló. De azért uralkodott magán a fickó, és csak annyit mondott:

„Én nem ismerek semmiféle Blanskýt."

— De hangjában annyi fájdalom csengett, hogy Krätze csak vigyorgott. Elengedte a vállát és felröhögött. De micsoda hangon! Hát én még embert így nevetni nem hallot-

tam. És képzeld csak, mindjárt abba is hagyta, irtózatos düh fogta el, és szörnyű haragjában ráordított Bínára:

„Hagyja már abba ezt az örökös nemtudomot és nemismeremet!"

— Aztán odament Schönitzhez... az, tudod, együtt dolgozik vele... valamit súgott neki, és érthetetlen szitkokat mormolva, megint az asztalhoz ült. Schönitz elment, és a duplaajtós helyiségben csend támadt. Krätze valahová kibámult az ablakon, Schulz pedig szinte mozdulatlanul állt Bína mellett. Ugyanis Schulz volt a kísérője az autózásnál. Közben aztán Schönitz belökött az ajtón egy másik férfit, de az még csak körül se nézhetett, mert valaki hirtelen eloltotta a villanyt, és olyan sötét lett, mint egy igazi moziban. Kattanás hallatszott, és az asztal felől, ahol Krätze ült, egyszerre vakító fénysugár árasztotta el az előbb betuszkolt férfi arcát. Bína háttal állt az ajtó felé, úgyhogy nem láthatta, mi történik mögötte. Csak mikor sötét lett, fordította hátra a fejét, és abban a pillanatban a fényár megvilágította ennek a... várj csak, hogy is hívták... igen, ennek a Blanskýnak az elnyomorított arcát. És Krätze már kérdezte is tőle:

„No, jó volt a vacsora?"

„Igen, kérem" — felelte Blanský.

„Még mindig kommunista vagy?" — kérdezte Krätze.

„Nem, már nem vagyok, kérem" — dadogta Blanský.

„Kicsoda Bína?"

„Fučík letartóztatása után ő szervezte a kommunista pártot" — mondta Blanský szinte gépiesen.

„Láttad már valamikor?"

„Láttam."

— Ekkor a fénysugár Blanskýról a falra villant, és megállt Bína arcán.

„Ő az?" — ordította Krätze.

— Blanský megrémült. Valami mintha összeszorította volna a torkát, nem tudott felelni. Csak nézte, kidülledt szemmel nézte Bínát... Te, Hans, mondhatom, remek volt, valóban, akárcsak a moziban... Aztán Blanský lehajtotta a fejét, látszott rajta, hogy rettentően szégyelli magát.

— Egészségedre, Hans! Ember, hát igyál! — kínálja Kurz Schmidtet, aki szinte bódultan ül, mintha valami valótlan világba csöppent volna.

De Schmidt uralkodik magán, ügyel, nehogy esetleg harag vagy gyűlölet látszódjék az arcán.

„Hát beszélj, ő az, te disznó!?" — ordított Krätze Blanský arcába — folytatja Kurz.

— Blanský megrázkódott, erőlködött, de hiába, egyetlen szót sem tudott kinyögni. Hallgatott. A felbőszült Krätze odaugrott hozzá és egy bunkóval alaposan fejbe vágta. Blanský felkiáltott fájdalmában, és velőtrázó kiáltásából alig érthetően csendült ki az „igen".

„Nem hallottam!" — üvöltött Krätze.

— Blanský megint megrázkódott, és hangosan kimondta: „Igenis, ez Bína elvtárs."

— Ekkor Krätze megint ráütött. De most még erősebben, úgyhogy Blanský elvágódott a földön. Ez meg még jobban felbőszítette Krätzét, belerúgott, és rikácsoló hangon azt sziszegte feléje:

„Majd adok én neked elvtársat, te cseh disznó!"

— Aztán ráparancsolt Schönitzre és Schulzra:

„Ki vele!"

— Azok megragadták Blanskýt és kivitték. Krätze meg meggyújtotta a villanyt és Bínához fordult:

„Remélem, sikerült meggyőznöm! Ismeri ezt az embert?"

„Soha életemben nem láttam" — felelte Bína nyugodtan.

— Közben azok ketten, Schönitz és Schulz, visszatértek. Odaálltak Bína mellé, és mintha csak tudták volna, mi következik, egyikük bekapcsolta a rádiót, ami egy virágasztalkán állt a szoba sarkában. Egy ideig ide-oda csavargatta a gombokat, míg végre zeneszó csendült fel a hangszóróból. Letompította a hangot, és megint odaállt Bína mellé. Ekkor Krätze felugrott, ökölbe szorította a kezét, és összehunyorított szemmel, gyűlölködve rámeredt Bínára.

„Maga marha! El akartam engedni... Egy órán belül szabad lehetett volna..."

— Aztán megfordult és odalépett az asztalhoz. Rátámaszkodott, karját keresztbe fonta és elvigyorodott. Bína meg

gyűlölettel nézett rá és csak hallgatott. Mintha az arcára lett volna írva, hogy Blanský ugyan gyenge akaratú, pipogya fráter, de ő . . .

„Szóval nem akar beszélni" — szólalt meg Krätze rezignáltan.

„Elmondtam már mindent" — ismételte Bína nyugodtan.

— Krätze odaugrott hozzá, és elbődült:

„Rajta! Mutassátok meg neki!"

— Schönitz és Schulz megragadták Bína karját és hátracsavarták. Bína felordított fájdalmában. Krätze megbilincselte. Aztán felerősítette a rádió hangját. Mikor megbilincselték, kezükben már ott volt a bunkó, és tompa ütések zuhogtak Bínára. Ütötték-verték a derekát, a fejét, az egész testét. Bína kétségbeesetten ordított, de azok ketten nem hagyták abba az ütlegelést. Ájulásából hideg vízzel térítették magához. Mikor megint öntudatnál volt, már csak nyöszörgött fájdalmában. És Krätze, aki addig csak nézte a szörnyű színjátékot, megszólalt:

„Sajnálom magát, Bína, de ha nem jön meg az esze, oda kerül, ahová a többi elvtársa!" — és az „elvtárs" szót erősen megnyomta.

— Bína görcsös vonaglás közepette megfeszítette minden erejét, és felemelkedett. Szájából és füléből ömlött a vér, a szemében rettentő gyűlölet tükröződött. Egy kicsit, mondhatom, megijedtem. Öregem, ha láttad volna azt a gyilkos tekintetet . . . Aztán hallatlan akaraterejével kinyitotta a felismerhetetlenségig összeverte, a fájdalomtól eltorzult száját, és csak ennyit mondott:

„Engem megölhettek, de a kommunizmust meg nem ölitek!"

— És megint záporozni kezdtek rá az ütések, míg aztán teljesen kimerülve elvesztette az eszméletét. Mind a hárman rárontottak, de ő nyilván nem érzett már semmit . . . Mikor alaposan összeverték, egyikük odatérdelt a fejéhez, arcából félrehúzta a haját és szétfeszítette a szemhéját. Egy pillanatig Bína üvegesedő szemébe bámult.

„Mit csinálunk vele?" — kérdezte aztán, mikor elhúzta a kezét.

„Nem szabad, hogy megdögöljön, amíg ki nem vallattuk! Öntsetek belé alkoholt és adjatok neki injekciót! Hamar, Schönitz!" — parancsolta nyers hangon Krätze.

„Igenis, százados úr!" — felelte Schönitz, fogott egy üveget, és Bína mozdulatlan szájához tartotta. A pálinka Bína szájáról a nyakára csurgott. Schönitz erőszakkal szétfeszítette az összezárt fogakat, és a pálinkából a néma szájba öntött.

„Maga meg, Schulz, adjon neki injekciót!" — parancsolta ekkor a százados. Mire Schulz kapkodva felgyűrte Bína karján az ujjat, és beledöfte a fecskendőt.

„Meddig várunk még?" — kérdezte a százados, és idegesen cigarettára gyújtott.

„Pár percen belül magához tér..." — felelte egykedvűen Schulz.

— Nocsak, közben gyújts rá te is, Hans! És igyál is! Micsoda legény vagy te? Talán nem érdekel a történet?... No, igyál! Egészségedre!

Koccintanak, és Kurz folytatja:

— Azután mind a hárman leültek és türelmetlenül vártak. Schulznak igaza lett: Bína arcán először alig észrevehetően megremegtek az izmok, aztán lassan kinyitotta a száját, és hörgő hangon mintha valamit mondott volna. Schulz felugrott, lehajolt Bína szájához, és gyakorlott füle elkapta a szót: „Vizet". Fogta az előre odakészített vizespoharat, és óvatosan öntött belőle Bína szájába. Mikor a pohár kiürült, megint lehajolt hozzá, de Bína ajka most már néma maradt. Ekkor Schulz a füléhez hajolt és belekiáltott:

„Hazamegy! Hallja? Hazamegy!"

— Az összevert ember feje lassan a világosság felé fordult, és szája azt suttogta: „Haza... megyek..." Aztán megint elnémult. Csak pár perc múlva tért vissza az élet az ereibe, az értelem az agyába.

„Disznók!" — hörögte fogcsikorgatva.

„Adjatok neki még egy injekciót!" — parancsolta a százados.

— A második injekció után már tágabbra nyílt ki Bína szemhéja. És erre mind a hárman föléje hajoltak.

„Hazamegy!" — mondja nyájasan a százados. — „Hallja?"

— De az a disznó talán nem hallotta. Tekintetét bizonytalanul körüljártatta a szobában, és megpróbálkozott vele, hogy fejét a másik oldalra fordítsa. Azok hárman gyengéden megemelték, és lassan felültették. Olyan óvatosan tartották a karjukban, mintha a szellőtől is féltenék. Úgy tartották egy ideig, Schönitz meg közben megint vízzel kínálta.

„Lesz belőle valami?" — kérdezte dühösen Krätze.

— Azok ketten csak a vállukat vonogatták... Azután, nem sokkal utóbb, Bína szemében különös fény villant fel. Az arcán csodálatos nyugalom tükröződött. Szeretett volna a maga erejéből felkönyökölni, de jobb vállának eltört forgócsontja miatt nem tudott. Csak felnyögött fájdalmában, és megkísérelte, hogy a másik, a bal karjára támaszkodjon. A százados figyelmét sem kerülték el a nyilván szörnyű kínokat okozó mozdulatok, felugrott az asztal mellől, és mosolyogva lehajolt Bínához: „No látja, hogy segítünk magának... Itt nem a Pankrácban van, hanem a Petschek-palotában!"

— Figyelmesen nézte Bína arcát, amelyből különös fényű, tágra nyitott szempár meredt rá. Bína arcizmai megfeszültek, valami szörnyű kifejezés torzította el egész ábrázatát. Egyszerre meg kiszakította magát hármuk közül, és hörögve felkiáltott: „Pusztuljatok, aljas gazemberek! Halál Heydrich bandájára!" — Aztán erőtlenül összecsuklott.

— Most láthatod, Hans, mit nem akarnának ezek a megátalkodott, megveszekedett kommunisták! Fuj, ördögi egy népség! Agyon kell ütni valamennyit!... A feldühödött Krätze sem törődött már lehorzsolt ujjaival, addig verte Bínát két öklével, míg dühe le nem csillapodott. És kis idő múlva Schulz már jelentette, hogy Bínának vége.

„Vigyétek ki!" — parancsolta Krätze, aztán megmosta a kezét.

— Schulz és Schönitz teljesítették a parancsot. A holttestet valami szürke ronggyal letakarták és hordágyon kivitték. A helyiségben aztán kigyúlt minden lámpa, Krätze meg odajött hozzám:

„Nos, meg vagy elégedve? Ilyesmi napirenden van nálunk. De ne említsd senkinek! Nehogy fecsegj róla!“ — mondta, aztán kikísért egészen az utcára, és még megjegyezte, hogy így kell irtani ezeket a vörös kutyákat, mert már nagyon garázdálkodnak.

— Mi bajod, Hans? Valahogy mintha elkedvetlenedtél volna! — mondja Kurz Schmidtnek.

— A bor igazán kitűnő, de valóban, ma nem érzem jól magam, megint sajog a lábam... — feleli Schmidt. — Megyek is már lassan... — áll fel az asztaltól, és fogja az aktatáskát meg a botját.

— Ülj le még egy kicsit, no! — marasztalja Kurz.

De Schmidt már nem ül le. Kezet nyújt Kurznak, és indul az ajtó felé. Kurz kikíséri, és közben megjegyzi:

— Elhiszem, nekem is fájt még pár hónapig. Ne félj, elmúlik!

Schmidt már megy is. Néma sötétség veszi körül. Lassan vonszolja magát hazafelé, s lelke mélyén felzokog a világ igazságtalansága és honfitársai kegyetlenkedései miatt. Hazaér, levetkőzik, lefekszik az ágyba, de szemét le nem hunyja reggelig. Átéli a megkínzottak gyötrelmeit hazája minden börtönében, s gyűlölettel gondol hazája valamennyi kis és nagy zsarnokára. Mire megvirradt, szilárdan eltökélte, hogy szegre akasztja Stadler ezredes ostorát és új szolgálati helyén segíteni fog az embereknek, mert végtelenül vágyott már igazságosságra.

Látogatás a Román utcában

Meisner estefelé otthon üldögélt kellemes kis szobájában, nyitott könyvvel a kezében. Időnként belenézett, s valamit halkan elismételt. Így ült azóta, mióta a felesége elment hazulról. Néha felállt olvasmánya mellől, s elgondolkozva járkált fel-alá. A jó ég tudja, hanyadszor mérte már végig a szoba hosszát, könyvvel a kezében, érthetetlen szavakat mormolva, mikor az előszobában megszólalt a csengő.

Meisner előbb az órájára pillantott, majd az ajtóra vetette tekintetét. Letette a könyvet, odament az ajtóhoz, és kikukkantott a kémlelőn. Vaněček mosolygott rá a folyosóról.

— Isten hozott nálunk! — nyit neki Meisner ajtót.

— Itthon a család?

— Nincs. Feleségemet a gyerekekkel együtt elküldtem a városba.

Bementek a szobába. Vaněček leült a pamlagra, és mikor meglátta a német könyvet, kis szünet után megszólalt:

— Hát, amint látom, tanulsz becsületesen...

— Azt a parancsot kaptam...

— És te a parancsot persze lelkiismeretesen teljesíted, igaz?

— Éjjel-nappal magolok! — feleli Meisner jókedvűen.

— Fontos is! Csak ne hagyd abba!

Meisner odaült Vaněček mellé, s a vállára tette a kezét:

— Hogy őszinte legyek, néha bizony már megfekszi

a gyomromat ez a feladat. Sose lesz belőlem német nyelvtanár, és máig se tudom, mire való az egész. Ha tudnám, mi értelme van a dolognak, akkor talán...

Vaněček letette szemüvegét, köhintett, és mosolyogva a szavába vágott:

— Nemsokára megtudod. Most ne kérdezz semmit, Mirko. Vannak dolgok, amiknek értelmét csak akkor fogjuk fel, amikor szemtől szemben állunk velük.

— Értem — mondja Meisner lehunyt szemmel és feszülten várja, milyen feladatot kap.

Vaněček körülnézett az egyszerűen berendezett szobában, s tekintete megakadt egy képen, amelyről anyjukat átölelő gyerekek mosolyogtak le rá.

— A családod? — kérdi Vaněček, kezével a képre mutatva.

— Igen, a feleségem meg a csemeték — feleli Meisner, és szerető tekintettel simogatja a szívének legkedvesebb teremtményeket.

Vaněček lopva figyeli, és hirtelen úgy látja, hogy Meisner még nagyon fiatal ember. Enyhe mosolya, mely szétterült az arcán, amint a képre tekintett, elárulja, mennyire szereti a családját.

— Mondd csak, Mirko, mit tennél, ha úgy elvesztenéd a családodat? — rázza fel gondolataiból Vaněček.

Meisner összerezzen, mintha valami tiltott cselekedeten érték volna. Feleleten gondolkozik, de csak ezt mondja:

— Nem tudom.

Vaněček azonban ragaszkodik hozzá, hogy feleljen, és ekkor már Meisner is érzi, hogy férfi módon kell válaszolnia... Végtelenül szereti a feleségét is, a gyerekeket is, és pillanatokkal előbb még el se tudta volna képzelni az életét nélkülük. Mit is csinálna? Csakugyan nem tudja. Ha valóban úgy alakulna a helyzet, akkor még... gyilkolna is... Ki tudja, mi mindenre lenne képes ilyen esetben... Viszont férfiatlan dolog, hogy most nem tud határozottan felelni... szégyelli magát, arcát elönti a pír, zavarában az ajkát harapdálja.

De Vaněček ott ül mellette, és feleletre vár... Hát előtte

csak nem viselkedhet így, éretlen gyerek módjára! ... Mélyet lélegzik, és keményen mondja:

— Azt hiszem ... ölni tudnék!

— És ha a családod veszítene el téged? — teszi fel Vaněček a további kérdést.

Meisner úgy érzi, mintha Vaněček sarokba akarná szorítani ... De ő nem hagyja magát, a családja nem közömbös neki!

— Soha nem tennék olyasmit, hogy ez bekövetkezhetne! — mondja mintegy felbátorodva. — Legfeljebb, ha meghalnék!

Olyan önérzetesen és határozottan mondta ezt, hogy Vaněček el is hiszi neki. És úgy néznek most egyik a másikára, mintha komoly csetepaté folyna közöttük. De Vaněček feláll, elgondolkozva végigsétál a szobán, aztán megint leül Meisner mellé, jobb karjával átöleli, és jóságosan rámosolyog:

— És ha a párt érdekei választanának el a családodtól hosszabb időre, mondjuk, akár egy-két évre is?

Meisner hirtelen megmerevedett, vállát csüggedten leeresztette. Agyában úgy rajzottak a gondolatok, hogy egyiket se tudta megragadni. Elcsigázottnak érezte magát, de minden erejével igyekezett magán uralkodni. Lassan felemelte a fejét, és látta, hogy a falról rámosolyog a felesége és gyermekei arca. Lázas forróság öntötte el egész testét, torka összeszorult, a szemébe égető fájdalom szökött ... Úgy érzi, mintha csak tegnap lett volna, hogy sorsát e derék és gyengéd asszonyéval összekötötte, és mintha ma reggel hallotta volna először a gyerekek csacsogását, a gyerekeiét, akik oly magától értetődően nyújtogatják feléje apró kis kezüket és oly meghitten simulnak hozzá. És mégis, mindez olyan kimondhatatlanul kedves és drága neki, hogy habozás nélkül az életét áldozná érte, értük, akik ennyire a szívéhez nőttek. Igen, most már tudja, mit cselekedne, ha bárki is hozzányúlna a gyermekeihez vagy a feleségéhez. Hiszen mit érne az élet az ő életük nélkül? Valamiért élni kell! Ő pedig a családjáért él! Hogy elhagyja őket most, a legnagyobb borzalmak idején? Nem, ezt nem bocsáthatná meg maganak

soha életében! De ha valami baja történne, akár azzal a cselfogással kapcsolatban, amivel Vítet meg a gyűlölt megszállókat sikerült rászedniük, az persze már más lenne. Jól tudja ő, hol a helye a mai világban. Tudja azóta, hogy szeretett szülővárosát ellepte ez a halált hozó zöld sáskahad. Márpedig azt nem nézheti tétlenül, hogy kényükre-kedvükre felfalják az embereket, szokásaikat, hagyományaikat, történelmüket. Az embernek védekeznie kell ellenük, kellő pillanatban meg a védelemből támadásba kell átmennie. Ő is minduntalan védekezik és támad, saját elhatározásából, de a kommunista párt parancsára is, mert tagja a pártnak. Így hát senki, még a párt sem vethet a szemére semmit! Miért fosztanák hát meg a családjától? Ó, most, csak most kezdi megérteni Vaněček kérdésének lényegét! Csakhogy mindez olyan bonyolult, hogy maga nem is tud kiokosodni belőle. Hogy is mondta Vaněček? Igen, a párt érdekei. Nos, hát eddig mindig kemény ököllel védte ezeket az érdekeket. De vajon lehetnek-e a pártnak olyan érdekei, amelyek szétrombolnák a családi fészkét? Ezt magyarázza meg neki Vaněček!

És Meisner lassan Vaněček felé fordítja arcát, majd akadozva, mintha attól tartana, hogy nem helyes, amit mondani akar, megszólal:

— Bocsáss meg, de... nem értem... nem tudom felfogni, mit akarsz ezzel mondani...

Vaněček egyenesen a szemébe tekint:

— Egészen komolyan gondoltam, Mirko, amit mondtam. A párt téged mint legalkalmasabbat fontos küldetésre szemelt ki. És ennek a küldetésnek a teljesítése megkívánja, hogy családodnak búcsút mondjál!

Meisner nem hisz a fülének. Minden erejét összeszedi, megragadja Vaněček vállát, és kétségbeesett hangon teszi fel a szemrehányó kérdést:

— Mi lesz a feleségemmel meg a gyerekekkel?... Ki biztosít róla, hogy...

— Tudhatod, Mirko, megbízhatsz benne, hogy a párt majd gondoskodik a családodról... — mondja Vaněček, majd csendesen még hozzáteszi: — Bízz bennük úgy, ahogy ők

bíznak tebenned... Tudom, hogy nem könnyű neked itthagyni ezt a szerény kis lakásodat, a benne meghúzódó csendes boldogságot. De ahhoz, hogy egyszer megint nyugodtan, boldogan élhess, most elszántan kell verekedned. Vagy azt hiszed, hogy pártunk nem erre törekszik minden igyekezetével? Úgy véled, hogy pártunk nem tiszteli a családodat, hogy nincs rá tekintettel? Hogy gondolhatod ezt, Mirko? Igaz, a mi utunk nagyon meredek, főleg most, ezekben az időkben... mégis... nagyon csalódnék, nagyon boldogtalan lennék, ha azt kellene hinnem rólad. hogy ezen az úton a párt érdekeit elvetetted!

Meisner kiegyenesedett, és arckifejezése egyszerre megváltozott. Már nem kétségbeesés, hanem harag tükröződött benne.

— Ezt sohase tenném! — mondta az olyan ember hangján, akit nagyon megsértettek s aki elhatározta, hogy elégtételt vesz magának a sérelemért. — Nem azért védem a családi életemet, hogy miatta, mint mondod, elvessem a párt érdekeit! De jogom van a magam véleményére, vagy legalábbis arra, hogy megmagyarázzák nekem, amit nem értek! Nincs igazam? Na látod! Nem tehetek róla, hogy talán érzékenyebb vagyok, mint mások, de ez még nem jelenti, hogy ne teljesíteném, amit a párt rám ró feladatul! Miért nem mondod meg, miről van szó tulajdonképpen?

Meisner mindezt úgyszólván egy szuszra mondta. Remegve állt Vaněček előtt, és várta annak feleletét.

Vaněček meglepetten nézett az elérzékenyült Meisnerre. Bár igazában nem is gondolt arra, hogy Meisner a párttal szemben esetleg másként is viselkedhetne... Hiszen már annyi ideje dolgoznak együtt! És annyi mindent éltek már meg közösen!

Hirtelen úgy érezte, hogy eddig csak mint párttagot ismerte, de emberileg csak most került közel hozzá... Persze, hiszen Meisnernek is van szíve! Igen, minden embernek megvannak a maga érzései, amik egyszer alig mutatkoznak, máskor meg annál hevesebben törnek a felszínre! Ezekkel mindig számolni kell, és megértéssel kell lenni irántuk! Hát rossz néven veheti-e tőle, hogy ebben

a viharban védőszárnyait teregeti a maga fészke fölé? Nem, hisz ki ne tenné ugyanazt! De akkor meg hogy kívánható tőle, hogy még többet is megtegyen? Meisner derék ember, nem köntörfalaz, nem szépíti a dolgokat, kitárja a szívét, kirakja a tenyerére, és az ilyen emberre mindig és mindenben számítani lehet, de hogy ennyire ragaszkodna a családjához, arra ő, Vaněček, voltaképp nem is gondolt. Márpedig Meisner küldetése nem amolyan egyszerű, rövid lejáratú feladat, mint ha például csak Brnóba küldenék. Sokkal komolyabb, jelentősebb és nehezebb küldetésről van szó. És amellett őt magát meg se kérdezték, vállalja-e, megbirkózik-e vele. Ez a másik bökkenő. Szóval mindent még egyszer meg kell fontolni, és aztán majd kiderül, rábízhatják-e ezt a feladatot Meisnerre!

— Egyelőre, Mirko, ne kívánj tőlem feleletet. Túlságosan komoly dologról van szó, semhogy csak mi ketten tárgyalhatnánk róla... — mondja Vaněček megadóan. — Legkésőbb huszonnégy órán belül megtudsz mindent. De azért ne gondold, hogy baráti érzéseim iránt megváltoztak. Ellenkezőleg, még jobban becsüllek és szeretlek, mint eddig. Derék ember vagy. És csak tanulj szorgalmasan tovább. Annyit elárulhatok neked, hogy a feladat, amit a párt rád akart bízni, elválasztott volna a családodtól egészen a háború végéig. Egyelőre gondolkozz ezen... No, és most már megyek is, Mirko... — mondta, és felkelt a díványról.

Meisner halálos komolyságot érzett ki Vaněček szavaiból. Bár nagyon fúrta a kíváncsiság, kérdezni már nem mert semmit. És hirtelen megsajnálta Vaněčekot, aki valahogy fáradtnak látszott. Szó nélkül kísérte az ajtóig. Kinyitotta előtte, és körülnézett a folyosón.

— Tiszta a levegő... — suttogta.

— Igen, tiszta... — ismételte Vaněček, és kezet nyújtott Meisnernek.

Fél óra múlva Vaněček megállt a Román utcai magas épület előtt. Kinyitotta a kaput, és eltűnt a lépcsőházban. Az ötödik emelet első ajtaján hármat csengetett. Az ajtó

máris kinyílt, ő pedig besurrant egy gyengén megvilágított előszobába, és az ajtó majdnem nesztelenül csukódott be mögötte.

A szoba sarkában, melyet állólámpa világított meg, két férfi ült egy sakkasztalka mellett. Az egyik, a szürke bajuszos, továbbtolt egy figurát a sakktáblán, majd cigarettára gyújtott, és megszólalt:

— Azt hittem, már nem is jössz, Vaněček elvtárs.

— Kissé elidőztem Meisnernél. Tudod, kiről van szó... Az az elvtárs, akit a leadó kezelésére ajánlottam.

— Igen, emlékszem már... És mire jutottatok?

Vaněček ránéz, de Meisnert látja maga előtt, megtörten, de ugyanakkor elszántan is. Lehajtja a fejét, és suttogva mondja:

— Azt hiszem, hibát követtem el, Navrátil elvtárs. Vagy talán valamennyien hibáztunk. Meisner tanulja a németet, és amint meggyőződtem, lelkiismeretesen teljesíti a parancsot. De a mai napig nem mondtuk meg neki, mit is akarunk tőle, mi vár rá. Meisner ugyanis nős, és amint észrevettem, nincs tisztában a feladatával. Azt akarja, mondjam meg végre, mit akarunk vele tulajdonképpen. Igazat kell adnom neki, és ezért gondolom, hogy magatartásunkkal hibát követtünk el vele szemben.

Navrátilt a hír meglepte.

— Most hallom először, hogy Meisner családos ember... — mondta elkomorult arccal. — Az viszont, hogy mindeddig nem közöltük vele tulajdonképpeni szándékunkat, az csak természetes. Senkinek se mondhatjuk meg hónapokkal előbb, hogy milyen feladatot kap, főleg, mikor ilyen komoly küldetésről van szó. A konspiráció szabályai nagyon szigorúak, Vaněček elvtárs, magunkkal szemben is!

— Igen, ebben egyetértek veled, de azért alaposabban is megfontolhattátok volna az egész tervet!

— Hát nem fontoltuk meg? Részletesen kidolgoztuk. Most már csak Szlovákiából várjuk a jelentést. Különben is, Meisnert te magad ajánlottad!

— Ez igaz — mondja Vaněček —, de így most az egész tervet meg kell változtatni!

Navrátil idegesen játszadozik a sakkfigurákkal, és elgondolkozva ingatja a fejét.

Majd Vaněček töri meg a csendet:

— Meisner derék ember, de fiatal, és érzékenynek látszik. Szereti a családját, mint mi valamennyien. Lehet, hogy megsejtette, miről van szó, és megsajnálta a gyermekeit. Hiszen apróságok még. A kislány négy éves, a fiú három.

— A terven nem változtathatunk! — jelenti ki hirtelen Navrátil. — A pártvezetőség nem maradhat összeköttetés nélkül! A terv továbbra is érvényben marad, és az elvtársat, aki a feladatot majd ellátja, már holnap ki kell jelölnünk!

— Gondolkozzunk Meisner személyén? Fiatal, bátor, elszánt kommunista. Jól ismerem. Meglep, hogy a családját föléje helyezi a . . .

— Ez ne lepjen meg! Mindnyájan emberek vagyunk, szívünk van. Kételkedem benne, hogy a vezetőség jóváhagyta volna a személyét, ha ismerte volna a családi körülményeit. Hibáztál, Vaněček elvtárs, hogy nem közölted velünk. De most nincs idő szemrehányásokra, erről majd beszélünk megfelelőbb alkalommal. Inkább azon gondolkozzunk, ki jöhetne számításba Meisner helyett, mert ha csak egy hetet is veszítünk, nagyon sokat veszítettünk . . .

— Nem tagadom, hogy hibáztam, az ilyen zűrzavarban néha nem egészen következetes az ember, de szentül hiszem, főleg Meisnerrel folytatott mai beszélgetésem után, hogy a párt érdekében ő hajlandó megtenni mindent. És másokkal szemben Meisnernek az az előnye, hogy most már gyorsan, egykettőre elsajátítaná a feladatát. Míg viszont az elvtársak közül másvalakit beavatnánk, megint jó pár napba, sőt talán hetekbe is beletelne. És még egy fontos körülmény szól Meisner mellett . . . — folytatja Vaněček, és szavai úgy hatnak, mintha védelmezné Meisnert. — Katonáskodása idején a távírászoknál szolgált, kiválóan ért a gépekhez, és rejtjeles szövegek megfejtésében is jól kiismeri magát.

Navrátil megint gondolataiba mélyed, sokáig felelet nélkül hagyja a nyugtalan Vaněčekot.

Vaněček némán ül a helyén, az üzem, az elsikkasztott levél és ezernyi más probléma fordul meg a fejében.

— Rendben van, Vaněček elvtárs... — szólal meg végre Navrátil halkan. — Holnap ilyen idő tájt hozd Meisnert ide hozzám, beszélünk majd vele, és aztán döntünk.

Vaněček megmozdult a székén, és akaratlanul lelökött az asztalról egy sakkfigurát. Utánanyúl, visszateszi a helyére, és alig észrevehető mosollyal, határozott hangon feleli:

— Helyes, így lesz a legjobb. Különben talán helytelenül, igazságtalanul ítélnénk meg őt. Hidd el, Navrátil elvtárs, most egészen másképp érzem magam, hogy te is ugyanúgy vélekedsz, mint én... De, hogy el ne felejtsem: igen kényes helyzetbe kerültünk most az üzemben...

Navrátil figyelmesen hallgatja Vaněčekot, amint az részletesen beszámol mindenről, ami az említett napon Vít gyárában történt. Nem lepődik meg rajta, hiszen az ilyesmi napirenden van mostanában... Ennél megrendítőbb, borzalmasabb esetek is történnek nap nap után. Ártatlan emberek tűnnek el az újkori emberevő szörnyeteg telhetetlen bendőjében, békés járókelőket fognak el az utcán, munkából hurcolják el a dolgozót, az iskola kapujában vasalják meg a tanító kezét, és mindet ismeretlen helyre viszik, ahonnan nincs többé visszatérés. Mit tehet egynéhány elszánt ember ilyen hatalmas sereg őrült gonosztevővel szemben? Csak annyit, hogy bátorítják a megmaradottakat, hogy láthatatlan rejtekükből reményt és hitet öntenek beléjük. Hitet és erőt, mely egyre szilajabb áradással mossa alá a partokat, ahonnan az emberevő szörnyeteg halált hozó nyilait ontja a leigázott emberekre. Igen, a hit és remény áradata egyre erősödik, egyre növekedik, átcsap a börtönök, a gázkamrák, a legagyafúrtabb kínzókamrák gátján is! A gátak egyre magasabbak ugyan, de az ár lassan alámossa a partok szilárd alsó talaját!

Navrátil hirtelen elkomorodik. Összehúzza szemöldökét, és szigorú tekintetet vet Vaněčekra, aki közben már befejezte mondanivalóját.

— Vannak Vítnek bizonyítékai rá, hogy valaki szabotálja a munkát? — kérdi.

— Nincsenek. És az utóbbi időben nem is csinálunk olyasmit, amire azonnal rájöhetne. A lámpák csak többszöri

kattintás után válnak használhatatlanná a tokokban gyengén összeillesztett vezeték miatt.

— Nem került az üzemben valami besúgó kezébe a Rudé Právo? Vagy valamelyik legutóbbi röplapunk?

— Kizárt dolog. Csak egyetlen újságpéldányunk volt, amit közösen olvastunk. Máig is nálam van.

— A munkatársaid közül nem gyanakodhatsz senkire, hogy besúgó lehetne? Vagy kétes elemekkel érintkezne?

— Az egész üzemben Kwatschka az egyetlen olyan ember, aki mindenre képes, őt viszont gyűlöli az egész személyzet. Tudják róla mind, hogy Vít őt használja fel a maga spekulációihoz, így hát őelőtte az emberek igencsak ügyelnek minden szavukra. Ebben a dologban is benne van a keze, az biztos, hiszen tőle tudtuk meg, hogy mi készül. De kezeskedem érte, hogy a mieink közül senki sem érintkezik vele, és még csak sejtelme sincs működésünkről.

— Egyszóval, teljes bizonyossággal állíthatod, hogy semmi olyan nem történt, ami Vítnek vagy bárki másnak felkeltette volna a gyanakvását.

— Teljes bizonyossággal — feleli Vaněček.

— Nos, akkor hát... — mondja kis szünet után Navrátil megfontoltan — nem cselekedtél helyesen.

Vaněček értetlenül néz régi harcostársára. Nem érti, miért nem cselekedett helyesen... Talán más lehetőségei is voltak, amelyekről megfeledkezett? Nem, az egyetlen fegyver, amit ebben az esetben igénybe vehetett, a cselfogás volt! És mindent megtett, hogy az adott bonyolult helyzetben a lehető legügyesebben alkalmazza!

De Navrátil nem hagyta tűnődni:

— Elhamarkodott cselekedet volt, amelyre talán drágán ráfizetünk. Sok fölösleges időd nem volt, az igaz, de ha jobban meggondoltad és minden oldalról alaposabban meghánytad-vetetted volna a dolgot, rá kellett volna jönnöd, hogy tulajdonképp a magad csapdájába estél. Ha igaz, amit az előbb oly magától értetődően mondtál, mint hogy az éjszaka után nappal következik, akkor csakugyan elsietted a dolgot. Ide figyelj: magad mondtad, nem volt semmi ok rá, hogy gyanakodhassanak rátok. De tegyük fel, hogy mégis rájöttek

valamire: nos, ha ez a valami fontos dolog lett volna, világos, hogy most nem ülnénk itt együtt. Tudjuk tapasztalatból, hogy mihelyt valamire rájönnek, azonnal cselekszenek is, lecsapnak az illetőre. Ellenkező esetben csak szaglásznak nyomok után, hogy aztán annál nagyobb legyen a zsákmány, de előbb valamely áldozatnak már alaposan véresre verték a fejét. Így tehát ebben az esetben két lehetőséggel kell számolnunk: vagy azzal, hogy az aljas Vít ilyen embertelen módon akarja magát behízelegni, a véretek árán akarja megerősíteni maga iránt a bizalmat, vagy pedig azzal, hogy mint szakembereket kiigényeltek benneteket.

Navrátil most elgondolkozott, egy pillanatig az ajkát harapdálta, aztán ismét feltekintett:

— Eszembe jut, említetted már azzal a Kwatschkával kapcsolatban, hogy mintha azzal vádolt volna benneteket, hogy hanyagul végzitek a munkátokat a gyárban. Vagyis, ezek szerint, az is lehetséges és feltehető, hogy csupáncsak nyomatékos figyelmeztetésről, megintésről van szó, mert ha Vít vállalata a németeknek dolgozik, akkor sem ez a pimasz fráter, sem pedig amazok nem kockáztatják meg, hogy ok nélkül csökkentsék a gyár termelési képességét tizenöt ember eltávolításával, mikor amúgy is kevés a munkásuk. Hiszen, ezt ne feledjük, javarészt szakemberek szerepelnek a listán. Ezért úgy vélem, várakozási álláspontra kellett volna helyezkedni, közben meg minden eszközzel arra törekedni, hogy megbízható értesüléseket szerezzünk tulajdonképpeni szándékaikról. Nem akarok rossz jós lenni, de attól tartok, éppen a te közbelépésed segít majd nekik felfedni azt, amit olyan féltve és annyi áldozattal őrzünk! Egyébként az is lehet, csak megjátszott ijesztési kísérlet az egész, hogy kiugrasszák a nyulat a bokorból. Ám akárhogy is legyen, így mindenképp igen veszedelmes helyzetbe kerültünk!

— Nem volt más kiút... Én legalábbis más kiutat nem láttam... — jegyzi meg Vaněček, bár nem arra törekszik, hogy védje magát.

— De ez a nemlátás esetleg súlyos, sorsdöntő következményekkel járhat, Vaněček elvtárs! Megfeledkeztél róla, hogy nem szabad ilyen könnyen megadnunk magunkat. Mert

hiszen az a levélsikkasztási ötlet nem egyéb, mint megadás. Ha rájönnek, és csudának kellene történnie, hogy rá ne jöjjenek, akkor kapituláltunk. Márpedig igazi kommunisták így nem kapitulálnak, ezt tudnod kellene! — mondja Navrátil indulatosan, s tenyerével megtörli verejtékező homlokát.

Ezek a szavak valósággal villámcsapásként érik Vaněčekot, aki nem érti, mi is megy itt végbe tulajdonképpen. Csak annyit érez, hogy a vér a fejébe száll. Felugrik a székről, s nem törődve semmivel, sem hellyel, sem idővel, rekedt hangon felkiált:

— Én nem kapituláltam... Nem akartam...

Navrátil gyorsan átkarolja, és tenyerét kétségbeesetten a szájára tapasztja.

— Légy észnél, Vaněček!

Vaněček összehunyorított szemmel nézi társa szigorú arcát, pillanatok alatt megnyugszik, és visszaül a székére. Tenyerébe rejti arcát, és egész testében remeg. Ő, Vaněček, a kemény és megfontolt harcos, remeg. Még a meglepődött Navrátil baráti szavai sem nyugtatják meg. Navrátil nem hitte volna, hogy Vaněček idegei ennyire megtépázottak. Hirtelen megsajnálja a derék, mindig áldozatkész elvtársat... Hogyan is tehette így próbára? Hiszen tapasztalt emberismerő, amiért irigylik is sokan, mégis elszámította, ennyire elszámította magát!

— Navrátil elvtárs — szólal meg Vaněček —, felkérlek, hogy az egész esetről a lehető leghamarább értesítsd a vezető elvtársakat! Elismerem, hogy súlyos hibát követtem el, és azt akarom, hogy következetesek legyetek velem szemben!

Mialatt ezt mondta, látszólag nyugodt volt már, bár szemében kétségbeesés tükröződött.

— Megteszem, amit kívánsz... és megtesszük, amit helyesnek tartunk... — mondja Navrátil csendesen. — Csak nyugodj meg... és ne feledd, hogy nem szabad visszariadnunk a hídtól, mely lángokban áll előttünk... Át kell jutnunk rajta a túlsó oldalra! Lehet, hogy mások erre nem lennének képesek, de nekünk kommunistáknak nem szabad meghátrálnunk! — Egy pillanatra elhallgat, mélyet sóhajt, majd alig hallhatón folytatja: — A gyárba, természetesen,

nem mész be többet. De úgy kell intézned a dolgokat, hogy állandóan kapcsolatban légy velük, mondjuk, azon az elvtársnőn keresztül. A Meisnerre vonatkozó megállapodásunk fennáll. Azoknak az elvtársaknak pedig, akiket esetleg veszély fenyegetne, gondoskodunk rejtekhelyről. Vigyázz magadra, és ne feledd, hogy szükségünk van rád, Vaněček elvtárs!

Kint mélysötét az éjszaka. A szél elállt, és köd ereszkedett az utcára. A máskor oly kellemetlen homály most védelmező palástként borul az óvatosan lépkedő Vaněčekra. Sietve szedi a lábát a házak tövében, és hirtelen eszébe jut, milyen jó néha, hogy bőrtalpakban nagy a hiány.

Kurz másnap meglátogatta Schmidtet. Délelőtt nézett be hozzá.

— Katonai megbízott úr, mikor adja át a megbízólevelét? — kérdezte tőle mókázó hangon az irodában.

— Lehet, hogy még ma, tábornok úr! — feleli Schmidt gúnyosan.

— Akkor hát mikor jöhetek excellenciádért?

— Köszönöm a szívességét! A benzin stratégiai célokra kell. Elvisz a villamos is! — vonakodik Schmidt.

— Te takarékoskodsz a benzinnel, más meg úgy utazgat, kocsikázik a hivatalos benzinnel, hogy az már nem is szép! És még napidíjat is felszámít, mintha szolgálati úton lett volna! . . . Hanem erről egy szót se, senkinek! — kezdi most Kurz másfelől.

— Tudom, hogy megbecsülsz . . . — mosolyodik el Schmidt.

— Hisz nem is tud rólam annyit senki, mint te, Johann! Igen, te vagy az egyetlen bizalmas barátom!

Kurznak eszébe jutott közös titkuk a frontról, s önkéntelenül megtapogatta „sebesült" lábát, majd fürkészve rápillantott egykori csalása egyetlen tanújára.

Schmidt megérezte Kurz tekintetét, és visszanézett rá. Kurz lesütötte a szemét, és megkérdezte:

— Nos, akkor hát mikor megyünk, ma vagy holnap?

Schmidt bólintott:

— Holnap. De csak úgy kilenc óra tájban, mert a gyáros úr nemigen jár be korábban.

— Rendben van, reggel kilencre itt az autó, és elviszi a katonai megbízott urat.

Schmidt reggel már egy órával előbb bent volt a hivatalában, hogy kellőképp elláthassa magát a következő napokra is, amikor majd nem járhat be már az irodába, ahol a katonák és tisztek útiparancsait és szabadságos leveleit kiállítják. Magához vett mindent, amire csak szüksége lesz, hogy szabadságra mehessen, ha majd menni akar, mert továbbra is a helyőrség állományában marad. Pecséttel ellátott nyomtatványokkal a zsebében, átadta utódjának a szolgálatot. Kurz pontosan kilencre csakugyan beállított. Schmidt jelentette távozását a felettesének, és már be is ült az autóba. Kurz, mint mindig, most is őrült sebességgel hajtotta a kocsit, közben meg röhögött:

— Így fog hajtani Herr Kurz is, majdani katonai megbízott, később talán tulajdonosa is egynéhány nagyobb franciaországi borpincének!

— Szívből kívánom neked, de ma lehetőleg élve szállíts oda, ahová mennünk kell!

— Ne félj, Hans, ha a fronton el nem vitt bennünket az ördög, itt, a hátországban, azt hiszem, nem történhetik semmi bajunk! — feleli Kurz jelentőségteljes hangon, és rákacsint a mosolygó Schmidtre.

A gyár közelében beérték Vítet, úgyhogy a két autó majdnem egyszerre állt meg a gyár kapuja előtt. Vít szívélyesen üdvözölte a vendégeket, és máris hármasban igyekeztek fel az emeletre. Kurz ment elöl Schmidt mellett, Vít meg szerényen mögöttük lépkedett. Akaratlanul is figyelte nehéz járásukat, hogy mennek fel a lépcsőn, mindkettőjükön egyforma lábbeli, és mindkettőjüknek egyformán nyikorog a bal cipője.

Rövid falatozás után Kurz elment, de megígérte Schmidtnek, hogy nemsokára megint eljön, meglátogatja őt a gyárban.

Kurz távozása után Schmidt kényelmesen elhelyezkedett az egyik bőrfotelban. Előtte az asztalon még ott csillogtak

az alkoholszagot árasztó pohárkák, hát önkéntelenül is félretolta őket, hogy helyet csináljon a táskájának, amelyből valamiféle papírokat húzott elő. Pár pillanat múlva megtalálta, amit keresett. Fogta az iratot, elolvasta, aztán átnyújtotta Vítnek:

— Engedje meg, Vít úr, hogy átadjam a megbízólevelemet... Örülök a közös munkánknak... — mondta, és barátságosan elmosolyodott.

Vít átvette az iratot, és hízelgő hangon felelte:

— Nos, erre igazán nem lett volna szükség, hiszen az ezredes úrral világosan megegyeztünk... Jómagam is, tessék elhinni, nagyon örülök, hogy végre elfoglalja a helyét. Éppen tegnap hívtak egy kereskedelmi tárgyalásra, ami vagy két-három napra elszólít. Most legalább nyugodtan elmehetek!

Utolsó szavait olyan hangsúllyal mondta, hogy Schmidt is mindjárt megértette, mire céloz velük.

És magában Schmidt elmosolyodott Vít ravaszkodásán... Mintha nem volna mindegy, itt ül-e vagy sem! Úgyis átlát rajta, mint a szitán! De nehogy ez a vén róka azt higgye, hogy afféle vállveregető módon beszélhet vele, máris visszafizet a pökhendiségéért!

— Nem tudom, én is gondtalan lehetek-e, ha ön nem lesz itt mellettem... — mondta, majd mosolyogva hozzátette: — Elvégre új ember vagyok itt, nem bírom még az emberek bizalmát!

Vít nyomban megérezte, hogy ez a férfi nemcsak amolyan egyszerű, frontot megjárt hadirokkant, akinek eddig vélte... Máris látja, nagyon is talpraesett ember, aki jól tudja, hogy mit akar! Tanácsos hát, hogy azonmód jóvá is tegye előbbi ügyetlenségét.

— Ó, dehogynem, Schmidt úr! Schmidt úr egészen nyugodt lehet, mindent úgy rendezek el, hogy ez alatt az idő alatt semmi gondja ne legyen! Elvégre ön maga is már hozzájárult ehhez!

Itt Vít megtorpant, de már nem visszakozhatott, bár mégsem akarta már első nap szóba hozni azt a névsort... Elvégre az ő dolguk, hogyan és mikor intézkednek! Neki már semmi köze az egészhez!

Schmidt azonban nem tudja, csakugyan nem tudja, mihez járult volna hozzá, ezért megkérdi:

— Nem értem, kérem, mire céloz, Vít úr, mit intézhettem már előre, hogy itt az üzemben könnyebb legyen a munkám. Hiszen eddig még semmit se csináltam!

Vít meglepődik... Talán nem kézbesítették neki a levelet?

— Remélem, Schmidt úr, megkapta a levelemet... — mondja mosolyogva.

— Hogyne, megkaptam. De mi köze ennek a munkámhoz?

Vít sunyi tekintetet vet a megbízottra, s úgy dönt, hogy nyílt támadásba megy át, hadd valljon végre színt ez az ember.

— Feltételezem, hogy intézkedni tetszett, mert eddig már három emberem hiányzik... Egy pillanat, kérem... — Azzal feláll, odamegy a telefonhoz, feltárcsáz egy számot, majd ismét Schmidt felé fordul: — Mindjárt megtudjuk, hányan hiányzanak ma...

Schmidt megütközve néz rá, aztán szeme a papírokra téved, amiket az előbb tett ki maga elé, és beléjük lapozgat.

— Halló, Janák úr? Mondja csak, kik hiányoztak tegnap, és hányan hiányzanak ma?... Igen, a neveket kérem... Hogyan? Mit mond? Csak egy? Hiszen Kwatschka tegnap három hiányzót jelentett, és... Aha, jó, rendben van, köszönöm!

Vít zavarban van... A dolgok ilyen állása sehogy se megy a fejébe. De hát egy ilyen katonai megbízott persze meggondoltan és körmönfontan intézkedik az efféle ügyekben! Bizonyára megvan a maga módszere, és végeredményben elegendő tapasztalata is lehet!

— Hát, ma csak egy hiányzik, kérem. Tegnap hármat jelentettek. Közülük azonban az egyiknek előzőleg éjszakai váltása volt, azért hiányzott másnap, a másik már ismert léhűtő, minduntalan beteget jelent, a harmadikról pedig még semmi pontosat nem tudok.

Schmidt elgondolkozva bólogat, de nem válaszol. Gyanakvó szemmel néz Vítre, aki viszont emészti magát, hogy kitalálja, vajon mire gondolhat a német, és szemrehányást

tesz magának, hogy elsietve túl szívélyesen fogadta ezt a rejtélyes embert.

— Kiről van szó, kérem? — szólal meg hirtelen Schmidt.

— A vállalat három munkásáról, Meisnerről, Vaněčekről és Lukešről. Ezek ugyanis mind a hárman ott szerepelnek azok között, akikkel kapcsolatban megígértem, hogy névsorukat átadom az ezredes úrnak, illetve önnek. Hiszen az ön jelenlétében történt a megegyezés, és az ezredes úr ön előtt ígérte, hogy megteszik a szükséges lépéseket, ha azt írásban kérem. És miután ezt már megtettem...

— Van arról a levélről másolata, Vít úr? — szakítja félbe Schmidt a beszédessé váló Vítet.

A gyáros egy pillanatig megbotránkozva néz rá, de tüstént észbe kap, hogy mégsem akárkivel áll szemben, elő hát a nyájas mosollyal, és máris kotorászik az íróasztal fiókjában.

— Természetesen! — mondja, és forgatja a papírokat, de egyik sem az, amit keres. — Hová a csudába tehettem? Az ember néha olyan elővigyázatlan!

Fojtott haraggal, idegesen belöki a fiókot, majd kapkodva megtapogatja az asztalon heverő iratokat, és ujjai alatt ekkor megérzi az asztali csengő gombját. Megnyomja, és megkönnyebbülten felsóhajt. Az ajtóban máris ott áll Boženka. Illedelmesen köszön, de nem lép be a szobába.

— Boženka — szólítja meg Vít —, nincs véletlenül magánál annak a levélnek a másolata, amit a megbízott úrnak küldtem?

— Nem, kérem, nálam nincs — feleli Boženka —, a jelenlétemben tetszett a levelet átadni Kwatschka úrnak, én csak beírtam a magánlevelek postakönyvébe.

— Rendben van, jól van, köszönöm! — mondja Vít bosszúsan, és Boženka már el is tűnt az ajtó mögött.

— Ah, persze, most már emlékszem, nem, nem készítettem másolatot arról a levélről. Ó, milyen szórakozott vagyok! De kérem, szívesen megmutatom a fogalmazványt.

Vít odalép a páncélszekrényhez, kinyitja, s egy pillanat múlva már nyújtja Schmidtnek az eredeti listát, amelyet Kwatschkával együtt állított össze.

Schmidt szótlanul olvassa a neveket, megforgatja a papirost, aztán odateszi maga elé a többihez.

— Kwatschka úr szokta aláírni a hivatalos leveleket? — kérdi közömbös hangon.

Vít hunyorog, mintha valami a szemébe esett volna. Bátortalanul nyúl a papír után, hogy megbizonyosodjék az irodaszolga aláírásáról. Végül is nem tudja megállni, hogy meg ne jegyezze:

— A névsort Kwatschka állította össze...

Azzal összehajtogatja a papírt, és hátat fordítva Schmidtnek, megint visszateszi a helyére.

— Néha megbízom ilyenfélével is... — mondja aztán. — Nevezetesen, ha a munka zavartalan menetével kapcsolatos dolgokról van szó. Ő ugyanis tagja az NSDAP-nek!

— Értem, értem, Vít úr. Teljesen megértem önt. De hát ez végeredményben nem lényeges. Legalábbis számomra nem. Engem az érdekel, mivel, milyen mulasztásokkal, milyen vétségekkel gyanúsítja ezeket az embereket. Emlékszem, a munkaerkölcs hanyatlását emlegette. Gondolja, hogy az illegális mozgalomnak vannak sejtjei az üzemben, és azok befolyásolják az embereket?

Vít egyszerre kényelmetlenül érzi magát, de azért igyekszik megőrizni nyugalmát... Igen, most aztán kényes, szorult helyzetbe került! Ha igazat ad Schmidtnek, a jó ég tudja, mi minden következhetne belőle! Törődött is ő valamikor az illegális mozgalommal!

— Arról szó se lehet, Schmidt úr, bár manapság fenntartással kell néznünk bizonyos dolgokat. Eddig azonban még semmi ilyet észre nem vettem. Nem, ilyesmire én nem gondoltam. Nekem csupán az az óhajom, hogy az alkalmazottainkat nagyobb méltányosságra és jobb teljesítményekre kényszerítsük. Ezzel, azt hiszem, ön is egyetért, Schmidt úr, de valami mozgalomféléről igazán nem tudok. Nálam jó dolguk van az embereknek, nincs okuk rá, hogy lázadozzanak.

— De hiszen akkor saját maga is rendet teremthet a portáján, Vít úr, és ilyen jelentéktelen dolgokkal nem kell zaklatnia a szerveinket! — mondja Schmidt haragosan.

— Megengedem... lehetséges... — feleli Vít bizonytalanul — de az önök segítsége, illetve az önök szerveinek segítsége azt eredményezné, hogy az emberek... meg lennének...

— ... félemlítve. Ugye ezt akarta mondani? — vág a szavába Schmidt.

— Nos... hát... — dadogja Vít — így is mondhatnánk...

Azzal elhallgat, mert nem tudja, hogyan folytassa. Azt azonban már tudja, hogy Schmidt ravaszabb, mint gondolta volna... Az ilyen emberekkel óvatosan, nagyon is óvatosan kell beszélni! Így hát most fordít a szón:

— Úgy vélem, csakugyan fölöslegesen vesztegetjük az időt az ilyen jelentéktelen dolgokkal. Beszélhetnénk talán az ön hatásköréről és működéséről, Schmidt úr, no meg az ezzel kapcsolatosan rám háruló anyagi kötelezettségekről.

Schmidt hallgat, mintha észre se vette volna, milyen gyorsan változtatott Vít beszélgetésük témáján. Belenéz a papírjaiba, majd elgondolkozva kezébe veszi a levelet, amit Víttől kapott... Nem, ennek a tartalma sehogy sem egyezik azzal, amit Vít állít. Ezt persze már jó ideje tudja. Meg azt is tudja már, hogy a névsort valaki elemelte közvetlenül Vít orra elől, és ez a valaki agyalta ki furfangosan a most előtte heverő levelet. Szép munka! Átlátszó cselfogás, de azért áldozatos munka! És ez a vén róka azt állítja, hogy nincs tudomása semmiféle mozgalomról!

Schmidt elmosolyodik, de máris erőltetett köhögés mögé rejti mosolyát... Ez a valaki persze itt van a közelben, ahhoz nem fér kétség. Nos, legalább nem kell sokáig keresnie. Ez is előny! Nem lesz nehéz kinyomoznia! Ideje meg van hozzá elegendő!

Összehajtja a levelet, és beteszi a többi írás közé. Aztán Vít felé fordítja fejét, és biztatja, hogy csak beszéljen tovább, bár e pillanatban egyáltalán nem érdekli, amiről Vít beszélni kíván.

— Kérem, csak folytassa, Vít úr, hallgatom, hallgatom!

Vít megnyugszik, hogy végre üzleti ügyekről tárgyalhat, persze csakis a hadseregnek a vállalattal szembeni érdekeit

tartva szem előtt. Ravaszkodik, ügyeskedik, esze ágában sincs megengedni, hogy bárki is ellenőrizhesse. Azt már nem! Munkaerkölcs, szállítási határidők, tessék kérem, ilyesmikről beszélhetünk! Hiszen tulajdonképp ez a katonai megbízott hatásköre. Minden egyéb végeredményben csak bizalom és kölcsönös megegyezés dolga. A barátságot se zárja ki, hiszen meglehetősen beszédes ember ő. Lám, nagyjából tehát már meg is egyeztek mindenben. A fizetésen kívül. Arról még nem beszéltek. Hanem azt is persze neki kell felajánlania. Már ki is számította magában. Ha megbízottat akarnak, hát fizessék is! Nem lesz nehéz hozzácsapni a fizetését a lámpák minőségének feljavítására előirányzott tételekhez. De persze ezt sem szabad elhamarkodnia. Mindenesetre, ez a legfontosabb, mindjárt kezdetben meg kell őt nyernie magának! Igen, így jó lesz, rendben fog menni minden. Most még néhány tájékoztatás a vezető alkalmazottakról, és ennyi talán elég is volna. Természetesen, lesz még alkalom bőven, hogy mindezekről a kérdésekről még részletesebben is elbeszélgessenek, de most már sietnie kell. Sajnálja, de hát a vállalat rendes, zavartalan ügymenete neki minden egyébnél fontosabb.

— Őszintén örülök, Schmidt úr, hogy végül mégis megértettük egymást! Elvégre nem is lehet másként. Igazán, nagyon, de nagyon örülök! — mondja lelkesen, és tenyerét dörzsöli, diadalmasan, mintha valami hatalmas túlerő fölött győzedelmeskedett volna. — Ha megengedi, még bemutatom önnek a titkárnőnket! — azzal megnyomja a gombot, és az ajtóra tekint.

Boženka félénken lép be a szobába. De meglepődik, mikor Vít nyájasan így szól hozzá:

— Kérem, Boženka, én most két napra elutazom. Távollétem alatt a katonai megbízott úr fog helyettesíteni. Ismerkedjenek meg egymással, kérem!

Mikor kezet fogtak, Vít még hozzátette:

— Remélem, Schmidt úr ugyanúgy meg lesz elégedve magával, mint én vagyok!

Boženka kiment, Vít pedig ezekkel a szavakkal tette az asztalra az irodahelyiség kulcsait:

— Mire visszajövök, Schmidt úr, önt is készen várja majd az irodája itt az emeleten. Addig meg érezze magát jól itt az én szobámban!

Vít elbúcsúzott, és indult az ajtó felé. De valami még eszébe jutott, és visszafordult:

— Majdnem elfelejtettem ... Tessék ... — mondta, és egy zöld borítékot tett Schmidt elé az asztalra.

Schmidt először nem tudta, mit jelentsen ez, de bólintott. Csak mikor Vít autója már kigördült a kapun, nyitotta ki a borítékot. És összerezzent. A borítékban ezerkoronás bankók voltak. Ekkor valaki kopogtatott az ajtón. Schmidt gyorsan visszadugta a pénzt a borítékba, és letakarta az asztali naptárral. Boženka állt az ajtóban.

— Bocsánat, Schmidt úr, egyik alkalmazottunk szeretne beszélni önnel ...

— Tessék, engedje be! — felelte Schmidt szívélyes hangon, s amikor Boženka bizonytalan léptekkel közeledett az asztalához, felállt és megkérdezte: — Ki az az ember? Én ugyanis még nem ismerek itt senkit, így hát örülnék, ha pár szóval ...

— Kwatschka úr. Az irodaszolga ... Az NSDAP tagja ... — vágott a szavába Boženka.

— Á, Kwatschka ... Vít úr már említette ... Mondja meg neki, kérem, hogy most nem fogadhatom, mert fontos telefonbeszélgetésem van Berlinnel. Majd máskor. Mondja ezt meg neki, kérem, aztán lesz szíves visszajönni!

Schmidt körülnézett a helyiségben ... Ez hát az új munkahelye. Szinte az ölébe hullott, még az ujját se mozdította, hogy idekerüljön, és íme, egyszerre csak itt csücsül mint ennek az agyafúrt gyárosnak a helyettese. De hát végeredményben mi köze Víthez? Törődik is ő vele! A világon mindennél jobban aggódik Drezdában élő családja miatt. Már négy éve hurcolja magán ezt az egyenruhát, és már azt hitte, hogy mint rokkantat majd hazaküldik. De tévedett. Még mit nem! Ezeknek minden ember kell, amíg kezét-lábát csak mozgatni tudja! Ezért dugták őt is ide. Üljön itt, mint valami mumus. Hogy rémületben tartsa az embereket, akik amúgy is gyűlölik!

Hirtelen összehúzza a szemöldökét... Előtte a levél, amit biztosan nem Vít írt. Abban, amit Vít írt, ott volt a névsor is, illetve az az egész, arcátlan feljelentés. Már mit követhettek el azok az emberek? Alighanem semmit! Ez a vén róka ért hozzá, hogy farkas is legyen. Közben meg úgy él itt, mint hal a vízben. Vajon tudja-e, mi a front, mi a háború? Már hogy tudhatná! Ennek persze nem kell töprengenie rajta, hogyan kerülhetne ügyesen a családjához. Megvan a mindennapi puha ágya, és bizonyára megvan a kikent-kifent felesége is, a pimasznak. Neki meg idedobott pár ezrest, hogy megvásárolja. Ó, azt már nem, tisztelt Vít uram! Nem, ilyen olcsón Schmidt őrmester el nem adja magát! Hanem azokat a feljelentett embereket viszont közelebbről megnézi, kicsodák-micsodák!

Közben bejön Boženka. Schmidt nem is hallotta kopogtatását. Rámosolyog és székkel kínálja. Aztán udvariasan megkéri, hogy tájékoztassa az üzem viszonyairól.

Boženka zavarban van, nem tudja, hol kezdje. Csak annyit tud, hogy ez a beszélgetés nemigen lesz kellemes. Bár számított vele, most mégis valahogy váratlanul éri. De elszántan néz Schmidtre, aki valami papírt tart a kezében, és a vállalattal kapcsolatos általános, mindennapi dolgokról kezd beszélni. Egyetlen szóval sem említi az alkalmazottakat, csakúgy, mint magát Vítet sem. Lassan és olyan természetességgel beszél, mint a munkatársaival.

Schmidt jó ideig szótlanul hallgatja, majd hirtelen a szavába vág:

— Meg vannak elégedve a munkásokkal?

Boženka egy pillanatra elgondolkozik... Hát mégse sikerült elkerülnie ezt a kérdést! De mit is tudhatna róluk? Csak annyit, hogy ki hol és mennyit dolgozik. Meg azt, hogy mennyi a bére, fizetése. Ezt meg a napi kimutatásokban is megtalálhatja! Ő semmi többet nem tud, Schmidt hiába faggatná!

— Úgy beszél az emberekről, mintha valamennyien angyalok volnának!

— Csak azt mondhatom, amit tudok... — próbál ellenkezni Boženka.

— Úgy látom, hogy többet is tudna, ha akarna... — jegyzi meg Schmidt csipkelődve. — Mondja csak, kérem, német az a Meisner?

— Nem tudom, beszél németül, de hát... — tétovázik a lány, és érzi, hogy elfogja a nyugtalanság.

— Nos, ha nem tud semmit, nem is mondhat semmit!

— Elmondtam mindent, amit...

— Nem egészen! — vág Schmidt megint a szavába.

Aztán végigméri a lányt, majd elébe teszi a levelet, amit eddig a kezében tartott.

— Mikor írta ezt a levelet? — kérdi szinte suttogva.

A levél megpillantásakor Boženkának összeszorul a szíve... Rettenetes, milyen váratlanul támadt rá ez az ellenszenves ember! De azért nem hagyja magát, nem, nem szabad hagynia, hogy kelepcébe csalják!

— Ezt a levelet — mondja, s közben futó pillantást vet a levélre — most látom először életemben.

— Micsoda? Hiszen maga intézi Vít úr levelezését, vagy nem?

— Igen, de az ilyeneket nem. Én csak olyan leveleket írok, melyek a vállalat kereskedelmi, gazdasági ügyeivel függnek össze.

— Nos, mondjuk, hogy ez nagyjában igaz. De én akkor is állítom, hogy ezt a levelet maga írta! — erősködik Schmidt tovább.

— Nem tudom, miből következtet erre, Schmidt úr. Megbizonyosodhat a szavaimról. Vít úr is igazolhatja, amit mondok.

— Ó, Vít úr, azt hiszem, nagyon is meglepődne, ha ezt a levelet megmutatnám neki!

Magától értetődik, hogy most aztán Boženka is meglepődik... Nem mutatta meg a levelet Vítnek? Hát ez meg mit jelentsen? Miért? Mi rejlik emögött?

Schmidt azonban nem hagyja gondolkozni:

— Egyszóval, tagadja, kisasszony?

— Igen, én ezt a levelet valóban most látom először!

— Ugyan, kérem! Hiszen az előbb itt, énelőttem mondta Vít úrnak, hogy beírta valami postakönyvbe!

— Ez igaz, de a levél le volt ragasztva, és én csak a címet írtam le róla, mégpedig a főnök úr jelenlétében!

— És úgy is hagyta? Ideje ugyanis volt rá bőven, hogy kicserélje ezzel itt! — folytatja a támadást Schmidt.

Boženka előbb csak hallgat, komoran, mintha valaki mélyen megsértette volna, elpirul, homlokát ráncolja, aztán váratlanul visszavág, de oly merészen, hogy Schmidtnek tátva marad a szája a meglepetéstől:

— Kérem, Schmidt úr, azt ugyanúgy ön is megtehette. Nekem igazán semmi közöm ehhez az egész dologhoz. Csak fölöslegesen sérteget! — feleli, szavait hangsúlyozva.

Schmidt azonban elmosolyodik. Milyen bátor és talpraesett lány, gondolja.

— Hogyan jött erre a gondolatra? — kérdezi barátságosan.

És Boženkának e pillanatban eszébe jut, hallotta egyszer, hogyan csempésztek be a németek egy gyárba tiltott újságokat csak azért, hogy nyomban le is csukhassák a nekik kényelmetlen embereket.

— Manapság minden megtörténhet... — mondja lehajtott fejjel.

— Igen, igaza van... — feleli Schmidt, és hirtelen megmozdul a karosszékben. Megemeli műlábát, hogy kényelmesebben üljön. Közben szemmel láthatóan elszomorodott. Mintha a lány egyenesen a szívébe döfött volna. Elhatározza, hogy befejezi a kihallgatást, legalábbis egyelőre.

— Egyelőre végeztünk, kisasszony. Figyelmeztetem, hogy beszélgetésünk szigorúan bizalmas!... Most pedig — sóhajt fel mintegy megkönnyebbülten — hívja be nekem, mondjuk... azt a... Meisnert.

Boženka feláll, indul az ajtó felé.

— Nem, innét hívja, telefonon! — állítja meg Schmidt.

Boženka megdermed... Szörnyű! Nem hagy neki egy pillanatot sem, hogy legalább pár szóval jelezhesse Meisnernek: megindult a lavina!

Odalép a telefonhoz, reszkető ujjal tárcsázza a számot.

— Nos, nem jelentkezik? — kérdezi Schmidt, látva a lány idegességét. Majd felkel, megkérdezi a számot, hogy fel-

tárcsázza maga. Aztán, mikor a drót túlsó végén már jelentkezett valaki, átadja a hallgatót Boženkának.

— Itt Boženka — mondja a lány remegő hangon. — Kérem, Janák úr, küldje fel Meisnert a főnök úr irodájába! A katonai megbízott úr hívatja!

Boženka fellélegzik ... No, legalább ennyi sikerült! Hiszen Janák tud a dologról!

Kevéssel utóbb Meisner már be is lépett a szobába. Boženka jelentőségteljesen ránézett. Tekintetében nem látszott félelem, és ez még több bátorságot öntött Meisnerbe. Megértette belőle, hogy eddig még nem tudnak semmit.

— Kérem, Schmidt úr — hajol meg Boženka —, ez itt Meisner úr.

Meisner is meghajol, majd nyugodtan áll és Schmidtet nézi.

— Üljön le, kérem! Tud németül? — szólítja meg Schmidt.

— Tudok — feleli Meisner, de állva marad.

— Csak jöjjön közelebb, kérem, és foglaljon helyet!

— Piszkos vagyok, kár volna összekenni a karosszéket.

— Ne nevettesse ki magát, üljön csak le, ha mondom!

Szemben ültek egymással, és mindketten hallgattak. Az asztalon ott hevert a levél, amit Schmidt pár pillanattal előbb mutatott meg Boženkának.

— Dohányzik? — kérdezte Schmidt barátságosan.

— Nem, köszönöm, a háború alatt leszoktam a dohányzásról.

— Iszik egy pohárkával?

Meisner nem hisz a fülének, gyanakszik. De ugyanolyan szárazon feleli:

— Nem, köszönöm, nem is iszom.

A beállt csendet az elgondolkozott Schmidt töri meg ismét:

— Jól beszél németül.

— Már fiatal koromban megtanultam, de azért nem megy valami kitűnően — feleli Meisner szerényen.

— Alighanem olvasni is tud.

— Hát, valamennyire azt is tudok.

Schmidt fogja a levelet és Meisner elé teszi:

— Kérem, olvassa el ezt a levelet!

Meisner nézi, olvassa a levelet, de a pillája se rezzen.

Schmidt vár egy kicsit, figyeli Meisnert, s mikor látja, hogy az szólni nem akar, megkérdi:

— Nos, mit szól hozzá?

Meisner még egy ideig hallgat, mintha gondolkozna, aztán felemeli a fejét, s hidegen így felel:

— A főnök úrnak igaza van, ha azt írja, hogy a munkaerkölcs megjavult. Voltaképp ugyan nem is tudom, miért vélekedett úgy, hogy nem dolgozunk, ahogy kellene. Igyekszik, iparkodik itt mindenki.

— Az előbb maga Vít úr az ellenkezőjét állította! Hogy mindannyian egytől egyig naplopók, akiket rács mögé kellene dugni! Így valahogy mondta! — hallgattatja el Schmidt haragosan Meisnert.

De ez nem engedi, hogy a szót beléfojtsák:

— Ez nem igaz, kérem!

— Ezt meg én nem kérdeztem! — kiált rá Schmidt, majd egy-két pillanat múlva halkabban, már higgadtabban folytatja: — Hogyan magyarázza meg nekem ezt az átlátszó machinációt? Két nappal ezelőtt írta nekem Vít úr ezt a levelet, és mára már mindent elfelejtett volna?

— Úgy látszik, azóta meggondolta magát — mondja meggyőző hangon Meisner.

— Maga szerint ez, mondjuk, így is lehet, én azonban nem osztom a véleményét. Vít úr ugyanis másféle levelet írt nekem, és egy névsort is küldött az ilyen rebellisek nevével, mint amilyen maga is. Ahelyett azonban én ezt a levelet kaptam kézhez, amit nem Vít írt, hanem maga, a kisasszonynyal együtt! — mondja Schmidt határozottan.

Boženka összerezzen, Meisner pedig mélyet sóhajt. Aztán erélyesen eltolja maga elől a levelet, és kitör belőle az indulat:

— Ez hazugság! Arcátlan hazugság!

Schmidt elhúzza a száját. Fejét csóválja, és egy pillanatig mindkettőjüket bizonytalanságban tartja. Majd váratlanul Boženkához fordul:

— Kérem, kisasszony, menjen a helyére! Ide most ne engedjen be senkit, és kérem, ne fecsegjen! Várjon kint, amíg hívom!

Boženka lassan felemelkedik, közben Meisnerre néz, mintha biztatni akarná, aztán kimegy a szobából. Alig csukta be maga mögött az ajtót, Schmidt ismét Meisnerhez fordul s kertelés nélkül teszi fel a kérdést:

— Maga kommunista?

— Nem, kérem, nem vagyok kommunista! — tagadja Meisner szemrebbenés nélkül.

Nyakas legény, gondolja magában Schmidt... No de tagadhat, ameddig csak akar, látja ő, a szemén látja, hová, melyik osztályhoz tartozik! Ismeri ezt az emberfajtát már otthonról, a családjából is. Hiszen ő is csak testvéreit megtagadva tudott kiszabadulni a börtön árnyékából. Az volt az egyetlen mód, hogy — mint mondani szokás — a felszínen maradhasson. Vajon milyen szemmel néznének rá, ha tudnák, hogy itt ül és ezt az embert kínozza? Biztos, hogy befognák a száját! Ó, hisz ő maga is legszívesebben azt tenné, de hát egyelőre még nem teheti! Alaposan falhoz kell szorítania ezt a két embert, hogy meggyőződjék róla, valóban szilárdak-e!

— Van családja, Meisner? — kérdezi, mintha előbbi kérdéséről már meg is feledkezett volna.

— Van — feleli Meisner keményen.

— De nem lesz, ha nem tér észre — mondja Schmidt hidegen, és kutató tekintettel vizsgálja Meisnert.

Meisner, mintha kést döftek volna a bordái közé, rettentő fájdalmat érez. Lelki szemei előtt megjelenik a felesége, négyéves, ártatlan kislánya, Jarmilka, és a hároméves Mirko. Ám amennyire csak tud, uralkodik magán, és nyugodtan válaszol:

— Nem követtem el semmit, nincs joguk hozzá, hogy elszakítsák tőlem a családomat!

— Ugyan, Meisner, hisz önmaga se hiszi, amit mond! Azt pedig, hogy mihez van jogunk, mihez nincs, majd megtudja máshol!

Schmidt várja szavai hatását. Mozdulatlanul ül, és figyeli

Meisnert. Tudja, éles a kés, amit neki készít, és az élét mutatja most. Feláll, és odalép Meisnerhez:

— Jöjjön, megyünk! — int a fejével, kezét a zsebébe süllyeszti, a másikkal pedig megfogja a telefonkagylót.

Meisner elgyötörten, lassan felemelkedik, feltörő haragját erővel visszafojtja. Legszívesebben nekiugrana ennek a zöld egyenruhás ördögnek és csupasz kézzel megfojtaná, de uralkodik magán, mert észrevette, hogy Schmidt odakapott a zsebéhez, ahol biztosan ott rejtőzik a revolvere. Gondolatainak azonban nem tud parancsolni, egyszerre csak kiröppennek a fejéből, mint kiszabadult rabok a börtönükből:

— Gyűlöllek benneteket, latrok! Gyűlöllek valamennyiteket! — kiáltja teli torokból, és arca oly rettenetesen eltorzul, hogy még a fegyverét szorongató Schmidt is megijed tőle.

Pisztolyát kirántva, ráparancsol Meisnerre, hogy üljön vissza a helyére. De Meisner csak áll, fenyegetőn, mint szikla a szakadék szélén. Schmidt másodszor is felszólítja, de most már nem parancsoló hangon, és a nekiszegezett fegyvert visszateszi a zsebébe. Aztán ügyetlenül, nehézkesen beül a karosszékbe.

Közben váratlanul belép Boženka. Schmidt udvariasan rászól, figyelmezteti, hogy hagyja őket magukra.

A magából kikelt Meisner csak most ül le, és nem érti ennek az embernek a viselkedését.

Schmidt lehajtja a fejét, magába mélyed, gondolkozik ... Már tisztában van, igen, most már teljesen tisztában van ezzel az emberrel! Rég nem találkozott ilyen bátor, ilyen elszánt férfival, mint ez a Meisner! De igen, mégis. A fronton egyszer tanúja volt, mikor egy orosz foglyot kihallgattak. Nyárson süthették volna, akkor sem árult volna el, egyetlen szóval se, semmit. Szörnyű, borzalmas látvány volt, ahogy kínozták. Emlékszik rá, mintha csak tegnap történt volna. Keményen állta a sarat az az orosz, és Meisner őrá emlékezteti. A veszett gestapósok se mennének sokra vele. Nem ijedt meg, egyenesen a szemébe vágta, amit gondol. De azért még megkérdi tőle, hogy gondolja azt a gyűlöletet! Lehet, hogy ez csak a tehetetlen düh kitörése lett volna?

Felemeli fejét, és átható pillantásokkal méregeti a csendesen ülő Meisnert.

— Hm... — mormogja, aztán megszólal: — Tehát gyűlöl engem, gyűlöl bennünket, igen?

Meisner hallgat egy darabig, majd olyan természetességgel, hogy maga is csodálkozik rajta, kimondja:

— Igen.

Schmidt fészkelődik a karosszékben... Tehát nem tévedett, ez csakugyan kemény legény! Hiába, néha különös körülmények közt ismerik meg egymást az emberek. Mint, íme, most is. És hogy egyik a másikát megismerje, az nem csupán formai kérdés, hanem elsősorban bizalom dolga. Néha csak nagy áldozatok árán kelthet az ember bizalmat, néha viszont egyszerű, meggyőző cselekedettel is eléri. Mint az imént Meisner tette. Hanem most aztán már neki is elő kell állnia erkölcsi és politikai tanúságtételével!

Izzadt tenyerét az asztalra teszi, és természetes hangon mondja:

— És mit szól, ha vannak köztünk olyanok is, akiknek ugyanúgy ellenszenves, ugyanúgy gyűlöletes a gyilkolás, a pusztítás, és akik most ugyanolyan tehetetlenek, mint maga?

Meisner nem felel, nem akarja hinni, amit hall... Nem, dehogyis ül ő fel az ilyen csalogató szónak! Túlságosan hamisan hangzik!

De Schmidt már folytatja:

— Maga a meggyőződése miatt kegyvesztett lett Vít előtt. Mint a német hadsereg katonájának nekem nem is volna szabad beszélnem magával erről az egész dologról. De nekem is megvan a meggyőződésem, és ezért ül most itt velem.

Meisner meglepetten néz Schmidtre, de nem szól. Schmidt megigazítja a lábát, és igyekszik közelebb kerülni Meisnerhez. Egészen odaül melléje, és lehalkítja a hangját:

— Tudom, hogy az ellenségünk. Illetve a fasizmus ellensége. Lehet, hogy kommunista. Ha nem az, akkor is feltétlenül legalább egy kommunistának kell lennie maguk közt, aki Vítnek ezt a rászedését kiagyalta. És azt hiszem,

az a kommunista nem az egyenruhájáról ítélné meg az embert, mint azt maga teszi.

Meisner még mindig hallgat, fejében mindenféle gondolatok rajzanak Schmidt körül, de tudja, elárulnia nem szabad magát... Hogyisne! Hiszen az is lehet, hogy mindez csak alattomos tettetés, hogy őt lépre csalja!

— Nem várom, hogy minden szavamat máris elhiggye. Arra nincs is szükség. Csak azt akarom, hogy ne féljenek tőlem. Amíg én itt leszek, Vít minden effajta feljelentése nálam végzi be az útját. Máskülönben nem beszéltem volna így magával. Érti most már? Kérem, higgye el, hogy nem akarom bántani magukat, sem magát, sem a többieket! Hát nem volt elegendő az utóbbi időben csak egyetlen ujjal is rámutatni egyik vagy másik emberre, és a családjuk soha többé nem látta őket? Magukról, erről a tizenöt emberről, nem tud nálunk senki. Itt a hamis levelük, és itt a névsor, amit Vít hamarjában összeállított számomra. Tudom, hogy a titkárnő keze is benne van a dologban, fiatal lány még, tapasztalatlan az ilyesmiben, az idegei hamar elárulják, véleményem szerint tehát nem kellene őt is... De hát végeredményben ez a maguk dolga... Nos, vigye ezeket a papírokat!

Schmidt felállt, és odanyújtja a csodálkozó Meisnernek a végzetes levelet meg a teleírt papírlapot.

— De nekem semmi közöm hozzá... Nincs szükségem rájuk... — vonakodik átvenni Meisner a feléje nyújtott írásokat.

— Nekem sem... Maguknak viszont igenis meg kellene semmisíteniük az ilyen bizonyítékokat!

Schmidt fogta mindkét papírt, és apró darabokra szaggatta. Aztán az egészet betette a hamutartóba, és meggyújtotta. Megvárta, míg a darabkák egészen elhamvadnak, majd ismét odaült a kerek asztalkához, és kinyitotta a pénzes borítékot.

— Ide nézzen, ezt Víttől kaptam, aki szerint maga, Meisner, a német fasizmusnál is veszedelmesebb. Igen, ilyenek az embernyúzók és uzsorások mindenütt, maguknál is, nálunk is. Nem tagadják meg magukat, legyenek akár Prá-

gában vagy Berlinben, akár Párizsban vagy bárhol másutt. És ez, ez itt, ni, ez a legerősebb fegyverük! — Schmidt kiszórta az ezreseket az asztalra, és elneveti magát: — Engem is így, ezzel akar megvásárolni, hogy eszköz legyek a kezében, hogy ő még többet harácsolhasson, még többet kereshessen magukon!

Meisner nehezen palástolja elképedését. Némán nézi Schmidtet, ahogy az ismét összeszedi a pénzt és visszateszi a borítékba.

— Ez a pénz nem az enyém, de nem is Víté! Kérem, vigye és adja azoknak, akiknek leginkább szükségük van rá! — mondja Schmidt, és a borítékot a pénzzel együtt Meisner zsebébe dugja.

Meisner ellenkezik, de Schmidt lefogja zsebében a kezét.

— Ne utasítsa vissza, ember! — folytatja szemrehányó hangon. — Az elhurcolt apáknak sok gyermeke szenved ínséget! Meg aztán végeredményben nem a maguk kérges keze munkájából szerezte Vít ezt a pénzt?

— Nem kell, nincs szükségem alamizsnára! — jelenti ki Meisner továbbra is elutasítón.

— Akkor hát... jó... — bosszankodik Schmidt, és elhúzza a kezét Meisner zsebétől, de a borítékot benne hagyja. — Nem bízik bennem, és én ezért nem neheztelek magára. És ha azt is elmondom még, hogy két fivéremet talán már fel is kötötték, mert kommunisták voltak, azt se hiszi el nekem. Persze, bizonyítékaim nincsenek, magának viszont, érthető, bizonyítékok kellenek! Nagyon óvatos! — Egy pillanatra elhallgat, kutató tekintetet vet Meisnerre, aztán megkérdi: — Még mindig gyűlöl?

— Hazudnék, ha az ellenkezőjét állítanám! — feleli Meisner szinte konokul önérzetes hangon.

Schmidt megrezzen... Nem tudja, hogyan bizonyítsa még jobban, meggyőzőbben ennek a nyakas embernek, hogy segíteni akar rajta. Nem ellensége neki, nem is lesz az soha. Egyiknek se közülük. De hogyan bizonyítsa be? Hirtelen eszébe jut, hogyan álldogált a minap a bömbölő hangszóró alatt, mely fájdalommal töltötte be a város utcáit, olyan fájdalommal, amely, bár őt nem is érintette közvetlenül,

az ő lelkét is kínzón megsajogtatta. Százezreket kellett hogy felrázzon, és biztos, hogy elfojthatatlan gyűlölet született belőle, mely aztán földalatti viharrá erősödött. Ez a gyűlölet szülte Meisnert is, sőt ő maga a megtestesült ellenállás, a gyűlölet sziklája és a vihar mennydörgése. Sehogy se lehet lecsendesíteni! Mit tehetne, mit kellene megtennie neki, Schmidtnek, hogy egyszer majd elhiggyék, hogy ő nem tartozott azok közé, akik ebben a városban nem győzték a kezüket mosni az elszánt hősök vérétől? ... Mélyen felsóhajt, fáradtságot, rettentő fáradtságot érez. De még egyszer azért megkísérli, hogy meggyőzze Meisnert, más ő, mint a többi német:

— Semmi közöm sem az itt, Prágában, sem a bárhol másutt elkövetett hóhérkodásokhoz, higgye el nekem. Tiszta a kezem. De tehetetlen vagyok... és... tanácstalan... Őszintén mondom magának, hogy segíteni szeretnék... És nemcsak magára gondolok, Meisner! — folytatja letörten, s mintha csak mentegetni akarná magát, fáradtan hozzáteszi: — Az előbb persze nem viselkedhettem magával szemben másként. Hiszen, értse meg, nekem is bizonyítékok kellettek magától. Ugyanúgy, ahogy magának kellenek éntőlem. Hanem maga engem már meggyőzött. Én már tudom, meg vagyok győződve róla, hogy megbízhatom magában. És csak ezt, csak ennyit akartam... Most viszont azt szeretném, hogy ugyanúgy maga is megbízzék énbennem!

Ez utóbbi szavaknál hangja különösen remegett, a feje erőtlenül előrekókadt.

Az udvaron átható hangon megszólalt a műszak végét jelző sziréna. Schmidt megrázkódott, mintha álomból riadt volna fel, aztán gyorsan felkelt, az ablakhoz sietett, és kíváncsian lenézett az udvarra. Csak most ébredt tudatára, mit jelentett a szirénahang. A kapu felé nézett, és meglepte, hogy a műhelyekből kiszállingózó munkások nem indulnak haza, hanem kis csoportokba verődve az udvaron várakoznak. Csak elvétve surrant ki egy-egy ember a kapun.

— Hát csak ilyen kevesen vannak? — fordult csodálkozva Meisnerhez.

Meisner is felállt, és odament Schmidthez. Mosolygott,

mikor észrevette, hogy az összeverődött csoportokban élénken beszélgetnek, közben meg lopva Vít irodája felé tekingetnek. Csakugyan kevesen voltak, fele sem a délelőtti műszaknak. Tudta, hogy a többiek a műhelyekben maradtak, várják, mikor lesz vége a kihallgatásnak. De nem válaszolt Schmidtnek, csak elhúzta egy kicsit a száját.

Schmidt ismét megszólalt:

— Úgy látom, maga nélkül nem akarnak elindulni... Nos, elmehet, Meisner... Bizonyára mindegyiküket már várják otthon!

Elmentek az ablaktól Vít puha szőnyegein. Csak a foteleknál álltak meg. Schmidt nyikorgó műlába elhallgatott. Meisner egy pillanatra odanézett, de máris elfordította róla a tekintetét. Schmidt ezt észrevette, és elmosolyodott.

— Ha akarja, elmondom, hogyan történt... — mondta, s közben a műlábára mutatott. — De előbb intézkedjék, hogy ne várjanak magára! Biztosan mind nyugtalanok, kíváncsiak, mit művelek itt magával. Ha akarja, fusson le hozzájuk, aztán jöjjön vissza!

Schmidt mintha újraéledt volna... Miért is nem jutott már előbb az eszébe, hogy elnyomorodása valódi okának elárulásával férkőzzék Meisner bizalmába. Lehet, hogy ezzel megnyeri, és ha nem is, legalább megnyugtatja majd a tudat, hogy olyan ember szerez tudomást róla, mint ez a Meisner. Hiszen rég nyomja már a szívét ez az egész história. Csakhogy eddig még nem találkozott senkivel, akit bizalmába fogadhatott volna. Milyen érdekes is az élet! Milyen különös sorsokat tud teremteni!

— Nem megy le? — kérdi.

— Ha aztán visszajönnék ide, nem mennének el úgysem... — feleli Meisner.

— No jó... — mondja Schmidt szinte kétségbeesetten. — Akkor hát, csak egészen röviden, elmondom most... Mindjárt a háború kitörése után behívtak, és azóta a hadseregben szolgálok. Először a lengyel fronton voltam, aztán meg az Oroszország elleni háborúban, a keleti fronton. Első vonalba csak a régi orosz határoknál kerültem. A széles út ott három irányba ágazott. Az oroszok betonbunkerekből

lőtték az útkereszteződést, és mi sehogy sem tudtuk megközelíteni őket. A tüzérség, a légierő, a gyalogság teljes két napon csak ezeket a kis betonfészkeket lőtte egyfolytában. Alighanem magas rangú politikai biztosok lehetnek bennük, mondták a tisztjeink. Végre aztán mégiscsak elnémult az egyik bunker. Nemsokára utána a másik is. És tudja, Meisner, kit találtunk benne? Az elsőben valami aggastyán hevert, mellette két alig tizennyolc éves fiú. A másikban pedig már csak négy elszenesedett holttestre akadtak. Akkor rájöttem, hogy az Oroszország elleni háborúnak nem lesz olyan egyhamar vége, mikor ilyen szívósan, ilyen elszántan harcolnak itt öregek és gyerekek, asszonyok és férfiak egyaránt. Hogy nehéz lesz itt a további előnyomulás, de még nehezebb a visszavonulás, mikor a hátunkban egész partizánhadsereg fog fegyvert ellenünk.

— Akkor miért nem szökött át az oroszokhoz, ha tudta, hogy a németek a háborút elveszítik? — kérdezte erélyes hangon Meisner.

— Majd elmondom azt is... Tehát annál az útkereszteződésnél, amit a bunkerek védtek, egy nagy tábla állt, úgy látszik, Oroszországot ábrázolta. Felső sarkában meg nagy betűkkel ez állt: „Oroszországba mész harcolni? Oda csak ez a három út vezet. Ha jobb felé mész, elpusztulsz. Ha bal felé mész, megölnek. Ha a középsőn indulsz tovább, nem térsz vissza többé. Azt kérdezed, merre menj hát? Csak vissza, ha élni akarsz!" Katonáink közül akkor sokan elgondolkoztak rajta, és ma biztosan már csak kevesen, nagyon kevesen élnek azok közül, akik azt a táblát, azaz a tábla feliratát olvasták. Én pedig azért vagyok itt, mert nemcsak gondolkoztam rajta, de cselekedtem is szerinte. Hanem az élvonal mögött persze nem tehettem meg, amire akkor magamat elhatároztam. Mindenképp rájöttek és elfogtak volna. Pár kilométert mentünk előre, és tábort ütöttünk egy erdőben. De csak rövid időre, mert az oroszok állandóan zavartak. A mieink kezdtek eltünedezni a fedezékekből. Ekkor, kihasználva a zűrzavart, elbújtam egy sűrű bokorban, ott akartam megvárni az oroszokat. Várok egy napig, kettőig, de nem jött senki. Elhatároztam hát, hogy valahol

megközelítem az utat. De mekkora volt a meglepetésem, mikor látom, hogy a kelet felé vezető úton német tankok és autók robognak. Nem tudtam, mit tegyek. Csak azt tudtam, azt az egyet, hogy az oroszokhoz már át nem jutok. Hogy katonaszökevény lett belőlem. Kétnapos távolmaradást az egységtől ugyanis már szökésnek minősítettek. A szökevényekre pedig a legszigorúbb büntetés várt. Megijedtem. És ekkor hirtelen eszembe jutott, hogy egy barátom hogyan sebesítette meg magát a lőfegyverével, szándékosan, hogy a frontról elkerüljön. Ravasz és ügyes gyerek volt, és azt hiszem, az maradt máig is. Így hát harmadnap én is belelőttem a lábamba a géppisztolyommal, pontosan úgy, ahogy ő csinálta. Egy napig még ott maradtam fekve, hogy a seb ne legyen egészen friss. Csupa mocsok voltam, és rázott a hideg, mikor az országútra kimásztam. Aztán még jó sokáig tartott, míg végül, nagy nehezen sikerült egy autót megállítanom. Alakulatom csak később értesült a sebesülésemről. És mai napig se tudja senki az igazat, hogyan történt... Maga, Meisner, maga tehát az egyetlen, aki ismeri a titkomat! Ha megtudnák, felakasztanának! — fejezi be Schmidt, sápadt, és látni rajta, hogy újból átélte a sötét emlék minden gyötrelmét, izgalmát.

Meisner komoran néz maga elé, merev arckifejezése nem árul el semmi megindulást... Persze, kissé ugyan meglepő mindez, amit itt hallott, de vajon elhiheti-e? Hányan szenvednek most a Pankrác börtöncelláiban a hiszékenységük miatt! És lehet, hogy még ennél sokkal hihetetlenebb esetekről hallottak, de ők, szegények, mégis elhitték! Nem, ő bizony nem hagyja magát ilyen mesékkel elbűvölni, megtéveszteni! Bár ezt ez az ember, ami igaz, csakugyan szépen kiagyalta!

Valami azért mégiscsak hat Meisnerre, valami, ami arra készteti, hogy legalább egy kevéske őszinteséget tételezzen fel ennek a féllábú ellenségnek a viselkedésében... A szeme előtt égette el azt a levelet, mely végzetes lehetett volna mindannyiuk számára! És pénzt kínált neki! Igen, majdnem zavarba is hozta volna vele!

Schmidt, aki közben felocsúdott emlékezéséből, mintha

megérezte volna Meisner gondolatait, fáradt hangon megkérdezi:

— Ez sem elég bizonyíték magának?

— Nem tudom . . . — feleli Meisner, majd pár pillanat múlva tétován folytatja: — Mindez olyan valószínűtlen. És olyan távol áll egyik a másikától. Mint maga meg én.

— Igen, mint én meg maga . . . — sóhajt fel Schmidt elgondolkozva.

Aztán felemelkedik a karosszékből és odasántikál megint az ablakhoz. Az udvaron, látja, már kisebbek a csoportok, a munkások ott settenkednek a portásfülke körül, bemennek, majd ismét kijönnek a műhelyekből, és komor, baljós pillantások szállnak az ablaka felé. Kezével az ablakkeretre támaszkodik, és érzi, hogy a hideg rázza. Torkában keserű ízt érez, és szeme előtt táncolni kezd az egész udvar. Egyszerre meg éles fájdalom hasít amputált lábának csonkjába. Szeretne felkiáltani, de benne akad a szó, minden erejét arra összpontosítja, hogy lebírja az egyre növekvő fájdalmat, és kis idő múlva rekedtes hangon csak ennyit mond:

— Menjen, Meisner, várják . . . És . . . kérem . . . legyen nagyon óvatos!

Meisner értetlenül néz rá, majd hirtelen feláll, és óvatosan, úgyszólván lopva, az ajtó felé lépked. Egy pillanatra megáll, valami érthetetlent mormol maga elé, aztán kinyitja az ajtót. Lerobog a lépcsőn, és odalent szinte belezuhan barátai karjába.

Ebben a pillanatban Schmidt keze elengedte az ablakkeretet, megragadta a függönyt, de az persze kevés támaszt nyújtott teste egész súlyának. Schmidt felnyögött, és tehetetlenül végigzuhant a földön.

Már esteledett, mikor Meisner leszállt a villamosról. Körülnézett, és elindult ismét abba az irányba, ahonnan most jött villamoson. Már nem is tudta volna talán megmondani, hányadszor tett így, valahányszor leszállt a villamosról. Ezt a délutánt ugyanis a prágai utcákon való, látszólag értelmetlen járkálással és utazgálással kellett eltöltenie. Észre se vette, hogy közben be is alkonyodott. Csak most látta, hogy itt már az est homálya, mely a múzeum felől lassan ráborult az egész Vencel térre. Eljött hát az alkalmas pillanat. A sietõ járókelõk forgatagában Meisner megérkezett oda, arra a helyre, amit Janák még reggel közölt vele. Erre gondolt egész nap, még akkor is, amikor Schmidttel ült szemtõl szemben.

Érdekes ember, tûnõdik Meisner, és úgy elmerül gondolataiban, hogy még csak bocsánatot sem kér, sõt talán észre se veszi, mikor itt-ott nekiütközik egy-egy járókelõnek. Ebéd után még azt hitte, hogy aligha jut el ma a Román utcába. Akkor még minden olyan reménytelennek látszott, hogy most szinte hihetetlennek tartja. De hiába gyötri magát, nem talál kielégítõ magyarázatot arra, amit ma átélt. Ki tudja, mi rejtõzhet mögötte? Lelkiismeretfurdalás? Vagy kishitûség? Vagy talán mégiscsak agyafúrt, minden képzeletet felülmúló ravaszság? Az egész dolog annyira kuszált, hogy nem tud eligazodni benne. Csak egyet tud, azt, hogy nem szabad hinnie. Ezt már az egész kihallgatás alatt

tudta, és tudja most is, amint a Román utca felé igyekszik.

Mindjárt a sarkon ott a ház, ahová készül, de nem megy be rögtön. Előbb végigmegy az utcán, aztán megfordul, óvatosan körülnéz, majd meggyorsítja lépteit és megindul a hatos számú kapu felé. Most már benyit és határozott léptekkel felsiet az ötödik emeletre.

Mikor Navrátil professzor ajtót nyitott neki, szinte kifulladva surrant be rajta. Izgatottan liheg és zavartan néz a professzorra, akit eddig még nem látott soha. Pár pillanatig mindketten meglepetten állnak szemközt egymással, de hirtelen megnyílik az előszobába vezető ajtó, s megjelenik Vaněček. Meisner szórakozottan elmosolyodik, mikor észreveszi kettőjük szembeszédét, rápillant Navrátilra, aztán Vaněčekhoz lép, lelkendezve átöleli, s egy pillanatig így állnak, baráti ölelkezésben. Navrátil becsukja a nyitott ajtót, s ráfordítja a kulcsot... A kis szoba sarkában álló rádióból Beethoven Kilencedik Szimfóniájának hangjai áramlanak... A sakkasztalkán szétrakott kártyákat csak úgy tessék-lássék figyeli négy szempár... És Navrátil komor arccal Vaněčekhoz fordul:

— Elvtársak, nem szabad engednünk! Gyilkoljanak, fosztogassanak, akárhogy is, meg kell mutatnunk, hogy mi erősebbek vagyunk! — Navrátil köhint, aztán megindultan folytatja: — Nehéz munka vár ránk, pótolnunk kell elvesztett elvtársainkat, de nem hiszem, hogy ne sikerülne rövid időn belül újból összeszedni erőinket. Nehéz napokat vészeltünk át, ami viszont nem jelenti azt, hogy ne kellene hasonlókkal számolnunk továbbra is.

— Én azt hiszem, a harctéri helyzet és a nemzetközi események még kegyetlenebb bánásmódra bírják majd őket. Véleményem szerint tehát számolnunk kell az ellenállási mozgalom ellankadásával! — szól közbe Prokop.

— Ugyan már, Prokop elvtárs! Ez rettentő tévedés! Bizonyos, hogy az orosz fronton maholnap meglepő fordulatra kerül sor. A történelem is bizonyítja, hogy az oroszok értenek hozzá, hogyan kell egész váratlanul, végzetesen lesújtani. Hogy a szovjetek eddig még nem tették? Biztosan meg tudnák indokolni, Prokop elvtárs, méghozzá, hidd el,

megnyugtató módon! Én egyre reménykedem és bízom benne, veletek együtt, hogy a Szovjetunió a döntő szót még ki nem mondta. És nyugaton is mindinkább erősödik az elvközösség. De ettől függetlenül, az oroszok keményen harcolnak. Ez pedig azt jelenti, hogy nem vagyunk egyedül! — Navrátil felsóhajt. Aztán bosszús tekintetet vet Prokopra. — Hogy juthatott ilyesmi az eszedbe, hogy azt mondjad, ellankad a mozgalom ereje? Könnyelmű, felületes álláspont! Az oroszok nem lankadtak el, és rosszabb időket is átéltek már, mint ez a Heydrich-féle időszak itt minálunk. A nemzetközi események? A világ haladó erői mind velünk tartanak! Elvégre senkinek sem lehet közömbös, mi történik nálunk! Hiszen ugyanúgy járhatna minden nemzet, minden állam, ha ölbe tett kézzel nézné a sorsunkat!

Meisner a professzorra mered... Soha nem látta ezt az embert, mégis olyan közelinek érzi magához, mintha már évek óta ismerné. Az előbb átölelte, mikor elmondta mai esetét Schmidttel. És megdicsérte, hogy derekasan viselkedett. Nos, hát csak úgy viselkedett, ahogyan érezte, hogy viselkednie kell. Mi mást tehetett volna. Semmit. Schmidt viszont azt tehette volna vele, amit csak akart. Meglepően beszédes volt, és úgy látszott, mintha tényleg nem tartozna a többi közé. Az elvtársak is amondók, hogy talán másképp, ellenkező módon gondolkozik, mint a többi német. Mert hogy akadnak köztük is náciellenesek, és lehetséges, hogy Schmidt is ellensége a nácizmusnak.

— Mi a te véleményed, Meisner elvtárs? — szólítja meg váratlanul Navrátil.

Meisner valahogy bűntudatosan pillant a professzorra... Ennek az embernek feleljen most, aki jóformán elbűvölte megfontolt beszédével. Mióta itt ül, annyi érdekeset hallott, hogy nem is volt ideje mindent egybevetni, összegezni, hogy valamelyest tisztább képe legyen a dolgokról. De annyit mindenesetre tud, hogy Navrátilnak igaza van. Ehhez nem fér kétség.

Így tehát most már minden zavarodottság nélkül válaszol a kérdésére:

— Az oroszok elszántan és kitartón harcolnak. Ők mutat-

ják nekünk az utat... Azt hiszem... — akad meg egy pillanatra, hogy utána még határozottabban folytassa: — Azt hiszem, hogy mi sem tehetünk másként!

Megkönnyebbült, mikor ezt kimondta, bár szemrehányást tesz magának, hogy nem egészen úgy mondta, ahogy voltaképp akarta. Valahogy világosabban akarta ugyanis kifejezni a gondolatait, melyek a szívéből fakadtak és ajkára tolultak. De hisz az elvtársak, nyugtatja meg magát, azért így is biztosan megértették.

— Igen, keményebben és elszántabban kell kilépnünk azon az úton, amelyet orosz testvéreink mutattak! — mondja elgondolkozva Navrátil.

— Csupasz kézzel nem megyünk semmire! Hiszen nincs most már igazán semmink! — töri meg a csendet Prokop. — Szétrobbantották a vezetőségünket, kiszimatolták a nyomdánkat, elvették mindenünket. Újság és nyomda nélkül vagyunk, és mint tudjátok, valaki még a szerény fegyverraktárunkat is elárulta!

— De a szívünk és az eszünk még a helyén van! — vág a szavába Navrátil. — És már ez is elég. Ha pedig hozzátesszük vasakaratunkat is, elszántságunkat, még sokkal többünk lesz. Nem így van, elvtársak?

Vaněček és Meisner, akiket a professzor merev tekintettel figyel, helyeslően bólintanak.

— Úgy vélem, szent kötelességünk, hogy ott folytassuk, ahol sok derék elvtársunk, akarata ellenére, abbahagyta! — mondja komolyan Vaněček. — Bár nehéz harc lesz, nagyon nehéz!

— Eddig se volt valami rózsás a helyzetünk! — jegyzi meg Navrátil.

— Ez igaz, de megvolt a szervezetünk és az azzal kapcsolatos apparátus! — próbál még ellenkezni Prokop. — Most, ezek nélkül, úgy állunk itt, mint valami sivatagban víz nélkül!

Navrátil előbb meglepetten néz Prokopra, aztán lehajtja a fejét; igyekszik legyőzni a szívét hirtelen megdobogtató nyugtalanságot... Hogy is csüggedhet el némely ember ennyire. És őtőle, Prokoptól várta ezt a legkevésbé. Igaz,

pár napja csak, hogy valami csoda révén megmenekült a Gestapo elől, most aztán csődöt mondhattak az idegei, emiatt lehet ilyen kétségbeesett hangulatban.

A professzor felemeli fejét, és sajnálkozva néz rá; szeretné oltalmazón magához ölelni, hogy egy kis tiszta, emberi melegséget adhasson neki... Magányos ember, nincs senkije. Felesége már régebben meghalt, apját pedig egy határmenti falucskában megölték a nácik. Igen, Prokop magányosan él, és emészti az egyedüllét tudata. De hozzá, Navrátilhoz sem volt kegyesebb a sors. Alig húsz éves fiát mindjárt az első sötét napokban kivégezték, mert részt vett a diákok tüntetésében. A fiáért hullatott könnyek közt esküdött meg: Harcolni fog! Küzdeni fog azok helyett, akikbe belefojtotta a lelket a jogtalanság! Küzdeni fog a pártért és a párt zászlaja alatt kiömlött vér jegyében! És nagy vizsgán esett át e küzdelemben, amit osztálya ügyéért vívott, osztályáért, amelyből származott. Tapasztalt és megfontolt. Tudja, hogy Prokopnak olyasmi hiányzik, amit ő könnyen adhat neki. Egy kis megértés és baráti támogatás.

Barátságosan rámosolyog Prokopra, és kezét a vállára teszi:

— Ah, kedves Prokop elvtárs... — sóhajt — mindannyian egyformán osztozunk a közös fájdalomban. Te, én, Vaněček, Meisner, és száz meg száz, ezer meg ezer más elvtársunk. Mire mennénk, ha mind lecsüggesztenénk a fejünket? Nem, mi nem adhatjuk meg magunkat! Mondd meg magad, hogyan állhatnál egyszer majd a nemzet és pártunk elé! A kommunisták nem gyáva, pipogya emberek, ezt még az ellenségünk is tudja. Ezért leselkedik is ránk minden utcasarkon. Hogy elvesztettük a vezetőségünket? Hát a vezetőség jelenti a kommunista pártot? Nem, nem, Prokop elvtárs! Pártunk az egész haladó szellemű emberiség lelkiismerete, a leigázottak reménye és hite. Lesz újra vezetőségünk, és lesz újra erős szervezetünk is, ha fejünket le nem csüggesztjük. Mi, akik megmaradtunk, azért vagyunk itt, hogy mindkettőt újra megteremtsük. Nos hát, fel a fejjel, Prokop elvtárs! Nemsokára megint kiadod majd a Rudé

Právót! És képzeld, milyen hatással lesz a gyárakban, üzemekben dolgozó elvtársakra, ha ismét olvassák majd azt az újságot, amely annyi becsületes ember véréből és örök igazságunk lángoló tüzéből nyeri a létét és erejét!

Prokop felemeli fáradt tekintetét, a professzorra néz, és hirtelen férfiasan megöleli. Navrátil megveregeti a vállát, és jóindulatúan mosolyog. Vaněček és Meisner vidám tekintettel kacsintanak egymásra. Némán bólogatnak, egyikük se meri megzavarni a bensőséges pillanatot.

Prokop szinte megváltozva, megújhodva nyújt kezet a professzornak, futó pillantást vet társaira, majd fojtott hangon végül ismét megszólal:

— Bocsássatok meg, elvtársak! — Szeméből már újra elszántság és leplezetlen önérzet sugárzik. — Minden olyan reménytelennek látszott előttem ... Igen, az utóbbi napokban elfogott a csüggedés, de igyekszem, hogy megint olyan legyek, mint voltam!

Mindnyájan kezet szorítanak vele. Aztán ismét a kisasztalon szétrakott kártyalapokra vetődik a tekintetük, mert azok alatt rejtőznek jövendőbeli munkájuk tervének vázlatai. Csend van, mindegyikük a maga gondolataiba mélyed.

— Nos, elvtársak! — szakítja meg a csendet Navrátil. — Fontos, hogy világosan lássuk a feladatainkat! — Hirtelen Meisnerre esik a pillantása, kutató szemmel néz rá, aztán megkérdi: — És te, Meisner elvtárs, te hogy határoztál?

Meisner megrezzen; meglepte a hirtelen jött kérdés ... De hiszen már válaszolt rá. Magában, önmagának. Nem teheti meg, hogy ne vállalja a feladatot, amelytől talán nagy dolgok függnek. És amit ma délután átélt, csak még inkább megszilárdította akaratát, megkönnyítette döntését.

— Már határoztam — mondja szerényen. — Mindent megteszek a hazánkért.

Vaněček arcán megelégedés tükröződik. Navrátilt azonban, úgy látszik, még nem elégíti ki Meisner válasza, még mindig kutatón néz Meisnerre.

— Tehát úgy döntöttél, hogy elhagyod a családodat, Meisner elvtárs.

— Igen — feleli Meisner.

— Megmondta Vaněček elvtárs, hogy valószínűleg a háború végéig meg kell válnod tőlük?

— Megmondta — ismétli alig hallhatón, s hirtelen mintha megborzongna. Megtámaszkodik, hogy úrrá legyen a reszketésén. Egy pillanatig úgy érzi, mintha valami titokzatos erővel kellene küzdenie, mely megfagyasztja a vért az ereiben. Közben akaratlanul, mintegy önmagának suttogja: — Hiszen örökké a háború csak nem tarthat!

— Hm... — dünnyög Navrátil — az igaz, de holnap azért még nem lesz vége... — Elhallgat, aztán hirtelen így folytatja: — Tőlünk is függ, hogy meddig tart. Mindnyájunktól. Tőled is, Meisner elvtárs. Főleg attól, hogyan teljesíted majd a feladatodat külföldön, ahová küldeni akarunk. Persze utazásod egyelőre még nem biztos. Előbb még más fontos dolgokat kell elintéznünk, hogy utazhass. Mától fogva azonban számít rád a párt. Utazásod célját majd az indulásod előtt tudod meg... Örülök, igazán örülök, hogy így döntöttél! Rendes, derék ember vagy, igazi kommunista, Meisner elvtárs! Mindnyájunk nevében hálásan köszönöm!

Meisnert e pillanatban elfogja a büszkeség. S ha a professzor a szívébe nézhetne, olyan elszántságot látna benne, amilyennel csak azok dicsekedhetnek, akik már felismerték a jövendő élet értelmét.

— És munkába mehet? — kérdi hirtelen Vaněček.

— Éppen azon gondolkozom... — feleli Navrátil. — Tegyük fel, hogy véleményünk Schmidtről helytálló. Akkor Meisnert nem fenyegeti veszély. Bár akkor is, magától értetődő, nagyon óvatosnak kell lennie. De hiszen a mai vizsgán is jól megállta a helyét. Viszont mi történik, ha tévedtünk? Mert lehet ez agyafúrt cselvetés is. Bár a körülmények inkább a mi feltevésünket igazolják. Ha Schmidt úgy viselkedett, ahogy azt nekünk Meisner elvtárs elmondta, akkor valószínűleg más vágású német lehet. De azért, akárhogy is, mindennel számolnunk kell. Én úgy vélekedem, hogy Meisner elvtárs menjen be az üzembe és dolgozzék tovább, mintha mi sem történt volna. De persze figyelmeztetni kell az elvtársakat a gyárban, hogy állandóan résen

legyenek és szükség esetén Meisnerért férfiasan kiálljanak.

— És ha Meisner valami bizonyítékot kérne a némettől? — szól bele a beszélgetésbe Prokop.

— Azt hiszem, hogy már szinte hihetetlen bizonyítékokkal szolgált... — mondja Vaněček. — A hamisított levél elégetése például, véleményem szerint, igencsak értékes bizonyíték.

— Igen, ez valóban meggyőző bizonyíték... — bólogat Prokop. — Bár én még meggyőzőbbnek tartom, hogy nem csukatta le a névsorban szereplő embereket. Hiszen más lehetősége is volt rá, hogy megtudja, amit akart.

— Nem tudom, elvtársak, de nekem az az érzésem, hogy csakugyan olyan németről van szó, aki a náciellenes táborba tartozik... — veszi át a szót ismét Navrátil. — Tudunk róla, hogy már Prágában is lecsuktak ilyen németeket. Igen, a Pankrácban, mint értesültünk, német katonákat is fogva tartanak. Olyanokat, akik állítólag ellenszegültek a szolgálat teljesítésének, sőt még elrejtőzni is megpróbáltak. Ha pedig meggondoljuk, hogy Schmidt mégiscsak olyan bizonyítékokkal szolgált, amelyeknek kézzelfogható értékük van, megkockáztathatjuk, hogy Meisner elvtárs visszatérjen a munkahelyére. Sőt, ellenkező eshetőségre ez még azt is bizonyíthatja, hogy Meisnernek tiszta a lelkiismerete, mert ha felismerte a veszedelmet, kitérhetett volna előle azzal, hogy eltűnik, hogy nem megy vissza a munkahelyére. Kérem, elvtársak, egyetértetek velem? Helyes az elgondolásom?

— Helyes — feleli Vaněček és Prokop egyszerre.

— De hangsúlyozom, Meisner elvtárs, hogy nagyon óvatosnak és főleg hallgatagnak kell lenned. Vaněček elvtárs addig nem megy vissza a gyárba, amíg nem kerítesz olyan bizonyítékokat, amelyek minden kétséget kizáróan igazolják feltevésünk helyességét... No de, elvtársak, még sok munka vár ránk... — mondja gondterhelt arccal Navrátil, s előbb az órájára, majd a körülötte ülőkre néz. — Minél előbb kapcsolatba kell kerülnünk a többi csoporttal és meg kell szerveznünk az érintett családok anyagi támogatását. Ugyanolyan gyorsan kell cselekednünk az újság további kiadásának megszervezése dolgában. Még jobban meg kell szilárdítanunk

a gyári dolgozók egységét. Feltétlenül törekednünk kell arra, hogy az egész mozgalom szélesebb alapokra helyeződjék. Az ellenfelet, elvtársak, egy pillanatig se, egyetlen pillanatig se szabad békén hagynunk . . .

Mikor az ébredő nap első sugarai a Román utca hatos számú házának lefüggönyözött ablakaira rávillantak, a négy férfi még mindig terveket kovácsolt, merész terveket, melyeknek siettetniük kellett az igazi, emberséges hajnal eljövetelét. Csak négyen voltak, de nagy és bátor szívük volt, s nagy és bátor gondolatok foglalkoztatták őket. Hitük olyan erővé változott, mely ezreket, százezreket tudott öntudatra ébreszteni, mert, bár egyszerű emberek voltak, a halál ellen harcoltak és azért, hogy a földön szép legyen az élet. Igen, egyszerű, gyűlölni és szeretni tudó emberek voltak csupán, de félelem nélkül úgy hordozták vörös hadilobogójukat vérpatakokon át, borzalmas szenvedések szakadékai és embertelen áldozatok csúcsai fölött, mint a közelgő szabadság diadalmas jelképét.

A Százava völgyében

Vasárnap volt, s a Százava kies völgyében madarak csicseregtek, mintha távozásuk előtt még egyszer fel akarnák vidítani a csendes, meghitt tájat. A nyár már búcsúzóban volt, napok óta súlyos fekete felhők kísérték útját. A folyóparton elhagyatott nyaralóházikók szomorkodtak, kéményükből már rég nem szállt bodros füst, ami máskor oly vidámmá tette a táj képét. Hanem a mai nap még szépnek, gyönyörűnek mutatkozott. A nap már kora reggeltől bőkezűen ontotta melengető sugarait a völgyre, egyetlen apró felhő sem árnyékolta ragyogását. De a gyönyörű vidék, ahová oly szívesen járnak üdülni az emberek, ma mégis elhagyatottnak látszott. Senki sem jött ide, hogy lerázza magáról a város porát, a nagyvárosét, mely nem messze innen borzalmas szenvedéseket élt át az akasztófák árnyékában. Rossz idők jártak, az emberek állandó bizonytalanságban éltek, hát nem szívesen hagyták el fészküket.

A kiserdő szélén, ahol az út a folyóparthoz simul, két autó jelent meg, egymás mögött, az egyik víkendház felé haladva, mely szokatlan külsejével elütött a többitől. A kocsik megálltak a víkendház rácsos ajtaja előtti lépcsőnél. Három nő és ugyanannyi férfi szállt ki mosolygó, gondtalan arccal a két kocsiból. Sőt, az egyik férfi, német tiszti egyenruha volt rajta, akkorákat nevetett, mintha az egész világ csupa derű és vidámság lett volna.

— Hát ez pompás volt! — mondta kis idő múlva.

— Nos, nem gyönyörű itt? — szólt oda hozzá a legfiatalabb hölgy.

A megszólított felkapta a fejét, bal kezével megigazította a szemüvegét, és körülnézett. Aztán gáláns mozdulattal bólintott:

— Csakugyan gyönyörű! De csak azért, mert ön is itt van, kisasszony! — mosolygott, s mikor látta, hogy a lány visszamosolyog, élvezettel hozzátette: — Hogy őszinte legyek, egész Csehország szép, de gyönyörű csak akkor lesz igazán, amikor diadalmas lobogónkat a háború után majd kitűzzük a legmagasabb pontjára! Hanem mind e szépség közt a cseh nők a legszebbek!

— Ó, maga huncut! — sóhajtotta a lány boldogan, s a lépcsőre hágott.

— Tessék feljebb, ezredes úr! — szólt valaki az ajtó irányából a mosolygó tiszthez, aki láthatatlan port vereget le a zubbonyáról.

— Hát, hogy itt milyen csodás levegő van! — áradozik, s úgy szívja magába az ózont, mintha az egész völgyből mindet ki akarná szippantani.

— Nos, hisz elég része lesz még benne, ezredes úr, csak tessék, fáradjon beljebb! — unszolja a hölgy.

Nem is kéreti már magát az ezredes úr, és frissen felsiet a lépcsőn.

A csinos nyaraló kéményéből már bodrozódik a füst, és gyorsan száll a nap felé. Az ablakon zene árad ki, és hangjai elvegyülnek a folyó csobogásával. A zenét néha túlharsogja a vidám beszéd, s a völgy kevéssel előbb még oly meghitt csendjét zaj veri fel egészen az erdő túlsó végéig. A többi nyaraló azonban üres, néma, így hát az élet, amit ezek az emberek most idehoztak, mégsem olyan teljes, mint volt nyaranta ezelőtt.

Két ízlésesen berendezett szoba kényelme várta a kirándulókat, akik igencsak kellemesen érezhették itt magukat. Különben ezt egyikük se titkolta, mindnyájan dicsérettel halmozták el a kis ház tulajdonosát, az ezredes is egyremásra áradozott.

— Tudja, kedves Vít, még a romantika szó is túl szegény

kifejezés erre a valóban bűbájos és kultivált környezetre. Igazán rendkívüli érzéke van hozzá, hogy az ember hangulatát fokozza.

Valamennyien egyetértenek az ezredes véleményével, csak Vít szerénykedik derűs mosollyal:

— Ez a dicséret, kérem, a feleségemet illeti. Neki ugyanis ez az egyik fő, sőt, mondhatnám, legfőbb gondja. Ő választotta ki nemrég ezt a kuckót, és ő is rendezte be a maga kedve és ízlése szerint.

Az ezredes feláll, odalép Vítnéhez, és megcsókolja a kezét:

— Ó, magától értetődik, önre is gondoltam, nagyságos asszonyom!

— Mi viszont ön nélkül nem is mertünk volna idejönni, ezredes úr! — csicsergi Vítné. — Az ember manapság olyan bizonytalanságban él!

— Örülök, hogy kísérőjük lehettem! — hajol meg az ezredes Vítné előtt, aztán visszaül a kerek kisasztal melletti kényelmes karosszékbe.

Ezek és ezekhez hasonló udvariaskodások és kedveskedések után pár pohár borral frissítették fel magukat. A szoba megint megtelt vidám beszélgetéssel. Az ezredes éppen frontélményeit mesélte. De mikor észrevette, hogy nemigen figyelnek rá, ügyesen olyan tárgyra tért, hogy valamennyien elhallgattak.

— Mondom, maguk mind összeesküdtek ellenünk. Bocsánat, ezzel persze nem önökre gondoltam, hanem általában a csehekre. Biztonsági szerveink nyakig vannak a munkában. Mondhatom, mi soha még csak nem is gondoltunk efféle módszerekre, amilyeneket itt maguknál most alkalmaznunk kell a közép-európai fejlemények békés kialakulása érdekében. Bocsássanak meg, de ez valahogy önkéntelenül jutott most eszembe, hogy magam előtt látom ezt a csendes völgyet és a maguk kedves társaságát. Nekünk ugyanis mindig az volt a szándékunk, hogy ilyen bűbájos völggyé varázsoljuk a maguk országát, ahol aztán minden cseh gondtalanul élhetne. Milyen kár, hogy ezt nem értették meg! Bocsánat, önök igen, de a többiek... Kár, kár... — mondja sajnálkozva az ezredes.

Az egész társaság meghökkenve bámul maga elé, és lelke mélyén mindegyikük bosszankodik, hogy kezd romlani a jónak ígérkezett szórakozás.

A hideg zuhany után, amit az ezredes így az arcukba zúdított, elsőnek Vítné tér magához, és unokahúgához, egy csinos szőkeséghez fordul, megsimogatja az arcát, és halkan megkéri:

— Lízočka, tölts az uraknak!

De Lízočka kissé elgondolkozott, nem engedelmeskedik azonnal. Helyette a mellette ülő úr, aki eddig zsebében tartotta a kezét, teljesíti a nagyságos asszony kérését, mely szinte ott maradt lebegve a levegőben, és teletölti a poharakat borral. Mikor az ezredes poharát is megtöltötte, az ünnepélyesen meghajol és megkérdi:

— Mi az ön véleménye, gyáros úr?

Pálavý gyáros, akihez a kérdés szólt, először meglepetten pislog, de aztán készségesen helyesel:

— Teljesen egyetértek önnel, ezredes úr. Én ugyanis mindig azt vallottam, hogy országunk, kultúrájánál és történelménél fogva, arra van hivatva, hogy... hm... — és kényszeredetten elhallgat, mert semmi megfelelő sem jut az eszébe; tanácstalanul hápog, szemét forgatja, majd erőltetetten köhögni kezd; hanem a pillanat, míg köhögésével küszködik, elegendő neki, hogy gyorsan és méltó módon fejezze be gondolatát: — ... hogy a tág germán égboltozat alatt éljen!

Milyen szerencse, gondolja magában, hogy kinézett az ablakon az égre. Az embernek néha csakugyan elakad a hangja, és akkor aztán úgy fest, mintha lenyelte volna a nyelvét. Pálavý bosszús, hogy éppen vele kellett ennek megtörténnie.

— Hogy is lehetne másként, hiszen ez természetes. A cseh nép ilyen irányú hajlama, illetve az a törekvése, akarata, hogy velünk együtt éljen, már régen megmutatkozott... Nézzük csak, mit mond a történelem... — folytatja szónoki hangon az ezredes, és az asztalkára pillant, mintha ott heverne a történelem tankönyve. — Ha jól emlékszem, ilyen irányzatok főleg Zsigmond császár és király idejében mutat-

koztak itt, és azóta egyre csak erősödtek. De azok az idők voltak ilyen szempontból a legdicsőbbek!

Az ezredes jelentőségteljes pillantást vetett a társaságra. Magasztosnak érezte szavait, és tudta, hogy jó talajba hullajtja őket. Erről Vít is meggyőzte, aki most felsóhajtott, és elgondolkozva bólintott:

— Bizony, bizony, micsoda idők voltak azok!

— De csak voltak, voltak, hát vissza többé nem térhetnek! — csicsergi Lízočka, és hogy másfelé terelje az ezredes figyelmét, hirtelen felugrik, meghajol előtte, arcán pajkos kifejezés, és kislányos hangon fuvolázza: — Szabad táncra kérnem?

Az ezredes korholó tekintettel fordul a lány felé, de mikor meglátja bájos, formás alakját, arca felderül, feláll, meghajol, és táncolni kezd Lízočkával. Közben Vít már odasietett a gramofonhoz, és valami érzelgős slágert játszik nekik. A többiek is felkelnek, hogy helyet csináljanak a táncoló párnak. Pálavý jelentőségteljes pillantást vet Vítre, s a fülébe súgja:

— Rendkívül művelt ember.

Vít csak helyeslően bólint, s lopva rámutat az eddig hallgatagon üldögélő másik fiatal lányra, aki most irigykedő tekintettel követi a táncolókat. És mialatt a fáradhatatlan Vít a lemezeket váltogatja, felesége meg csemegéket tálal az asztalra, már Pálavý is ott táncol Marianne-nal.

Vítné elégedetten figyelte húsz évnél alig idősebb unokahúga viselkedését, hogy oly ügyesen elvágta a kínos szóáradatot... Minek fecsegjenek itt történelemről meg ilyesmikről, elvégre ki kíváncsi rá, mi volt, mi jöhet, vagy minek kell még jönnie. Az ilyen beszédek rendszerint csak fölöslegesen kiélezik az ellentéteket. Ő pedig szórakozni akar, jól akarja érezni magát. Meg aztán egyengetnie kell a talajt, hogy férje zavartalanul megtárgyalhassa üzleti ügyeit az ezredessel. Mire való volna az efféle fölösleges bosszankodás. Ha befejezik a táncot, ügyesen, minden feltűnés nélkül kihívja majd Lízočkát és Marianne-t az előszobába, és kioktatja őket, mit csináljanak... gondolja, ahogy viszi ki az üres üvegeket.

Vít hiába játszatja a nyekergő gramofont, az ezredes fáradtságot színlel, átöleli Lízočkát, a fülébe suttog, mire mindketten leülnek, és zsebkendőjükkel legyezgetik magukat. Csak Pálavý forog kitartón Marianne-nal Strauss „Denevér" című operettje keringőjének ütemeire. De mikor az ezredes meghallja ezt a dallamot, fürgén felugrik, elkapja a szőke kislányt, és már újra ott kering vele a szoba közepén.

Milyen szépen rendbe jött mégis minden, gondolja magában Vít... Hiszen pár perccel előbb még úgy látszott, hogy egész terve felborul, olyan váratlanul és nemkívánatos módon kezdett szónokolni az ezredes. Mi haszna lenne belőle, ha másra terelődött volna a beszéd, mint amire már néhány napja gondol. Semmi, csak vesztesége, tetejébe meg egy fölöslegesen elfecsérelt napjába kerülne. Ilyen előadásokkal máskor és főleg másutt álljon elő az ezredes. Őt nem érdeklik. Nem azért, mintha nem értene hozzájuk, hanem mert jól tudja, hogy ezek kényes, nagyon is kényes kérdések. Az óvatosság mindig is életének alapelve volt. Nemcsak üzleti téren, de egyebütt is. Mondjuk, választások idején. Mindig azok oldalára állt, akiknek éppen a kezében volt, ami őt érdekelte. És ma is így cselekszik. Az ezredes mellé szegődik, de azért óvatosnak kell lennie. Nem szabad elhamarkodnia semmit, viszont fölöslegesen meghátrálnia sem szabad. Először is le kell fegyvereznie ezt a szemüveges katonát, aki csodálatos módon egész fiatalnak látszik. És ha sikerül neki, amit akar, aztán majd meglátja, mi a teendő tovább... s itt kizökken gondolataiból, mert Pálavý közben majdnem nekiment, úgy belemélyedt a táncba.

Vít rávigyorog Pálavýra, és maga se tudja, miért, elállítja a gramofont.

— Jaj, ez remek tánc volt! — lihegi Lízočka.

— Úgy libeg, kisasszony, szinte száll, olyan könnyen, mint a pehely! — törli meg gyöngyöző homlokát az ezredes, és szertartásosan kezet csókol a lánynak.

Pálavý egyre bátrabban szorítja magához Vítné unokahúgának idősebb barátnőjét, a szabódó Marianne-t, végül meg kezénél fogva kivonszolja a szobából. De az ezredes, miután melegét a gondosan behűtött borral enyhítette, észre-

veszi Pálavý szándékát, utána kiált, és a teli pohárra mutat. Pálavý bosszúsan visszafordul az ajtóból, és Marianne-nal együtt engedelmesen leül. A poharak ismét összecsendülnek, és Vít nem győzi a töltögetést. A táncosok alaposan megszomjaztak. A bor gyöngyözik a poharakban, a lakomázók fejében meg egymást kergetik a gondolatok. Csak az ezredes marad hű a maga gondolatmenetéhez, s a társaság nagy csodálkozására újból felveszi az előbbi beszédtárgy fonalát.

— Nos, igen, Zsigmond volt az, aki belefogott közös életünk feltámasztásába, de nem vagyunk már messze tőle, hogy vezérünk sikeresen betetőzi a sorsközösség művét. Ez történelmi szükségszerűség, amit mi természetesen meg is valósítunk. Ehhez azonban a maguk segítségére is szükségünk van, hölgyeim és uraim. Kell hogy maguk saját érdekeiket feltétlenül egybehangolják és egybekapcsolják a harmadik birodalom érdekeivel. Persze nemcsak önöket értem alatta, kedves vendéglátóim, hanem a cseheket általában. Akadnak ugyan olyanok is, akik nem értik meg világújító történelmi igyekezetünket, de van elég erőnk hozzá, hogy kivezessük őket tévelygésükből!

Milyen ígéretesen indult, és tessék, már megint kezdi, bosszankodik Vít. És ugyanezt gondolja a felesége is, aki most odahajol Lízočkához. Lízočka feláll, ajkát biggyeszti és kimegy a szobából. Az ajtóból még visszaint Mariannenak, mire az, mikor Vít beszélni kezd, bátortalanul szintén feláll.

— Nem is képzeljük másként a jövendőnket, ezredes úr, csakis hogy sorsunkat a magukéhoz fűzzük. Azt hiszem, jómagam és Pálavý barátom is ilyen értelemben cselekszünk már régóta és fenntartás nélkül. Vállalataink a maguk hadseregének dolgoznak, és ez azt jelenti, hogy magukkal tartunk.

Pálavý, akit felbátorítottak Vít öntudatos szavai, Vít meglepetésére tovább fújja az ezredes nótáját:

— Tudja, ezredes úr, bámulom azt a határozottságot és erélyt, amivel a májusi merényletet megtorolták. Igazi porosz szellem lett úrrá Prága utcáin. Rajtam meg végigfutott a hideg nemegyszer, mikor hallottam, hogy mi törté-

nik. Igen, bámulom, csodálom ezt a körültekintést és következetes szigort.

Vít homlokát ráncolja és fészkelődik. De hiába, Pálavý már tűzbe jött, már nem tudja fékezni magát:

— Ki más teremthetne itt rendet, ha nem maguk. Egyedül csak maguk, ezredes úr. És nem átallom megállapítani azt is, hogy még mindig kesztyűs kézzel járnak el. Az illegális mozgalomra értem, illetve mindarra, ami azzal összefügg.

— Ezen a téren még nem fejeztük be teljesen már eddig is eredményes munkánkat — kap Pálavý szavain az ezredes —, de biztosítom önt, hogy télig kezünkben az ellenállók valamennyi fészke, mégpedig mindenestül, tojásokkal, fiókákkal és öregekkel együtt. A fősúlyt persze a vörös fészkekre helyezzük, és hamarosan elpusztítjuk mind egytől egyig, legyenek akár a legmagasabb fák tetején!

Az ezredes fogja poharát, és Vít kihasználja a pillanatot:

— Kérem, ezredes úr, én úgy vélem, hogy eddigi együttműködésünk nem felel meg teljesen az önök követelményeinek, érdekeinek. Az általános kereskedelmi kapcsolatok tekintetében ugyanis nem kaptunk még eléggé szabad kezet. Túlságosan korlátozva vagyunk egyetlen piacra, ennek pedig nincs elegendő felvevőképessége, ha azokkal az óriási területekkel hasonlítjuk össze, amelyeket igazgatnak vagy amelyekre közvetlen befolyást gyakorolnak. Márpedig az egyes országokkal kapcsolatos gazdasági érdekeik megerősítése szempontjából, azt hiszem, egy kis vállalkozási szabadság nem ártana.

Vít nem tudta, hogyan vágja el az érdes szálat, amit ezek ketten gombolyítottak, tehát elhatározta, rögtön úgy beszél, ahogy azt gondolatban már rég megfogalmazta, s ami az ezredest most meghökkentette.

— Más dolgokról beszélgettünk ugyan, de kérem, Vít úr, tessék, csak folytassa! Teljesen új ugyanis nekem, amit most itt kifejtett előttem!

Tehát mégis sikerült, örvendezik magában Vít... Ez a Pálavý még mindent elrontott volna! Most hát jó lóra ült, és ezen is kell maradnia, hogy oda jusson, ahová akar!... Ám épp ebben a pillanatban lépnek a szobába a hölgyek.

Vít dühösen odasandít, s Vítné máris tudja, hányat ütött az óra. Visszafordítja a lányokat, maga meg odamegy az asztalhoz, hogy kivigye az ismét megürült üveget. Újat hoz helyette, leteszi az asztalra, aztán szól nélkül kimegy.

— Persze jómagam sem vagyok mindig megelégedve az önökkel szembeni kötelességeink teljesítésével — folytatja Vít nagy komolyan, mert végre az ekként kialakult helyzetet is komolynak látja. — Bár mindig minden erőmből igyekszem, hogy a szállításokkal ne késsem és hogy legjobb tudásom szerint s a lehető leglelkiismeretesebben megfeleljek egyáltalán minden követelményüknek.

— Kérem, én teljes mértékben meg vagyok elégedve, kedves Vít úr! — jelenti ki az ezredes, mert úgy gondolja, Vítet talán nyugtalanítják a legutóbbi szállításnál mutatkozott eltérések.

— Örülök, igazán örülök, hogy öntől hallhatom ezt. De azt akarom mondani, hogy igyekezetemet még fokozhatnám is, ha nem csupán a hadsereghez lennék kötve, kérem, ha egyéb piacokkal is számolhatnék, bővíthetném a termelést, fokozhatnám a forgalmat, így meg lényeges mértékben és persze az árak megfelelő csökkentésével párhuzamosan az önöknek szánt szállítmányokat is növelhetném. De hát a kereskedelmi kapcsolatokat Csehország határán túl is ki kellene terjeszteni.

Az ezredes most már megértette, mi a célja Vítnek. Eleinte ugyan megütközött Vít e tervezgetésén, de minél tovább gondolkozott rajta, annál világosabban látta, hogy ő csak nyerhet vele. Csak az bántotta, hogy nincs elegendő befolyása az ilyen nem katonai vonatkozású gazdasági ügyekre... De hisz végeredményben ma mindennek katonai jellege van! A katonai hatóságokon meg valahogy majd csak átverekszi magát! Ha sikerül az üzlet, nyíltan beszélhet Víttel a maga igényeiről is!... Hörpintett a borából, kényelmesen elterpeszkedett karosszékében, és fölényes, uraskodó tekintetet vetett Vítre:

— Kissé merész dolog, kedves Vít, de mondja meg, milyen piacok érdekelnék.

— Ezt az ön döntésére bíznám, ezredes úr — mondja

Vít felvidulva. — Ön minden bizonnyal jobban ismeri a viszonyokat az egyes országokban. Én a magam részéről talán Lengyelországot, Olaszországot, esetleg Franciaországot gondolnám.

Az ezredes megint iszik egy kortyot, és Vít alig várja, hogy poharát újból teletölthesse... Nem hitte volna, igazán nem, hogy ezt a kemény diót ilyen könnyen sikerül feltörnie!... És hogy egy kicsit még megpuhítsa, bizalmasan odahajol hozzá:

— Egymás közti kölcsönös kötelezettségeinkről mindjárt meg is köthetjük az egyezséget.

Az ezredes, mintha elhomályosodott volna a szemüvege, megnézi és körülményesen tisztogatni kezdi. Olyan lassan csinálja, mintha isten tudja, mennyi ideje volna. De hát csak nem ugorhat egyenesen fejest Vít meglehetősen átlátszó patakjába... Hadd izguljon ő is egy kicsit!

Ekkor hirtelen megszólal Pálavý, ahogy azt Víttel már előre megbeszélték... Mert hát ebből a játékból neki sem szabad kimaradnia!

— Én is osztom Vít véleményét. Nagyszerű ötlet, ezredes úr. Remélem, engem se hagy ki konfekciós gyártmányaimmal.

Az ezredes egy ideig hallgat. Gondolatban mérlegeli, mit hozhat neki a konyhára ez a vállalkozás, amit semmiképp sem könnyű nyélbe ütni. De az új protektor segítségével talán csak sikerül. Meg aztán itt volna már az ideje, hogy emelje részesedését a bajorországi autógyárban. Nem habozik hát tovább, fogja a poharát, egy hajtásra kiüríti, ínyenc módján csettint a nyelvével, és kereken kijelenti:

— Rendben van, uraim, mindent megteszek, hogy magasabb fórumokon keresztülvigyem a dolgot! Addig csak készítsék lassan elő a kivitelre szánt árujukat!... Megegyeztünk? — kérdi aztán bizalmas hangon.

Vít is, Pálavý is elmosolyodik, aztán poharukat emelik az ezredesre. Közben felállnak, hogy ünnepélyesen koccinthassanak, és szinte egyszerre mondják:

— Közös sikereinkre!

Ezt már az előszobában unatkozó hölgyek is meghallot-

ták, és Vítné halkan kinyitja az ajtót, hogy bekukkantson a szobába. Az ezredes észreveszi, meghajol feléje, és tréfálkozva széttárja karját:

— Ó, nagyságos asszonyom, éppen jókor jön! Mintha csak hívtam volna. Mert ezek ketten már majdnem eladtak valami szenvedélyes olasz nőszemélynek!

— Ugyan, ezredes úr! — sikongja Vítné, és kitárja az ajtót, amely mögött már türelmetlenül vár a két leányzó.

— Csak kerüljenek beljebb, hölgyeim! — szól ki nekik az ezredes hízelgő udvariassággal.

Ám mielőtt még a szoba ismét megtelne hangos tereferével, Vít, kezében valami papírlappal, odalép az ezredeshez:

— Bocsásson meg, ezredes úr, hogy egy percig még az üzletieknél maradok! Kérem, legyen olyan kegyes, írja alá ezt a kérelmet, hogy ön is ajánlja a berlini banknál lévő követelésem kiutalását!

Az ezredes fogja a levelet, és minden gondolkozás nélkül aláírja a jelzett helyen. Aztán elfordul Víttől, és pohárral a kezében odamegy Lízočkához.

Pillanatok múlva már sokhangú zsivajgás zaja száll a rácsos ajtajú nyárilakból a folyópart felé. Alkonyodik, a madarak elhallgattak, a völgy elcsendesült, a Százava is csendesen folydogál a medrében.

A nap már elbújt a kis erdő mögött, s a távolabbi fák lassan beleolvadnak a szétterülő esthomályba. Langyos szellő lebben végig a völgyön, könnyedén felborzolja a Százava tükrét, finoman eljátszadozik a lenge fűvel s a libegő falevelekkel.

A nyár, mely ebben az évben oly tüzes ragyogással árasztotta el a földet, hirtelen elvesztette varázsát, sok be nem váltott vággyal és reménykedéssel már a hűvös, nyirkos ősz kopogtatott az ajtón. A nyár folyamán ugyanis Prága egy kicsit fellélegzett, mert a szürkészöld farkasok tavasszal és a nyár eleji napokban jóllaktak, s most barlangjaikban emésztve további zsákmányra fenték a fogukat. Az embervadászat alábbhagyott, de azért mindenki tudta, hogy fel nem hagytak vele. A börtönök tömve voltak, így aztán a hírhedt koncentrációs táborokba folyt az összefogdosott emberek áradata.

Az illegális mozgalom, amelyet tavasztól nyár elejéig alaposan megtépázott, meggyengített az ellenség véres garázdálkodása, lassanként új erőre kapott, és újabb meg újabb ütéssel felelt az ellenség ütéseire. Sokan, akik meginogtak és azt hitték, hogy a patakokban folyó vér elfojtotta a földalatti tüzeket, meglepődve hallottak új, ismeretlen hősök dicső cselekedeteiről.

A nyár végén Vít gyárában is hangosabban kezdtek zúgolódni a munkások. Hiába fenyegetődzött Vít, hiába támadt a vezető emberekre, mint valami berzenkedő pulykakakas, a végén engednie kellett. Ami azt jelentette, hogy egyelőre csökkennek a bevételei, mert megnövekednek a munkások bérére előirányzott kiadások. Végül is azzal vigasztalta magát, hogy az engedményt majd megtérítik

az új megrendelők. Nagy csodálkozására, hosszú mérlegelés után maga a katonai meghatalmazott is jóváhagyta a munkások követelését... Ő maga, Vít, ő bizony egyetlen fillérrel sem emelte volna a béreket, hiszen megvolt a módja rá, hogy, ha kell, kényszerítse is a lázongókat, hogy elégedjenek meg azzal, amit eddig kaptak. De a katonai megbízott azzal érvelt, hogy meg kell nyerni az embereket a közös ügynek. Hogy, mint mondotta, a vállalat jövedelme elbírja az olyan kis megterhelést, mint amilyent a pár fillérrel felemelt munkabérek jelentenek.

Vít tehát engedett. Ha valamit kifogásolnának, mondta magában, kérem, ő mossa a kezét... Nem, ő bizony nem egyezett volna bele a béremelésbe soha.

Schmidt persze tudta ezt, ezért a gyár viszonyait oly meggyőző módon vázolta felettese, az ezredes előtt, hogy az pillanatig se habozott, mikor a béremeléshez nagyvonalúan hozzájárult... Elvégre a szállításokat időben teljesítik, Vít pedig rövidesen még bőkezűbb gavallér lesz.

Meisner az utóbbi napokban gyakran fent volt Schmidt irodájában, s valami orvosi bizonyítvánnyal már Vaněček is újra munkába lépett. Így aztán az üzem dolgozói ismét maguk közt érezték az önbizalmat és bátorságot visszaadó erőt.

Schmidt már személyesen is megismerkedett a munkások legtöbbjével. Beszélgetés közben bizonyos mértékig barátságosan viselkedett, de tudta, hol szabjon határt az elnézésnek, ha látta, hogy a dolog veszedelmessé válhat. Gyakran hívatta magához Meisnert, azzal az ürüggyel, hogy üzemi kérdéseket akar vele megbeszélni, de mindig olyasmire terelte a szót, aminek semmi köze se volt a vállalathoz.

Tegnap is ott járt Meisner az irodájában. Schmidt az ablaknál állt, Meisner meg egy széken ült az ajtó közelében. Sapkájával a térdét ütögette, és egyre csak Schmidtet nézte.

— Már kellemetlennek találom, hogy mit sem csinálva ülök itt egész nap ezek között a falak között és csak a vizet hajtom a gyáros úr malmára. Mindig akar valmit, állandóan kérdezősködik, és egyáltalán, rettentően ellenszenves alak! — mondta Schmidt.

— Úgy látszik, kevés a jövedelem... — jegyezte meg Meisner.

— Dehogy kevés! Az intendatúra valósággal a kezéből veszi ki a gyártmányait, sőt még keveslik is, amit kapnak!

— Hát igen, mások persze a jövedelme századrészével is megelégednének... — bólogatott Meisner gúnyosan.

— Ez a háború: az egyik vagyont szerez rajta, másoktól meg elvesz mindent, még az életet is! — Schmidt arca elkomolyodott. A függönyön átszűrődő napsugár rávillant, s most nagyon sápadtnak látszott.

— Mi újság otthon? — kérdezte hirtelen Meisner. Mindig ilyen váratlanul tért egyik tárgyról a másikra, s közben a fülét hegyezte, tekintete élesebbé vált.

— Köszönöm, ez az egyetlen, aminek még örülni tudok! — felelte Schmidt, s arcán finoman végiglebbenő megelégedettség látszott.

— Volt már szabadságon? — érdeklődött Meisner.

Schmidt felsóhajtott:

— Tudja, mióta nem láttam a családomat? Kerek két esztendeje. De most aztán már megyek!

— Megadták a szabadságot?

— Ördögöt adták! A frontról persze nem akartak elengedni. A kórházban viszont azt ígérték, hogy mehetek majd, mihelyt egészen meggyógyulok. Mindig olyan szerencsém van, amivel semmire se megyek. Az ezredes most is azzal tagadta meg a szabadságot, hogy nem hagyhatom itt a gyárat, mert... Nos, minek folytassam? Utálom már ezt az egész mindenséget!

— Akkor hát... nem értem... hogyan mehet mégis?

— Engedély nélkül. Mégpedig még ma! — felelte Schmidt határozott hangon.

— Ebből csak kellemetlensége lehet. És mást tesznek a helyébe, aztán csak a jó ég tudja, miféle meghatalmazottat kapnánk.

— Ez igaz, Meisner, de az embernek ismernie kell a dürgést. Én pedig már kitanultam!

— Maga tudja legjobban, mit tehet.

— Arra, hogy engedély nélkül is szabadságra mehetek,

a helyőrségi parancsnokságon jöttem rá... — mosolyodott el Schmidt; hirtelen kinyitotta az íróasztalát, s a legalsó fiókból kihúzott egy csomó üres nyomtatványt; katonai szabadságos levelek és útiparancsok voltak. — Ide nézzen, Meisner, ezekkel a papírokkal bárhová, akár Drezdába, mondjuk, vagy akár messzebb is, annyi ember meneszthetek, amennyit csak akarok!

Meisner felállt, odament az asztalhoz, és meglepődötten nézett Schmidtre. Csakugyan ott hevertek előtte az értékes papírok.

— És mit csinál majd velük?

— Semmit... — vigyorodott el Schmidt. — Csak szabadságra írom ki magamat és egy hétre hazamegyek.

— És ha rájönnek?

— Már hogy jönnének? Hisz ezek valódi okmányok! Valódi útiparancsok, menetlevelek, aláírva, pecséttel ellátva!... De magának is segítségemre kell lennie. Ha valaki ezen a héten keresne, a portásnak mindig azt kell mondania, hogy épp most mentem a városba, egyszer a helyőrségre, máskor a kórházba, egyszerű dolog, senki se fogja megtudni, hol vagyok. Máskülönben mindent elintézek, csak maga is segítsen ebben!

— Természetes, itt azt én elrendezem.

Schmidt csak egyetlen űrlapot hagyott kint az asztalon, és máris nekilátott, hogy kitöltse. S mialatt Schmidtet teljesen lefoglalta az írás, Meisner fejében olyan ötlet született, ami egyszer talán, úgy gondolta, még nagy jelentőséggel bírhat.

Elbúcsúzott Schmidttől, aztán részletesen átgondolta tervét. A műhelyben később mindent elmondott Vaněčeknak, és együtt alaposan meghányták-vetették a dolgot. Mindjárt váltás után pedig, mint megbeszélték, Meisner kiment Janák portáshoz, hogy elkérje tőle Schmidt irodájának kulcsát.

Janák tekintete végigsiklott a szekrénykén, ahol a gyár valamennyi kulcsa függött. De Schmidt szobájának kulcsa nem volt köztük. Ha a kulcs nem lógott a helyén, akkor csak az asztalban lehetett. Ott is volt csakugyan. Schmidt-

nek alighanem nehezére esett, hogy elbotrogjon egészen a szekrénykéig, így hát az asztal fiókjába tette a kulcsot. Meisner kérdő tekintetet vetett Janákra.

— Itt van . . . — mutatta a kulcsot Meisnernek. — Negyvenötös . . .

— Szerencsés szám.

— Neked? — kérdezte Janák.

— Igen, negyvenötre mindig nyerünk.

— Nem hiszek a babonákban.

— Én se, de egyszer azért kipróbálhatja az ember.

Azzal Meisner fogta a kulcsot, és elment, hogy kinyissa vele Schmidt szobájának ajtaját. Janák még a kiskaput is bezárta, és a portásfülke ablakából figyelt kifelé. Vaněček az irodahelyiségekhez vezető ajtóban állt. Schmidt ajtaja könnyen kinyílt, ám annál makacsabbul ellenállt az íróasztal. Meisner sorra próbálta a mindenféle álkulcsokat, míg végre, nagy sokára és nagy örömére, az íróasztal is kinyílt.

Az asztalon már ott az újságcsomó, és Meisner kivesz belőle néhány űrlapot. Gondosan megvizsgálja a papírokat, aztán gyorsan zsebre vágja a zsákmányt.

Egy pillanatig még mérlegeli a helyzetet, aztán a megmaradt nyomtatványokat visszarakja az újságok közé, az egészet meg visszateszi eredeti helyére, és bezárja az íróasztalt.

„Remélem nem haragszik meg, ha észreveszi, hogy nekünk is kedvünk támadt egy kis szabadságra!" — mosolyog, mikor még egyszer megpróbálja, hogy jól zárta-e be az asztalt.

Közben az utcán nagy zenebona támadt. A kiabálás és lárma egyre hangosabb. A közelben sűrű embercsoport zajong egy katonai teherautó körül. Az emberek körül katonák szaladgálnak, revolverrel, géppisztollyal a kezükben. Dühödten ordítoznak és durván taszigálják az embereket, akik rémült arccal próbálnak kiszabadulni a váratlan bekerítésből. Egyesek ellenszegülnek, mások meg tanácstalanul álldogálnak, alázatosan várják, mi lesz velük.

— Kutassátok át őket! Nézzétek meg az igazolványaikat! — kiáltja az egyik katona, aki épp az imént húzta ki

revolverét a tokból. — Mindnyájan a falhoz! — ordítja, és a kis csoport a katonai kordon nyomására megindul a fal felé.

A teherautó mellett egy ember fekszik és nyöszörög.

Janákot a kíváncsiság nem engedte, hogy sokáig ott kuksoljon a portán. Már éppen indult is volna a kapuhoz, mikor éles hangon megszólalt a csengő. Janák megremegett, röpke pillantást vetett a csengőre, és rossz előérzettel kilépett az udvarra. A kapu előtt két katona állt. A kilincset ráncigálták, és ráordítottak, hogy vezesse őket a telefonhoz.

Janák megmutatja a portásfülkét, s németül barátságosan odaszól nekik:

— Tessék, uraim, a portásfülkében van a telefon... Kérem, tessék...

— Jól van már, jól van, no! De hogy hívják ezt az utcát, he?

— Mi történt itt tulajdonképp? — kérdi Janák, mintha a katonák kérdését nem is hallotta volna.

— Mi köze hozzá?! — ugatja a vörös hajú katona.

Mikor aztán Janák megmagyarázta, hogyan kell bánni a készülékkel, a soványabbik katona a vállánál fogva megragadta és kilódította a fülkéből. De nyomban oda is hívja megint, és ordítva kérdezi:

— Hogy hívják ezt az utcát?

Mit tehet mást, megmondja. De épp ebben a pillanatban kiejti kezéből a dohányzacskóját. Lehajolva, lassan kapargálja össze a szétszóródott dohányt. Bentről közben kihallatszik a vörös hajú recsegő hangja. Valami parancsnokságot keres, aztán elhallgat. Pár pillanat múlva azonban beleordít a telefonba, hogy az utcában, ahonnét beszél, vagy száz főnyi tömeg lázong. Hogy miért lázongnak? Nem tudja. Az autójával elütött valakit, és mikor megállt, hogy megnézze, mi történt, fenyegetődzni kezdtek, sőt, ellenséges magatartást tanúsítottak. Hogy kit ütött el? Mit tudja ő. Valami öreget. De erősítés kell, mert fenyegető a helyzet. Hogy valaki megtámadta-e a katonákat? Nem, csak szitkozódnak... Jó, majd megvárják, míg megérkezik a készültség.

Azzal leteszi a hallgatót, Janák meg már nyugodtan pöfékel pipájából az ajtó közelében, s az udvar túlsó oldalát szemléli. Azok ketten kilépnek a fülkéből, dühös pillantásokat vetnek rá, de ő csak mosolyog rájuk, s megkérdi, rendben van-e a dolog. Ők azonban nem felelnek, a kiskapuhoz csörtetnek, ő meg utánuk. Már kint áll az utcán, és nézi, hogyan rohannak a katonákkal körülvett csoport felé.

Végül valakit elengednek: vézna kis emberke, hóna alatt aktatáska. Valamiféle iratokat dug a belső zsebébe, és ezekkel a szavakkal közeledik Janák felé: „Schweinerei . . . Schweinerei . . ."

Janák megállítja, és megkérdi, miféle disznóság az, ami ott történt.

Mire a kis ember, mihelyt a német szót meghallotta, táskáját átteszi a másik hóna alá, és bizalmas pillantást vetve Janákra, így nyekereg:

— Közönséges disznóság! Pfuj! Az ember minden ok nélkül galibába kerülhet. Még szerencse, hogy nálam vannak az irataim!

— De mi történt tulajdonképp?

Az emberke fontoskodó arcot vágva ropogtatja:

— Egy katonai autó elütött valami öreg bácsikát. De a katonák, kérem, egyáltalán nem hibásak a dologban. Majdnem szétroncsolódott az autójuk. Mindent láttam. Az öreg át akart menni az úttesten, de alig indult neki, máris bumm, az autó eleje nekimegy a villanyoszlopnak, az öreg meg máris ott a kerekek alatt. Mért nem nézett körül előbb? Ki tehet róla? Most aztán a németeket okolják, bennünket németeket szidnak, hogy a katonák állítólag részegek és szántszándékkal ütötték el azt az embert. Aljas rágalom, szemenszedett hazugság! Pfuj! Hát hallott már ilyet valaha? Mindjárt meg is mutattam a bajtársaknak azt az alakot, aki mellettem állt és azt kiabálta, hogy „Mást se tudnak, csak gyilkolni, ölni!" Veszedelmes elem, de ők majd megtanítják móresre! A többiek meg mind rögtön csatlakoztak hozzá, a disznók! Kész zendülés! De hisz most aztán megkapják, amit érdemelnek! Hanem én már megyek, uram, sietek . . . Heil! A viszontlátásra!

És úgy szedte a lábát, olyan szaporán, hogy Janák már meg se kérdezhette, el is visznek-e valakit azok ott, elképedve és gyűlölettel már csak utána nézhetett, ahogy mind gyorsabban távolodott.

Közben két nagy autó dübörgött oda, fegyveres katonák ugráltak le róluk, csatlakoztak a többihez, és nekiláttak, hogy tüzetesen átvizsgálják a megrémült embereket. Az öreg ezalatt kiszenvedett. Ott feküdt az autó mellett, szétroncsolt feje a kiszóródott cukorra és piszkos lisztre bukott. A jó ég tudja, mennyi fáradságába került, míg ezt a drága holmit megszerezte. Most aztán az életével fizetett érte.

Janák a kapuban állt, és onnan figyelte a szomorú esemény további fejleményeit. A csoport nagyobbik felét a katonák felterelték az autókra, a többieket pedig dühödt, durva fenyegetődzés közepette elengedték. Ezek a szerencsések olyan rémülten siettek el a helyszínről, mintha égő, lángokban álló házból menekültek volna.

Mikor az autók az elfogott emberekkel és az öreg holttestével elrobogtak, az utca egyszerre kiürült. Janák lehajtott fővel zárta be a kaput, és lassan lépkedett a portásfülke felé. Egy percre megállt Meisner és Vaněček előtt, akik épp akkor jöttek le a lépcsőn Schmidt irodájából, és elmondta nekik, mi történt az utcán. Odamentek a portásfülkéhez, Meisner helyére tette a kulcsot, a zsákmányolt nyomtatványokat pedig bedugta az asztalba. Vaněček helyeslőn bólintott.

Aztán Meisner elbúcsúzott Vaněčektól és Janáktól, s elindult hazafelé. Úgy lépkedett az utcákon, mintha nem is törődne vele, mikor ér haza. Szándékosan gyalog ment, hogy legalább egy kis ideig magára maradjon, hiszen ma egy pillanatnyi ideje se volt még, hogy a maga gondjaival is foglalkozhasson... Pedig kijut a gondból neki is bőven! Ott a családja, mely ugyanúgy, mint oly sokan mások, egyre nagyobb ínségben él. A gyerekek arca egyre sápadtabb, színtelenebb, az asszony is egyre ványadtabb. Hús alig akad, zsírt meg már szinte nem is lát az ember. Jövő héten ellátogat az apjához, ott, falun, talán csak sikerül felhajtania valamit. Hisz lehet, hogy nemsokára már utazik,

hát legalább valami szerény kis készletet kell szereznie a családnak. No és meg is kell súgnia az öregnek, hogy hosszabb időre elutazik, hogy nem is tudja, meddig marad távol. Megkéri majd, nézzen el időnként Prágába, az unokákhoz... Hanem mit is akart ma Vaněček? Ja igen, holnapután szét kell hordani a gyárakba az új röplapokat! Széthordja, hát persze, már miért ne tenné? De vajon mire kellenek Vaněčeknak Schmidt papírjai, mikor azok katonai írások, nem lehet csak úgy egyszerűen felhasználni őket?

— Igazolja magát! — szólítja meg hirtelen valaki.

Két katona áll előtte, rászegezett géppisztollyal. Meisner megtorpan, s a zsebébe nyúl. Megmutatja személyazonossági igazolványát. Átnézik. Nem tetszik nekik.

— Munkaigazolványa van?

Meisner a másik zsebében kotorász. Kihúzza az írást, s átadja nekik.

— Hogy hívják?

Megmondja, bár nem tudja, miért kérdik a nevét, hiszen már elolvashatták.

— Hol dolgozik és hol lakik?

Most németre fordítja a szót. Egyenesen az arcukba néz, s arra gondol, mégis jól tette, hogy azokat a papírokat Janák asztalában hagyta.

— Német? — kérdi az egyik.

— A papírjai rendben vannak... — mondja a másik, aki figyelmesen lapozgatott az igazolványokban.

Meisner e pillanatban nem tudja, kell-e még felelnie vagy sem, mert a katona, aki a kérdést feltette, még egyszer belenézett az igazolványokba, aztán összecsukta őket. Mikor ismét Meisnerre nézett, az tagadóan intett a fejével:

— Nem, én cseh vagyok!

A katona visszaadta az igazolványait, mogorván csak annyit mondott még, hogy mehet.

Meisner fellélegzett, és indult tovább.

Schmidt úgy tett, ahogy azt előre kitervezte. És hamis irataival szerencsésen megérkezett Drezdába. Ennyi sok idő után rövidnek is találta a pár nap szabadságot, s többnyire otthon üldögélt. Jól érezte magát. Gyermekei megnőttek, s már alig ismerték meg apjukat. Felesége nemigen mutatott meglepődést, mikor észrevette, hogy hiányzik a lába. Lelke mélyén mindig érezte, hogy valami történt a férjével. Kiérezte a leveleiből is, azoknak olykor szorongó hangjából. De sohasem adta ezt tudtára azokban a sorokban, melyeket ő küldött a férjének. Egyszerű, nyíltszívű asszony volt, gondoskodott a gyerekekről, aggódott férje életéért, az apja életéért is, mert az mindjárt Schmidt bevonulása után rejtélyes módon eltűnt. De erről sem írt az urának. Egész idő alatt egyedül volt, csak néha látogatta meg a sógornője. Nem szeretett vele lenni, mert sohasem tudott megbarátkozni azzal, hogy férje testvére különös utakra tévedt. Megismerkedett ugyanis valami katonatiszttel, az meg beszervezte őt a rendőrség szolgálatába. Schmidt Krisztinának nem volt nehéz elképzelnie, milyen munkát végez ott a sógornője. Maga is találkozott már hasonló emberekkel, mikor apja elhurcolása után eljárt a sógornőjéhez, hogy a segítségét kérje. Milyen ostoba is volt, jött rá később, hogy így megalázta magát. Tudhatta volna, hogy aligha számíthat segítségre sógornője részéről. Még csak azt sem sikerült megtudnia apjáról, hogy mi történt vele, hová vitték. Csak

annyit hallott, hogy állítólag veszedelmes ember volt. Ki tudhatná, miért, hisz sohase tett rosszat senkinek, ellenkezőleg, szerették őt az emberek. Mikor még kislány volt, emlékszik rá, sok ember járt hozzájuk. És sokáig maradtak mindig, de nem a konyhában vagy a szobában ültek, hanem egész éjszaka a pincében tárgyaltak. Anyja olyankor le nem hunyta a szemét, sőt le se feküdt, hanem az ajtónál hallgatódzott. De Krisztina ebben nem talált semmi rosszat, hiszen azok az emberek hajnalban elmentek, apja meg otthon maradt.

Ez azonban már régen volt. Ma már más világ járja, mint akkoriban. Akkor persze a betevő falat sem okozott gondot, de ma bizony egyre nehezebben kerít ennivalót a gyerekeknek. Mit tudja a férje, mennyit küszködött és küszködik máig is. De nem is mondja meg neki. Épp elég gondja van annak magának is, szegénynek. Azt azonban közölnie kell vele, hogy most gyárban dolgozik, mert a segély még lakbérre sem elegendő. Azt is elmondta neki, hogy a gyáriak elégedetlenkednek, zúgolódnak, nem félnek nyíltan is megmondani a véleményüket. Alig pár napja történt, hogy elhurcolták Robert Schönt is, a szomszédjukat. Biztos okát senki sem tudta, állítólag valami kommunistát rejtegetett a házában.

Ekkor jutott eszébe Krisztinának, hogy egyszer Hansot is keresték. Kérdezősködtek felőle, de mikor megmondta nekik, hogy kint harcol a keleti fronton, mindjárt barátságosabbak lettek, eljátszottak a gyerekekkel, aztán elmentek. Pár nappal ezután jött a gyászhír. Meghalt Paul, a legidősebb Schmidt fiú. A nyolc évi fogság aláásta az egészségét. Friedrichről semmi hírt se kapott. Csak egyszer mondta neki a sógornője, hogy nem tanácsos érdeklődnie utána.

Krisztina agyondolgozta magát és megöregedett. Szemmel láthatóan elszállt fölötte a fiatalság. Csak arcának kedves mosolya maradt a régi.

Hans megparancsolta neki, ne említse az ismerősöknek, hogy itthon van. De ettől nem is kell tartania, mert Krisztina nem jár sehová. Egyesek az apja miatt görbe szemmel néznek rá, mások viszont maguk is cipelik a nehéz idők

terhét, s várják, mikor lesz mindennek vége. Önmagával is épp elég baja van mindenkinek.

Krisztina azon sem csodálkozik, hogy Hans megint elhagyja. Fáj neki, de nem mutatja szomorúságát. Csak arra kéri, hogy legyen jó. Nem viselné el, ha egyszer szégyenkeznie kellene miatta. Mert nem hiszi, hogy mindez, ami ma történik, jól is végződhetne. Nem végződhet jól, hiszen annyi ember szenved ártatlanul, hogy ez biztosan megbosszulja magát egyszer. Addig majd úgy él, ahogy éppen tud. A gyerekek miatt ne legyen gondja, mindent megad nekik, amit csak megadhat. Csak a férje ne feledkezzék meg róla. A vonat már indul, Krisztina arcán könnyek gördülnek végig, a gyerekek meg kitartón integetnek a tovarobogó gyors után.

Schmidt szándékosan olyan vonatot választott, hogy éjszaka vagy hajnaltájt érkezzék Prágába. De a vonat késett, s már reggel volt, mikor megérkezett. A pályaudvarról egyenest a gyárba indult, ahol, mint kiderült, Vít már türelmetlenül várta. Boženka fogadta ezzel. Mikor megkérdezte, nem kereste-e itt valaki, a lány gyanúsan mosolygott, s azt felelte, hogy nem. Alig rakta el a holmiját, íróasztalán máris megszólalt a telefon. Vít kérte, hogy nézzen be hozzá. Egy kicsit rendbe szedte magát, aztán elindult.

Vít az asztalnál ül, s ami meglepő, fel sem áll. Schmidt gyanakodni kezd, de közömbösen ül bele az egyik karosszékbe... Mindegy neki már minden, történjék, aminek történnie kell! Fáradt, és rettentően kívánja az alvást. A lába is örökké sajog, nem tudja, miért. Lehet, hogy időjárásváltozást jelez, ahogy ezt az öregek mondják. Talán igaz is, hiszen a nyárnak már vége, itt már az ősz. A szenvedésekkel eltelt esztendők ősze!

— Nagy szükségem lett volna önre ezekben a napokban, Schmidt úr. Vannak bizonyos dolgok, amiket közösen kell megoldanunk. Késünk, az igaz, de még mindent behozhatunk! — mondja Vít bosszúsan, és kutató tekintetet vet Schmidtre.

Végre kegyeskedett a megbízott úr bejönni, gondolja

magában... Nemhogy a dolgát végezné, hanem isten tudja, hol cselleng! Alig várta már, hogy bejöjjön. Hisz jó néhány napja már, hogy az ezredes megkérte, dolgozzák ki közösen a kiviteli tervet, amit a katonai megbízottnak majd igazolnia kell. Igaz, hogy csak formaságról van szó, de így is fontos. Ez a féllábú fajankó biztosan nők után szaladgál, ő meg nélküle nem tudja elintézni az ügyet. Márpedig minden alkalmas pillanatot ki kellene használnia, hogy a terve sikerüljön. De persze mit tudja ez a koldus, mit jelent az üzleti világban, kihasználni az alkalmas időpontot! No de fő, hogy végre már itt van!

— A kiviteli terv javaslatát már kidolgoztam. Csak arról van szó még, hogy ön is jóváhagyja, Schmidt úr! — folytatja Vít, majd feláll, s néhány iratot nyújt át Schmidtnek.

Schmidt lassan nyúl utánuk, aztán közömbösen leteszi maga elé az asztalkára.

— Miről van szó, kérem? — kérdi. — Nem értem, amit mondott.

Vít fészkelődik, aztán feláll, és végigsétál a szobán... Nem, mindent azért mégse fecseghet ki ennek az ingyenélőnek! Az utóbbi időben ilyen neveket ad neki, persze csak gondolatban vagy a felesége előtt. De hát csakugyan ingyen kapja tőle a pénzt, hisz végeredményben nem csinál itt semmit, még annak érdekében sem, hogy azok ott lent fokozzák a munka ütemét. Sőt, még emelte is a bérüket. Hanem többé most már nem hagyja magát rászedni tőle. De nem ám! Hiszen az ezredest úgy az ujja köré csavarta már, hogy azt tesz vele, amit csak akar! Ettől a féllábú fajankótól tehát most már igazán nem kell tartania!

— Kérem, ne húzzuk a dolgot, Schmidt úr! Ott a javaslat, olvassa el és írja alá!

Schmidt már sejti, hogy itt valami nincs egészen rendben... Ez a Vít azonban annyira ellenszenves, hogy ő bizony, még ha mindjárt ártana is vele magának, nem adja meg magát egykönnyen! És egyáltalán, honnét egyszerre ennyi bátorság és parancsoló kedv? Itt valaminek történnie kellett, ami Vítet így nyeregbe ültette. Nos, hiszen megtudhatja. Szemrehányást tesz magának, hogy nem kér-

dezte meg Boženkát vagy Meisnert. De hiába. most ezt már nem teheti! Akkor hát, rendben van, igyekszik majd megtudni itt, honnét fúj a szél!

— Talán megmagyarázhatná nekem, Vít úr, miről is van szó, hogy állást foglalhassak a dologban, nemde? — kérdi látszólag barátságosan.

Csakhogy Vítnek nincs ám szüksége semmiféle állásfoglalásra... Az már megvan, felelősebb emberektől, mint ez itt! Csak az aláírás kell neki, más semmi!

— Fölösleges már, Schmidt úr, hogy itt most még bármit is kifogásoljon! — mondja mérgesen, és hogy Schmidtet egy kicsit megzabolázza, fölényesen hozzáteszi: — Az ezredes úr az egész tervet már jóváhagyta, az ön szerepe tehát ebben már csupán formai. Kizárólag formai!

Hát így állnak a dolgok, állapítja meg magában Schmidt... Stadler ezredes a háta mögött csinált valamit, ami bizonyára nem egészen tiszta ügy, és ez aztán felbátorította ezt az uraságot! Nos, csináljon az ezredes, amit akar, neki mindenesetre tisztán kell látnia a helyzetet!

Nézi a számjegyektől hemzsegő írást, de nem okosodik ki belőle. Fogja hát, és olvasni kezdi. Most már látja, hogy Vít gyártmányaira vonatkozó kiviteli engedélyről van szó. A javaslatot előbb a katonai gazdasági hatóságnak, utána pedig a polgári hivataloknak kell majd jóváhagyniuk.

Szóval, Vít egészen a francia piacig akarja kinyújtani a csápjait! Schmidt keserű fintort vág. Talán bizony a franciáknak nincs elég lámpájuk? Vagy az olaszoknak meg a lengyeleknek? Még ha kenyeret küldene nekik Vít, hát megjárná, de lámpákat... Hohó, itt azonban nemcsak lámpákról van szó! Itt, a másik oldalon, világosan mondja az írás, hogy Vít bármikor konfekciósárut és gépalkatrészeket is szállíthat bármely külföldi áruraktár címére! Honnét szedte mindezt ez a tolvaj? Á, no persze, itt a másik is, a társa!

Hogy mit írjon alá ezen? Nos, hát csak annyit, hogy meghatalmazotti minőségében kijelenti, a felsorolt árucikkeket a gyár kibocsáthatja a külföldi piac számára, mivel a hadsereg szükséglete ezekben az árucikkekben kellőképp

fedezve van ... Szép kis disznóság! És lám, az ezredes mint a helyőrség gazdasági ügyeinek vezetője már alá is írta! Akkor hát ő is aláírja, de előbb még egy kicsit felbőszíti ezt a türelmetlenkedő uraságot, aki úgy járkál itt a szobában, lehajtott fővel, mintha valami elvesztett tűt keresne!

— Kérem, hozzájárulok, de előbb be kell mutatnia nekem a készletkimutatást, aztán pedig még megbeszélem az ezredes úrral.

Vít meghökkenve néz rá. Szeméből leplezetlen gyűlölet szikrázik.

— Nem értem, miért van erre szükség. Az iratoknak már rég a helyőrségi parancsnokságon kellene lenniük, és a protektor úr irodájában is várják már.

Schmidt nehézkesen felkel, odasántikál a telefonhoz. Jó lesz, gondolja magában, ha felhívja az ezredest, legalább azt is megtudja mindjárt, kereste-e, esetleg nem sejtett-e meg valamit hatnapos, engedély nélküli szabadságáról.

— Értem, Vít úr, értem ... — mondja nyugodtan, és felveszi a hallgatót. — De lássa be, kérem, nekem is meg kell bizonyosodnom róla, hogy senki se gördít majd akadályokat az útjába! Vagy talán azt gondolja, hogy ellenzem a javaslatot? Dehogyis! Ellenkezőleg, örülök, igazán örülök neki! Hátha nekem is szerencsém lesz, és így legalább én is megláthatom Párizst vagy Rómát!

Vítet meglepik e szavak; igazán nem várta, hogy ilyen könnyen megy majd a dolog. Már szemrehányást is tesz magának, hogy az imént oly barátságtalan volt ehhez az emberhez. Rámosolyog, és maga siet a telefonhoz, hogy felhívja az ezredest. De Schmidt visszautasítja a segítséget, és arra kéri, hogy közben szerezze meg a készletkimutatást.

Az ezredes csak annyit közöl vele, hogy Vít vállalkozása összhangban van a jelenlegi gazdasági érdekekkel; az illetékes helyeken már jóvá is hagyták; egyébként ő maga is meggyőződött róla, hogy a hadseregnek szánt szállításokat a jövőben is pontosan teljesíthetik. Mindezt kissé zavarosan magyarázta az ezredes, úgyhogy Schmidt nem lett sokkal okosabb tőle, de most már biztos volt benne, hogy az ezredes is nyakig van az egészben.

Legyen, gondolta magában, mikor letette a hallgatót; az a fontos, hogy őt távollétében nem kereste, és ez többet ér neki, mint akár a kiviteli engedély Vítnek.

Minden papírt aláírt, amit Vít elébe tett, aztán mosolyogva ment az irodájába. Nemsokára Meisner is ott ült előtte. Boženka hívta fel. Megkérte a lányt, hozzon magával valami kimutatásokat, és most itt ül ő is a papírokkal. De Schmidtet már nem érdeklik a kimutatások. Megkérdez egyet-mást, aztán mesélni kezdi, mit élt át az utóbbi napok folyamán.

A nyirkos hidegtől szinte dermedten rótta Meisner a néptelen utcát. Egész nap zuhogott, s a levegő alaposan lehűlt... Miért nem öltözött reggel mégis melegebb ruhába, hiszen a felesége is kérte. De ő persze ellenkezett, mert hát ki látott már olyat, hogy már októberben meleg ruhával kényeztesse magát az ember. Most aztán bánja, hogy nem hallgatott az asszonyra!... Befordult egy szűk kis utcába, s a végében már látja a gyárfalat, fölötte a szögesdrótot. Erősebben magához szorította a táskát, s érezte, hogy hóna alatt folyik az izzadság. Már csak pár lépésnyire tőle a kerítés. És mindjárt a sarkon túl van a gyár bejárata. Ha nem lesz ott a katonai őr, könnyen bejut a kiskapuig, ahol a munkások kijárnak. Már oda is ért a bejárat elé, és figyelmesen körülnéz. Szerencsére nincs a közelben őr. Belép hát a kapun, és a portásfülke felé indul. Ott bekandikál az ablakon, de odabent se lát senkit. Bizonyára elugrott valahova a portás. Nem törődik vele, melyik van szolgálatban, jól ismeri mind a hármat, nemegyszer segítettek már neki, hogy teljesíthesse feladatát.

Benyitott, táskájából gyorsan kihúzta a röplapokkal teli csomagot, és körülnézett, hova tegye, hogy a portáson kívül más meg ne találja. Észrevette, hogy egy kabát lóg a falon, szétnyitotta, és a csomag máris ott lapult a belső zsebben. Aztán megigazgatta a kabátot, vissza úgy, ahogy volt, és kiment.

Amint becsukta maga mögött a fülke ajtaját, éppen akkor haladt el mellette az őr. Hanem a katonának valami az eszébe juthatott, mert hirtelen megfordult. Meisnerben valósággal megfagyott a vér, hamarjában azt se tudta, mit tegyen. Megint lenyomta a kilincset, de közben látta, hogy a katona már közeledik feléje. Kitért előle, és ellépett az ajtótól. A katona bekukkantott az üvegajtón, de látva, hogy nincs bent senki, Meisnerhez fordult:

— Hol a portás?

Meisner ekkor már majdnem kint volt. Erősebben magához szorította a táskát, és megfordult. Ám mielőtt még felelhetett volna, a portásfülke mögül előbukkant az öreg Hejna. Mikor meglátta Meisnert a kapuban, az őrt meg a fülke előtt, egy pillanatra megtorpant, de mindjárt észbe kapott, és odaszólt Meisnernek, mintha búcsúzott volna tőle:

— Aztán el ne felejtse, hogy a feleségét elküldje hozzánk! A szvetter már elkészült!

Majd az őrhöz fordulva jóindulattal így szólt:

— Jöjjön be, bajtárs, melegedjen meg egy kicsit!

Meisner azonban ezt már nem hallotta. Sietve kilépett a kapun, s megindult a szűk utcán, amerről érkezett. Valami futásra nógatja, de uralkodik magán, csak éppen gyorsabban szedi a lábát. És akaratlanul is hátrapillant... Sehol egy lélek! Akkor hát semmi baj, nem követi őt senki!... Megnyugszik, s egy másik utcába kanyarodik, mely Vysočany túlsó oldalára vezet. Ott, tudja, nem lesz ilyen könnyű a munkája. A gyár előtt mindig két fegyveres katona áll. Egészen közel kell jutnia a kerítéshez, aztán majd meglátja, mit tehet. A kapun ott be nem jut, az biztos.

Már látja a gyár nagy csarnokának körvonalait. Az ablakok gondosan, mondhatni tökéletesen elfüggönyözve, a legparányibb fénysugár sem hatol ki rajtuk. Itt, ebben a gyárban repülőgépeket gyártanak, azért őrzik oly szigorúan. Komor ború fekszik Vysočany utcáin, és olyan csendesek, mintha nem is járnának itt villamosok, mintha az élet semmi jelét se lehetne rajtuk felfedezni. Csak akkor élénkülnek meg, mikor a gyárakba vagy a gyárakból özönlenek a munkások.

Meisner a fal tövében közeledik a gyárhoz. Ha őr áll a kapunál, tudja, el kell kanyarodnia. Akkor aztán a kerítés mentén jut el oda, ahhoz a helyhez, ahol a raktárak szorosan a falhoz simulnak. Az összekötözött csomagot meg majd úgy kell bedobnia, hogy a raktár bejárata elé essék. És számolnia kell az esővel is, az értékes nyomtatványoknak tehát olyan helyre kell kerülniük, hogy az esőben el ne ázzanak. De hiszen jól ismer ő itt minden talpalatnyi helyet, hiszen valamikor itt kezdte tanulni a mesterségét.

Amint a kapu közelébe ér, már meg is pillantja a puskájukat vállukon tartó katonákat. Ketten vannak, mint rendesen. Bekanyarodik tehát a párhuzamos utcába, ahonnét aztán majd a falhoz kell befordulnia.

Végigmegy az utcán, és figyeli a kerítés mentén húzódó gyalogjárót. Várnia kell, mert a túlsó végén valamelyik őr minden percben felbukkanhat a sarkon. Az egyik ugyanis az északi és nyugati oldalon járkál, a másik meg a keletin és délin. Legjobb lesz, ha kivárja mind a kettőt, akkor aztán kiszámíthatja, meddig tart nekik, míg bejárják az útszakaszukat.

Úgy állt a villanyoszlop mellé, hogy a kapu felől ne láthassák, ő viszont jól láthassa a kerítés mindkét sarkát. Már meg is pillantotta az egyik katonát az északi oldalon. Egy pillanatig ott állt, aztán eltűnt a sarok mögött. És nemsokára a déli oldalon meglátta a másikat.

A raktár az északnyugati oldalon fekszik. Meisner nekiiramodik, nagy lépésekkel ugorja át a tócsákat, és már ott is van a kerítésnél. A tövében surran sietve a raktárig. Már ott áll előtte, leguggol, s míg a táskát nyitja és a csomag zsinegjét oldozza, a kerítés mindkét végét figyeli, ahol pillanatok múlva megjelennek az őrök. A csomag már nyitva, az őrök megjelennek, majd ismét eltűnnek, Meisner felugrik, a raktár bejárata felé fordul, nagy lendülettel áthajítja a röplapokat a kerítésen, és már indul is nesztelen lépésekkel visszafelé.

Míg a legközelebbi villamosmegállóhoz ért, állandóan érezte, hogyan csurog a hátán végig az izzadság.

A villamosban kint maradt a peronon, onnan nézte

a kocsiban ülőket. A második vagy harmadik megállónál lopva a táskájába kukkantott. Csak néhány darab volt még benne a szürkészöld röplapokból. Le akart szállni, de míg a lépcsőhöz furakodott, a villamos már megindult. Egyszerre nagy tolongás támad a peronon, senki sem akar bemenni a kocsi belsejébe, pedig ott több a hely, Meisner kihasználja a nyüzsgést, észrevétlenül kinyitja táskáját, és szépen kicsúsztatja belőle a földre a megmaradt röplapokat. A villamos ismét megáll, és Meisner az utcán találja magát. Gyalog megy tovább . . . Felesége úgyis tudja, hogy ma későn érkezik haza!

Az egyik utas a földre nyúl, hogy felvegye a jegyváltásnál leejtett aprópénzét. Ujjai megérintik a papírt, kíváncsian felveszi, és ijedten pillant az első nyomtatott sorra. Aztán gyorsan zsebre vágja a röplapot, és a lépcső felé nyomakodik. Még nem kellene leszállnia, de most nem tehet mást . . . Inkább gyalog megy ő is!

Otthon — a fáskamrában, a fürdőszobában vagy valamelyik másik zugban — szétteregeti a szürkészöld papírlapot, s szinte önkívületben olvassa:

. . . Nem! A fasizmus elleni engesztelhetetlen gyűlöletet nem lehet megtörni se pénzzel, se terrorral!

A cseh nép tudja, hogy csak úgy őrzi meg jövendőjét, ha minden csapásért kettővel fizet vissza.

Az ártatlan asszonyok és gyermekek oktalan öldösése felszította a cseh nép bosszúvágyát, hogy kegyelem nélkül visszafizessen mindenért.

A cseh ellenállási csoportok is követik a Vörös Hadsereg és a szláv népek partizánosztagainak példáját.

Harcunkkal közelebb hozzuk a megszállók vereségének és népünk felszabadulásának napját . . .

Ezen a nyirkos, hideg októberi estén sok becsületes prágai családban melengető tudat kelt életre. Sokak szeméből örömkönny gördült — s a legtöbben alig tudtak elszakadni e három szótól: „Vörös Hadsereg" és „partizánosztagok".

A Szláv-sziget fáinak lombja már sárgulni kezdett, az őszi szél lesodorta a hajladozó ágakról, szétszórta a Moldva csendes tükrén, a víz meg vitte magával észak felé. A folyó tükörsima vize valósággal csábította a halászokat, akik nem is annyira szenvedélyből, mint inkább az ínséges idők miatt próbálkoztak a halászszerencsével. Talán soha még nem nyüzsgött annyi horgászó ember a Moldva partján, mint ekkoriban. És a folyó, mintha csak tudta volna, mekkora az egész várost fojtogató nyomorúság, kegyes volt azokhoz, akik kétszeres örömmel húzták ki vizéből a zsákmányukat. Sokan, akik eddig mit sem értettek a halászat mesterségéhez, most hálásan csatlakoztak azokhoz, akiknek valaha csak szórakozást jelentett ez a türelmes üldögélés. Egyesek csendesen meghúzódva, a partról lesték a folyó vizét, míg horgukat áztatták, mások meg csónakkal szántották a vizet, abban a reményben, hogy a szerencsével több helyen inkább találkozhatnak. A csónakkölcsönzőnek máskor is épp elég dolga akadt, de most már ki sem tudta elégíteni a nap nap után idesereglő sok halászt, mert nem volt annyi csónakja. És ha valaki már megunta a ladikázást, annyi várakozó esett neki a felszabadult csónaknak, hogy alig lehetett eldönteni, ki kapja meg utána.

Egy szép napon Prokop is elment halászni Navrátillal. Mint tapasztalt halász jól tudta, hogyan szerezzen csónakot. Egy csomag cigarettát adott a csónakokat őrző embernek,

és pár perc múlva már a folyó közepén evezett a híd felé. Navrátil viszont fogta a kannáját és horgát, és átment a híd túlsó oldalára. De éppen csak körülnézett ott, aztán visszatért a közepére. Kannáját és halászbotját letette a földre, maga meg elgondolkozva a korlátra támaszkodott... Vaněčeknak már itt kellene lennie! Ma Meisnerrel együtt a délutáni műszakban dolgozik, és közölnie kellene Meisnerrel az elutazásáról szóló döntést. És Vaněček nem jön. Az ég pedig beborult, a szél erősödik, minden pillanatban megeredhet a zápor. Bőrig áznak majd, mert mikor a találkozót megbeszélték, ilyen időre nem számítottak. Márpedig Meisnernek, akárhogy is, két napon belül mindenképp utaznia kell. Összeköttetést kell teremteniük a párt moszkvai vezetőségével. Csak úgy csinálhatnak és érhetnek el valamit, ha tudni fogják, mit és hogyan kell intézniük az elkövetkező hónapokban. A vezetőség nélkül nem mennek semmire. Az egyéni ellenállás mindig hiábavaló! Bebizonyosodott ez a múltban, és ez a helyzet most is!... És lelki szemei előtt hirtelen felidéződött az előző éjszakai tragédia, mely a Román utcában játszódott le, pontosan a lakásával szemben.

Úgy éjfél felé járhatott már az idő, és éppen azon gondolkodott, mivel is kell még ellátniuk Meisnert a hosszú útra, mikor lent az utcán hirtelen felzúgott egy autó, aztán nyomban meg is állt. Az autóból hat katona ugrott ki, és a szemközti házhoz csörtettek. Öklükkel dörömböltek a kapun, fellármázták az egész utcát. Végre valaki kaput nyitott nekik, ők meg benyomultak a házba, ahonnan pillanatok múlva kétségbeesett kiáltozás hallatszott. A második emeletről jött a hang, majd csörömpölve betört az egyik ablak, és érthetetlen kiáltással valaki kiugrott rajta. Tompa puffanással ütődött a kövezethez, és ott maradt fekve, mozdulatlanul. A házban egyre hangosabb lett a sírás és kiáltozás, a katonák ordítozása belevegyült a jajveszékelésbe. Nemsokára aztán kirontottak a katonák az utcára, és egy megkötözött asszonyt lökdöstek maguk előtt. Az úttestről felemelték a mozdulatlanul fekvő férfit is, és bedobták az autóba. A kocsi elrobogott, s utána halotti csend borult

az utcára, mintha mi sem történt volna. És mindez, az egész tragédia, olyan gyorsan játszódott le, hogy szinte valószerűtlennek tetszett, ami történt.

— Bestiák! — sziszegte Navrátil haragosan, a korlátra támaszkodva. S gondolatban még hozzátette: Máshol kell majd összejönnünk... Mert ezek még... De ekkor már megállt mellette Vaněček. Háttal fordult a korlátnak, úgy támaszkodott rá a könyökével.

— Mi újság? — kérdezte halkan Navrátiltól.

— Tiszta a levegő? — felelt kérdéssel Navrátil.

— Tiszta... Beszélhetünk... — mondja Vaněček.

— Meisner két nap múlva indul. Idejében kell megérkeznie. A rejtjel-kulcsokat már kidolgoztuk. De nem küldhetjük őt úgy, ahogy eredetileg akartuk. Veszedelmes az út!

— Megmondhatja otthon, hogy hová megy?

— Nem. Semmi esetre sem. Kívülünk és kívüle senkinek se szabad tudnia róla. Ez csak természetes!

— Meisnerben megbízhatunk, nagyon tapasztalt harcos.

— Holnapra elhozzák Berounból az egyenruhát... A pisztoly már megvan, és az okmányok is készek... — suttogja Navrátil. — Te meg ne feledkezz meg a pénzről, márka kell... Csak el ne késsünk! Ki tudja, hogyan alakul a keleti helyzet. Mindent el kell követnünk, hogy Meisner mielőbb indulhasson! — Elhallgat, megigazítja szemüvegét, aztán folytatja: — Sorainkat is meg kell szerveznünk. Sok elvtársat vesztettünk, helyettük mások jelentkeznek. Főleg a városon kívül kell kiterjesztenünk a szervezeti hálózatot. No de majd meglátjuk, milyen utasításokat kapunk keletről. Ez nagyon fontos!... És a nyílt küzdelemre való előkészületekről sem szabad megfeledkeznünk. Elég terjedelmes erdőségünk van, ahonnan meglephetjük az ellenséget, mint azt az oroszok csinálják!... No és mi van Lukešsal? — kérdi Navrátil még mindig suttogva.

— Még nem jött vissza... — feleli Vaněček komoran.

— Nagyon, de nagyon elővigyázatosaknak kell lennünk! Meisnernek most már nem szabad semmi munkát adnod! Készítsd elő az útra!

— Nem volna okosabb, ha már otthon is maradna?

— Nem, csak dolgozzon, míg nem utazik! Igaz is, mi van a németetekkel?

— Minden rendben. Úgy látszik, jól ítéltük meg, de azért persze vigyázunk nagyon. Eddig még nem jött rá azokra a nyomtatványokra.

— Az jó. Egyébként, hamarosan szükségünk lesz rájuk. A szlovákiai vasutas már jelentkezett.

— És mit csináljunk a megmaradt röplapokkal?

Navrátil gondolkodik, de még mielőtt felelhetne, Vaněček megszólal:

— Kiragasztjuk őket a városban.

— Helyes. De Meisnert már ne küldd velük.

Vaněček bólint, majd másra fordítja a szót:

— Szeretném már átadni az összegyűjtött pénzt. Tegnap küldték át Smíchovból és Vysočanyból. A mieink is összeszedtek valamit.

— Holnapután hozd el hozzám! Vigyázol a leadóra?

— Mint a szemem fényére!

— Nos, ég veled, és beszélj Meisnerrel! — súgja Navrátil, és megszorítja a könyökét.

Vaněček egy darabon gyalog megy, aztán felugrik a villamosra. Német újságot húz ki a zsebéből, és olvasni kezdi. A peronon nincsenek sokan, így tehát nyugodtan nekitámaszkodhat az ablaknak. Az utasok, a német újságot látva, görbe szemmel néznek rá, de valaki németül megszólítja:

— Hát már Moszkva előtt állunk, ugye?

Vaněček ránéz a tolakodóra, s barátságtalanul csak morog egyet:

— Mhm.

— A bolsevik forradalom évfordulóján már a Vörös téren fognak masírozni a katonáink! — folytatja a hosszú orrú, kopasz emberke.

A német újság olvasóját köhögés fogja el, de olyan, hogy alig kap levegőt. A villamos éppen megállt, indul hát kifelé, újságját a szája elé tartva, mert szünet nélkül köhög. A kis kopasz szánakozva néz utána, s bosszankodik, mert talán kellemes ismeretséget köthetett volna. Vaněček meg zsebre dugja az újságot, s fütyörészve megindul. A mellette elhaladó

járókelők elcsodálkoznak jókedvén. A következő megállónál ismét felszáll a villamosra, és fél óra múlva már Janák portás nyitja ki előtte a kis vaskaput.

Vaněček egyenest a munkahelyére megy, egy darabig motoz az asztalán, majd felemeli a hallgatót, és hívja Meisnert.

Meisner olajos kézzel nyit be hozzá, és máris panaszkodni kezd a gépre, amit sehogy se tud rendbe hozni.

— Mindjárt megnézzük a főgépésszel... — mondja Vaněček. — Munka után hozd ide a megmaradt röplapokat. Ma már lehetőleg ne menj sehova. Otthon lapozgasd még át a könyveidet, és készülj fel, holnapután utazol. Légy óvatos, ne találkozz már senkivel!

Meisner meglepetten néz Vaněčekra. Szóhoz sem jut, olyan váratlanul jött a rég várt hír. Szinte hinni sem akarja, csak áll tanácstalanul, lehajtott fejjel, és kezét az olajos rongyba törölgeti.

— A feleségednek pedig egy szót se!

Meisner csak bólint és mereven nézi Vaněčekot.

— Nem szabad csüggedned... — mondja Vaněček, amint a műhely felé indulnak.

— Nem csüggedek... — feleli Meisner, önmagát ámítva, és örül, hogy Vaněček nem néz az arcába. — Csak olyan váratlanul jött, tudod... És hová megyek?

— Messzire, Mirko. Majd megtudod holnapután.

Otthon még az étel sem ízlett Meisnernek, hiába erőltette a felesége. Csak valahogy furcsán nézett az asszonyra, mikor az közölte vele, hogy a kis Mirko lázas.

Odament az ágyacskához és rátette kezét fia tüzes homlokára. A gyerek szaporán lélegzett és nyugtalanul hánykolódott. Néha felnyögött, kinyitotta könnyes szemét, és gyenge kis karját nyújtogatta feléje. Lehajolt a fiúcska fejéhez és megcsókolta. S ebben a pillanatban könny szökött az ő szemébe is, amit a fiúcska kis kezével törölt le. Aztán felegyenesedett, mert a gyerek megint behunyta a szemét, mintha megnyugodott volna.

— Orvost nem hívtál? — kérdi a feleségét halkan.

— Egészen váratlanul, csak most este lázasodott be

a gyerek, úgyhogy már nem mertem kimenni az utcára. De beadtam neki mindent, ami csak volt itthon, hogy lemenjen a láza.

Igen, egészen váratlanul jön minden, tűnődik Meisner, s közben mereven az asszony szemébe néz. Aztán hirtelen átöleli, s a fülébe súgja, hogy nagyon-nagyon szereti.

Vít gyárában éppen most jelezte a sziréna a váltás végét, s amint a munkások meghallották, máris sietve igyekeztek az udvarról a műhelyekbe. De alig rakták le holmijukat, egyszerre mindegyiknek elegendő ideje akadt, mert addig bizony hozzá nem fogtak a munkához, míg meg nem tárgyalták a legújabb eseményeket. A sziréna már rég elhallgatott, s ők még mindig kis csoportokban álldogálnak. Egyesek úgy tesznek, mintha dolgoznának, megindították a gépüket, de persze semmit se csinálnak rajta. Hanem van is ám miről beszélniük: Lukeš már egy hete nem jár munkába, és erre még nem volt példa; úgy vélik, valami történhetett vele. Majd újabb megrendítő hírt hallanak: Vaněčekot értesítették a fia haláláról; állítólag már két hónapja, hogy meghalt, de csak most jött meg a hivatalos értesítés. A férfiak ökölbe szorított kézzel szitkozódnak, némelyikük Lukešt is említi, és átkozódásuk egyre hangosabb. De mikor Vaněček sápadtan belép a műhelybe, egyszerre mindnyájan elcsendesednek. Elszélednek a munkahelyükre. Egyikük azonban, egy idősebb, tagbaszakadt ember, odamegy Vaněčekhoz és kezet nyújt neki. Némán rátekint, s Vaněček ekkor érzi először, hogy a szomorú hír büszkeséget is kelt benne. Átöleli társát, s csak ennyit súg a fülébe:

— Ne félj, Honzík, megfizetünk érte! Megbosszuljuk szeretteink vérét!

Aztán már megindulnak a gépek mind, és fülsiketítő zakatolás tölti be a műhelyt.

Meisner ma valahogy sokat járkál a gépek közt. És csaknem mindegyiknél megáll, minden munkásnál elidőzik. Különös a nézése, nem tudja, mihez fogjon, meglátszik rajta, hogy egyre nyugtalanabb. Mikor a legjobb, legrégibb barátai mellett áll, akikhez komoly élmények és kedves emlékek fűzik, arra törekszik, hogy legalább megérinthesse őket. Sajnálja, hogy Lukešt nem látja köztük. Sok keserves napot éltek át együtt, hát valósággal testvérekké váltak... De hiába, ez a sorsa azoknak, akik ebben a rettenetes zivatarban kiléptek a céljuk felé vivő meredek útra!

Kimegy a műhelyből, és mivel Vaněčekot nem látja a munkahelyén, felmegy a lépcsőn az irodába. A folyosón váratlanul Vítbe üközik, Vít rámosolyog, és közömbösen megkérdi, hogy van. Meisner azt feleli, hogy jól, és bemegy Boženkához. Leül nála, és elgondolkozva, szótlanul nézi a lányt. Boženka tréfás kedvében van, mint többnyire, de ma még egy halvány mosolyt sem sikerül Meisner arcára csalnia... Csak tudná ez a férfi, hogy mennyire tiszteli!

Meisner hamarosan feláll, és kezet nyújt a lánynak, azt mondja, nem biztos, hogy holnap bejön, mert nem érzi jól magát. Megfázhatott, vagy mi, magyarázza. És Boženka csak most veszi észre sápadt arcát, bedagadt szemét. Persze, csak maradjon otthon, feleli, ő majd kimenti a főnöknél. Azzal megszorítja a kezét, és szomorkásan rámosolyog.

Az ajtóban Meisner majdhogy bele nem ütközött Schmidtbe. De Schmidtet persze nem lepte meg, hogy itt találkozik vele. Bólintással köszönti, és valamit mondana neki, Meisner azonban, mintha nem vette volna észre a szándékát, barátságos köszönéssel már távozik.

Vaněček már a munkahelyén van, és mikor Meisner belép, gyorsan előhúz a fiókból valami villanylámpa-tokhoz készített vázlatot. Hányszor megtette már azt az önkéntelen mozdulatot, mikor valamelyik elvtárs így benyitott hozzá.

Meisner az asztalnak támaszkodik, és a vázlatot nézi.

Vaněček meg, minden további magyarázat nélkül, már csak odasúgja neki:

— Este, a múzeum előtti megállónál... El ne felejtsd!

A műszak végéig Meisner némán elbúcsúzott valamennyi elvtársától. Mikor megszólalt a sziréna, összecsomagolta a holmiját, s amint kilépett a műhelyből, körülnézegetett és mélyen magába szívta a vasporral telített műhelylevegőt. Mikor elhaladt a portásfülke előtt, Janák odalépett hozzá, mert már tudta, hogy Meisner holnap „beteg" lesz. Vállára tette a kezét, s elkísérte egészen a kapuig.

— Ég veled, minden jót kívánok, Janák elvtárs! — búcsúzik suttogva Meisner.

Janák jóindulatúan rámosolyog, és megszorítja a kezét:

— Én is neked, fiam! Aztán vigyázz magadra! — s mikor Meisner kilép az utcára, maga se tudja, miért, alig hallhatón még utánaszól: — Ég veled!

Aztán becsukja a kaput, és elgondolkozva visszaballag a fülkéjébe.

Meisner felzaklatva megy hazafelé. Táskáját a hóna alá szorítja, és egyre csak arra gondol, amit Vaněček mondott... Tehát csakugyan, végérvényesen tény és való! Utoljára megy ma haza a munkából! Megijedt. Sose gondolt rá, hogy egyszer mégiscsak bekövetkezik. Hát nem mehetett volna másvalaki? Miért éppen őrá esett a választás? Hiszen annyi bátor, elszánt elvtárs akad, hogy az ellenségnek pillanatnyi nyugalma sincs. Hogy a párt megbízik benne, mondják. Rendben van, de hát a többiek talán nem érdemelnek bizalmat? Mégis, melyikük mehetett volna helyette? Csoportjában aránylag kevesen vannak. Csakugyan ő köztük a legfiatalabb, és hogy ilyen hosszadalmas útról van szó, hát ő bizonyára többet kibír, mint Vaněček, vagy Navrátil, vagy Prokop. De nem ezért, tudja, nem ezért választották ki őt. Nos, mindegy, akárhogy is, ha a párt megbízik benne, az mindenképp nagy dolog. És ő a pártért mindig kész volt bármit is megtenni, mert tudta, rég rájött, hogy a párt érdekei azonosak az ő érdekeivel, az ő gondjaival és problémáival. Hát nem hagyhatja cserben a pártot éppen most, amikor az olyan útra küldi, mely az ő útja is! Igen, megy, utazik, mert biztos, hogy ettől függ majd elvtársainak, gyermekeinek, valamennyi ismerős és ismeretlen testvérének

további sorsa!... Önkéntelenül kifeszíti mellét, s fáradt szemében büszkeség csillan. Egyenesen és határozottan halad az úton, új ember lett belőle, aki tudja, hogy feleségén és gyermekein kívül még egy másik nagy szerelme is van, s ez az érzés ott lüktet forró szívében. Az élet szeretete ez, az életé, melyért a pártja is küzd.

Meisner korai hazaérkezése meglepte az asszonyt. Igaz, nemegyszer megígérte már, hogy időben jár majd haza, de eddig ez csak ígéret maradt. Szomorúnak, levertnek látszott, ahogy most az asszonyra nézett. Kényszeredetten mosolygott, s nem tudta, mihez fogjon előbb. Az udvarról behallatszott a szobába a gyerekek csivogása, s a sok gyerekhang közt is megismerte Jarka és Mirko kiáltozását. Ettől annyira elérzékenyült, hogy könnyek tolultak a szemébe, és nem tudta visszafojtani őket. Legördültek az arcán, és ő zavartan, lopva törölte le, nehogy a felesége észrevegye. De bárhogy is takargatta arcát, az asszony mégis meglátta, hogy könnyes a szeme.

— Mi bajod? Mintha sírnál! — lepődik meg az asszony.

— Ugyan! — mosolyog Meisner. — Bádogot köszörültem a gyárban, és vaspor ment a szemembe, azóta könnyezik... Megyek a gyerekekért, egy kicsit kiszellőzködöm a levegőn, s rendbe jön a szemem.

Azzal felkelt, felvette kabátját, és kiment az udvarra.

Estére járt már, mikor Meisner a gyerekekkel végre megjött. Rettentő fáradtságot érzett, és nem tudta, hogyan kerül el otthonról, pedig rövidesen indulnia kell. Nem tud semmi alkalmasat kitalálni, amit az asszony elhinne.

Aztán már vacsoráztak, és Meisner a térdére ültette Jarkát, kínálgatta minden jóval, amit a mama készített.

— Apu, mit vettél a születésnapomra? — kérdezte váratlanul Jarka.

Az apa egy pillanatig hallgatott, mert elszégyellte magát, hogy nem is gondolt a gyerek születésnapjára.

— Nem vettem semmit, Jarka, de kapsz négy forró puszit, éppen annyit, ahány esztendős lettél! — és négy cuppanós csókot nyomott az arcocskájára, majd a hóna alá nyúlt és négyszer feldobta a magasba.

Jarka visított, széttárta kicsit karjait és úgy huppant vissza apja ölébe.

— Most aztán már nagylány vagy! — mondta Meisner, mikor utoljára a karja közé kapta.

— És te, anyu? Te mit vettél a születésnapomra? — csicseregte Jarka, mikor kissé már megnyugodott.

— Majd meglátod... — felelte Meisnerné titokzatosan.

Aztán észrevétlenül intett a férjének, és odasúgta neki, hogy menjen át a másik szobába, ott a kis torta, rajta négy pici gyertyácskával.

— Később majd átszaladok Hrbáčnéhoz... — mondta. — Megkértem, hogy csináljon a kicsinek egy babát népviseletben.

Meisner szótlanul bólintott.

Vacsora után aztán egyszer csak belekezdett a Sutonülőről szóló régi mesébe. A gyerekek tátott szájjal, kerekre meresztett szemmel hallgatták. Soká, nagyon soká mesélt nekik. Az óra már majdnem hetet mutatott, már alig egy órányi ideje maradt, és ő még mindig mesélt, sok mindent beleszőtt a mesébe, csak hogy ne kelljen most mással foglalkoznia.

Közben odalépett hozzá a felesége, s a fülébe súgta, hogy átmegy a babáért. Megfésülködött, leoldotta a kötényét, s már indult is kifelé. Meisner ekkor abbahagyta a mesét, felkelt, és elállta az asszony útját.

— Jarka... — suttogta. — Hát búcsú nélkül hagynál itt bennünket?

— Hiszen visszajövök én... — mondja kedvesen az asszony, és odasimul a férjéhez.

— Jarka, mondd, haragszol rám?

Az asszony meglepődve néz rá, és mit sem sejtve, tréfásan feleli:

— Én nem, de a lányod haragszik rád, hogy semmit se vettél neki a születésnapjára!

— Majd veszek, veszek... — csókolja az asszony arcát, és megindultan suttog a fülébe: — Jarkám, drága, én nagyon szeretlek!

Felesége komoly tekintetet vet rá, és azt mondja:

— Én is téged, drágám.

És mikor már nyitja az ajtót, még visszaszól neki:

— Tégy valamit a szemedre, állandóan könnyezik.

Aztán még egyszer rámosolyog, és kimegy az ajtón. Meisner hallja rugalmas lépteit, amint a szomszédasszonyhoz igyekszik a babáért.

Magára maradt a gyerekekkel.

Gyorsan megvetette az ágyacskájukat, mindkettőjüket levetkőztette, és mikor már ágyban voltak, behozta a tortát. Az asztalra tette, meggyújtotta a gyertyácskákat, és eloltotta a villanyt. A parányi gyertyák pislogó fénye ott imbolygott a torta fölött, s megvilágította a két felvidult gyerek arcocskáját. Meisner odaült melléjük, és gyengéden átölelte őket. Ritkán látták ilyen elérzékenyültnek, így hát most nagyon csodálkoztak.

— Drágáim! — suttogta, és úgy szorította magához a két apróságot, mintha valaki elől védelmezné őket.

Ölelő karjaiban a gyerekek még a tortáról is megfeledkeztek, apjukat nézték csak csodálkozva, hogy könnyek folynak végig az arcán. De apjuk egyszerre elmosolyodott, és folytatta a megszakított mesét. Lefektette a gyerekeket a párnára, onnét pislogtak rá nagy kíváncsian, hogy is végződik majd ez a furcsa mese. Úgy, azzal fejezte be, hogy egyszer felvirrad majd a nap, mikor a Sutonülő csodatevő kardjával megbosszul minden gyereket, akiket megöltek azok a sapkájukon halálfejes jelvényt viselő gonosz idegenek.

A csodálkozás mosolyával arcukon szunnyadtak el a gyerekek. Meisner lábujjhegyen odalépett az asztalhoz, és elfújta a gyertyákat. Majd ismét az ágyacskák felé fordult, s mikor látta, hogy a gyerekek alszanak, föléjük hajolt, és utoljára, gyengéden megcsókolta őket. Aztán felvette kabátját, és kiment a konyhába. Ott meggyújtotta a lámpát, s ijedten látja, hogy már majdnem nyolc óra. Kint valaki sietve haladt le a lépcsőn. Meisner gyorsan felöltözött, fürgén térültfordult, mert felesége minden pillanatban visszajöhetett... Még jó, hogy nem feledkezett meg arról a babáról! A jó ég tudja, hogyan bírt volna elbúcsúzni tőle!... Végül még egypár szót firkantott nagy gyorsan egy darabka papírra, és csókot nyomott rá könnyben úszó szemmel.

Kilépett a folyosóra, és bezárta maga mögött az ajtót. Ahogy megy le a lépcsőn, egyszer csak mintha gyereksírást hallana. Mintha Jarka sírna. Megállt, és lélegzetvisszafojtva hallgatózott. Csend. Észrevétlenül kiosont a házból, s egy pillanatra megállt az utcán, az egyik fa mögött, hogy legalább tekintetével búcsúzhasson el a feleségétől. A szomszéd házból ugyanis két nő lépett ki, és hangjukról megismerte, hogy az egyik az ő Jarkája, a másik meg a szomszédasszony. Jarka sietve nyitotta ki a kaput, és még gyorsabban csukta be maga mögött.

— Isten veled, Jarka! Viszontlátásra! Ne haragudj rám! — suttogta Meisner, még felnézett az ablakra, aztán már gyors léptekkel elindult a múzeum felé.

Meisnerné, ahogy kinyitotta az ajtót, kissé meghökkent a gyertyaszagtól meg az általános sötétségtől. Villanyt gyújtott mindenütt, és körülnézett, nem bújt-e el valahol a férje. Az alvó gyerekekre is úgy nézett, mint aki azt hiszi, hogy csak tettetik az alvást. Csak miután többször is szólt hozzájuk, és nem ébredtek fel, kezdte keresni a férjét.

Az ágy érintetlen volt, hát benézett az ágy alá, majd a szekrénybe is a ruhák közé, sőt, zavarában még az átlátszó függönyök mögé is bekukkantott, abban a hitben, hogy tréfából ott rejtőzködik a férje. Végül megtalálta a sietve odafirkantott pár sort, és megnyugodott... Biztosan elszégyellte magát, szegény, hogy nem vett semmit a kislánynak, és most aztán, ilyen későn, elment, hogy valami ajándékot keressen!

Meisnerné leült a konyhában, és szépen rendbe hozta a nagy játékbaba haját és hímzett ruhácskáját... Jarka biztosan meglepődik, ha felébred és meglátja!

Felállt, odament az ágyacskához, és lefektette a babát Jarka mellé. Aztán a tortára és a félig leégett gyertyákra nézett. Gondolkozott, felébressze-e a gyerekeket vagy sem. Majd ha visszajön a férje, felébresztik őket és meggyújtják a gyertyákat is még egyszer, határozta el. Leült az asztalhoz, fejét a kezére támasztotta, s így nézte az esküvői képet, amit önkéntelenül leakasztott a falról. És minél tovább nézte a képet, annál jobban érezte, hogy most még sokkal benső-

ségesebben szereti a férjét, mint annak idején, mikor összeházasodtak. Aztán letette a képet az asztalra, mert megint elfogta a nyugtalanság.

A folyosóról behallatszó legkisebb neszre is felfigyelt, és odaugrott az ajtóhoz, hogy meglepje az érkezőt. Utána csalódottan ment vissza, és tekintete egyre csak az órát figyelte, mely most egész idegenül ketyegett, valahogy mintha túl gyorsan mérte volna az időt... Istenem, már tíz óra! Nem is tudja, hogy múlhatott el ilyen gyorsan az idő!

A házban csend volt, és elcsendesült az éjszakai, sötét utca is. És Meisnerné minden lépésnek megörült, ami az utcáról felhallatszott. Ott ült az asztalnál, sápadtan és nyugtalanul, növekvő balsejtelemmel. Aztán, hogy nyomasztó előérzetétől megszabaduljon, odahúzta székét a két kis ágyhoz és figyelte alvó gyermekeit... Istenem, mi történhetett? Hiszen már éjfél is elmúlt!

Messze az állomáson vonat fütyült. És az áthatő fütty úgy megriasztotta, hogy kétségbeesetten eltakarta az arcát. Aztán tehetetlenül az asztalra bukott a feje — s keserves, elfojtott zokogás remegtette meg a szoba csendjét.

Egy délután hirtelen elállt az eső, mely már jó pár napja duzzasztotta a Moldva vizét. A fürge őszi szél szétszaggatta az esőfelhőket, és az égbolt kiderült. Az emberek kibújtak a házakból, örültek a késői napsugárnak, mely olyan hosszú ideig tartó barátságtalan időjárás után végre egyszer megint bearanyozta a világot. De a napok már megrövidültek, és így aztán a kellemes, napos délután öröme nem tartott sokáig. A folyó partjáról már felszedelőzködtek az emberek, sajnálkozva, sopánkodva, hogy már a nap is olyan fukar, mint maga az élet. Csüggedten ballagtak a part mentén hazafelé.

A Károly-hídnál éppen elbúcsúzott egymástól néhány fiatalember, és egyikük még utánakiáltott a távozóknak, hogy ma bizonyára jelentkezik a rugós szörny, ha már ilyen szép az idő. A furcsa búcsúzásnak többen is tanúi voltak az arra járók közül, és ezek most hirtelen megváltoztatták szándékukat, nem siettek haza, hanem kíváncsian megálltak a híd előtt. Tekintetüket a háztetőkre szegezték, melyek fölött már sötétedni kezdett az ég. És megindult a beszélgetés valamiféle rejtélyes jelenségről, mely már jó régen nyugtalanította nem csupán az egyszerű polgárokat, de még a német katonákat is. Amint most ott álldogáltak, remélve, hogy talán ők is megláthatják a „rugós embert", ahogy általában a jelenséget nevezték, naiv képzelgésükben meglehetősen mulattató látványt nyújtottak. Állítólag, röpdösött a szó közöttük,

valaki már látta, amint a felhők közül leereszkedett egy rugón, aztán hirtelen visszapattant a legmagasabb épületre, onnan leugrott, elkapott egy német katonát, és azzal együtt, akrobatikus ügyességgel, visszalendült a végtelen magasságba, ahol aztán eltűnt. A csoport egyre szaporodott, és egyúttal persze az emberek kíváncsisága is mindinkább felajzódott. Valaki már azt is erősítgette, hogy a titokzatos ember sebezhetetlen, ő maga viszont egyetlen öleléssel végez az áldozatával.

A zsivajgó szóbeszéd közepette egy német katona közeledett a kíváncsiskodókhoz, és valamelyikük eszelős készséggel elmondta neki a csoportosulás okát. Sőt, erőnek erejével azt állította, hogy nemsokára biztosan meg is jelenik a félelmetes szörny. Mire a katona megfordult, és kidülledt szemmel, úgyszólván futólépésben igyekezett a legközelebbi villamosmegállóhoz.

Kevéssel utóbb lihegve már be is rontott felettese irodájába. Az először meglepődve bámult rá, de mikor hallotta, hogy a katona egyre olyasvalamit hajtogat, amiről már ő maga is hallott, habozás nélkül jelentette a dolgot a biztonsági szerveknek. Sőt, még azt is megparancsolta, hogy azonnal küldjék ki a rendőrséget a megadott helyre.

Stadler ezredes komoly arccal hadarta el a telefonba ezt a rémhistóriát, sőt, lelke mélyén még büszke is volt Kurzra, a sofőrjére. Kurz viszont szentül hitte, hogy az ő érdeme lesz, ha azt a titokzatos embert most elfogják. Nem is akarta elszalasztani az alkalmat, hát rögtön visszarobogott a hely színére. És gondolatban már azzal kecsegtette magát, hogy ha sikerül elcsípniük a szörnyeteget, külön jutalomra számíthat.

A híd elé érve, meglepődött, hogy ott, ahol az imént még egész sereg ember állt, már nem lát senkit. Úgy vélte, hogy az emberek nyilván megijedtek és félelmükben elszéledtek. Így hát most maga szemlélte a környéket nagy figyelmesen, és várta a fegyveres gestapósok érkezését. Óvatosan lépkedett fel-alá, keze állandóan a revolvere tokján. Ám bármennyire éberen felfigyelt minden gyanús neszre, suhogásra, másegyebet nem hallott, mint műlábának megszokott nyikorgását.

Végigsétált a gyalogjárón, benézett a kapuk alá, olykor meg a háztetőket figyelte. De nem látott sehol semmit, csak az egyre sűrűsödő sötétséget. Ideges volt, és lassan úrrá lett rajta a félelem. Behúzódott hát egy kapu alá. De már előbb két bőrkabátos férfi követte lassan, mert gyanúsnak találták csikorgó járását.

Az egyik most könyökével megbökte a társát:

— Ő lesz az! Hallottad, hogy nyikorog a lába?

— Igen, lehet, hogy ő az... — hagyta rá a másik.

Kurz be akart menni a kapun, de zárva volt.

— Látod, kulcsa sincs a kapuhoz... Fogjuk közre két oldalról, és kapjuk el!

Megszaporázták léptüket, és egyszerre mindketten megragadták a megrémült Kurz karját. Aztán riasztó füttyjelet adtak le. A halálra ijedt Kurz még csak nem is ellenkezett, és egyetlen szót se tudott kinyögni, mikor pillanatok múlva betuszkolták a rácsos ablakú autóba. Maga se tudta, hogy történt, egyszerre bent találta magát egy szobában, ahol már öt, német egyenruhát viselő, gyanús, titokzatos külsejű ember várakozott. Valamennyien megbilincselt kézzel ültek a padon.

Egy gestapós lépett eléjük, és kezében revolvert szorongatva, rájuk rivallt:

— Na mi lesz? Melyik közületek a titokzatos?

A katonák már látták, hogy cseppet sem tréfál velük.

— Német katona vagyok, láthatja az egyenruhámon! Az irataim is rendben vannak! — felelte Kurz.

— Ezt már ismerjük! — kiáltott rá a gestapós. — Minden kémnek, akit eddig elcsíptünk, rendben voltak az iratai!

— Stadler ezredes személyi gépkocsivezetője vagyok. És nélkülem erről az egész dologról nem is szereztek volna tudomást. Aztán így bánnak velem! Panaszt fogok emelni! — próbált fenyegetőzni Kurz.

A nyomozó ekkor sorra felhívta az egyes alakulatokat, illetve kórházakat, melyeket a katonák megneveztek adataik igazolására, és miután rövidesen meggyőződtek állításaik igazáról, jó durván leszidta az embereit, hogy a „titokzatos ember" helyett rokkantakat hurcoltak elébe.

Így aztán Kurz még vissza sem tért a helyőrségre, és ott

már tudtak „szerencsétlen kalandjáról". Csúfondárosan mindjárt el is nevezték „titokzatos embernek". Restellte a dolgot, boszantotta nagyon, de hiába, meg nem történtté már nem tehette.

Másnap este egy nőismerősével sétált a folyóparton, és éppen azt akarta javasolni, hogy üljenek be egy kávéházba, mikor az úttest túlsó oldalán meglátta Schmidtet Stadler ezredessel. Egy darabig figyelte őket, aztán szórakozottan megfogta a lány karját és ellenkező irányba húzta.

Később, mikor már otthon volt, megint átvillant az agyán, nem szegte-e meg Schmidt a szavát, nem árulta-e el az ezredesnek, hogyan is történt a sebesülése. Elhessegette ugyan magától a nyugtalanító gondolatot, de rákövetkező reggel, mikor az ezredest valahová kivitte Prágából, újra elfogta a nyugtalanság, újra ránehezedett titka leleplezésének gyötrő rögeszméje. Valahol az országúton, messze a várostól, Stadler előhúzta cigarettatárcáját, és tekintete eközben önkéntelenül Kurz kinyújtott lábára tévedt. Ekkor eszébe jutott a „titokzatos ember" esete, amit Kurz tegnapelőtt jelentett neki és ami miatt a sofőr majdhogy kellemetlen helyzetbe nem került.

— Hol sebesült meg? — kérdi az ezredes, és közben mintha kajánul elhúzná a száját.

— A lábamon — feleli Kurz.

— Nem úgy gondolom. Látom, hogy nem a fején! Hanem melyik fronton?

Kurz elkomorodott.

— Lengyelországban, ezredes úr, a Visztulánál — felelte nyugtalanul.

— Hm, hm . . . — dünnyögte az ezredes, és tovább vigyorgott.

Kurz gyanakvó szemmel figyelte az ezredes mosolyát, és az a meggyőződés hatalmasodott el rajta, hogy az ezredes nem hisz a szavának. Nekifogott hát, hogy elmondja a történetet, amit még a fronton talált ki, a tábori kórházban, s most a jó ég tudja, hányadszor ismételt el. Az ezredes csak bólogatott helyeslőn, közben meg arra gondolt, milyen gyorsan felszántották tankjaikkal egész Lengyelországot.

Erre még jobban elhúzta a száját, még két aranyfoga is elővillant.

Kurz palástolni próbálta idegességét, és ravaszkodón odafordult az ezredeshez:

— Ha kimegy a frontra, ezredes úr, engem is vigyen magával! Önnel akár az első vonalba is elmennék rögtön!

— Kedves Kurz — mondta hangjában rejtett gúnnyal az ezredes —, hisz tudhatná, hogy maga nélkül én nem is mehetnék a frontra!

Kurz zavarban volt, nem tudta, mire vélje ezt a választ. De azért érezte, hogy az ezredes ma csípős kedvében van. És ismét elfogta a gyanakvás, nem fecsegett-e valamit Schmidt. Bizonytalanul érezte magát az egész úton, bár az ezredes már nem is szólt hozzá többet. Elhatározta hát, mindent elkövet, hogy megtudja Schmidttől, miről beszélgetett előző este az ezredessel. És hirtelen rettentő gyűlölet fogta el tettének egyetlen tanúja iránt.

Kurz persze nem tudhatta, hogy Schmidt csak véletlenül akadt össze az ezredessel, és mihelyt visszatértek Prágába, rögtön el is látogatott Schmidthez. Nagyon kedvesen viselkedett barátjával szemben, és hízelgő hangon beszélt vele.

— Nem akarnál levegőzni egyet? — kérdezte egyszerre.

Schmidt megpróbált kitérni Kurz meghívásának. Nem akart vele tartani, mert megtudta Meisner címét és meg akarta látogatni. Valahogy furcsának találta legutóbbi viselkedését. Lehet, hogy segítségre van szüksége, gondolta. De mert Kurz nagyon nógatta, hát végül mégis megígérte.

Hamarosan el is jött érte az autóval. Schmidt most még örült is, hogy ma már nem kell többet a gyár dolgaival foglalkoznia. Beült Kurz mellé, mivel a hátsó ülésen borosüvegek hevertek, meg egy csomag is, amelyből kikandikált a kenyér csücske. Nem is figyelte, merre mennek, annyira elfoglalta Meisner dolga. Csak mikor már kiértek a városból, kérdezte meg Kurzot:

— Tulajdonképp hová megyünk?

— Ki a zöldbe. Nincs eleged ebből az undok városból? Meglátod, milyen szép odakint! — felelte Kurz, és közben mereven maga elé nézett.

Jól van, menjen, ahová a kedve tartja, gondolja magában Schmidt... Igazán mindegy... Hanem ez a Meisner, ez csakugyan derék egy ember. Egyetlen barátja a gyárban. De mi lesz, ha egyszer... Igaz, hogy kemény legény, de hát a Gestapo karmaiban már sokan megpuhultak. Akkor aztán az is kiderülhet, hogy ő és Meisner... Nem, ez lehetetlen, Meisner ilyet sose tenne, nyugtatja meg magát Schmidt, és kényelmesen hátradől az ülésen.

Az autó robog, és Kurz, aki legszívesebben már kint szippantaná a levegőt a helyszínen, komoran figyeli az utat. Nemsokára megtud mindent, amire kíváncsi, biztatja magát. Azzal lekanyarodik az országútról, és pillanatok múlva már le is fékez az erdő alján egy épület előtt, amely valamikor vendéglőül szolgált.

Kurz jól ismerte ezt a helyet, nemegyszer álltak meg itt, mikor női társaságban kirándultak. És jól tudta azt is, hogy a vendéglőt már rég bezárták, mert néhány olyan embert csíptek el itt, akiket aztán a Pankrácba hurcoltak. De úgy tett, mintha meglepődne, mikor látta, hogy az épület egészen elhagyatott. Azután kivette az autóból az üvegeket és lerakta őket az egyik kerti asztalra. Azt mondta Schmidtnek, hogy előbb esznek-isznak egy keveset, aztán mennek tovább.

— Tudod-e, Kurz, hogy szabadságra megyek? — dicsekszik Schmidt, mert nem tudja, miről beszéljen Kurzcal.

— Igazán? — adja a meglepettet Kurz, miközben a poharakba tölt, de valójában ez egyáltalán nem érdekli; őt most egészen más gondolatok foglalkoztatják.

— Az ezredes megígérte.

„Már hogyne ígérte volna meg! — gondolja magában Kurz. — Hisz bizonyára jól behízelegte magát nála! Biztos a titkomat is elárulta neki!"

— És mikor mész? — kérdezi.

— Nem tudom, de remélem, hogy még ebben a hónapban sor kerül rá... — feleli Schmidt.

— Ne bízz az ígéretében! — köt bele Kurz.

— Miért? — kérdi Schmidt csodálkozva.

— No, azért lehetséges! — neveti el magát Kurz, és megint színig tölti a nagy poharakat; sokat iszik, kétszer

annyit, mind Schmidt, és ittas tekintetéből gyűlölet sugárzik.

— Te, Kurz, ez az erdő engem emlékeztet valamire... Meg az az ösvény is ott... — néz körül Schmidt. — No mondd, Kurz, téged nem? Téged nem emlékeztet semmire?

— Erdő, ösvény, bozót... Olyan itt is, mint bárhol másutt... — jegyzi meg Kurz közömbösen, de azért mégis körülnéz.

„Csakugyan, ez itt tényleg hasonlít ahhoz a helyhez! — állapítja meg magában. — Ott is ilyen erdő volt, és a tövében egy szétlőtt, elhagyott ház. Ott feküdtem előtte, Schmidt meg pár lépésnyire tőlem. Kissé távolabb meg az a két rettentően bűzlő hulla. És belelőttem a lábamba. Hát aztán! Schmidten kívül nem tud róla senki! Elhitték, hogy megsebesültem, bár a sebnek másmilyennek kellett volna lennie, ha messziről lőnek rám. De hát a fronton elvégre sok minden megeshetik!"

Schmidt felkapja a fejét, és Kurzra tekint. Bosszantja, hogy megemlítette a dolgot... Itt valóban minden olyan, mint akkor volt!... Ezért hát gyorsan másra fordítja a beszédet.

— Tudod, micsoda gyönyörűség, ha az ember olyan hosszú idő után megint láthatja a feleségét meg a gyerekeket? — próbálja másfelé terelni Kurz gondolatait.

— Igen — feleli Kurz mogorván, felkel az asztaltól és bemegy az erdőbe.

„Milyen különös ma ez az ember! — tűnődik Schmidt. — Bizonyára bántja, hogy a frontot említettem előtte. De hisz én semmi rosszra nem gondoltam. Meg is mondom neki mindjárt, amint visszajön!"

Közben pedig megint Meisnerre terelődnek a gondolatai... Furcsán viselkedett az utóbbi napokban. Világosan látja maga előtt. Kerülte őt, és ha magához hívta, mindig sietett!... „No, óvatosabbnak kell lennem! Úgy talán többet segíthetek neki!"

Kurz kibukkant az erdőből, és dülöngélve közeledik Schmidthez... Milyen ijesztően fest!... Mintha megőrült volna, gondolja Schmidt, és kissé megijed.

— Egy kis vadaskert van ott — mutat Kurz az erdő felé, és ismét felkap egy üveget.

— Hol? — kérdi Schmidt; feláll és körülnéz, de nem lát semmit; már örül, hogy legalább mozoghat egy kicsit.

— Ott, valamivel tovább — mondja Kurz rekedten.

Schmidt kíváncsian elindul. Már mélyen bent jár az erdőben, de állatot nem lát sehol.

— Még tovább, nem itt — nógatja Kurz, a nyomában dülöngélve.

— Forduljunk vissza, mert még ellopnak valamit a kocsiból — mondja Schmidt; megbotlott egy ágban, és nem tudott hátranézni.

— Ugyan, menj már, te mindig félsz! — dohog Kurz kedvetlenül, és megmarkolja övében a revolverét; kihúzza a tokjából, és miközben köhint, lövésre készen felhúzza.

— Nicsak, ide nézz! — kiáltja Kurz; és mikor Schmidt megfordul, Kurz rászegezi a pisztolyt és elsüti.

Schmidt a hasához kap, döbbenten néz Kurzra, aztán összeroskad, lehanyatlik a földre.

— Kurz, mit tettél? Mit csináltál?! — kiáltja kétségbeesetten.

— Most már el nem árulod senkinek, hogyan sebesültem meg! — sziszegi Kurz, és megint belelő.

Schmidt arca eltorzul a fájdalomtól és iszonyattól, de szaggatottan, hörögve még ezt suttogja:

— A szavamat... adtam... A feleségem... gyermekeim... — és élettelenül elterül a fiatal tölgyes hullott lombjain.

Kurz még egyszer, harmadszor is belelőtt, aztán tántorgó léptekkel odament hozzá, megfogta a lábát, és a sziklák közti árokba húzta. Közben eszébe ötlött, hogy a hullát leönti benzinnel és meggyújtja, elégeti. Sietve elindult hát az autó felé. De tántorgása közben megbotlott és elvágódott. Káromkodva, nagy nehezen feltápászkodott ugyan, ám mikor az asztalhoz ért, megpillantotta rajta a borosüveget, és felhajtotta, ami még benne volt. Majd mikor már egy csepp se jött belőle, odavágta az asztalhoz. És egyszerre most már nem tudott rá visszaemlékezni, mit is akart tulajdonképpen.

Csak annyit tudott, hogy már mindenen túl van, hogy többé már nem kell félnie semmitől... Senkitől!... Szeretett volna nagyot kiáltani, de hangja felmondta a szolgálatot. Odatántorgott az autóhoz, kinyitotta az ajtaját, és nagy keservesen bemászott. Beült a kormány mellé, és onnan nézi a közeli asztalt, rajta a széttört üveg cserepeit meg a megmaradt darab kenyeret. De látása elhomályosodik, a tárgyaknak már csak bizonytalan körvonalait látja. Hanem a motort azért sikerül megindítania. Sebességet vált, valósággal kirepül az útra, s már robog is Prága felé. A motor őrült zúgásán át is hallja a lövések dörrenését — és Schmidt kétségbeesett kiáltását: „Kurz, mit tettél? Mit csináltál?!"

Van tölgyfalombotok?

Sötét őszi éjszaka borult a városra. Szemergett az eső, s a kellemetlen, nyirkos hidegben a késői járókelők sietősen lépkedtek az utcán. Többnyire katonák voltak, vagy olyan emberek, akiket a kötelesség, esetleg az éjjeli mulatók zárórája kényszerített az utcára. A Sokol utcából egy német tiszt kanyarodott ki, mellette egy magas, sapkás férfi, rövid kabátban, lábán alaposan elnyűtt csizma, kezében útitáska. Mikor a múzeumhoz értek, mindketten jobbra, a pályaudvar felé fordultak. A pályaudvar előtt a tiszt megállt, pénzt kotort elő a zsebéből és odaadta a férfinak. Az lopva körülnézett, s mikor senkit se látott a közelben, a katonát gyorsan megölelte. Nagyon örülhetett a pénznek, hogy ilyen módon adott kifejezést hálájának. A katona sajnálkozva rámosolygott, fogta a koffert, s a pályaudvar előcsarnokának bejáratához igyekezett. Az ajtót kinyitva még hallotta, hogy kísérője németül utánakiált:

— Szerencsés utat, uram!

A pályaudvaron kevés utas volt. Csak néhány katona szaladgált a szerelvény mentén, kényelmes szabad helyet kerestek maguknak a bohumíni gyorson. Wilhelm Bachmann őrnagy megörült, mikor egy üres szakaszra bukkant a legközelebbi második osztályú kocsiban. Útiparancsát az oldalzsebébe tette, hogy az ellenőrzésnél ne kelljen sokáig keresgélnie, aztán levetette köpenyét és kényelmesen leült. A keleti frontra indult, tábori posta: Azovi-szigetek—Grönland.

Titkos katonai vizsgálattal bízták meg ott: katonaszökevényeket kellett kihallgatnia azon a területen, ahol a szlovák hadsereg 101. ezrede feküdt. Így írták be a személyi parancsba, amit csak különleges ellenőrzés esetében kellett felmutatnia. Kofferét maga mellé tette és rátámaszkodott. Mivel a kocsiban nem volt világítás, a peronon meg nem akadt különösebb látnivaló, köpenyével betakarta a fejét és megpróbált egy kicsit szunyókálni. Ekkor két nő nyitott be a szakaszba. Nyilván anya és leánya, mert a fiatalabb azt kérdezte:

— Az ablakhoz üljünk, mama?

Alig ültek le a nők, a kocsi megzökkent, a mozdony hosszút füttyentett, és a szerelvény kigördült az állomásról. A nők élénk német beszélgetésbe merültek. Az őrnagy úgy érezte, mintha valahol már hallotta volna a lány hangját, de nem tudott rájönni, hogy hol. Kis idő múlva benyitott a szakaszba a kalauz. Előbb az egész szakaszt bevilágította, aztán a két nő arcára villantotta lámpáját. Majd az őrnagynak is ki kellett dugnia a fejét, mert érezte, hogy ráesik a fény. Átadta útiparancsát a kalauznak, és várta, míg visszaadja. Csak pillanatokig tartott az egész, aztán a kalauz kilépett a folyosóra. A szakaszban megint sötét lett. Az őrnagy már tudta, honnan ismeri a rekedtes leányhangot... Igen, ez a lány valamikor ugyanannál a vállalatnál hivatalnokoskodott, ahol ő is dolgozott. Persze, most már emlékszik rá, hisz nemegyszer össze is kapott vele mindenféle arcátlan pletykák miatt!

A lány is megismerhette őt, mert pár pillanat múlva valami ilyesfélét suttogott szunyókáló anyja fülébe:

— Mama, ez a tiszt olyan ismerős nekem!

Az asszony felrezzent, és haragosan rászólt:

— Ugyan, kérlek, már megint hallucinálsz!

Az őrnagy lelke mélyén hálás volt az asszonynak barátságtalan hangjáért, és újra megpróbálkozott a szundítással. Nagyon fáradtnak érezte magát, legszívesebben végignyúlt volna az üléseken. De hiába erőltette az alvást, nem sikerült elszunnyadnia, gondolatai egyre ott nyüzsögtek az agyában, és ezek a gondolatok erősebbek, élénkebbek voltak az alvás

vágyánál. Hiába próbálkozott, gondolatai gyorsabb szárnyon szálltak, hol az otthonában jártak, hol meg valami ismeretlen helyre röpítették, ismeretlen emberek közé, akikkel pár nap múlva majd találkoznia kell, majd megint csak, újra meg újra a családjához röppentek... Ki tudja, hogyan élik majd át hozzátartozói az elkövetkező napokat?

A nők Pardubicében kiszálltak, de ő észre se vette, különben már kényelmesen elnyúlt volna az üléseken. Fázni kezdett, szinte rázta a hideg. Kezét zubbonya alá dugta, de az se segített, egész testében remegett. Hirtelen felállt, kikukkantott az ablakon a fekete sötétségbe, aztán kinyitotta az ajtót. A folyosón gyerekek játszottak. Mikor meglátták, megijedtek, behúzódtak a sarokba, és onnan figyelték riadt arccal. Odalépett hozzájuk, megsimogatta fejecskéjüket, és apai hangon megszólította őket. A gyerekek meglepődve nézték a katonát, de a szülők ekkor haragosan rájuk kiáltottak, és ők félénken visszabotorkáltak az anyjukhoz.

Az őrnagy azonban utánuk ment, és barátságosan elköszönt tőlük:

— Jó éjszakát, gyerekek!

Egy bajuszos férfi, nyilván az apa, gyűlölködő tekintetet vetett rá, az anya meg védő karral magához ölelte a két gyereket.

A fiúcska azonban élénken visszaköszönt:

— Magának is jó éjszakát, katona bácsi!

Az őrnagy mosolyogva megfordult, és végigment a folyosón. Benyitott a szakaszába, és járkálni kezdett bent, ajtótól ablakig. A megfélemlített gyerekekre gondolt, akik annyira megijedtek tőle... Pedig csak meg akarta simogatni őket, csak annyit akart mondani nekik, hogy őneki is vannak ilyen csemetéi. És mégis, mennyire megriadtak, szüleik is mennyire féltették őket tőle!... Jó ideig járkált így, gondolataiba mélyedten, fel-alá az ülések közötti keskeny közön, aztán lefeküdt, és takarónak magára húzta a köpenyét. A vonat robogott a sötét éjszakában, s az ablakokat megfehérítette a fagy, az első jégvirág.

Reggel felé az őrnagy Bohumínban átszállt arra a gyorsra, mely Bécsből jövő, szabadságukat letöltött katonákat

vitt a frontra. Helyet keresett, ahol egyedül lehetne, de nem talált. Leült hát egy fiatal, becsípett hadnagy mellé, akinek már leragadozott a szeme és pár perc múlva már a feje is ott koppant a támlán. Csak akkor ébredt fel, mikor a vonat berobogott Krakkóba. Sietve felöltözött, fogta a holmiját, és gyors köszönéssel távozott.

Az őrnagy örült, hogy ismét magára maradt, ezért aztán bosszúsan nézett a belépő tisztre, aki a vele szemben lévő helyre telepedett. Ha valamit szólt, szájából kellemetlen szag áradt. Arcátlanul bámult az őrnagyra, majd egyszer csak megkérdezte:

— A frontra?

— Igen. Bár tulajdonképp nem egészen, mert a tartaléknál maradok. A front mögött.

— Körülbelül merre? Tudja, én már úgy ismerem az egészet, mint a tenyeremet!

— Breszt—Gomel... — felelte az őrnagy barátságtalanul.

— Brrr! — rázta meg fejét a főhadnagy. — Onnan jöttem egy hónappal ezelőtt. Ott rosszabb, mint a tűzvonalban. Az ember még csak nem is sejti, honnan, merről fenyegeti veszedelem. Inkább jelentkeztem hát a frontra. Ott legalább tudom, hogy csak előttem van ellenség. Az ön helyében igyekeznék valahogy kibújni a dolog alól, őrnagy úr! Az nem katonának való!

— Parancs, az parancs, főhadnagy úr! — utasította vissza a nyegle beszédet, és szigorú arccal nézte útitársát.

A főhadnagy csak elfintorította az arcát, aztán cigarettára gyújtott. Szeme úgy világított, mint a lámpás, és legszívesebben dalolászni kezdett volna.

Kis idő múlva megint elmosolyodott, és megkérdezte az őrnagyot:

— Iszik egy kortyot?

— Köszönöm, nem iszom! — felelte az őrnagy elutasító hangon.

A főhadnagy öntött egy pohárba.

— Ezt a keveset igazán megihatná, őrnagy úr. Ennyit még az orvosok is engedélyeznek.

Az őrnagy látta, hogy egykönnyen ezt az alakot le nem rázza, fogta hát a feléje nyújtott poharat és a szájához emelte.

— Kitűnő konyak.

— No látja! — vigyorgott a főhadnagy, és megmutatta az üveget. — Valódi francia!... Igen, ma már megengedhetünk magunknak sok mindent. Ihatunk francia konyakot, olasz bort, ehetünk orosz kenyeret, magyar szalámit, prágai sonkát, norvég halakat, dán vajat, kóstolgathatjuk a jugoszláv rakiját, a motorjainkban meg román benzint használhatunk. És holland csokoládéval kínáljuk a görög nőket, igen, a görög nőket, mert a párizsiak nem is olyan szépek, mint ahogy valaki egykor megénekelte őket.

A főhadnagy tovább is hencegett volna, ha a szakaszba be nem nyit a katonai ellenőr. Mindketten előhúzták igazolványaikat és átadták az ellenőrnek. Az őrnagy közben a főhadnagy szavaira gondolt, milyen szamárságokat beszélt össze... Ha azok a görög nők és orosz férfiak majd elkezdik csépelni őket, akár csak azzal a magyar szalámival is, hát úgy fognak szaladni mindahányan, mintha a dán vajon csúsznának!... Az ellenőr végzett és kiment, s a főhadnagy most szemléletesen is bemutatta, milyen is tulajdonképp az a konyak, szalámi, meg a jó ég tudja, még micsoda. Letette táskáját az ablak alatti kis csapóasztalra, s egymás után előszedegette a felsorolt csemegéket.

— Így ni, itt van minden, amiről beszéltem. Éppen csak a görög nők hiányzanak, de azoknak is itt a fényképük. Az orosz embereket pedig majd meglátja a helyszínen, elevenen is, holtan is. Mint ezeket a lengyeleket is itt. Ha kinéz az ablakon, láthatja, hogy járnak-kelnek lehajtott fejjel, mintha az elvesztett Lengyelországukat keresnék... Hahaha! — röhögött harsogva.

Az őrnagy komor arccal nézett maga elé, de a főhadnagy egyre csak röhögött, újra meg újra rákezdte. Közben szalámit szeletelt, pálinkát töltögetett, kínálgatta az őrnagyot... Ez az őrnagy, gondolta magában, egészen rendes ember, csak kár, hogy nem akar inni. No, majd megtanul a fronton, ha valami lyukban fog kuporogni és egymás után

robbannak körülötte az orosz gránátok! ... A vonat megállt egy nagyobb kelet-lengyelországi állomáson, és katonák szálltak fel nagy zajjal, dübörgéssel. Hangoskodtak, kiáltoztak egymásra. A peronon várakozó katonák csoportját meg gyerekek rajzották körül, kezüket nyújtogatták feléjük kéregetve, koldulva. A katonák egyike cigarettát vett elő, az egyik gyerek szájába dugta és meggyújtotta. A fiúcska akaratlanul is beszívta a füstöt, és persze nyomban köhögni kezdett tőle, alig jutott lélegzethez.

Az őrnagy az ablaknál állt, és szinte elrémült a durva katonatréfa láttán. Lehúzta az ablakot, mert nem tudta megállni, hogy oda ne kiáltson. A katona a csoporthoz fordult, és lopva elvigyorodott. Közben a főhadnagy is felállt, és mikor észrevette, hogy az őrnagy egy szelet kenyeret nyújt le a gyereknek, ő is ki akart tenni magáért, hát nagylelkűen kihajigálta a peronra a maradékokat, amik ott hevertek előtte a papíron. A gyerekek rárontottak a szalámi- és kenyérdarabkákra, és mohón nyelték a ritka ajándékot. A jó ég tudja, mióta nem láttak ilyen finomságokat. A főhadnagy az ablakból figyelte őket, és önelégülten mosolygott nemes tettén. Aztán hirtelen eszébe jutott a konyak. Fogta az üveget, és rákiáltott a gyerekekre. Azok rögtön odaszaladtak az ablak alá, a főhadnagy kihajolt, és önteni kezdte a konyakot. Egyenesen a földre. Az egyik fiú lekapta maszatos, zsíros kalapját, és odatartotta az üveg alá. A kalap belsejében megcsillant a gyerekek előtt ismeretlen folyadék. Ketten-hárman belekóstoltak, aztán utálkozva kiöntötték. Közben megindult a vonat, s a főhadnagy tehetetlen dühében a gyerekek közé vágta az üveget.

Az őrnagy kiment a folyosóra, hogy ne kelljen belélegeznie a fülkében terjengő alkoholbűzt. Még most is maga előtt látta a kolduló gyerekeket ... Hol lehetnek vajon a szüleik? Elestek a háborúban, vagy elhurcolták őket? Ki tudhatja? Csak ezek a szegény kis koldusok maradtak utánuk! S hogy erre gondolt, megrázkódott. Ez hát itt a helyzet. Erre mondják, hogy Lengyelországban már helyreállt a rend. No persze, most mindenki azt hazudhatja, amit akar! Kinek mondhatják meg ezek a gyerekek az igazat? ... Az őrnagy visszа-

ment a szakaszba, begöngyölte magát a köpenyébe, és úgy tett, mintha aludna. A főhadnagy is végighevert az ülésen.

Breszt-Litovszkba érve kiszálltak, és a főhadnagy elbúcsúzott az őrnagytól. Az őrnagy meg bement a katonai étkezdébe. Valami furcsa levest adtak neki, apró húsdarabokkal, utána meg egy kevéske sajtot. De nem is az étel miatt ment oda, inkább csak a szomját akarta oltani. Valamiféle festett vizet tettek elébe. Megkóstolja, és elfintorítja az arcát. Ilyet még nem ivott. De erőt vett magán, kiitta a maradékot is. Aztán felállt, kiment a peronra, és megállapította, hogy csak délután folytathatja útját.

Mindjárt ebéd után beszállt a Gomel felé induló vonatba. A hátsó kocsik egyikében talált magának helyet, és leült. Kofferéből térképet vett elő, megkereste rajta a helyet, hol van, és számolgatta, hány kilométernyire lehet útja végcéljától.

Késő éjszaka két őrmester lépett a szakaszba, mellükön a tábori csendőrök bádog-számlapja csillogott. Mikor az őrnagy átadta okmányait, kutató szemmel mind átnézték, áttanulmányozták, míg végül az egyik kijelentette, hogy a legújabb rendelkezés szerint az útiparancsokat az indulási állomás helyőrségi parancsnokságának az indulás napján kell lepecsételnie.

Az őrnagy nyugtalanul felállt, és kezét pisztolya tokjára tette. Kijelentette, hogy ez a rendelkezés valószínűleg csak itt érvényes. A csendőrök azonban csökönyösen rázták a fejüket, és ragaszkodtak a magukéhoz. De az őrnagy se hagyta magát, váltig erősgette, hogy őrá ez a rendelkezés nem vonatkozhatik. A csendőrök viszont, tekintet nélkül magasabb rangjára, kijelentették, hogy az ilyen hanyagság büntetendő cselekmény. Szavukból csak úgy áradt a bölcsesség, s az őrnagy egyre nyugtalanabbul figyelte őket. Végül az egyik elővett egy papirost, felírt rá valamit, az őrnagy irataiba meg beírta, hogy a parancsnokság, ahol jelentkeznie kell, vizsgálja felül őket. Aztán visszaadta az írásokat az őrnagynak. Mindketten tisztelegtek, kellemes utat kívántak, s az őrnagy fellélegzett, mikor átmentek a következő kocsiba. Már alig várta, hogy vége legyen az útnak. Pedig messze

még a reggel, és ki tudja, meddig tart még az út aztán. Nyugtalanul álldogál az ablaknál, és nézi a mozdonyból kiröppenő s a kocsik mentén a végtelen sötétbe vesző millió-nyi szikrát.

Reggel felé az őrnagy már türelmetlenül járkált a folyosón, és térképén nézte az egymást követő állomásokat. Mikor megállapította, hogy nincs már messze a céljától, felvette köpenyét, kofferét meg az ajtóhoz állította. Valamelyik kocsiból részeg katonák ordítozása, rekedt nótázása hallatszott. A vonat lassan begördült az állomásra. Az őrnagy kihajolt az ablakon, hogy elolvashassa az állomás nevét. Igen, ez az utolsó állomás, itt kell kiszállnia. Gyorsan leszállt a kocsiból, és akkor már a kalauz hangját is hallja:

— Végállomás! Kiszállni! Mindenki jelentkezzék az állomásparancsnokságon!

Kopatkievicsi... Kicsiny belorusz városka, ugyancsak kicsiny vasúti állomással. Katonák őrzik. Végre, hosszú és kellemetlen utazás után végre célhoz ért!

Körülnéz... Ismerkedik az új környezettel, amelybe oly csodálatos módon csöppent bele. Pillantása ennek a katonáktól hemzsegő kaptárnak a kijáratát keresi, de nem találja. Odafordul egy katonához, aki az állomást őrzi és egy helyben állva nyugodtan szemléli az új arcokat. A katonák a forgalmi irodában elhelyezett parancsnokság felé sodródnak. De mi köze neki a parancsnoksághoz? Mielőbb ki kell jutnia innét! Neki fontosabb helyen kell jelentkeznie, mint ez az itteni parancsnokság!

— Hol találom a Grönland parancsnokságot? — kérdi az őrt.

— Bent a városban, őrnagy úr! — feleli a katona, sarkát összeütve, majd az állomás keleti végéhez vezeti az őrnagyot, hogy megmutassa, merre menjen.

Elindul hát a bizonytalanul jelzett irányban... Kisvártatva szlovák katonákkal találkozik. Megáll, és megint a Grönland parancsnokság felől kérdezősködik. Egy távoli fehér épületre mutatnak.

Egyszeriben valami különös izgalom hullámzik át rajta... Egy kis vashídon kellett átmennie, mely a végtelen hosszú

utca egyik oldalát összekötötte a másikkal. Kissé odébb zöld egyenruhás katonákat látott egy létrásszekér előtt. A szekéren egy megkötözött fiú állt komor arcú, furcsán öltözött, pandúrokhoz hasonló fegyveresek között. Zubbonyuk régi egyenruhából volt, nadrágjuk abaposztó, néhánynak fején katonasapka, a többiekén bárányből kucsma. A szekér előtt egy asszony jajveszékelt. Kezét tördelte, és segítségért könyörgött a katonákhoz, akik tulajdonképp az ő kiáltozására állították meg a szekeret. A megkötözött fiú csitította az anyját, és egyre azt hajtogatta, hogy ártatlan. De ahányszor csak megszólalt, a felhevült arcú fegyveresek dühödten szitkozódva nekiestek, vadul ütötték-verték, ahol épp érték. A katonák nem tudták megállapítani, mi történt tulajdonképpen, ezért aztán egyikük felugrott a szekérre és beszédbe elegyedett az egyik fegyveressel. Az asszony meg csak jajgatott és a fiát bántalmazó fegyvereseket szidalmazta szünet nélkül.

— Hát mit csinált tulajdonképp? — kérdezte dühösen az egyik katona.

— Partizán kutya! Az erdőben csíptük el a szukafajzatot! — kiáltották a szekérről.

Közben a kocsis rácsapott a lovakra, a szekér megindult, és már el is robogott az utcán.

Az őrnagy pedig, aki a fák mögül nézte végig a jelenetet, elindult a fehér épület felé.

A katonák elhallgattak, és úgy tettek, mintha nem látnák, pedig ott haladt el mellettük.

Az épület előtt egy tisztbe ütközött, aki éppen befelé igyekezett. Megállította, és megkérdezte, jó helyen jár-e.

— Igen, kérem, ez a Grönland parancsnokság — felelte a tiszt szlovákul, udvarias hangon, majd igyekezett ugyanazt elmondani németül.

Az épületbe vezető lépcsőn álló katona kíváncsian hallgatta beszédüket, s közben az őrnagyot nézte.

— Nálepka századossal szeretnék beszélni — fordult most az őrnagy feléje.

A megszólított összeráncolja homlokát, egy darabig gondolkozik, aztán bizonytalanul megvonja a vállát.

— Nem tudom... Nem láttam... — mondja zavartan,

majd meglát egy másik katonát a lépcsőn, s megkérdi, nem látta-e a századost.

A katona azt feleli, épp az előbb volt itt, bizonyára csak kiment valahová, mert nem készült be a városba. Azzal felsiet a lépcsőn, és eltűnik az egyik ajtó mögött.

— Köszönöm — mondja mosolyogva az őrnagy. — Megvárom, míg előkerül.

Felment a lépcsőn, és megállt a hosszú folyosón. Letette kofferét, és a tarka képekkel teleragasztott falat nézegette.

Dlhý tizedes tudta, ha Nálepka nincs az ezredparancsnoksági irodában, akkor biztosan a szobájában van. Odasietett hát, és bekopogott az ajtaján. Az ajtó kinyílt, és megjelent Nálepka százados. Dlhý vigyázzba állva tisztelgett.

— Gyere beljebb, Dlhý — hívta be Nálepka. — Holnap őrjáratra megyünk, készíts elő mindent. Úgy, mint mindig. Ne feledkezz meg a helyszínrajzról... Találkoznunk kell velük, hogy megtárgyaljuk az átmenetel előkészületeit.

Nálepka elkomolyodott. Egy ideig fel-alá járkált a szobában, jobbjával az állát simogatta.

— Mi újság az őrségen? — kérdezte aztán elgondolkozva.

— Semmi különös — felelte Dlhý. — Tegnap láttunk két embert az erdőszélen, látcsővel figyeltek bennünket, aztán eltűntek.

Elhallgatott, majd kis szünet után ismét megszólalt:

— Igaz, majdnem elfelejtettem megmondani, valami német őrnagy várja lent magát.

— Várjon — legyintett Nálepka.

Dlhý elvigyorodott, s mikor a gondolataiba mélyedt századosra pillantott, akaratlanul is eszébe jutott a fiú esete, akit a helyi csendőrök elcsíptek.

— Ma megint elkaptak valami fiút — mondja bosszúsan. — Ezek még a saját anyjukat is megfojtanák, a kutyák!

— A janicsár törökebb a töröknél — jegyzi meg a százados. — Egy tál lencséért egész Belorussziát eladnák!

— Nem fognak már sokáig basáskodni! Saját embereik verik agyon őket... Tegnapelőtt már végeztek a vezetőjükkel... — mondja haragosan Dlhý. — Hanem azt a fiút megmentjük!

Valaki kopogtatott, és már nyílik is az ajtó. Egy katona áll a küszöbön, és jelenti:

— Százados úr, menjen azonnal le, egy német őrnagy keresi.

— Mondd meg, hogy mindjárt megyek.

Nálepka felcsatolta derékszíját és kiment. Dlhý is megindul utána.

— Nem, te csak maradj, mindjárt visszajövök! — fordul Dlhýhez, és lesiet a lépcsőn.

A földszinti folyosón várakozó őrnagy barátságosan üdvözölte. Nálepka is tisztelgett, aztán gyors léptekkel megindult az iroda felé. Az őrnagy jól megnézte a századost, és úgy gondolta, bizonyára ez volt Nálepka. Utána is ment hát az irodába.

— Nálepka százados úr? — szólította meg németül.

— Igen, parancsára.

— Nagyon örülök, hogy megtaláltam... Wilhelm Bachmann őrnagy vagyok... — mondja mosolyogva, és kezet nyújt Nálepkának.

Nálepka langyosan megszorítja a kinyújtott kezet, és székkel kínálja vendégét, maga pedig az asztalhoz ül.

— Tud németül, százados úr?

— Egy kicsit... — feleli Nálepka, és mereven az őrnagyra tekint.

Az mintha kissé zavartan nézne körül a szobában, s mikor meglátja az őt idevezető katonát, odaszól Nálepkának, hogy négyszemközt szeretne beszélni vele. Nálepka kedvetlenül fordult az írnokhoz, és kiküldi. Az őrnagy, aki sokat gondolt már erre a pillanatra, figyelmesen nézi Nálepkát, miközben csapongó gondolatait rendezgeti... Persze, elővigyázatosabbnak kellene lennie, de mikor ez a szemüveges ember valósággal megbabonázza! Nem azért, mert végre már itt van a közelében, hanem mert máris olyan bizalmat érez iránta, amilyent csak két becsületes testvér érezhet egymás iránt. Most látja először, és arcvonásai elárulják, hogy talpig katona és talpig ember. Nem lehet kételkedni benne. Legszívesebben megölelné, melegen megszorongatná a kezét. De hát ilyenkor az ember nem hallgathat csak a szív szavára! Az

ügy, ami idehozta, sokkal komolyabb! Az értelemnek el kell hallgattatnia az előretolakodó érzelmeket!

— Milyen beosztása van itt, százados úr? — kérdi kutató tekintettel Nálepkát.

A százados megrezzen, és nyomatékosan, öntudatos hanghordozással felel az őrnagy kérdésére.

— Feltételezem, őrnagy úr, hogy tudja, ki vagyok, ezért engedje meg, kérem, hogy megkérdezzem, milyen kívánsággal vagy paranccsal jött hozzám.

Az őrnagy kiveszi zsebéből a látogatása célját igazoló írást, és szótlanul leteszi a százados elé az asztalra.

Az kis ideig nézegeti a papírt, majd felemeli a fejét, és kimérten így szól:

— Az ezredparancsnok szárnysegédje vagyok, de ebben az ügyben a parancsnok nélkül nem tárgyalhatok önnel.

— De nekem elsősorban öntől kell tájékoztatás, sőt több is annál, százados úr! — mondja az őrnagy ravaszul. — Elsősorban mutassa meg, kérem, a szökevényeik névsorát, akiket sikerült elfogniuk, aztán meg mondja el, mennyire ismeri a partizánmozgalom erejét ezen a vidéken!

— A szökevények névsora, mint bizonyára tudja, őrnagy úr, a hírszerző osztályon van, a második kérdés pedig teljesen homályos előttem. Csak találgatásokra szorítkozhatunk. Nem, a magam részéről nincs semmi hiteles értesülésem! — mondja csökönyösen Nálepka, és meglátszik rajta, mennyire nincs ínyére erről az őrnaggyal beszélgetni.

Az őrnagy meg is látja, de különösképp mégis elmosolyodik, és titokzatosan folytatja:

— Többre van szükségem öntől, százados úr... Értékesebbre!

Elhallgat, majd odahajol Nálepkához, és suttogó hangon megkérdi:

— Van tölgyfalombotok?

Nálepkát szinte megdermeszti a rettenetes gyanú. Pisztolyához nyúl... Nem, hisz az lehetetlen, hogy a dolog kiderült volna. Vagy talán mégis kiszaglászták ezek a gyilkosok? Hiszen itt ül előtte ez a kopójuk!

Hirtelen feláll, mert egész bensőjében égető, fájó marcan-

golást érez. Gyors léptekkel jár fel-alá a szobában... Igyekszik visszanyerni egyensúlyát, akaratának minden erejét megfeszíti, hogy felélessze megingott bátorságát. Nem, nem engedi magát kelepcébe csalni, hiszen mindig ő volt az, aki kelepcét akart állítani az ilyeneknek, mint ez is, és sohasem habozott, hogy meg is tegye! Most is azt teszi, nem kapja be az őrnagy csalétkét, ellenkezőleg, őt kényszeríti rá, hadd akadjon meg az ő torkán!

— Nem értem ezt a beszédet. Nevezze, kérem, valódi nevükön a dolgokat! Mit akar tulajdonképpen?

— Azt, amit mondtam — feleli az őrnagy nyugodtan.

Nálepka megáll, és megvető pillantással méri végig az őrnagyot. Csak akkor eszmél rá, hogy eddig voltaképp még meg se nézte közelebbről ezt az embert... Láthatóan nyugodt, és egyáltalán nem néz rá ellenségesen. Egyszerre valami bizonytalan sejtelem ébred benne. Hiszen lehet, hogy ő az, akit már oly türelmetlenül várt!... Csak a külseje, mely annyira ellenszenvessé teszi a megjelenését, tereli el erről a gondolatát. Ugyanakkor azonban meg is nyugszik. Leül ismét az asztalhoz, belenéz az írásba, és elhatározza, hogy erőnek erejével is becsalja a kelepcébe az őrnagyot, abba, amit az akart állítani őneki.

— Ha tüstént meg nem magyarázza nekem aljas viselkedését — kezdi jéghideg szigorral —, azonnal felhívom a hírszerző szolgálatot! Hiszen ez ellenséges cselekedet, amiért tulajdonképp golyó jár!

De az őrnagy nyugalma rendíthetetlen. Talán fölösleges is volt, gondolja magában, ennyire kiéleznie a helyzetet, de hát ő is biztosítani akarta magát. Meg aztán azt hitte, hogy hamarabb hisz majd neki ez a sziklaszilárd ember. Ha már ezt az egyenruhát húzta magára, nem mondhatta meg neki mindjárt, miért is van itt tulajdonképpen.

— Ez az írás hamis — határozta el végre, hogy megmondja az igazat. — Miroslav Meisnernek hívnak, Prágából jövök, és hozzád küldtek az elvtársak, hogy megmutasd az utat, amely innen Moszkvába vezet. Azért kérdem, Nálepka elvtárs: „Van tölgyfalombotok?"

Az utóbbi szavakat már suttogva mondta, és most nyílt

tekintettel néz Nálepkára, akinek a váratlan fordulat derűs mosolyt csalt az arcára.

... Hát csakugyan ez az az ember, akit oly régóta várt. Miroslav Meisner. Soha nem hallotta ezt a nevet, csak annyit tudott, hogy jön majd valaki, aki segít megkondítani az igazságos küzdelem harangját. Soha senki le nem írta a külsejét, de most már látja, hogy ő az, aki majd ott fog lépkedni mellette a közeli erdőkben, egy kicsit megmelegszik a partizánok tüzénél, utána pedig elmegy oda, ahonnan fontos híradásokat kell majd küldenie. Csak ez az ellenszenves egyenruha rútítja el becsületes arcát...

— Tölgyfalombom nincs, csak hársfalombom egy öreg szláv hársról — suttogja Nálepka, és tekintetük találkozik.

Ebben a pillanatban, mintha valami óriási teher hullott volna le róluk, mindketten egyszerre felugrottak, és átölelték egymást. De ez nem volt alkalmas környezet, hogy kiönthessék egymás előtt a szívüket. A valóság sokkal ridegebb volt, mintsem hogy szabad utat engedett volna a mindkettőjük szívét átjáró őszinte ragaszkodásnak.

— Tudtam, hogy jössz. Gyere a szobámba, ott jobban elbeszélgethetünk — mondja kis szünet után Nálepka, és indulni készül, fogja Meisner kofferét, és mindketten kimennek a fülledt, fojtogató levegőjű helyiségből.

Mikor benyitottak Nálepka szobájába, Dlhý ott ült a vaságyon, és sehogy se ment a fejébe, hogy a százados ide vezeti szokatlan vendégét.

— Ez itt Dlhý tizedes — mutatja be Nálepka.

Meisner odalépett Dlhýhez, és halkan kimondta a jelszót. Dlhý Nálepkára pillantott, és látva, hogy a százados mosolyog, ő is ugyanúgy válaszolt rá. Csak ezután köszöntötték egymást szívélyes barátsággal.

Meisner ismét Nálepkához fordult:

— Ha nem lettél volna itt, Dlhý tizedest kellett volna keresnem.

— Akkor most egy csapással két legyet ütöttél! — nevet Nálepka.

Miután elrakták Meisner minden holmiját, asztalhoz ültek. Nálepka levette szemüvegét és hunyorogva törölgette.

— Szóval megjöttél... Nos, isten hozott, új partizánunk! — mondta tréfás és mégis komoly hangon. — Hanem hogy ez az egyenruha mennyire megtévesztett! Alig értettük meg egymást!

Dlhý kezébe vette Meisner sapkáját és minden oldalról jól megnézegette.

— Így szereztétek? — kérdezte, kezét a torkához téve.

— Nem tudom. Lehetséges. Én csak az indulásom előtt kaptam ezeket a rongyokat.

— És mi újság nálatok Csehországban? Meg Prágában? — folytatja a kérdezősködést Dlhý.

Meisner elkomorodva bólogat, ahogy eszébe jut Prága, és gondolatai máris odaszállnak a tizenkettedik kerületbe, a Vinohradyra, az Olasz utcába, feleségéhez és gyermekeihez, onnan meg a Román utca hatos számú házához. Lehajtotta fejét, és most felsóhajt:

— Hogy mi újság nálunk? Csehországban? Prágában?... Nyomorúság, börtönök, kínzókamrák, koncentrációs táborok, patakokban ömlő vér, halál. Röviden így számolhatna be az ember róla. És ezek ellen a borzalmak ellen szítják a lázadást a mi derék embereink.

Meisner elhallgatott, arca gondterhessé vált.

— Lidice... — suttogja Nálepka; szemében fájdalom ül, a keze ökölbe szorul. — A moszkvai rádióban hallottunk róla.

— És hogy vélekednek erről a ti embereitek, a szlovákok? — kérdi kisvártatva Meisner.

— Az egyszerű katonák egymás után átállnak a partizánokhoz. A tisztek közül, sajnos, sokan másképp gondolkoznak. Határozatlanok, és úgy látom, hogy várakozó álláspontra helyezkednek... — felel Nálepka. — Ezzel persze nem akarom azt mondani, hogy a fasiszták pártjára állnának, de valahogy mintha maguk se tudnák, hová tartoznak.

— A fiúk, az egyszerű katonák, akik átállnak, többnyire szerény munkásszülők fiai... — szólalt meg Dlhý. — Azokat már sok mindenre megtanította az élet.

— Úgy bizony, Dlhý elvtárs... — mondja elgondolkozva Meisner.

Nálepka feláll az asztaltól, odamegy az ajtóhoz, majd megint visszaül a helyére.

— Nemsokára már segítő kezet nyújtunk az oroszoknak, hogy együttesen és örökre eltemessük a múltat ott a Tátra és a Šumava tövében! — mondja elszántan, és térképén a neki oly kedves hegyekre mutat. — Így parancsolja az ereinkben csörgedező szláv vérünk!

Valaki kopogtat. Mindhárman az ajtó felé fordulnak. Katona lép be, kezében távirat. Átadja Nálepkának, tisztelegés kimegy.

Nálepka elboruló arccal nézi a táviratot és hangosan olvassa:

— Ne hagyjátok el állomáshelyeteket. Készüljetek fel a hadosztályparancsnok látogatására. Tájékoztassátok az egységeket. Ne végezzetek csapatmozdulatokat.

Meisner nem tudja, miért vág olyan bosszús arcot Nálepka, csak annyit érez, hogy olyasvalami történt, ami kellemetlenül érinti. Kérdő tekintetet vet rá, s ekkor Nálepka megszólal:

— Az indulásodat két-három nappal el kell halasztanunk, Meisner elvtárs. Kár, mert azok ott már várnak rám... No de — folytatja kis szünet után — így legalább lesz elég időnk, hogy mindenről elbeszélgessünk... Most pedig érezd magad úgy, mint odahaza. Egyelőre tovább nem zavarunk.

Nálepka és Dlhý kiléptek a fűtött szobácskából, és csendesen becsukták maguk mögött az ajtót.

Hallgatás — beleegyezés?

Három nappal Meisner nyomtalan eltűnése után a rendőrség egy kabáttal meg egy kopott személyazonossági igazolvánnyal állított be a feleségéhez. A holmit egy csónakban találták a Moldva partján.

— Itt lakik Miroslav Meisner? — kérdezte az ajtón belépő két férfi egyike.

— Itt... — felelte az asszony, és egész testében megremegett.

Az egyik rendőr kérdezett, a másik ezalatt a szobában szaglászott. Meglátta a falon függő esküvői képet, odament, kinyitotta az igazolványt, és összehasonlította a két arcot.

— Itthon a férje? — kérdezte aztán.

Meisnerné nem tudta, mit feleljen. Hisz tulajdonképp nem is tudott semmit. Egyszerre rettentő szomorúság fogta el, és sírva fakadt.

— Ne sírjon, lehet, hogy nem is olyan komoly a dolog. Egyelőre még nem találtuk meg. Talán nem is fúlt a vízbe.

— Micsoda, mit mond? — döbbent meg az asszony.

— Azt mondom, hogy nem kell mindjárt a legrosszabbra gondolnia.

— De mi történt vele tulajdonképp, kérem szépen? — tette össze a kezét Meisnerné zokogva.

Erre a gyerekek is beszaladtak a szomszéd szobából, és riadtan nézték a nyomozókat, majd meg édesanyjukat. Aztán remegve odasimultak hozzá.

— Ismeri ezt? — teszi az asztalra a kabátot a rendőr.

— Igen, a férjem kabátja.

— A Moldva partján találtuk... A személyazonossági igazolvánnyal együtt... — mondja most már bizonytalanabb hangon a másik.

— Mirko! Mirkóm! — tört fel az asszonyból újra a zokogás.

Az egyik rendőr valamit jegyezgetett, aztán fejével intett a társának, és mindketten megindultak az ajtó felé.

— A személyazonossági igazolványt magunkkal visszszük... — mondta még távozóban az egyik.

— Anyukám, visszajön apa, hogy elküldte a kabátját? — kérdezte pityeregve a kis Jarka, mikor a rendőrök már becsukták maguk mögött az ajtót.

— Igen, visszajön, édesem! — mosolygott édesanyja a könnyein keresztül, s közben rettentő fájdalom marcangolta a szívét.

Mikor a szomszédok megtudták, mi történt, mind sajnálkozva emlegették Meisnert, milyen jó, milyen derék ember volt.

Ebéd után Hrbáčné szomszédasszony át is jött Meisnerékhez. Csendes alázattal várt kint, míg Meisnerné ajtót nyitott neki. Komor volt, mint aki olyan helyre megy látogatóba, ahol halott van a háznál.

— Nem, nem ülök le, sietek... — mondta már bent, de nem mozdult; elszomorodva nézte hol Meisnernét, hol meg a díványon kuporgó gyerekeket.

— Nekünk nincs már apukánk... — segítette ki Hrbáčnét Jarka.

Hrbáčné összekulcsolta a kezét a mellén, és bánatosan bólogatott:

— Bizony, gyerekecskéim! Hallottam már róla, hallottam!

Aztán odament a díványhoz, egy-egy szem cukrot adott a két gyereknek, és megsimogatta őket.

— Tud már valami biztosat, Meisnerné asszony?

— Nem tudok.

— Nem is sejti, mi történhetett tulajdonképp?

— Nem, csak annyit tudok, amennyit a rendőrség közölt

velem... Csak ezt a kabátot találták meg... — mutat Meisnerné a fogasra.

— Ez lehetetlenség, hiszen maguk úgy éltek, mint a galambok! — mondja kedveskedve Hrbáčné.

— Mért, maga mit gondol, Hrbáčné asszony?

Hrbáčné felkelt a székről, melyre az előbb mégiscsak leült. Hiszen épp arra várt, hogy a szerencsétlen teremtés már kérdezzen valamit tőle... Mert ő bizony tud egyetmást! Már hogyne tudna!... Lopva ismét ránéz a gyerekekre, aztán odamegy Meisnernéhez, és a fülébe súgja:

— Nem tudom, nincs-e a dologban valami politika... — és megrettent arcot vág hozzá.

— Miféle politika? Nem értem, mire gondol!

— Tudja, Meisnerné asszony, egy jó ismerősöm említette. Az, aki kint lakik Kobylisyban. Az ő házukban is hasonló eset történt. Valamelyik asszonynak egy este ugyanúgy eltűnt a férje. Nem jött meg másnap, harmadnap sem. Keresték a gyárban, ahol dolgozott, aztán a rendőrség is kiment nyomozni a lakására. Pár hónap múlva ott volt a neve az agyonlőttek listáján. Az anyját megütötte a guta, az asszony meg itt maradt két gyerekkel. Annak is éppen így akadtak rá előbb a kabátjára meg az irataira a folyóparton, csak nem a Moldvánál, hanem a Százavánál. Később aztán megtudta az asszony, hogy az urát elkapták valahol az erdőben. Állítólag ott szervezte a... — Hrbáčné megakad, a homlokát fogva gondolkozik. — Hogy is mondják csak, no... Igen, a partizánokat. Igen, igen. Azok állítólag álruhában még a városokba is bemerészkednek!

Meisnerné megremeg Hrbáčné szavaira, de igyekszik elűzni magától a szomszédasszony sugalmazta gondolatokat. Az azonban nem ismer efféle könyörületet, ellenkezőleg, az elmondottakból rendületlenül még levonja a maga bölcs következtetéseit:

— Hiába, Meisnerné asszony, az apák nem csüngnek úgy a családon, mint az anyák. A férfiak rendszerint más dolgokkal is foglalkoznak. Némelyikének például előbbre való a politika, mint a család... Nem, egy anya nemigen tenne meg ilyesmit!

— Bizony, egy anya, az csak anya! — sóhajt fel Meisnerné.

— De mondhatom magának — buzdul neki a szomszédasszony —, hogy manapság azért egynémely anya is belekeveredik a politikába. Ma reggel is hallottam véletlenül, mikor zöldségért sorakoztam. Kérdem az egyik ismerősömet, hol a barátnője, hogy nem látom vele. Hát képzelje: ah, jaj, mondja, már két hete ül az egész családjával. Állítólag náciellenes plakátokat nyomtatott a lakásán. Mint valami férfi. No kérem: politika... A gyerekek meg várhatják a kivégzést!

Meisnerné feljajdul és tehetetlenül suttogja:

— Hiszen a gyerekek ártatlanok!

— Én is azt mondtam — erősítgeti Hrbáčné —, de hát tudja, hogy van az manapság... Nos, akárhogy is, fel a fejjel, kedves Meisnerné asszony, talán csak nem fordul olyan rosszra a dolog, ahogy az az első pillanatban látszik! Csak arra kérem, ne említse sehol, mit mondtam magának, mert még kellemetlenségem lehetne belőle! Hisz nem biztos, hogy politika van o dologban, nem biztos, de azért lehetséges! — emeli fel két kezét, és fejét a nyakába húzza. — Mindenesetre jobb, ha nem veszti el a reményét, hogy az ura még visszatér... Én legalábbis nem hiszek az ilyesmikben... No de most már igazán mennem kell! — mondja végül bocsánatkérő hangon, és indul lassan elfelé.

Mikor az ajtóból a folyosóra lépett, még mindig mormogott valamit az orra alatt, de már csak egészen halkan, érthetetlenül.

A Fekete-tónál

Kopatkievicsi belorussziai városkát már kora reggel óta bearanyozta a késő őszi nap, s Nálepka százados megörült, mikor reggel meglátta a kék égboltot... Tegnap szemlére küldte Dlhý tizedest a környékbeli falvakba, és ha még ebéd előtt jó hírekkel tér vissza, elindulhatnak a messzi mocsarak felé. Már itt az ideje, hogy nekivágjanak ennek az útnak. A hadosztályparancsnok két napig tartó értelmetlen látogatása egész tervét keresztülhúzta. Bizonyára igen türelmetlenül várják a túloldalon. És itt van már Meisner is, akinek most fölöslegesen bujkálnia kell a kíváncsi tekintetek elől. Pedig hát voltaképp nincs is abban semmi különös, hogy egy német őrnagyot lát vendégül. Az ő parancsnokságuk alá tartoznak, hát aligha jutna valakinek az eszébe, hogy gyanakodjék. Hiszen csak természetes, ha a németek szükségesnek tartják ellenőrizni a szlovák katonákat, akiknek az a feladata, hogy őrizzék, védjék az utakat, hidakat és vasútvonalakat a partizánok támadásaitól!... De Meisner, illetve Wilhelm Bachmann őrnagy többnyire mégiscsak Nálepka százados kis szobájában tartózkodik. Csak néha jön ki, olyankor azonban fontoskodó, titokzatos arcot vág, pontosan úgy viselkedik, ahogy az egy igazi, vérbeli hírszerzőhöz illik. Már számos iratot is átlapozott, amiket Nálepka megmutatott neki, és tökéletesen ismeri a szlovák egységek elhelyezését. A német parancsnokság szívesebben veszi, ha a hadtápterületen tudja őket, mint a front közelében, ahol létszá-

muk veszedelmesen összezsugorodna. Persze, ha mégoly alaposak és leleményesek is a németek, elbizakodottságukban azzal már nem számolnak, hogy a szlovák katonák már itt is jól ismerik az erdők mélyén rejtőző mocsarakhoz vezető ösvényeket. Így aztán most már itt is napról napra fogy a számuk. A testvéri szlovák vér nem tud ellenállni a belorusz erdők hívó szavának.

Nálepka éppen az előttük álló útról beszélgetett Meisnerrel, mikor váratlanul benyitott a szobába Dlhý tizedes. Jóval előbb érkezett meg körútjáról, mint ahogyan várták. Jelentette Nálepkának, hogy szabad az út, máris indulhatnak a Fekete-tóhoz. Nálepka azonnal intézkedett, mintha az őrségek ellenőrzésére menne. Általában egy-két napig tartott az ilyesmi, de néha tovább is elidőzött ott, aszerint, hogy milyen hamar jutott el a Fekete-tóhoz, ahol a partizánok várták.

Meisnernek nem volt sok dolga az előkészületekkel, így aztán máris indulhattak. Dlhý megnyergelt három lovat és az udvar kerítéséhez kötötte őket. A nyergekre meleg gyapjútakarókat is tett a lovasoknak.

Kisvártatva már le is jött az udvarra Nálepka százados, Bachmann őrnagy és Dlhý tizedes kíséretében. A századoson barna bőrkabát. Megveregeti szürkéjét. A másik lóra Bachmann őrnagy ül, a harmadikra Dlhý tizedes.

A lovasok lassú lépésben kocogtak át a városkán. Csak kint a puha, homokos úton kezdték ügetésre nógatni a lovakat. Dlhý haladt elöl, mögötte az őrnagy ügetett, Nálepka meg harmadiknak, leghátul. A széles mezőn túl sűrű erdő húzódott az út mindkét oldalán. Egyszer csak magasba szálló füstfelhőt pillantottak meg maguk előtt a távolban. Majd lövöldözés, egyre hangosabb puskaropogás hallatszott ugyanabból az irányból.

— Az Loszki falu — mondja Dlhý, és előrenyargal.

Nálepka észrevette, hogy Meisner nem tud olyan gyorsan ügetni, mint ők, hát lelassított, aztán utánakiáltott Dlhýnek. De az már vissza is tért, és jelentette, hogy egy csapat német katonát látott elöl, szekér is van velük, alighanem valami büntetőosztag vagy csendőrkülönítmény.

Még néhány száz métert haladtak az úton, és az erdei kanyarban már meg is jelent a szekér. Két fiatal csikó húzta lassan, erőlködve. Odaérve, Nálepkáék megálltak a szekér mellett. A kocsis a szekér oldalának támaszkodva, lelógó karral, mélyen aludt, a szekéren egy agyonlőtt malac hevert, mellette meg egy katona feküdt, és időnként felcsuklott, mint a részegek. Nálepkáék nem állhatták meg, hogy el ne mosolyodjanak a szívderítő látványon. A harmadik katona háttal ült feléjük, nem látta őket, és rekedt hangon gajdolt valamit. Német katonák voltak.

Meisner most találkozott itt először az ellenséggel. Kihúzta tokjából a revolverét és a zsebébe süllyesztette. Lovát egészen a szekérhez léptette, fogta lovaglóostorát és ráhúzott vele a kocsis hátára. Az szótlanul csak megfordult, mintha a másik oldalát is ütésre kínálná.

Nálepka a tizedeshez fordult:

— Eredj előre, Dlhý, és állj őrt! Ha valaki jönne, adj le két pisztolylövést és siess vissza!

Dlhý elvigyorodott, bólintott, és elporoszkált.

Meisner a feléjük háttal ülő katonához léptetett. Az, mikor az őrnagyot észrevette, abbahagyta az éneklést, leugrott a szekérről, és tántorogva, nehézkesen tisztelgett. Meisner megkérdezte, mi ég ott elöl az erdőn túl. Mire a részeg katona készségesen elmondta, hogy ők gyújtották fel Loszki falucskát, mert az emberek nem akartak nekik disznót adni. Meisner ekkor ráparancsolt, hogy üljön vissza a szekérre. A katona nagy nehezen feltornászta magát. Nálepka rásuhintott a lovakra, azok elindultak, és engedelmesen lépegettek utána még akkor is, mikor az útról bekanyarodtak a vizenyős, süppedős talajú erdőbe. Olyan engedelmesen és óvatosan húzták a szekeret, hogy rúdja egyszer sem akadt meg a fák törzsében. Majd egy mocsáron haladt át a szekér, és kerekei egyre jobban elmerültek a vízben. Nálepka csak akkor állította meg a lovakat, mikor már kengyelbe akasztott lába is vizet ért. Aztán kifogta a két állatot és szabadon engedte őket.

— Lidicéért, ti gyilkosok! — sziszegte Meisner összeszorított foggal.

Az erdőből lövések és német kiáltások hallatszottak, de kis idő múlva halotti csend támadt. Nálepka és Meisner eltették revolverüket, kicaplattak a mocsárból, magukra hagyva a gyújtogatókat zsákmányukkal együtt. Nálepka füttyjelt adott, mire Dlhý tizedes odaügetett. Az égő faluba már nem mentek be, ahogy azt eredetileg tervezték, hanem letértek az útról, és az erdőn át, térkép szerint haladtak északnyugat felé.

A késő őszi lemenő nap ferde sugarai már csak nehezen hatoltak át a fák és ágak közt, az erdő elcsendesedett, éjszakai álomra készült. A felzavart állatok riadtan menekültek a három lovas elől. Vagy másfél órányi ügetés után a lovak egyszer csak felkapták a fejüket. A lovasok is elhallgattak és figyeltek.

— Valaki vágtában közeledik — mondta Dlhý, és kezét a füléhez tartotta.

— Lovas ember, legalább megmutatja nekünk az utat — jegyezte meg Nálepka.

— Csak ne az ellenkező irányt mutassa — mosolygott Dlhý.

A tompa patkódobogás egyre közelebbről hallatszott, majd hirtelen egy apró, bundás ló torpant meg az útkereszteződésnél. Lovasát alig láthatták, úgy odasimult az állat nyakához. Úgy látszott, mintha valamiféle nyomokat keresne az úton. Végül le is ugrott, és a lovat maga után húzva, meredt szemmel figyelte a laza, homokos talajt. Aztán áttért a másik útra, és észre se vette, mikor Nálepka elé került. A fiú megijedt. Nálepka zseblámpájával az arcába világított.

— Á, te vagy az? — kiáltott fel Dlhý. — Már meg sem ismersz?

A fiú nem felelt, csak megremegett.

— Ismered? — kérdezte Nálepka a tizedest.

— Igen, ez az, akit kiszabadítottunk a zsandárok karmai közül... No, Aljoska, hát nem ismersz meg?

A fiú elsírta magát, de nem felelt.

— Hová mész? — simogatja meg Nálepka.

— Nagyapámhoz... — feleli végre a fiú, és keservesen zokog.

— De hová, melyik faluba?

Konok hallgatás csak a felelet.

— Aljoska, melyik út vezet a Fekete-tóhoz? — kérdi Dlhý.

Aljoska nem nézett egyikükre sem, csak kezével intett a bal oldali út felé.

Aztán az útkereszteződéshez inalt, odahúzta a lovát egy tönkhöz, kabátja ujjával letörölte az arcán végigpergő könnyeket, és a tönkről felpattant a lovacskára. Pillanatok alatt eltűnt a homályban.

A lovasok elindultak az Aljoska mutatta úton. Már jó néhány kilométert megtettek, mikor Nálepka egyszer csak az iránytűjére pillant, hogy megállapítsa, merre visz az út. Meglepődve megáll, és közli társaival, hogy nem jó irányban haladnak. Mosolyogtak a gyerek csalafintaságán, hisz persze egyikük sem haragudott rá miatta. Visszamentek hát az útkereszteződéshez, ahol találkoztak volt vele, és az oldalt elágazó ösvényre tértek, amerre eredetileg a fiú is szándékozott.

Némán haladtak, lovasok és lovak már kifáradtak. Főleg Meisner érzett nagy fáradtságot. Soha nem ült még nyeregben, hát nem csoda, ha ez az út teljesen kimerítette. De egyetlen szót se szólt, némán viselte a keresztcsontjában, az egész testében sajgó fájdalmat.

Nálepka látta, hogy ma már nem jutnak messzire, ezért azt indítványozta, hogy éjszakázzanak az erdőben, reggel majd folytatják útjukat. Sűrű cserjéshez értek, és egy kis tisztásra bukkanva, mindjárt tüzet is raktak. Mialatt Dlhý Meisnerrel a lovakat etette, Nálepka fenyőgallyakat tördelt, és fekhelyet csinált belőlük a tűz mellett, ahogy azt a partizánok szokták. Dlhý a fáradtságtól tüstént elaludt, és rögtön utána Meisner is. Nálepka jól betakargatta mindkettőjüket, maga meg odaült a tűzhöz. Mikor aztán a tűz elhamvadt, ő is végigheveredett a friss fenyőgallyakból készített kényelmes ágyon.

Már kora reggel felébresztette őket a lovak nyerítése. Az állatok türelmetlenül dobogtak patáikkal és nagyokat prüszköltek. Megitatták őket a közeli mocsárban, s máris foly-

tatták útjukat. Hideg volt, úgyhogy egyikük se mutatott nagy kedvet a beszélgetéshez.

Meisner nem csodálkozott, hogy Nálepka nem engedélyezett nekik hosszabb pihenőt. A partizánok nem maradtak sokáig egy-egy helyen, és ha Nálepka bármilyen okból is késne, a jó ég tudja, hová vonulnának közben. Így hát türelmesen üldögélt a lován, figyelte a mocsaras környezetet, s egyre az járt a fejében, milyen lesz a találkozás azokkal az idegen, de ma már országszerte mondhatni legendás hírű emberekkel.

Az erdei úton haladva, Meisner elsőnek vett észre egy hamvadó tűzrakást az egyik közeli tisztáson. Odanógatta lovát, leszállt, és kíváncsian szemlélte az elhagyott tüzet. Egészen a közelében állt, és belenézett a hunyorgó zsarátnokba, csalódottan, hogy sehol egy lélek se mutatkozik.

Dlhý éles szeme azonban, ahogy a fák sűrűjét figyelte, meglátta, hogy a tűzhöz, ahol Meisner áll, egy magas termetű idősebb férfi közeledik, fejszével a kezében. A Meisnertől csak pár lépésnyire felbukkant férfi már éppen emelni akarta fejszéjét, hogy rátámadjon, mikor Dlhý nagyot kiáltott:

— Megállj! A mi emberünk! A tietek!

A férfi megtorpant, és egy pillanatig mozdulatlanul várt. A kiáltásra persze Meisner is megfordult, és a revolveréhez kapott. De most már ott állt mellette Dlhý, Nálepkával együtt, aki egyenesen az öreg elé lépett. Megszólította, mert ismerte. Az öreg leengedte fejszéjét, és bosszúsan nézett a mosolygó Nálepkára. A százados erre kezet nyújtott az öregnek, de az csak zavartan nézett rá, nem fogott vele kezet, egyre csak a fejsze nyelét szorongatta.

— Tudja, Staszov bácsi, kit ölt volna meg? — kérdezte Nálepka mosolyogva.

Az öreg azonban most is csak haragosan nézett, és míg Nálepka meg nem magyarázta neki, hogy Meisner nem ellenség, hanem maga is partizán, el sem engedte a fejszéjét. Aztán meg szótlanul lehajtotta a fejét, és elkezdte élesztgetni a kialvó tüzet. Dlhý intett Meisnernek, de az habozott, közeledjék-e vagy sem, mert az öreg még mindig görbe szem-

mel vizslatott feléje, bár Nálepka már harmadszor magyarázta neki, hogy Meisner nem német katona, hanem álruhás partizán. Végül mégiscsak sikerült meggyőzniük az öreget, és Meisner is letelepedett Nálepkához a tűz mellé. Dlhý meg lehajolt a rőzsét szedő öreghez, és fejével Meisner felé intett:

— Ő, tudja, Sztaszov bácsi, magukhoz megy. A maguk országába. Csehszlovákiai ember.

Az öreg dörmögött valamit, homlokát ráncolta, és bizalmatlanul megkérdezte:

— Hát igazán a mienk?

— A mienk, apó, a mienk, ha mondom! Különben magam segítettem volna a holttestét a mocsárba dobni!

Az öreg csodálkozva ingatta fejét, és bizonyára mondott is volna valamit, ha Nálepka meg nem zavarja beszélgetésüket a tűz mellől, ahol már a tábori kulacsban hozott feketekávét melegítette, mellette pedig, a földre terített pokrócon, szalonna fehérlett szép szelet fekete kenyéren.

— Jöjjön, nagyapó, egyék! — kínálta Nálepka az öreget.

Az öreg kelletlenül felegyenesedett, és bosszús pillantást vetve Meisnerre, Nálepkához lépett.

— És mondja csak, Sztaszov bácsi, maga hogyan menekült meg? — kérdezte Dlhý, mikor már ők ketten is odaültek a már vígan lobogó tűzhöz.

— Tegnap reggel kivittem a tehenet legelni ... — kezdte az öreg szenvtelen, fáradt hangon. — Mikor már legelt egy keveset, megindult az erdő felé. Utána siettem, de mintha csak ellenkezni akart volna velem, futásnak eredt, és csak a forrásnál állt meg. Csak igyál, amennyi jólesik, mondom magamban, és várok. Ekkor egyszeriben motorzúgást hallok a falu irányából. Otthagytam a tehenet, és kisiettem az erdő szélére, ahonnét jól látni a falunkat. A házak körül katonák szaladgáltak, vadul kiáltoztak, ordítoztak. Mikor aztán lövöldözni is kezdtek, felkapaszkodtam egy fára, és onnét aztán mindent láttam, pontosan, mintha csak a tenyeremet néztem volna ... A házakból hirtelen lángok csaptak fel, és pillanatok alatt lángokban állt az egész falu. Az emberek kétségbeesett kiáltozását elnyomta a tankok veszett zúgása,

mert egyre csak jöttek, jöttek az úton, a falun keresztül. Már az én házamat is nyaldosták a lángok. Ugattak a géppuskák, és az emberek, ahogy szaladtak ki a földekre, egymás után elvágódtak, felbuktak, csak a halálüvöltésük ért el hozzám. Nem is tartott soká az állati kegyetlenkedés, de a szememben és az emlékezetemben megmarad örökre... Leégett, hamuvá égett mindenünk... És ki tudja, hová széledtek el az emberek, akik megmenekültek...

Azok hárman megdöbbenve nézték a földet. Nem tudtak mit mondani, egyetlen szavuk se volt, szinte megkövültek ennyi borzalom hallatára, amit pedig ennek az öregembernek csak távolból, csak a tekintetével kellett átélnie. Meisner úgy ült ott mellette, mintha odaszegezték volna, és észre se vette, hogy Nálepka és Dlhý már a lovakhoz indultak. Döbbenetéből csak akkor tért magához, amikor Nálepka, föléje hajolva, a fülébe súgta:

— Egy belorussziai Lidice!

Erre hirtelen felállt, megtörölte homlokát, és fátyolos szemmel, de keményen Nálepka arcába nézett. Egyetlen szót se szólt, de most olyan embernek látszott, aki igazságos bosszúra szánta el magát. Váratlanul átölelte az öreget, és megcsókolta borostás arcát. Az meglepetten nézett utána, amint felült a lovára és társaival lassan elügetett.

Az öreg még búcsút intett nekik, és most, mikor látta, hogy a lovasok a mocsarak felé tartanak, már elhitte, hogy ez a német egyenruhás csakugyan partizán.

A lovasok nemsokára már találkoztak az első partizán őrökkel. Mikor Nálepka megmondta az új jelszót, továbbengedték őket. Amúgy is ismerték Nálepkát, csak a német egyenruhás volt gyanús nekik. De mert Nálepkával jött, úgy vélték, hogy szaporulat érkezik az egységükhöz. Kisvártatva ismét megállította őket két partizán, de azok se tartóztatták fel a lovasokat, látva, hogy Riepkin a vezetőjük. És alig haladtak pár lépést tovább, hirtelen egy vágtató lovas előzte meg őket. Nálepka mindjárt megismerte benne Aljosát, bár az most még jobban ráhajolt a lovára. Nálepka egyik kezével a kantárt fogta, a másikkal meg az arcukat súroló gallyakat hárította félre. Meisner közvetlenül mögötte haladt.

— Megismertétek? — kérdezte Nálepka.

— No persze! — szólalt meg hátul Dlhý.

Meisner nem tudta, kiről van szó, mert észre se vette, hogy az előbbi őrök után egy lovas megelőzte őket.

— Ki volt az? — kérdezte, azt gondolván, hogy az őrökről beszélnek.

— Az a fiú, akivel tegnap este ott az útkereszteződésnél találkoztunk... Most megelőzött bennünket, megy már vissza... — magyarázta Nálepka.

Micsoda bátorság egy ilyen gyerektől, gondolta Meisner, és egyszeriben különös, ünnepi hangulat kerítette hatalmába, mert ráeszmélt, hogy pillanatok múlva partizánokkal, igazi szovjet emberekkel találkozik. Pár lépésnyire előttük ugyanis vidám tűz pattogott, s körülötte néhány partizán álldogált. A lovasok a tűzhöz léptettek, és az utóbbi őrségből mellékük szegődött partizán egészen a parancsnokig kísérte őket, aki tenyerével beárnyékolta a szemét, hogy a tűz fényén át is láthassa az érkezőket. Mikor felismerte Nálepkát, odasietett hozzá és megölelte.

— Üdvözöllek, Riepkin, örömmel látunk körünkben! Remélem, jó híreket hozol! — mondta a hatalmas szál férfi, Porovkin, a kopatkievicsi partizánosztag parancsnoka, és megveregette Nálepka vállát.

— Riepkin jött... Riepkin van itt... — hallatszott a suttogás a tűz körül, és a kuporgó férfiak felegyenesedtek.

— És hol a harmadik? — kérdezte Porovkin, mert csak Meisnert vette észre; Dlhý már a partizánok közt állt a tűz mellett, és cigarettával kínálgatta őket.

— Itt van! — szólalt meg az egyik partizán a tűz mellől, Porovkin odanézett, és meglátta Dlhý magas alakját.

— Á, te vagy az, Savelov? Végre, hogy megint láthatlak!... Derék fickó vagy! — mondta, és kinyújtott kézzel Dlhýhez lépett. — Hallottam, hogyan mentetted meg a mi kis Aljosánkat... Többet tettél, Savelov, mintha köztünk lettél volna!

Dlhý csak vállat vont.

— Pedig itt tehetném a legtöbbet! — mondta makacsul.

Porovkin elmosolyodott:

— Ugyan, ugyan, Savelov, hiszen mire mennénk mi itt az erdőben, ha nem lennének embereink a városokban és falvakban: például nélküled és olyanok nélkül, mint Riepkin! De eljön az idő, amikor majd azt mondjuk neked: Savelov, a túlsó oldalon már elvégezted a feladatodat, most hát siess át hozzánk!

Mire Dlhý is elmosolyodott:

— Bár már ma lenne így! De hát most még alighanem vissza kell mennem, az istenfáját, igaz?

— No de akkor aztán nem kínálhatnál bennünket se dohánnyal, se gránátokkal. Márpedig most igazán kincset ér az ilyen gránát! Vagy akár csak egy kis dohány is! — mondta Porovkin komolyan.

A partizánok elvezették Nálepkáék lovait, lenyergelték az állatokat, és szénát dobtak elébük. A három lovas meg Porovkint követve lement a tágas, mélyre ásott fedezékbe, ahol faggyúgyertya égett.

— Parancsnok elvtárs — szólal meg Nálepka —, szeretném bemutatni csehszlovákiai elvtársunkat... — és Meisnerre mutat.

Porovkin előbb Nálepkára, majd Meisnerre tekint.

— Kommunista pártunk prágai illegális szervezete küldi őt ide. Minél előbb Moszkvába kell őt juttatni, ahonnét aztán a rádió hullámain keresztül szól majd az elvtársaihoz. Ez a feladata. A legutóbbi pártvezetőség lebukásával elvesztették Moszkvával a rádióösszeköttetést, mert a németek megtalálták a leadót, az embereket meg legyilkolták. Feltétlenül teljesítenie kell küldetését, hogy felelősségteljes elvtársak irányíthassák Moszkvából a földalatti mozgalmat és hogy azok otthon tudják, hogyan vezessék sikeresen a harcot hazánk megszállói ellen.

Így mutatja be Nálepka a hallgatagon figyelő Meisnert, s a fedezékben csend támad. Porovkin elgondolkozik, majd kis idő múlva Nálepkához fordul:

— És mondd, Riepkin, kezeskedsz érte? Beengedhetjük?

— Itt maradhatok túszként, míg el nem juttatjátok Moszkvába és onnan meg nem érkezik a hozzájárulás... — feleli Nálepka komolyan. — A dolog nagyon fontos, mert ettől

függ nálunk otthon az ellenállás erősödése! Hiszen ideje már, hogy végre nálunk is megszólaljanak a partizánpuskák az erdők mélyén! Meg aztán a pártról van szó, mind a tietek megsegítéséről, mind az igazságos közös ügyért vívott közös harcunkról!

— Jól van, Riepkin, megteszem, amit kívánsz, ahogy azt lehetőségeink megengedik. Lehet, hogy elvtársad már egy hét múlva Moszkvában lesz. De rád egyelőre itt nincs szükség. Hogy tudnánk meg különben azoknak a gyilkosoknak a terveit? Nem, dehogyis! Csak menj vissza, de persze nem hosszú időre! Érted? — mondja Porovkin már ismét mosolyogva.

Nálepka bólint, és örömmel szorítja meg Porovkin kezét.

— Nos, hanem most már beszélhetünk a magunk dolgairól is... — szólal meg aztán Porovkin titokzatos arccal.

Kintről halk énekszó és balalajka hangjai szűrődtek a fedezékbe. A partizánok körülülték a tüzet, s daluk, mely a harcokban meg a harcokból született, messze elszállt az erdőbe. Bánatos dallamok voltak, de volt köztük vérpezsdítő, friss melódia is. Elszálltak az erdők és mocsarak fölött az elhagyott otthon felé.

A fiúk vagy a tizedik nótánál tarthattak már, mikor a fedezékből kilépett Nálepka, együtt Meisnerrel és Porovkinnal.

A szemközti tölgyfánál meglátott egy partizánt, aki fejét tenyerébe hajtva kuporgott a fa tövében.

— Beteg? — kérdi Nálepka Porovkintól, a félrevonultan ülő partizánra mutatva.

— Nem, de Loszki faluból való, tudod, amit tegnap felperzseltek a németek... Ottmaradt a felesége és három gyermeke... — magyarázza Porovkin.

Nálepka komoran bólogat, és észreveszi Meisner kérdő tekintetét. Úgy látszik, nem értette meg Porovkin szavait. Elismétli hát neki, amit Porovkintól hallott. Meisner megdöbbenve néz a szomorú emberre, akihez Porovkin most odalépett.

— Ezek a testvéreink, csehszlovákok, Szemjon Sztyepanovics Vinogradov! — mutat Porovkin a vendégeire, akik

közben szintén odajöttek. — Ők már tegnap nekifogtak, hogy megbosszulják Loszkit, a faludat, meg a tieidet!

Vinogradov felállt, és meglepetten néz Meisnerre. Porovkin észrevette kutató pillantását, és megmagyarázza neki, ki is ez a német őrnagy.

— Ez a kutya egyenruha jó lesz majd nekünk is, Szemjon! Meglátod, milyen könnyen eljutsz benne azoknak a bestiáknak a fészkéig. Ő is könnyebben jutott így ide, hozzánk, egészen Csehszlovákiából. Loszkinál pedig megmutatta, hogy legény a talpán!

Meisner kezet nyújt Szemjonnak. Az bátortalanul szorítja meg a feléje nyújtott kezet, de kis idő múlva mintha már nem nézne Meisnerre oly fürkészőn és barátságtalanul. Majd ki is tárja előttük szívének sajgó fájdalmát.

— No, fiúk, miért hallgattatok el? — kiáltja Porovkin a tűz felé. — Nocsak, kezdjetek rá a mi nótánkra!

A partizánok egymásra pillantanak, s az első balalajkahangok után rázendítenek a kopatkievicsi partizánosztag nótájára, a „Jeszli zavtra vojna" szívhez szóló dallamára:

V temnoj roscsi gusztoj
partizan molodoj.
Pritajilszia v zaszagye sz otriadom
pod oszennyim dozsgyom.
Mi vraga podozsgyom
i rasztopcsem fasisztkogo gada . . .

Nyi zsena, nyi szesztra
nasz nyezsdut u okna,
maty rodnaja na sztol nyenakrojet.
Nasi szemji usli,
nasi hati szozsgli,
tolyko veter v razvalinach vojet . . .

Mikor befejezték, Porovkin felállt, s karon fogta Riepkint és Savelovot:

— Gyertek, elvtársak, ideje, hogy kipihenjétek magatokat. Mindhármuknak a parancsnoki fedezékben kellett volna

aludniuk, de Vinogradov megkérdezte a parancsnokot, nem hívhatná-e meg Meisnert magához.

— Rendben van, vidd a vendégedet! — egyezett bele Porovkin mosolyogva, s nem győzött csodálkozni rajta, milyen hamar megenyhült Szemjon Meisnerrel szemben.

Sötétség borult az erdőre, és minden elcsendesedett. Csak az egyik fedezékből hallatszott még fojtott beszélgetés. Vinogradov beszélgetett Meisnerrel valamiről, sokáig, egészen a késő éjszakai órákig. Hosszú időbe telt, míg megértették egymást, de valahányszor kifogyott a szavuk, érezték, hogy megszólal helyettük a szívük, tiszta, emberi szívük.

— Szép gyerekek ... Az enyéim is ilyenek, mint ez a két kisebbik ... — suttogja Meisner, a fényképet nézve.

— Nálad nincs? — kérdi Szemjonov, a fényképre mutatva.

— Nincs, nem hozhattam magammal. Számítani kellett mindenre.

Ekkor kimondhatatlan fájdalom szorította össze a szívét, mert az övéire, gyermekeire gondolt. De Szemjon nem vette észre az arcán legördülő könnyeket.

— Prágai vagy?

— Igen, ott lakom.

— Hallottam, hogy gyönyörű város ... Olyan, mint a mi Moszkvánk ... — sóhajt fel Szemjon. — És még szebb lesz, ha azt a kutyafajzatot majd kikergetjük Prágából! — fejezi be prófétai hangon.

— Írd fel, Vinogradov elvtárs, a címemet. Ha egyszer, a háború után, eljössz majd Prágába, ne feledkezz el róla, hogy meglátogass! — hívja meg Meisner.

Szemjon előkotort egy ceruzát, s a drága fénykép hátlapjára felírta Meisner pontos címét, úgy, ahogy az diktálta. Aztán még el is ismételte Meisner szavait, majd valamit még ki is javított. De úgysem okosodott volna ki senki az írásából. Amit leírt, azt csak ő maga tudta elolvasni.

Reggel aztán Nálepka, Dlhý és Meisner már elbúcsúzott egymástól.

— Üdvözöld a mieinket Moszkvában. Mondd meg nekik, hogy a szlovákok hű testvérei maradtak a cseheknek. Mondd

meg, hogy szeretjük a köztársaságot, de csak az olyant, melyben a nép fog uralkodni. Üdvözöld Moszkvát, és mondd meg a moszkvaiaknak, hogy szívünkkel és minden gondolatunkkal ott vagyunk a Vörös téren, közöttük. Légy egészséges, és üdvözöld mielőbb Prágánkat is, Szlovákiánkat is!

Nálepka megölelte Meisnert, és senki se vette észre, hogy szemüvege mögött megvillant egy harmatcsepp... De hisz az nem is jelentett semmiféle szomorú•ágot — hiszen csak szerencsés utat kívánt Meisner elvtársnak Moszkvába, azoknak a többieknek meg Moszkvából Prágába.

Az eltűnt Schmidt után kutatni kezdett a Gestapo. Többször is elmentek Vít gyárába, és kihallgatták azokat, akiket Kwatschka feljelentett. De semmi nyomra nem akadtak. Kwatschka hiába próbálta kiforgatni a dolgot a gestapósok előtt, a munkások mind egyformán vallottak. Végül persze Vítet is felkeresték. És az valósággal kétségbeesett a vállalatába kirendelt katonai megbízott nyomtalan eltűnése miatt, s nem győzött csodálkozni a rejtélyes eseten. Hogy milyen volt a kapcsolata Schmidttel? Remek! Csakugyan nagy támasza volt, főleg ami a munkaerkölcsöt illeti az üzemben. Igen, ezen a téren igazán sokat, nagyon sokat segített neki. De egyébként is nagyon értelmes és értékes, nagyon kedves, rokonszenves ember volt.

A kövér, vörös arcú, szemüveges nyomozó megkérdi:

— Nem érintkezett valamelyik alkalmazottjukkal?

— Nem, kérem! — feleli Vít határozottan, minden habozás nélkül.

Gyorsan maga elé képzeli a munkások arcát, de senkit se talál, akiről ezt feltételezhetné... Ugyan, mit! Már kivel érintkezett volna?! Vagy mégis? Felvillan előtte Meisner arca, amint meredten néz rá. Úgy van, ez lehetséges! Hisz nemrég is látta, amint kilépett Schmidt irodájából. De hiszen az sincs itt. Az is eltűnt!

— Előttünk ne titkoljon el semmit! — figyelmezteti a vörös pulykaképű, mikor észreveszi, hogy Vít valamin

elgondolkodott. — Különben fölösleges kellemetlenségekbe keveredhetik!

Dehogy akar ő bármibe is belekeveredni... Ördög vigye ezt az egészet! No de hogy vette észre ez a kövér hordó, hogy valami jár a fejében?

— Hangsúlyozottan figyelmeztetem! — támad tovább a pulykaképű.

— Igazán nem tudom, kivel érintkezhetett volna... — mondja Vít, és úgy tesz, mintha ezen még most is gondolkodna. — Egyedül Kwatschka úrral... — teszi hozzá kis idő múlva.

Azt már tudják, hogy Kwatschka mindennapos vendége volt Schmidtnek. Hiszen ő maga állította, hogy nélküle Schmidt nem ment volna itt semmire, mert Vítnek hinni nem lehet. Miféle lojalitás az Vít részéről, mondta, ha őt, a szervezett németet nem teszi jobb beosztásba. Hát nem állná meg talán a helyét bármi más poszton is ebben a gyárban? Bizony, igazságtalanság történik vele, mondta Kwatschka, és ez most eszébe jut a pulykaképűnek.

— Ezt tudom! — mondja a gestapós bosszúsan. — No és maga? Maga milyen viszonyban volt vele?

Miféle hang ez, gondolja magában Vít bosszúsan... Hiszen már megmondtam neki! Mire való megint ez a kérdés?

— Azt hiszem, ezt már megmondtam önöknek, uraim. Schmidt úr a jobb kezem volt... Ha valami történt vele... De hát erre gondolni sem akarok!

— És mi a véleménye arról az emberről, aki állítólag a vízbe fúlt?

— Vízbe fúlt? — ismétli Vít meglepetten. — Erről... ilyesmiről én nem is tudok!

— Hogy lehetséges az, hogy nem tud róla? Hiszen a maga alkalmazottja volt, és már egy hete, hogy eltűnt!

— Ja úgy, tehát Meisnerről van szó! Hát a vízbe fúlt? Mit mondhatnék róla? Semmit. Ki tudja, miért tette. Hiszen énnálam igazán jó dolga van az alkalmazottaknak!

— És ha nem fúlt a vízbe? — mormogja a pulykaképű.

Vít érzi, hogy kiüt rajta a verejték... Mit mondjon? Jó, hát nem fulladt bele, neki igazán mindegy.

— Nem tudom, igazán nem tudom, miért kellett volna ilyesmit tennie! — ismétli hebegve.

— Maga tehát semmiféle összefüggést nem lát a két dolog között? Schmidt eltűnik, Meisner meg a vízbe fúl, mégpedig egy és ugyanazon a napon! Nem érintkezhettek például azok ketten egymással?

— Dehogynem! — örvendezik Vít... Hála istennek, hogy ezt eszébe juttatták! Hát persze, Meisner! Ki tudja, miért járt annyit Schmidthez? Igen, gyakran járt hozzá. Talán csak nem azért, mintha ártani akart volna neki, Vítnek, hiszen azt az ostoba tüntetést már rég elfelejtették az emberek, hát mi haszna lett volna belőle Meisnernek, ha mégis... — Igen, igen, most már emlékszem! Meisner csakugyan gyakori vendége volt Schmidt úrnak! De egyébként derék munkás volt! — jegyzi meg Vít fölényesen.

— Nos, ha így van, ahogy mondja — sziszegi a pulykaképű, felkelve a karosszékből —, akkor, sajnos, velünk kell jönnie! Egy ideig a vendégünk lesz! — teszi még hozzá vigyorogva.

Vít nem tudja, jól hallotta-e, megkérdi tehát, hogy érti ezt a vendégséget. A pulykaképű még egyszer elmorogja, és Vít riadtan hunyorog apró szemével, kezével a melléhez kap, mert valósággal elakadt a lélegzete, nyitott szája csak tátog, egyetlen szót se tud kinyögni. Azok ketten meg rászólnak, hogy készüljön már, mozogjon, mert nincs sok fölösleges idejük. Görnyedten odavánszorog hát a szekrényhez, és kiveszi vadonatúj felöltőjét. Felveszi, s közben szünet nélkül az íróasztala fölött függő führerképet nézi, majd odamegy az asztalhoz, bezárja, de most már igyekszik minden erejét összeszedni, hogy méltóságából többet már ne veszítsen. Nem ellenkezik velük, hogyan is ellenkezhetne hisz úgy ráijesztettek, hogy a hányás környékezi. Csak mikor már megy le a lépcsőn, jut eszébe, hogy nem szólt Boženkának... De hát mit is mondhatna neki? Semmit a világon!

Már a portásfülke előtt lépked, a két gestapós meg a sarkában. Janák zavartan néz rá, nem tudja, melyik kaputt nyissa ki, a nagyot-e vagy csak a kis vasajtót. De Vít nem ül az autójába, a pulykaképű az ő gépkocsijukra mutat,

mely kint áll a kapu előtt. Így hát csak az ajtót kell kinyitni. És Janák már nyitja is. Vít meg előzékenyen köszönti. Eddig még sohasem köszönt neki ilyen udvariasan. Sőt, még valami különös, bánatos tekintetet is vet rá távozóban. A meglepődött Janák sietve bezárja az ajtót, és a nagykapu rácsán keresztül figyeli, hogyan száll be Vít a gestapósok autójába. S egy pillanattal később már Vaněček is értesül a dologról. Két nappal utóbb meg már Stadler ezredes is megtudja, mi történt... Ő viszont nem hagyhatja Vítet a börtönben, most, mikor már csak rövid idő kérdése, hogy Vít révén Róma legszebb mulatójában dőzsölhessen!

Ezen az estén apró szemű eső szemetelt, a fákról az utolsó arany lombok is lehullottak. Bőrkabátot és hosszú szárú csizmát viselő három férfi járkált fel-alá az Olasz utcában, Meisnerék háza közelében. Most egy pillanatra megálltak a szemközt álló lombjavesztett fa alatt, és onnan figyelték a ház bejáratát. Az utcáról ugyan senki se ment be a kapun, de belülről valaki ráfordította a zárra a kulcsot.

A férfiak egyike az órájára nézett.

— Tíz óra! — mondta halkan, aztán odasietett a kapuhoz, ahonnan a kulcs csikorgása áthallatszott a túloldalra.

— Nyissa ki! — kiáltotta, és bezörgetett.

A házmester a nagy dörömbölésre kaput nyitott, a belépő férfi belevilágított az arcába, nekilökte a falnak, és megindult a lépcsőn. Meisner lakása előtt megállt, és itt is bezörgetett.

Meisnernét, aki álmában is gyermekeit dédelgette, felriasztotta a külső ajtó felől hangzó dörömbölés. Nem, ez nem lehet a férje, villan át az agyán, hiszen kulcs van nála, mindig magával hordja a kabátjában. Felkelt és kiment az előszobába. De mert nem volt biztos a dolgában, odalépett a fogashoz, ahol a kabát lógott, és kutatni kezdett a zsebeiben. A kulcsot azonban nem találta. A lépcsőházban ekkor súlyos, döngő lépések közeledtek az ajtó felé. Ott megálltak. Látta, hogy valaki bevilágít a kulcslyukon, aztán meg valaki megrázta a kilincset és bekopogott.

Az asszony riadtan futott vissza a gyerekekhez, mire az ajtó mögött megszólalt a házmester hangja:

— Nyissa ki! Én vagyok, a házmester!

Meisnerné meglepődött, majd kíváncsian az ajtóhoz lépett s kiszólt:

— Mit akar?

A házmester hangján kívül suttogást is hallott, nem nyitott hát ajtót, csak ott álldogált előtte.

— Nyissa ki, Meisnerné asszony, különben betörik az ajtót!

Ekkor valaki álkulccsal már feszegette is a zárat, és kis idő múlva a zár engedett, az ajtó kinyílt. Az asszony előtt ott állt a házmester, a háttérben két idegen férfi. Először a házmestert tolták be a lakásba, majd mikor látták, hogy semmi se történik, ők is beléptek. Zseblámpával világítottak, de hamarosan megtalálták a kapcsolót, és villanyt gyújtottak. Becsukták maguk mögött az előszoba ajtaját, és csúnya, baljós tekintettel méregették Meisnernét.

— Hol a férje? — kérdi az, aki a villanyt meggyújtotta; kalapját hátratolta, s kabátjáról csöpög a víz.

— Vízbe fúlt — feleli az asszony izgatottan.

A gestapós elneveti magát. Közben a másik nagy zajjal kutat a szobákban; a házmestert maga előtt taszigálja, revolverével bökdösi.

— Vízbe fúlt? — nevet a gestapós. — Ezt már ismerjük!

— A rendőrség elhozta a ruháját. Azt mondták, a vízbe fúlt.

— Azt tudjuk, hogy ki hozta ide! Magának viszont most el kell árulnia, hogy ki tette oda, ahonnan elhozták!

— Azt nem tudom — mondja az asszony, és leül az ágy szélére.

— Akkor hát nem fúlt a vízbe? — kérdi a gestapós.

— Azt se tudom.

— De azt tudja, hogy hol bujkál?

— Nem, én nem tudok semmit! Igazán, semmit! — suttogja Meisnerné rémülten, és szeme már csupa könny.

— Micsoda?! — ordít rá a gestapós, és elébe áll, szétvetett lábakkal.

A gyerekek felébredtek, s riadtan nézték az idegen embereket. Jarka, amint észrevette, hogy anyja sír, kiugrott az

ágyból, és máris ott termett mellette, ijedten búját hozzá. Mire Mirko is kiugrott, és ő is átölelte anyját.

— Küldje őket aludni! Nem szeretjük a cirkuszt és a jeleneteket! — ordítja a gestapós, látva, hogy a gyerekek hogyan védik az anyjukat.

Meisnerné azonban, ellenkezőleg, még inkább magához szorítja a kicsiket.

— Mondtam, hogy küldje aludni őket! Csak pár kérdésem van magához! — erőszakoskodik a férfi dühösen.

A házmester görnyedten állt a fal mellett, egész testében remegett a Meisneréket ért borzalomtól. Meisnerné már készült rá, hogy a gyerekeket lefekteti, de azok oly erősen kapaszkodtak belé, hogy nem tudta magáról lefejteni a kis kezeket. Belecsimpaszkodtak a nyakába, a hajába, és keservesen sírtak. A házban bizonyára senki sem aludt, akkora volt a lárma, a szívet tépő jajveszékelés.

— Utoljára kérdezem, mondja meg, hol a férje?! — üvöltötte a gestapós.

Meisnerné tehetetlenül csak felvonta a vállát.

— Nem tudom — suttogta.

— Tudja, hogy a férje partizán?

— Nem — rázta a fejét csodálkozva.

— Pedig mi azt is tudjuk, hogy hazajár magához!

— Én semmit se tudok róla — suttogta kétségbeesetten az agyongyötört asszony.

A gestapós egy ideig fel-alá járkált a szobában, aztán megint odalépett az asszonyhoz, és annak háta mögé hajolva megkérdezte a kisfiút:

— Ugye, apuka itthon volt?

Mirko sírva felelte:

— Jarka születésnapja óta még nem láttuk.

De mikor észrevette, milyen rettentő tekintettel néz rá a férfi, és még a kezével is megfenyegeti, megijedt, és gyorsan kijavította magát:

— Igen, volt itthon.

A gestapós most hirtelen Meisnernéhez fordult, és olyan tekintetet vet rá, hogy az rémületében a kezébe temeti az arcát.

— De most aztán már ne hazudja, hogy nem tud róla! Hol van? — üvölti.

Meisnerné csodálkozva néz kisfiára, de az csak még szorosabban bújik hozzá, reszket félelmében.

— Igazán nem tudom — mondja az asszony, és érzi, hogy a gyerek még jobban reszket.

A gestapós ijesztő szemet mereszt rá, és Meisnerné fel akar kiáltani rémületében, de akkor égő fájdalmat érez az arcán. Egy pillanatra szinte megkövült, a gyerekek felsikoltottak. A gestapós akkorát ütött az arcába, hogy még a házmester is megremegett rémületében.

A gyerekek sivalkodtak, Mirko kezet emelt az arcátlanra. Meisnerné csitítgatta őket:

— Ne sírjatok, nem fáj! — és remegő kézzel simogatta gyermekeit.

De azok nem hallgattak el. Szívszaggatón jajveszékeltek, fájdalmukban majdhogy önkívületbe nem estek.

Az asszony hirtelen felállt, sápadtan, mint a halál, és megvetően végigmérte a férfit, aki arcul ütötte. Soha senki így még meg nem alázta. De olyan gyenge volt, hogy még a száját se tudta kinyitni, bár annyira szerette volna visszaadni, legalább szavakkal, megszégyenítő szavakkal visszafizetni a megszégyenítő ütést. Valami borzasztót, szörnyűségeset akart mondani neki, olyasvalamit, amit még soha senkinek nem mondott. Ott állt ökölbe szorított kézzel, és egész testében remegett. Szeméből gyűlölet szikrázott, a szívében növekedett a dac.

Ezalatt a két pribék az egész lakást felforgatta. Végül pedig, miután semmit sem találtak, megfenyegették az asszonyt, hogy nem utoljára jártak itt. Ekkor végre megnyílt az ajka, és ha csak suttogva is, mégis fenyegetően mondta:

— Legyetek átkozottak, martalócok!

Hanem azok már kint voltak a folyosón, maguk után vonszolva a házmestert, aki csak akkor sóhajtott fel megkönnyebbülten, mikor már nem bökdösték revolverrel a hátát és bezárhatta utánuk a kaput.

Kis idő múlva a szomszédok már ott voltak Meisnernénél. Segíteni jöttek. Az asszony, szemében a gyűlölet tüzével és

ökölbe szorított kezével, olyan volt, mint a bosszú istennője. Behunyta a szemét, s forró könnyek peregtek az arcán.

— Legyetek átkozottak! — kiáltotta átható hangon.

Aztán szinte magatehetetlenül zuhant gyermekei remegő, gyenge kis testére.

Néhány nap múlva egy katonai járőr ráakadt Schmidt holttestére. És ekkor szabadult csak ki az egész pokol.

Víten még az sem segített, hogy bizalmas barátságban volt Stadler ezredessel. Meisner műhelyéből minden munkást elhurcoltak, s mikor az ezredes azzal fenyegette Vítet, hogy minden kapcsolatot megszakít vele, a gyáros úr gyorsan feltalálta magát, megpróbálta Stadlert rábeszélni, hogy lépjen közbe a munkahivatalnál. Az ezredes azonban elutasította az ötletet, hogy ő szerezze vissza a munkásokat, ha az ügy egyáltalán még elsimulna. De Luděk Trám és öt társa akkor már nem is volt életben. És mikor ezt később Vít is megtudta, nagyon megijedt. Utasította hát Vaněčekot, aki csodálatos módon megmenekült, hogy ossza szét a munkát az egyes műhelyek között. Vaněček tudta, mit kell tennie, s tudták a többiek is ugyanúgy. Látszatra persze pótolták Meisner csoportját, de a munka az egyes műhelyekben mégis folyton akadozott. A mindennapi kihallgatások kimerítették az embereket. Vít kétségbeesetten keresett valami megoldást, ami a helyzetet megmenthetné, de az ezredes hajthatatlan maradt. Így végre Vít is rájött, hogy csupasz kézzel az ember izzó vasat ki nem húz a tűzből.

Közben persze Meisnernét se hagyták békén. Gyakran mentek el hozzá, és mindig éjszaka. Az asszony már annyira kimerült az izgalomtól, hogy alig vonszolta magát. Egy reggel, mikor a piacra készült, a lépcsőházban megállította őt a postás. Pénzt hozott neki. Az utalvány címzése pontosnak látszott, a feladót azonban nem ismerte. Átvette a pénzt, és visszasietett a lakásba. Ugyanakkor egy autó állt meg a ház előtt, és két férfi szállt ki belőle. Bementek a házba, s csak Meisnerék lakása előtt álltak meg. Csendes, ismétlődő kopogtatás hallatszott. Meisnerné máris nyitotta az ajtót, mert azt hitte, a gyerekek jöttek fel az udvarról. És való-

sággal kővé meredt, mikor a gyerekek helyett megint bőrkabátosokat látott. Már be is lökték durván a lakásba, és bevágták maguk mögött az ajtót.

— Itthon van a férje? — támadt rá az egyik, alighogy az ajtó becsukódott.

Meisnerné nem felelt, csak megvetően végignézett rajtuk.

— Maga tehát nem tudja, hol a férje?

— Nem tudom — mondta szűkszavúan.

— Jól van, mi majd megoldjuk a nyelvét!

Elszántan nézett a sebhelyes arcú férfira, s közben a gyerekekre gondolt, akiknek már jönniük kellett.

— Öltözzön fel, velünk jön! De azonnal! — sziszegte rossz fogai közt a másik.

Aztán megragadta az asszony vállát, és kituszkolta az ajtón. Meisnerné ellenszegült, de nem siránkozott. Csak a gyerekek után kiáltott. Önérzetesen és bátran viselkedett. A bőrkabátosok durván lökdösték le a lépcsőn, mígnem megbotlott és elesett. Nagyon megütötte a hátát, a fejét is, felnyögött, majd nehézkesen feltápászkodott. Megint meglökték, de ekkor már lent voltak a földszinten.

Hol lehetnek a gyerekek... Úgy rémlik neki, mintha hívó hangjukat hallaná... Megfordult, és felkiált:

— Jarka! Mirko! Drágáim!

A sebhelyes arcú hozzálép, és megfenyegeti, csendet parancsol. Aztán megragadják, kivonszolják az utcára, és belökik az autóba. És alig néz körül, máris egy fogházcellában áll. De nem lát semmit, csak az üres, szürke falat. Majd az is elvész a szeme elől, mikor valaki gumibottal fejbe üti... Eszméletlenül, ájultan összecsuklik.

Vagy két-három óra múlva bevezették egy szobába, ahol egy mosolygós, magas, sovány férfi ült.

— Magának, ugye, vannak gyerekei? — fogadta őt barátságos, szívélyes hangon.

Meisnerné nem felelt, csak bámult a férfira üres szemmel.

— Mirko és Jarka, nemde? — kérdezi az ugyanabban a hangnemben.

— Igen — feleli végre, hogy a férfi modora és nyugodt külseje kissé felbátorította.

— Bizonyára szereti is a gyerekeit. Tudom, nekem is vannak gyermekeim. És, ugye, szeretne mielőbb hazamenni? — mondja szelíden.

— Igen — suttogja Meisnerné, és békesség költözik a szemébe.

— Igen, az anya az anya, az nem hagyja otthon a gyermekeit, nem szökik kalandok után az erdőkbe, mint azt egynémely férj urak teszik. Maga, Meisnerné, látom, becsületes asszony. De a férje nem ilyen. A férje azért járt olyan későn haza esténként, hiába, meg kell hogy mondjam magának, mert állandóan condrákkal kódorgott az erdőkben! — mondja meggyőző hangon, hogy az asszony elhiggye a szavát.

Meisnerné meglepetten néz a gestapósra, akinek arca most valósággal szomorú.

— Igen, a nők csábították a férjét az erdőkbe, hogy ott gyilkolja a katonáinkat... — folytatja a gestapós, és feláll; fiatal lány fényképét húzza elő az iratok közül, és átnyújtja Meisnernének.

— Ismeri?

Meisnerné nem is igen nézte meg a fényképet, éppen csak rápillantott, és máris határozott hangon feleli:

— Nem!

— Tehát nem ismeri... No látja... — mondja a gestapós szemrehányón. — A házastárs, a család neki nem volt olyan fontos, mint magának!

Meisnernének forogni kezd a feje. Lehunyja szemét, hogy ne lásson semmit ebből a környezetből, hogy elgondolkozhasson házassága korábbi esztendein. És átvillan az agyán első találkozása Mirkóval, az esküvő, a gyerekek, az együttes élet. Soha nem volt köztük komolyabb nézeteltérés, soha nem váltak szét haraggal; ahhoz túlságosan szerették egymást. Tudja, hogy a férje szereti, bárhol is legyen most; érzi a szeretetét még itt, ebben a borzalmas légkörben is. Hisz, töretlenül hisz a férjében.

— Nos, mit szól hozzá, Meisnerné asszony?

Meisnerné hallgat. Ezekről a dolgokról nem akar ezzel az emberrel beszélni.

— Tudom, hogy fáj magának... De hát, nézze, egy ilyen férfi, gondolom, nem is érdemli meg magát... — színészkedik a gestapós tovább, miközben lopva figyeli az asszonyt.

— Nem hiszem... — mondja Meisnerné, mikor látja, hogy valamit mégis kell felelnie.

A gestapós elgondolkozva járkál körülötte, majd mosolyogva felszólítja, hogy üljön le. De Meisnerné nem ül le, mert tudja, ha leül, elveszti a bátorságát. Csak futó pillantást vet a székre, és ekkor fájó zsibbadást érez a lábában.

— Ki járt a férjéhez? Miféle ismerősök?

Ez már más beszéd, gondolja magában Meisnerné. Felkapja fejét, és habozás nélkül válaszol:

— Nem volt nekünk senki ismerősünk.

— És kit ismer a gyárból?

— Én, kérem, tessék elhinni, én ott sem ismerek senkit! — mondja meggyőző hangon.

Ekkor, a beállt csendben, egyszerre észrevette, hogy két másik férfi is áll mellette. Összerezzent, mert egyikük az volt, aki őt a múltban arcul ütötte. És az most ujjai hegyével megérintette Meisnerné állát, felemelte az asszony lehorgasztott fejét, hogy a társára nézzen. De Meisnerné nem tudta elviselni a sebhelyes arcú gestapós tekintetét, lehunyta szemét, a feje visszacsuklott.

— Hány óra van? — kérdi az, aki eddig olyan barátságos hangon beszélt hozzá.

— Tizenegy... — hangzik a válasz.

— Ideje lenne, hogy hazaengedjük. Gyerekek várják otthon.

A szavak a szívébe szúrtak. Meggörnyedt, úgy érezte, mintha megint megütötték volna. A gyerekek! Mi lehet velük, mi lesz velük, villan át zúgó fején.

— Hm, a gyerekek... — vigyorog a gestapós, aki nemrég megütötte. — Rendesen megfelelt a kérdéseidre?

— Csak aztán mehet a gyerekeihez! — mondja dühösen a sebhelyes arcú, és társával együtt kimegy a helyiségből.

Csak a barátságos hangú marad bent Meisnernével.

— Látja, Meisnerné asszony, az idő szalad, mi pedig csak fölöslegesen tartóztatjuk magát. A gyerekek egyedül

vannak otthon, hát mi lesz? — néz rá jóindulatúan. — Szeretném, ha mielőbb hazakerülne. Tudom, mit jelent ez magának.

Meisnerné szívesen felelne, szívesen mondana bármit is, de nem tudja, mit mondjon. Csak azt tudja már, hogy olyasvalaminek a kimondására akarják rábírni, amiről valójában nem tud semmit. Így hát csak hallgat tovább.

— Meisnerné, szeretném magát hazaengedni a gyerekeihez. Ezért kérem, feleljen kérdéseimre.

A gestapós elhallgatott, majd kis szünet után megkérdezi:

— Hol a férje?

Meisnerné már nem is gondolkozik rajta, hogy mit feleljen, sem azon, hogy mit jelenthet majd a felelete:

— Nem tudom, igazán nem tudom!

— Kérem, ha nem akar beszélni, ne okoljon később aztán bennünket. Értse meg, hogy olyan embert véd, aki elhagyta a családját. Elhagyta magát valami condra kedvéért, és annak a kedvéért megölte egyik emberünket is. Először mindenféle holmit csalt ki tőle a gyárban, aztán meg állati kegyetlenséggel lelőtte egy Prága környéki erdőben ... Minden kiderülne, ha megmondaná nekünk, hogy hol van. Még egyszer kérem és figyelmeztetem, beszéljen, amíg nem késő!

— Nem tudok, igazán nem tudok róla semmit! — mondja Meisnerné határozottan.

A gestapós leült, s kezét az asztalra tette. A szoba túlsó oldalán kinyílt egy ajtó, s megjelent újra a sebhelyes arcú. Az, aki eddig olyan jóindulatúnak mutatkozott, valami jelt adott neki, majd ismét Meisnernéhez fordult:

— Nos, ha nem akar beszélni, nem tehetek róla, nem segíthetek magán. Addig nem láthatja a gyermekeit!

A sebhelyes ekkor egy nagyobb szobába vezette át a reszkető, meggyötört asszonyt. Rettentő, leírhatatlan kínokat szenvedett már néhány órája. Most meg valaki eloltotta a villanyt, ugyanakkor pedig megvilágosodott kint a folyosó, és Meisnerné az éles fényben átláthatott a szemközti szoba ajtajára, mely mögül egyszeriben gyereksírás hallatszott. Azonnal felismerte Jarka és Mirko hangját, s mikor a szoba ajtaja kinyílt, már tisztán hallotta zokogásukat.

— Anyu! Anyukám!

A sebhelyes ördögi vigyorral nézett rá, mialatt a két gyerek kezét fogta. Meisnerné odatámolygott a rácshoz, belekapaszkodott a hideg vasba, és tehetetlenségében elsírta magát. Ekkor odalépett hozzá az eddig jóindulatúnak mutatkozó gestapós. Előbb a gyerekekre pillantott, aztán rámosolygott az asszonyra:

— Hol a férje? — kérdezte, és meghúzta a haját.

— Nem tudom! — felelte kétségbeesetten, és még nagyobb elkeseredéssel markolta meg a vasrudat.

A villany odaát kialudt, a szoba, ahol a gyerekek voltak, elsötétült, helyette most őrá, Meisnernére vetődött az éles fény. És a gyerekek a fénycsóvában rögtön meg is látták:

— Anyuka! — kiáltották egyszerre, és oda akartak szaladni hozzá, de a sebhelyes arcú hajuknál fogva megragadta őket, magasba emelte, majd nevetve a földre lökte mind a kettőt.

A jóindulatú ekkor, a gyerekek keserves sírása közben, odahajolt Meisnerné hez, és sziszegve kérdezte:

— Hol az a gyilkos?

Meisnerné térdre borult előtte:

— Nem tudom! A gyermekeim életére esküszöm, hogy nem tudom! — kiáltotta fájdalmasan.

— Hazudsz, condra! — rivallt rá a jóindulatú, miközben a másik hajuknál fogva megint magasba emelte a sivalkodó két gyereket.

— Megmondom! Megmondom! — kiáltja Meisnerné megsemmisülten.

A gestapós elmosolyodik, és int a másiknak, hogy hozza a gyerekeket a rácshoz.

A gyerekek tehetetlen zokogását hallva, Meisnerné ott látja maga előtt a férjét... Nem, sohase tudná őt elárulni, soha! Csináljanak vele bármit, csak ezt a két ártatlan gyereket ne kínozzák!

A gestapós mosolyog.

— Várom a feleletet... — mondja, s megint a hajába markol.

— Nem tudom... — suttogja Meisnerné, és odatapad

a rácshoz, hogy a gyerekeket átölelhesse. — Hazudtam. Nem tudok róla semmit. Csak a gyerekeket akartam legalább még egyszer megsimogatni. — Közben sikerült is a két gyereket mindkét kezével átölelnie, és erősen magához szorítja őket. — Mirko! Jarka! — kiáltja kétségbeesetten, de ekkor odalép a sebhelyes arcú és kiszakítja a gyerekeket karjaiból.

Meisnerné felegyenesedik, és tekintete most már olyan, mint akkor volt odahaza.

— Adják ide a gyermekeimet! — mondja már nyugodtabban, de hangosan, félelem nélkül.

Mögötte kinyílt az ajtó, valaki közeledett, és súlyos gumibot sújtott a fejére. Meisnerné megingott, és lezuhant a földre. Most meg valaki hasba rúgta, közben meg röhögött, vadul, eszelősen hahotázott, hogy még a gyerekek sírását, jajongását is túlharsogta.

Aztán egyszerre minden elcsendesedett. Az egyik cellából halk kopogás hallatszott a falon, s egy bánatos asszonyhang a költő békés, mégis szenvedélyes szavait idézte:

... Érzed, hogy szívedben zúgó vihar támad?
Hogy szinte kitépi remegő szívedet?
Nem félsz-e, asszony, hogy a füsttől terhes levegő
és ez a sok sírás, lihegő panasz-szó
felébreszti csendben szendergő gyermeked?
Paloták dőlnek össze, ház omlik házra,
leszakad az ég, leomlanak a hegyek,
vér és fájdalom özöne zúdul a világra.
Érzed, hogy szívedben féktelen erő született!
Senki sem szakíthatja el tőled gyermekedet!
Akkor sem, ha sorra ölnének mindenkit,
akit szeretsz, a szívednek kedveseket.
Jóllakatod epével, lelked viharos fergetegével,
és ha csillapul, ha szűnik szíved viharzása,
fehér galambként röpíted a boldog holnap sugarában,
hogy virágot, véres rózsákat helyezzen
gyermekeid s férjed áldott sírhalmára.

A parancsnoki fedezék közelében fehérlő s a Fekete-tó fölé boruló nyírfák utolsó aranyszín levélkéiket is belehullatták a vízbe. Az éjszakák már erősen lehűltek, reggelre zúzmara lepte be a réteket és erdei tisztásokat. A természet lassan felöltötte téli ruháját, s az embereknek is igazodniuk kellett a természet szeszélyéhez. A partizánok előszedték a szekerek mélyén lapuló bundákat és meleg sapkákat, s a hideg éjszakák megérkeztével kevesebbet üldögéltek már a tüzek körül.

A szomorú táj fölött köd gomolygott, csak késő délelőtt emelkedett az erdő fölé.

Meisner a parancsnoki fedezék körül sétálgat. Türelmetlen, mert már napok óta várja, hogy elrepülhessen innét. Irigykedve nézi a különféle partizánakciókra induló kisebb-nagyobb csoportokat.

Szívesen ment volna ő is velük, de a parancsnok nem engedte, hallani sem akart róla. Előhozakodott hát utolsó ütőkártyájával, rábeszélte Szemjont, hogy kérje ki őt a maga csoportjába.

Mielőtt az utolsó csoportok elindultak, Szemjon tehát beállított a parancsnokhoz:

— Parancsnok elvtárs, egy kéréssel fordulnék hozzád... Tulajdonképpen nem is magam...

— Nos, mi legyen az, Szemjon Sztyepanovics? — nézett rá a parancsnok.

— Hamarosan a mi csoportunk is indul, hát szeretnélek megkérni, nem jöhetne-e Meisner is velünk.

Porovkin szigorú tekintetet vetett Szemjonra:

— Nem! Különben is, a ti csoportotok utolsónak indul!

Szemjon kilépett a fedezékből, és sehogy sem tudta magának megmagyarázni, miért volt a parancsnok olyan hűvös hozzá, de azért bízott benne, hogy végül mégiscsak megengedi majd Meisnernek, hogy velük tartson.

Kevéssel ezután történt, hogy Porovkin az utolsó előtti szakaszt is útnak indította. Majd egyenesen Szemjonhoz ment, és magával hívta a parancsnoki fedezékbe.

— Ide hallgass, Szemjon Sztyepanovics! Hagyjatok fel azzal a meggondolatlan kunyerálással! Meisner nem mehet veletek akcióra, se ma, se máskor. Felelős vagyok érte, hogy eljusson a Nagy-Országba. Bármelyik nap megjavulhat az időjárás, lehet, hogy már holnapra megjön a repülőgép, aztán mi legyen, ha nem találja itt Meisnert? Különben is, a ti csoportotokban már van egy csehszlovák. Megértettük egymást, Szemjon Sztyepanovics?

— Ha így áll a dolog, megadom magamat... Elmehetek?

Porovkin csak bólintott, és megszorította Szemjon kezét. Majd mindjárt utána ő is kilépett a fedezékből. Meisner ott álldogált a közelben. Szemjon nem szólt, csak tagadóan rázta a fejét.

— Nos, akkor hát nem tehetünk semmit... — lépett közelébb Meisner.

Aztán elbúcsúzott a Szemjonov-fiúktól, mert ilyen néven emlegették a szakasz tagjait. A csehszlovák Janko is közéjük tartozott, Ljubával együtt. Az erdőben felhangzott a vidám csasztuska, a harmonikás előbb a távozókat búcsúztatta, utána meg az otthon maradottakat vigasztalta vele.

A hideg, fagyos, ködös éjszaka után teljesen beborult az égbolt, s mikor Meisner később kilépett a fedezékből, szomorúan nézte a fák meztelen ágai közt szállingózó első hópelyheket. Sokáig kémlelte az eget, mintha hívni akarná a repülőgépet, mely majd elviszi innen, el ebből a nyugtalanító tétlenségből. De a borult égből csak a hó hullott vigasztalanul, egyre sűrűbben.

Meisner visszament a fedezékbe, s gondolatai most a családjához szálltak... Hogyan élnek? Ki tudja, egészségesek-e? És mit gondolnak róla? Szerette volna szívéhez szorítani őket, mert rettentő elképzelések gyötörték. Mi történik, ha a németek megtudják, hová tűntél, és megkínozzák az asszonyt meg a gyerekeket? Vigasztalni próbálta magát. Hiszen semmiről se tehetnek, semmiről se tudnak! És az elvtársak is bizonyára segítik majd őket!... Gondolataiból estefelé egy hirtelen jött havas légáramlat zökkentette ki, mely a fedezék ajtaján zúdult be, mikor a parancsnok benyitott hozzá.

— Szomorkodik, Meisner elvtárs?

— Az elvtársak biztosan türelmetlenül várnak, én meg közben tétlenül üldögélek itt!

— No ne féljen, mihelyt megjavul az idő, máris megy! Lehet, hogy már egy-két nap múlva sor kerül rá. De az is lehet, hogy csak egy hét múlva. Csak nyugalom. Hisz ilyen lehetetlen időben itt még Cskalov se szállna le a gépével. Amint kiderül, hoznak nekünk fegyvert, gyógyszert, magát meg elviszik egyenest Moszkvába!

Porovkin alighanem még sokáig vigasztalta volna Meisnert, ha szavait félbe nem szakítja az odakint felhangzó harsány nevetés és vidám, zsivajgó szóbeszéd. Kiment, hát az akcióból már visszatért egyik szakasz emberei álltak előtte.

— Parancsnok elvtárs, jelentem, hogy megérkeztünk. Egy vonat helyett kettőt röpítettünk levegőbe! — mondja a vezetőjük Porovkinnak.

— Dicséretet érdemeltek, fiúk! — mosolyog Porovkin, és mindnyájukkal kezet ráz.

Mindegyiknek ragyog a szeme, széltől-fagytól kicsípett arcuk szinte lángol. Aztán késő estig szólnak a szép, lassú ütemű partizánnóták.

A következő reggelt örömmel köszöntötték a Fekete-tó környékének lakói. A finom hó apró kristályai vakítón csillogtak a nap sugaraiban. Meisner öröme azonban az ő hangulatukat is túlszárnyalta, mert Porovkin mindjárt reggel közölte vele, hogy estére várják a repülőgépet. Csak leszállóhelyet kell készíteni neki a közeli réteken. Előszedték hát

szerszámaikat, s rövidesen csákánnyal, ásóval és falapátokkal felszerelt kisebb-nagyobb csoportok indultak el a Feketetó mellől, hogy megfelelő „repülőteret" létesítsenek. Ebéd után aztán minden irányban kivonultak az előőrsök, hogy megállapítsák, hol milyen ellenséges erővel kell számolniuk. Járőrök tartották szemmel a környező utakat, amerről a németek meglephették volna őket. Egyszóval, mindent előkészítettek a repülőgép fogadására. A sebesülteket jó meleg bundákba bújtatták, a felperzselt faluból menekült gyerekeket katonai takarókba bugyolálták.

Estefelé nagy búcsúzkodásra került sor a táborban. Egymás kezét szorongatták, Moszkvába szóló leveleket és üdvözleteket bíztak a távozókra. A harmonikás egy fatörzsnek támaszkodva a „Szép Moszkva" című indulót játszotta, és csak fejbólintással búcsúzott a sebesültektől, Meisnertől meg a gyerekektől. Aztán pedig, mikor a partizánok már eltűntek az erdőben, abbahagyta a játékot.

Meisner Porovkin mellett lépked.

— Micsoda búcsúzkodás volt itt... — mondja kis idő múlva a parancsnok. — Pedig lehetséges, hogy...

— Hogy nem jön a repülőgép? — vág a szavába ijedten Meisner.

— Az is megtörténik néha, de remélem, hogy ilyen időben megjön és le is száll rendben.

Már egészen besötétedett, csak a csillagos ég világítja meg a fehér hómezőt. A csapat a nagy rét szélén áll, és mindenki feszülten figyel. Meisner néha még a lélegzetét is visszafojtja, hogy jobban hallhassa a repülőgép zúgását. Porovkin az óráját nézi. Végre motorzúgás hallatszik a messzeségből, egyre erősödik, és mindnyájan felkapják a fejüket, keleti irányban figyelik a csillagos égboltot. A motorzúgásról néhányan már fel is ismerik, hogy szovjet gép közeledik. Porovkin megint az órájára néz, aztán hosszú füttyel jelt ad a tűzgyújtásra. A földön egyszeriben hatalmas lángoló háromszög jelenik meg, kelet felől nyugat felé mutatja az irányt, északi oldalán kis kereszt metszi a szárát. A repülőgépnek tehát kelet-nyugati irányban kell leszállnia, a széllel szemben. És amint a tüzek fellobbantak, máris ott köröz

fölöttük a repülőgép, előbb zöld, majd piros rakétával jelezve, hogy leszáll. A földről is két rakétát lőnek fel, de a színek ellenkező sorrendjében. A repülőgép három kört ír le a kijelölt hely fölött, és leereszkedik. Két nagy fényszórója kigyullad, és nappali fény árasztja el a rétet. Már meg is állt, de motorjai még működnek. Aztán eloltják a fényszórókat, s csak a tűz fényében látni, amint kinyílik az ajtaja. Gépfegyveres katona áll az ajtóban.

— Parancsnok a géphez! — kiáltja a katona.

Porovkin füttyszóval jelt ad, hogy oltsák el a tüzet, aztán odasiet a géphez. A jelszó ellenőrzése után egy másik katona is megjelenik az ajtóban, és leengedi a létrát. Mindketten lemásznak, és már körül is veszik őket a partizánok. Az üdvözlés szívélyes, nagyon szívélyes. S míg lerakják a gép terhét, a fegyveres és lőszeres ládákat, „a Nagy-Ország üdvözletét", miként a partizánok emlegetik, a pilóta meg a rádiós az új utasokkal ismerkednek.

Porovkin Meisnerhez vezeti őket:

— Itt a mi csehszlovákunk, Meisner elvtárs. Útjáról rádiójelentést adtam.

Először a sebesülteket, majd a gyerekeket helyezik el. Végül Meisner búcsúzik Porovkintól, és átöleli. Jó, hogy éjszaka van, nem látni az árulón csillogó szemeket.

— A viszontlátásra Prágában! — kiáltja Meisner. — Üdvözölje Szemjon Sztyepanovicsot, Jankót, Ljubát, mindnyájukat, akik még nem jöttek meg az akcióból!

A gép ajtaja becsapódott, a gyerekek sírni kezdtek. A rádiós odament hozzájuk és csokoládét osztott ki nekik. A motorok felbúgtak, s a repülőgép megremegett. Megindult, megfordult, s már fel is szállt a magasba. Fényeit eloltotta, és mind magasabbra emelkedett. Meisner az ablakon át figyelte a csillagos eget, nyugat felé nézve, ahol Prágát és szívének legdrágább kincseit sejtette. A gép egyre magasabban járt, és Meisnert a hideg zökkentette ki gondolataiból. Bundákkal, sátorlapokkal betakargatta a sebesülteket meg a gyerekeket, aztán maga is megpróbálkozott az alvással. De kavargó gondolataitól még csak a szemét sem tudta behunyni. S mikor átrepültek a front fölött, légvédelmi ütegek

tüzébe kerültek, a gép alatt, fölötte és mindkét oldalánál gránátok robbantak. Meisner meredten figyelte a felvillanásokat. Végre elhallgatott a tüzelés, és a motorzúgás mellett, a gép farka felől, jóval erősebb zúgás hallatszott.

A rádiós kilépett a kabinból:

— Már a mieink ellenőriznek.

Másfél óra múltán a gép leszállt a moszkvai repülőtér épülete előtt. Hideg szél fújt a vnukovói repülőtéren, s kellemetlenül csípte az arcot. A sebesülteket két katonai mentőautó vitte el, s gyorsan közeledtek Moszkvához. A sofőr és a vöröskeresztes nővérek szavai valósággal felmelegítették Meisner lelkét. Figyelmesen nézte az utat, és szívében megelégedést érzett. Végre felveheti a kapcsolatot az övéivel Prágában. Hajnalodott, és a távolban már látta a moszkvai háztetőket. A városba érve, jobbra-balra tekingetett, míg az autók elrobogtak a Kreml falai előtt, melyeknek tornyain a kelő nap sugaraiban rubinvörösen villogtak a csillagok. Aztán már megálltak az autók egy magas épület előtt a Dzerzsinszkij téren, Meisner kiszállt, és a Partizán Üdülőház irodájába sietett.

— Meisner vagyok. Itt vannak már az irataim és adataim a partizánosztagtól? — kérdezte az osztályvezetőt.

— Minden itt van... — felelte barátságos hangon a gondnok, majd székkel és cigarettával kínálta. — Pihenjen nyugodtan, érezze magát úgy, mint otthon, hiszen itt csakugyan a testvérei közt van.

Meisner idegesen forgatta kezében a meleg szőrmesapkát, nem tudta, hogyan magyarázza meg a gondnoknak útja célját.

— Tudja, elvtárs, nem mintha rosszul érezném itt magamat, de fontos megbízásom van. Barátaim, elvtársaim már várnak rám!

Azzal felállt, és indulni készült.

A gondnok felvett az asztalról egy félíves papírt, megírta Meisner igazolványát, és átadta neki.

— Ez az igazolása, kérem, oda mehet vele, ahová kedve tartja, és biztosítom, Meisner elvtárs, hogy közös ügyünk érdekében megteszek majd mindent, ami csak erőmből telik.

Meisner kilépett az épületből, és most nem tudta, melyik irányba induljon. Kevés polgári ruhás embert látott, azok is többnyire asszonyok voltak, a fiatalabb nők, lányok, csaknem mind, szintén különféle egyenruhát viseltek. Szeretett volna eljutni a Vörös térre, hogy a Kremlt megtekinthesse, megállított tehát egy kisfiút, azt kérdezte meg oroszul, persze hibás kiejtéssel, merre kell mennie a Vörös térre. A fiú bizalmatlanul nézett rá, és kitérően válaszolt. Azt mondta, hogy nem erre a környékre való és hogy nem is járt még a Vörös téren! Ő meg első alkalommal jár Moszkvában, és máris oda húzza a szíve! ... Nekivágott hát az előtte nyíló egyenes, széles utcának, és gondolataiba merülten éppen át akart menni az utca túlsó oldalára, mikor egy rendőr megállította és a személyazonossági igazolványát kérte. A meglepődött Meisner hirtelenében nem is értette, mit kíván tőle, s mikor nem talált elég orosz szót, hogy megértesse magát, akaratlanul is német szavakat kevert a beszédébe.

Pár pillanattal később már megszólalt a telefon a Partizán Üdülőház gondnokának asztalán.

A gondnok először komoly arccal figyelt bele a hallgatóba, de a végén elmosolyodott:

— Igen, ide tartozik hozzánk. Kérem, mutassa meg neki az utat.

Mikor aztán Meisner a rendőr kíséretében a kerületi parancsnokságról kilépett a Gorkij utcára, a kapu előtt ott állt a bizalmatlan kisfiú, odasomfordált a rendőrhöz, és suttogva megkérdezte:

— Kém?

— Nem, partizán.

A gyerek meglepetten sandít Meisnerre.

— Akkor miért beszél olyan hibásan oroszul? — tudakolja.

— Mert csehszlovák.

Meisner csak most érti meg, miért történt az egész igazoltatás, kevéssel utóbb meg már jóbarátokként járják körül a Kremlt egészen a Vörös térig.

Tizenegy óra felé járt már az idő, mikor a gyerek megállította Meisnert a hatalmas GUM áruház előtt, és onnét

mutatta meg neki a híres toronyórát, aztán elkísérte haza az Üdülőházba. Örült, hogy egy külföldinek megmutogathatta szülővárosa egy-két nevezetességét, azokat, amikre oly büszke minden moszkvai.

A gondnok mosolyogva fogadta Meisnert:

— Ugye, nehéz dolga lenne egy német kémnek Moszkvában? ... Egyébként jó híreim vannak. Már jártak itt az ön ügyében, Meisner elvtárs, aztán telefonon közölték velem, hogy a központi bizottság emberei, akikre hivatkozik, jelenleg ugyan nincsenek Moszkvában, de pár nap múlva megjönnek, és akkor végre eléri küldetése célját.

Moszkvában már igazi téli idő járta. A főbb útvonalakon azonnal eltakarították a frissen hullott havat, s az utcák tisztán ragyogtak, de a mellékutcákban nagy kupacokba gyűlt a gyalogjárókról. Külföldiek szemében ez már csakugyan szigorú télnek számított, a moszkvaiak azonban megszokták már a nagy hidegeket, azt mondogatták hát, hogy meleg még az idő.

A prágai utcák fölött viszont ugyanakkor csúf őszi idő borongott. Az emberek görnyedten szaporázták léptüket az esőben, vagy beálltak a kapualjakba, s mikor kissé elállt az eső, sietve igyekeztek a legközelebbi villamosmegállóhoz, hogy mielőbb otthon lehessenek.

Vaněček kilépett a gyárból, és szétnézett a sötét égbolton. Felhajtotta kabátján a gallért, sapkáját a fülére húzta, és sietett a kapuhoz. Észre se vette, hogy Janák az útját állja. Valami ívet nyújt feléje, hogy írja alá. A mellettük elhaladó munkások szalutálva üdvözlik Janákot, aki hátat fordít a táblának, amelyen Kwatschka kigombostűzött fekete selyemzsinórral jelzi a sztálingrádi csata állását.

Vaněček a papírra néz, és suttogva mondja:

— Ma nem megyek.

— Mi van Meisnerrel? — kérdi Janák halkan.

— Nem tudom. Még mindig nem adott hírt magáról.

Ezt a kérdést teszik fel egymásnak hárman a Román utcában is. Elgondolkozva, szótlanul ülnek, úgy látszik, hogy egyikük se mer belefogni a beszédbe... Mi történhetett

vele? ... Mintha mindhárman egyszerre mondták volna ki a kérdést, de ajkuk meg se mozdult közben.

Mély tűnődésükből hirtelen egy határozott hang rázza fel őket:

— Itt Moszkva beszél. Itt Moszkva beszél.

Felkapják fejüket, és közelebb húzódnak a rádióhoz, ahonnét tisztán, érthetően hangzik a jelentés:

— A délnyugati és a doni front seregei Sztálingrád térségében oldalszárnyuk bekerítő mozdulatával mind szűkebbre zárják a kört a német fasiszták és szövetségeseik körül.

A rádió mellett némán üldögélő három férfi elmosolyodik, és egymás kezét szorongatják. Kézszorításuk azoknak szól, akik ott a messzeségben, Sztálingrád utcáin harcolnak, hogy az ellenség meg ne szállhassa a Volga partjait.

— Partizánok és illegális dolgozók, rongáljátok az útvonalakat, pusztítsátok az ellenség erőit és hadianyagát, amit a keleti frontra szállít!

Navrátil professzor társaira pillantott, és most már Meisner összekötő kapcsolatának hiányában sem érezte magát kormány nélkül hánykolódó tengeri hajónak ... Hiszen ez az ő szervezetüknek is félreérthetetlen parancsot jelent!

A jelentés befejeztével a professzor kikapcsolta a rádiót, és karba font kézzel, lassan végigsétált a szobán. Aztán hirtelen megállt, és két társa vállára tette a kezét.

— A hálózat kiépítésében nem szabad szünetet tartanunk. Nem szabad a legrosszabbra gondolnunk, még akkor sem, ha Meisnernek nem sikerült volna teljesítenie veszélyes feladatát. Útja nagyon nehéz. Lehet, hogy nem is ért mindjárt célhoz. Néhány hétig még várnunk kell, de a harcot azért nem hagyhatjuk abba. Nektek már megvan a kijelölt állomáshelyetek, az marad is, és a többiek is megkapják a maguk beosztását.

A professzor egyszerre elhallgatott. Észbe kapott, bár kissé későn, hogy elárulta most társainak, hogy már nemcsak ők, ketten, tartoznak a prágai központ keretébe. De egyikük sem kérdezte, kik is azok a többiek.

A professzor az asztalra terítette Cseh- és Morvaország térképét, és megmutatta a fontos vasúti csomópontokat.

— Itt mindenütt akciókat kell szerveznünk, persze olyanokat, amelyekre a németek nem jöhetnek rá mindjárt.

— Jó módszerünk van rá, hogyan kell vasúti tehervagonokat és személykocsikat kivonni a forgalomból... — mondja Vaněček. — Úgy, mint eddig, csak nagyobb mértékben. Vagyis ki kell terjesztenünk a szabotázsakciókat mindenüvé, ahol megvannak a kapcsolataink, ahol működnek a sejtjeink. Vaspor mindenütt akad elég, főleg a vasúti műhelyekben. Azt csak bele kell szórni a csapágyba, és a kocsi máris felmondja a szolgálatot. A frontra hadianyagot szállító vonatokat csak valahol félúton kell kicserélni, úgyhogy a németek még csak azt sem állapíthatják meg, hol történhetett a szabotázs.

— Úgy van, ez jó... — helyesel Navrátil. — Ezenkívül azonban be kell hatolnunk a hadiiparba is. Persze nagyon óvatosan kell dolgoznunk, főleg a mindenféle provokátorokra kell igencsak ügyelnünk. De oda is megtaláljuk az utat, oda is behatolunk, bármennyire is nehéz és veszedelmes vállalkozások lesznek.

A Navrátilnál tartott megbeszélés után Vaněčeknak sikerült még éjfél előtt elérnie a villamost. Jó messzire utazott ugyanis, egészen ki a külvárosba. Pontos időben ült a vevőkészülék mellé, beállította a gépet a megbeszélt hullámhosszra, és várakozott. De hiába. Fejét fáradtan hajtotta az asztalra. Elaludt.

Hajnal felé megint beállította a gépet. Először csak recsegést hallott, majd világosan, jól kivehetően morzejeleket.

— P — D — S... P — D — S... — kopogtatja ki örömmel, aztán lassan papírra veti a számokat, és nemsokára már össze is állítja a kulcs szerint a rejtjeles mondatokat.

Reggel, mikor hazaért, felesége az asztalnál ült. Férjéért aggódva, átvirrasztotta az egész éjszakát. Vaněček csendesen nyitotta ki az ajtót, hogy senkit fel ne ébresszen, de mindjárt meghallotta felesége sóhajtását.

— Nem alszol? — kérdi félénken; tudja ugyan, hogy az asszony szidni nem fogja, de sóhaja a szívébe szúrt.

— Meddig fog ez még tartani? — siránkozik az asszony.

— Nem tudom... Annyi most a dolgom a gyárban... — mentegetőzik Vaněček.

— Ah, hiszen ha valóban csak munkáról lenne szó, nem gyötrődnék annyira! — felel az asszony; látni rajta, hogy mindent leolvas férje arcáról.

Vaněček szívesen be is vallana neki mindent, de tudja, hogy az ő érdekében, az asszony saját érdekében, nem szabad elmondania semmit. Szótlanul levetkőzik hát, és lefekszik.

Vaněčekné sajnálkozva figyeli, és elképzeli magában, kivel találkozhatott a férje, milyen veszedelmes helyeken járt... Miért is csinálja ezt az egészet? Nos, kétségkívül azért, hogy győzzön az igazság, hogy szeretett nemzetének kezéről lehulljanak a rettentő elnyomás súlyos bilincsei, hogy hazájában felvirradjon a szabadság napja és felélessze az elkínzott, sajgó szíveket!

Vaněček pedig, míg elaludt, hogy erőt meríts en a délutáni műszakhoz, még egyszer átélt mindent, ami ezen az éjszakán mélyen bevésődött a szívébe. Először a rádiókészülék zöld kis fényeit látta, majd recsegést hallott a gépből, végül meg halk hangokat valahonnét nagyon messziről, aztán már örömmel írta le előkészített papírjára a számokat és betűket.

Mikor rákövetkező este Navrátillal találkozott, diadalittasan megölelték egymást. És égett az arcuk az örömtől, mint később is mindig, ha sikerült a távoli Moszkvából kapott híreket és utasításokat itthon a többi elvtárssal együtt merész tettekre váltaniuk.

Némán tanúskodnak a csillagok

Február elején a hős vöröskatonák győzelmével véget ért a sztálingrádi csata. Az ellenség fejvesztetten menekült, alig fújhatta ki magát a Kaukázus tövében, Rosztovnál, Kurszknál és Harkovnál, mert az üldöző vöröskatonák nem ismerték a pihenést, a hősiességük páratlan volt. Az emberiség eddig még soha nem élt át ilyen döbbenetes ámulatot, mint akkor, amikor az újkori vandálok, akik már Moszkva kapuit döngették, s egészen Sztálingrád szívébe hatoltak, hirtelen fejüket vesztve futásnak indultak vissza a barlangjuk felé. Dicsőséges idők voltak ezek. Új tavasz érkezését várta az egész világ.

Az ellenség ettől kezdve már nem tudta összeszedni magát, képtelen volt visszavágni, ami kis pihenőhöz juttatta volna a végtelen ukrán sztyeppéken. A Vörös Hadsereg hősei már Ukrajna fővárosára, Kijevre is kitűzték a szabadság zászlaját. A világ tudomást szerzett a meg nem alázkodó Prága, s az égbe nyúló Tátra vitéz fiairól is, akik hős orosz testvéreik oldalán előbb Szokolovónál, majd később Kijevnél is hitet tettek népükhöz való hűségükről. Az ellenség már nem tudott szembeszállni az Ukrajna széltében-hosszában mennydörgő szovjet ágyúkkal, s eredménytelenül próbálta megvetni lábát a belorusz erdőkben is, ahol csapatait egyszerűen elnyelte a sok-sok mocsár és ingovány. Porovkin harcosai kergették be ezekbe a feneketlen mocsarakba, s a Porovkinok

egyre sokasodtak, alig lehetett megszámolni őket. Nálepka még a tavasz folyamán csatlakozott hozzájuk, hogy Ovrucsnál megbosszulja a szülőfaluját, s a nagyvilág előtt tiszteletet és megbecsülést vívjon ki kicsiny hazájának. Mikor bajtársai eltemették, öklükkel törölgették könnyes szemüket, és még elszántabban folytatták a harcot. A front feltartóztathatatlanul hömpölygött előre, nyugat felé.

Mindenütt segítségére keltek a frontnak, messze az ellenség vonalaitól, a hátországban is. Hírek kellettek az ellenség hadmozdulatairól, szándékairól és cselekedeteiről. Mialatt a kifosztott Ukrajna nagy része már szabadon lélegzett, feljebb, Belorussziában még súlyos harcok folytak. De itt is előnyomult a front, s a nagy kiterjedésű Pripeti mocsarak vidékén eredményesen támogatták az előnyomulást a partizánok, a kunyhók és erdei szállások lakói. Mindent megtudtak a németekről, amit csak kellett, és tervszerűen, leleményesen pusztították az ellenséget. A németek a legutóbbi napokban már vonatra se ülhettek, mert a felszaggatott sínek gyaloglásra kényszerítették őket. De az utak sem bizonyultak biztonságosaknak, mert gyakran botlottak valami kis kőrakásba, ami aztán felrobbant a talpuk alatt. Ezért hát inkább a földeken át vonultak, de ott meg nem kerülhették el a belorusz partizánok, asszonyok és öregek éles szemét.

Porovkinék egész nyáron át pusztították az ellenséget, és 1943 őszén a Minszk, Gomel és Breszt városokat összekötő vasútvonal közelében táboroztak le. Éppen azokban a napokban ütöttek ott tábort, mikor a németek tízezernyi ártatlan polgárt végeztek ki Minszkben és környékén, mert a hazafiak megölték a német megbízottat, aki a városban basáskodott, mint Belorusszia mindenható parancsnoka. A hír Porovkinékhoz is gyorsan eljutott, s ők sohasem késlekedtek a bosszúval. Bosszút álltak tegnap, bosszút állnak ma, s bosszút fognak állni holnap is.

Magas termetű katonatiszt lépked Kalinkovicsi állomása felé. Kezében vékony falemezből készült, frissen feketére festett kis útitáska. Széles tenyere a táska fogóját markolja.

Bal kezével tartja az egyensúlyt, nehogy elessék a csúszós úton. Fején kötés. Alig látni tőle az arcát. Éppen idejében érkezett.

A vonat megállt az állomáson. Mindenütt sötétség. Csak a szemafor lámpái hunyorgatnak. A tiszt a vonathoz ment és óvatosan fellépett a síkos lépcsőre. Fentről, a folyosóról nézte a forgalmistát, amint lámpáját felemelve jelt adott az indulásra. A tiszt az egyik pad alá tolta táskáját, aztán végigment a folyosón, de nem jutott tovább, mert az ajtók zárva voltak. Leült hát a padra, lábát táskájának támasztva. Tenyerével végigtapogatta az arcát, nem lazult-e meg a kötése. Gondolatban számolgatta a kilométereket, melyek útjának végállomásától elválasztották. A mozdony nehezen fújtatott, pedig sík területen haladt. Kofferes katonák jöttek a szomszédos kocsiból, megkerülték a tisztet és továbbigyekeztek. Megpróbálták, hogy kinyissák a szakaszok ajtaját. Mikor egyik zár nem engedett, nagy káromkodással továbbmentek a másik kocsiba. Ott viszont a felébresztett utasok szitkozódtak. A vonat más frontszakaszra szállította a katonákat. A mieink már nincsenek messze a Dnyepertől, gondolta a tiszt, s számolgatta, meddig tarthat, míg a front eddig a területig verekszi előre magát. Az ablakhoz lépett, kinyitotta, és nézte az állomásokat, amelyeken a vonat áthaladt. Jól ismer minden hidat, minden őrházat ezen a vonalon. Némelyik őrházat maguk a partizánok gyújtották fel, nehogy az ellenség befészkelje oda magát. Néha erős fénysugár világította meg az ablakot. Valahol az erdőkben röppent fel egy rakéta. Vajon kik lőhették fel? A partizánok vagy az ellenség? A háború elején még minden jó katona felismerte, hogy ki lő és milyen fegyverből, még a rakétákat is megismerték a fényükről. De itt, az ellenség háta mögött nehéz megkülönböztetni az ellenséges fegyvereket a partizánokétól. Hiszen nagyjából azonosak.

Messze az erdők fölött nagy fény vöröslik, de ez már nem rakéta. A tiszt mélyet sóhajtott, mikor meglátta. Egy belorusz faluval megint kevesebb, gondolta. Ebben az időben gyakori jelenség volt az ilyen fény. Mindenki tudta már, hogy egy falu életének végét jelenti. A tiszt felhúzta az

ablakot, s kicsit járkált fel-alá a folyosón, aztán leült a padra s bekötött fejét a tenyerébe hajtotta. Nagyon szomorú volt, s fájdalmát nem tudta legyőzni, halott gyermekeire és feleségére gondolt, meg a kis partizánra, Aljoskára, akinek, mint Sztaszov apó mondta, a németek megölték az anyját. A nagyapó lelkére kötötte Szemjonnak, hogy ne mondja meg Aljosának, a kis csomagban gyümölcsöt meg túrót küldött neki. Könnyei a tenyerébe folytak, és mintha erőt öntöttek volna karjaiba, szívébe pedig bátorságot és gyűlöletet az ellenséggel szemben. A vonat egy hídon haladt át. amit a partizánok már többször is a levegőbe röpítettek. A faállványzat recsegett a súlyos kocsik alatt, szinte attól tartott, hogy a vonat belezuhan a mély mocsárba. Az őrnagy kis idő múlva felállt, kinézett az ablakon, s látta, hogy már nincs messze céljától. Arcán izgalom tükröződik. Kötését megtapogatta, s megint leült. Táskáját kihúzta a pad alól, térdére tette és óvatosan kinyitotta. Egy apró kulccsal ötször csavart valamin, aztán óvatosan megint becsukta a táskát. A kocsi túlsó oldalán kivágódott az ajtó, és fagyos levegő áramlott be a hideg folyosóra. Aztán becsukódott az ajtó, s a folyosón ott állt a szolgálatos vasúti tiszt. Halkan kinyitotta az egyik szakasz ajtaját, bevilágított, majd megint becsukta az ajtót. Sorra megnézte a folyosó ablakait is. Így ment végig valamennyi szakaszon az utolsó ajtóig. Ott megállt s rácsukta a biztonsági zárat. Csak most vette észre a padon ülő őrnagyot. Rávilágított és megszólította:

— Őrnagy úr, menjen be a szakaszba!

Az őrnagy felkelt, s a tiszt ekkor észrevette bekötözött fejét. Mikor látta, hogy az őrnagy nem szedelőzködik, nem erőltette tovább a dolgot. Elfordult. Rázárta a túlsó ajtót is, s éppen indult, hogy átmegy a következő kocsiba. A magas termetű őrnagy az ajtóban hirtelen elállta az útját. A meglepett tiszt rávillantotta a lámpáját. Azt hitte, hogy az őrnagy is a másik kocsiba igyekszik. De még arra se volt ideje, hogy a kilincset lenyomja, mert az őrnagy baljával hirtelen befogta a száját, jobbjával pedig a torkát kezdte fojtogatni. Testével benyomta a folyosó sarkába, s ott a földre teperte. A tiszt halálos görcsökben rángatózott, de

az őrnagy csak akkor engedte el, mikor már érezte, hogy nem mozdul többet. Ekkor az őrnagy felegyenesedett, a padhoz ugrott, megigazította táskáját, s óvatosan még jobban betolta a pad alá. A tiszt ekkor mozogni kezdett. Egy szempillantás alatt ott termett mellette, revolverével fejbe vágta, s félrehúzta, hogy kinyissa az ajtót. Még egyet ráütött. A kocsi túlsó végében kinyílt az ajtó. Valaki lassan lépked végig a vagonon s rávilágít az ablakokra. Az őrnagy kinyitotta a kijárati ajtót. A gyors csapódástól kitört az ablaküveg. Az őrnagy kiállt a lépcsőre és a magas, meredek töltést figyelte. Mikor a fénysugár odaért hozzá, kiugrott, s már gurult is le a töltésen. Lövést hallott, s vállában csípős fájdalmat érzett.

— Riadó! Riadó! — hallotta még a vonatból. Kis idő múlva megcsikordultak a kerekek, s a vonat hamarosan meg is állt. Nagy zajjal vágódtak ki a kocsiajtók, s álmos tisztek bújtak elő, revolverrel, villanylámpával a kezükben. A kocsiból lövöldözni kezdtek az erdő felé. Senki sem tudja, ki állította meg a vonatot. Még az a katona is, aki a leugró őrnagyot észrevette, még az is elfelejtette, hogy ő húzta meg a vészféket. A vonat áll, s a lövöldözés már olyan sűrűn hangzik, mintha páncélvonat lőné az erdőt. Mikor a fegyverropogásra sokáig nem érkezett az erdő felől válasz, az egyik bátor vasutas végiglépkedett a vonat mentén, aztán rendbe hozta a vészfék szerkezetét. A vonat ismét megindult. Az őrnagy felállt, megtapogatta fájó vállát, s a vonat után nézett, melynek már a zakatolását se hallotta. Csak a távolban, az erdő fölött milliónyi szikra szállt a magasba. Halkan számolni kezdett. Néhány pillanat múlva villanás. Hirtelen fülsiketítő robbanás visszhangja ért hozzá az erdő mélye felől.

— No, nem futottak messzire! — mosolyodott el, aztán óvatosan, de gyorsan megindult a vonat haladásával ellenkező irányban.

Csak hajnalban, mikor már világosodott, vette le az őrnagy az egyik erdei tisztáson a köpenyét és zubbonyát, s nézte meg sajgó vállát. Jobbjával megtapogatta a sebet, és lassan megmozgatta a karját. Aztán a mocsárhoz ment

s kimosta a sebét. Majd nagy nehezen tüzet rakott, s megszárította a ruháját. Zsebéből noteszt húzott elő, s beleírta az ellenséges vonat megsemmisítésének adatait.

Mikor ruhája megszáradt, eloltotta a tüzet, felöltözött, s nehézkes mozdulatokkal megindult a sűrűben. Észak felé vágta át magát egy sűrű erdőn. Sokáig ment. Megkerülte a mocsarakat, s egyre északnak tartott. Vállából egészen a fejéig hatolt a fájdalom. De nem törődött vele, csak az erdőre gondolt, a tőle nem messze megbúvó, felégetett falura, ahol a lovát hagyta.

Kiért az erdő szélére, megállt és hallgatózott. Csend. Az erdőben csak a fatörzsek pattognak. Kilépett a tisztásra, s arca felvidult.

— Mégis jó irányban mentem! Itt lesz valahol a szürkém! — Megállt s háromszor élesen füttyentett. Kisvártatva vidám nyerítést hallott az erdő mélyéről.

Szemjon odament a lóhoz, megoldotta kötelékét, aztán nehézkesen nyeregbe ült. A ló megmozdul, felkapja fejét s vágtatni kezd. Az erdőben kanyargó utak valamennyi hídját felégették. Egyszer a partizánok gyújtották fel, másszor pedig az ellenséges katonák. Aszerint, hogy ki kit kergetett, vagy melyikük melyikük elől futott. Gyakran megtörtént, hogy maguk a partizánok aknázták alá a hidakat s az erdei utakat mind a két végükön. Szemjonnak meg kellett kerülnie az út végét. Ahhoz a keresztúthoz ért, ahol Aljoska valamikor Riepkinnel és Meisnerrel találkozott. Hirtelen friss patkónyomot vett észre. Bizonyára felderítők járhattak erre, visszatértükben a szakaszhoz. Akkor hát utánuk, a nyomukban.

— Hamarosan otthon leszünk — mondja Szemjon a szürkének, és megveregeti a ló izzadt nyakát. Valaki hirtelen rákiált:

— Állj!

Előretolt őrszem volt. Szemjon megállította lovát. Ismerősnek találta az őr hangját.

Meglepődéséből még fel se ocsúdott, máris egy fiatal legényke állt előtte.

— Maga az, Szemjon bácsi?

— Én vagyok, Aljoska. Miért csapsz ilyen nagy zajt az őrségen? És miért éppen téged állítottak őrnek?

— A szakasz nagy vállalkozásra indult, a csak a fiatalabbak meg a sebesültek maradtak itt.

— Ez azt jelenti, hogy csak a legszükségesebbek maradtak itt, akik nélkül a különítmény nem menne semmire sem. A szakácsok, cipészek, szabók és valamennyi őrszolgálatos — gúnyolódik Szemjon.

De Aljoska mintha nem is hallaná Szemjon gúnyolódását.

— A parancsnok azt mondta, utoljára történt, hogy egyedül engedte magát ilyen vállalkozásra. Úgy látom, félti magát.

Szemjon átölelte Aljoska nyakát.

— Nekünk, Aljoska, már nincs mit vesztenünk, még ha el is esnénk feladatunk teljesítése során.

— Aggódtam, bácsi, hogy már nem jön vissza.

— Szóval azt mondod, hogy nincs semmi újság?

Aljoska felkapja fejét, s észreveszi a véres kabátujjat.

— Mi történt magával, Szemjon bácsi?

— Semmi, Aljoska, csak egy kicsit megkarmoltak.

A tisztásra átjött az őrségen álló másik partizán is.

— Nincs órája, Szemjon Sztyepanovics? — kérdi.

— Talán unod már az álldogálást? — tréfálkozik Szemjon.

— Nem, de már itt kellene lennie a váltásnak.

Szemjon egészséges kezét a füléhez teszi, s hallgatózás közben így suttog:

— Hallgassatok, fiúk, valaki jön.

A fiúk elcsendesedtek, s abba az irányba néztek, ahonnét a hangok hallatszottak. A váltás jött. Szemjon pedig Aljoskával együtt indult a tábor felé.

— Bácsi, a keze hamar meggyógyul, még tankos is lehet magából — vigasztalta gyerek mód Aljoska a szitkozódó Szemjont, mikor a nyerget bevitte utána a kunyhóba. A szürkét már lenyergelte és kiengedte a tisztásra.

— Úgy van, fiacskám — feleli Szemjon, s a fájdalom egészen eltorzítja az arcát.

Aljoska fülében olyan kedvesen csengtek ezek a szavak,

mintha apja vagy anyja szájából hangzottak volna. S mikor Szemjon száraz szénával megtömött párnát tett a feje alá, Aljoska fürgén felugrott és megigazgatta a fekhelyet. Aztán forgácsot dobott a tűzre, és szó nélkül kilépett a kunyhóból. A parancsnokságra igyekezett, mert ott gyógykezelték a betegeket. Bement a kunyhóba. Szétnézett a fekvők között. A kunyhó sarkából Janko, a sebesült szlovák fiú kiáltott rá:

— Mi kellene?

— Nekem semmi, de Szemjon bácsi súlyosan megsebesült, s tudod, hogy azóta haragszik a doktorra, mióta az nem akarta egyszer elengedni a láza miatt. Ő maga sohase hívatná a doktort, azért jöttem most én utána.

— Akkor hát ő küldött?

— Nem, szavamra mondom, hogy nem — verte mellét a fiú.

— Mit titkolóztok? — elegyedett a beszélgetésükbe Ljuba Bazilovova, a különítmény ápolónője.

Aljoska megmondta neki, miről van szó. A lány kézen fogta Aljoskát, s az ajtónál leakasztotta a fogasról a gyógyszeres táskát.

— Aljoska, gyere majd vissza és számolj be mindenről! — kiált utána Janko.

Ljuba Aljoskával együtt szerencsésen megtalálta az orvost. Ott ült a parancsnoki kunyhóban, a rádiókészülék mellett. Mindjárt indult is Szemjonhoz. A kunyhó elé érve Aljoska bizalmasan meghúzta a doktor kabátjának ujját.

— Doktor elvtárs, ne mondja meg, hogy én hívtam ide magát. Még megharagudna rám Szemjon Sztyepanovics.

Aljoska besietett a kunyhóba, s vele együtt az erdő friss, hideg levegője is beáramlott az ajtón. Odament a tűzhelyhez s néhány gallyat dobott a parázsra. A kunyhóban szétáradt a világosság.

— Hol voltál, Aljoska? — kérdezi Szemjon.

— Jankónál, a csehszlovák fiúnál — feleli Aljoska.

— Hogy van Janko?

— Fekszik, alig mozdítja szegény a lábát.

Odakintről köhögés hallatszott, s kinyílt az ajtó. Mikor Szemjon meglátta z orvost és Ljubát, át akart fordulni

a másik oldalára, de bizony nem ment a dolog. Így hát csak szemrehányó pillantást vetett Aljoskára. Aljoska lehajtott fővel állt a tűz mellett. Az orvos semmit se kérdezett Szemjontól, de mindjárt feltűnt neki a kötés.

— Mit tett a sebére, Szemjon Sztyepanovics?

— Mocsárvizet. Mi mást tehettem volna? — feleli mérgesen.

— Hm — mormog az orvos és megnézi, megtapogatja a sebesült vállát. Aztán nekilát, kitisztítja és újból bekötözi a sebet. Szemjon összeszorítja a fogát és szinte reszket fájdalmában. Az orvos szánakozó pillantást vet rá.

— No mi az, még mindig haragszol?

Szemjon elmosolyodott.

— Most nem kell kibékülnöd, Szemjon, majd csak aztán, ha meggyógyítottalak.

Az orvos Ljubával együtt eltávozott, Aljoska utánuk szaladt.

— Nem lesz semmi baja? — kérdezte aggódva.

— Ne félj — simogatta meg Ljuba az arcát.

Egy ideig ott álldogált a kunyhó előtt, s a holdat nézte, melynek ma mintha sietősebb lett volna útja, mint máskor. Az egész erdő ezüstösen csillogott. A fák fekete árnyékot vetettek a földre. Aljoska odament a szénakazalhoz, kihúzott egy ölre valót, s Szemjon lova elé dobta. Aztán sietve visszatért a kunyhóhoz.

— Szénát adtam a lónak — mondta, hogy megelőzze Szemjon kérdezősködését.

De Szemjon semmit se szólt.

— Haragszik, bácsi? — kérdi kicsit később Aljoska.

— No, nem tudom, nem te voltál-e mégis...

— És ha igen, akkor haragudnék miatta?

— Most már nem, hogy a doktorral kibéküllem — mosolygott Szemjon s a fiú felé fordult.

— Szemjon bácsi, volt a falunkban is?

— Nem, illetve tulajdonképpen igen, Aljoska. — S Szemjon maga előtt látja Sztaszov apót s a felégetett falu népét.

— Anyám nem küldött inget?

— Nem.

— Ej, mióta itt vagyok az erdőben, mintha megfeledkezett volna rólam. A felderítőink is jártak a faluban. Azt mondták, hogy megfeledkeztek az ingről, mert útközben meg kellett semmisíteniük egy tankot, a fasisztákat pedig be kellett szorítaniuk a mocsárba. De hogy így megfeledkezett rólam... — mondja gyanakvó bizalmatlansággal a fiú.

— Látod, Aljoska — lélegzik fel Szemjon —, majdnem megfeledkeztem róla. Hiszen mégis hoztam neked valamit.

— Anyámtól? — ugrott Aljoska vidáman Szemjonhoz.

— Ott a nyeregben, Aljoska, találsz egy kis batyut.

A fiú a nyereghez kapott s gyorsan leoldotta róla a kis csomagot. Aztán Szemjonhoz lépett vele, odatette mellé és izgatottan bontogatni kezdte.

— Már tudom, mi van benne. Szárított túró.

A fehér kendőn két göröngy szárított túró, néhány szem aszalt körte és pár alma hevert. Aljoska fogta a zsámolyt s a fekhely mellé állította. Négy egyenlő részre osztotta a csomag tartalmát. Egyforma kis kupacokat csinált, hogy mindenhová egyenlő rész jusson. A száraz túrót, mely olyan volt, mint valami kerek kalács, szintén egyforma részekre osztotta.

— Egyforma mind, bácsi?

— Egyforma bizony. De kinek készíted ezt, gyerek? Azok ott a szájuktól vonják meg, te pedig...

— Az egyik, az egyik... ez itt... — vonakodott a felelettel, mert tudta, hogy emiatt szidná meg Szemjon leginkább, de a végén mégis felbátorodott: — Ez itt a magáé, bácsi. Hiszen magának már nincs, aki küldjön.

Szemjon hallgatott, a szemét elfutotta a könny.

— Ez itt meg a csehszlováké lesz. Az is olyan szegény, egyedül maradt itt köztünk. Az is lehet, hogy otthon megölték a családját. Ez a Ljubáé, hiszen ő is...

— Aljoska, ha a szakasz árvái között akarod szétosztani a csomagodat, akkor neked semmi se marad.

— Hiszen csak azokkal osztom meg, akiknek csakugyan nincs senkijük. A negyedik rész pedig nekem marad — mondja nyugodt hangon Aljoska, s nem veszi észre, hogy Szemjon, ez a megtermett, erős férfi elsírta magát...

Beállt a híres orosz tél. A szél úgy tombol, mintha egyenesen az Északi-sarkról rontana ránk. Ilyen kutya időben az ember jól behúzza fejét a válla közé, s elbújik valami jó vastag fatörzs mögé, hogy a fergeteg be ne hatolhasson a bundája alá. A fagyos északi szél vadul kergeti a hóvihar tűszemecskéit s magas torlaszokba rakja. A mezei dűlők, a széles országutak s az alacsony növények egészen eltűnnek az egyre vastagodó fehér lepel alatt. Akkor aztán jön az igazi kemény fagy, mely könyörtelenül kiéget mindent maga körül. Ilyenkor legjobb a meleg szobába húzódni, a kályha közelében kuksolni.

Minden hadvezér, aki megpróbálkozott azzal, hogy legyőzze, leigázza a széles, hatalmas orosz földet, nyáron kezdte a háborút, mert félt az orosz téltől. Nyáron indított hadat Napóleon, majd utána II. Vilmos császár is. Ő méghozzá úgy tervezte, hogy őszre már egész Oroszországot igájába hajtja. A megvert hadvezérek után egy újabbkori támadó következett. De neki sem sikerült a terve. Hirtelen megállította a tél. Könyörtelenül kaszálta a katonáit. Erre köpönyeget fordított és azt ígérgette, hogy a telet még kivárja, de tavaszra már Moszkvában fog sétálni. Ehhez azonban segítségre volt szüksége. A kifosztott Európa utcáin így kiabált hát: „Winterhilfe, Winterhilfe!" és téli segély címén bundákat koldult a katonáinak. De sem a kikoldult, sem az összelopkodott bundák nem segítettek. Az orosz ember,

akinek még a legnagyobb fagyban is forró a vére, a tél közepén páholni kezdte az ellenséget, s kergette nyugat felé. Így aztán 1944 telének derekán a fasiszta tábornokok már nem kovácsoltak terveket semmiféle nagy támadásra. Megelégedtek a legrövidebb visszavonulási vonalakkal. Azzal vigasztalták magukat, hogy a sikerült visszavonulás legalábbis annyit ér, mint egy megnyert ütközet. Csakhogy a fasiszta seregek megakadtak két front között. Elölről a Vörös Hadsereg kergette őket, hátulról pedig a partizánok támadták, akik a mély hóban is bátran gázoltak előre a vasúti töltések és utak felé. A hó alatt kis lyukakat ástak, s aknákat helyeztek el bennük, amik aztán felrobbantották a vasúti szerelvényeket, autókat, tankokat és embereket...

Az ellenség nem tudott megbirkózni a téllel. Lehet, hogy meghúzódott volna a lövészárkokban, ha a szovjet tüzérek ki nem hajtják onnét. Faképnél hagyta hát a lövészárkokat, s mint mondta, rugalmasan visszavonult. Rugalmasságról azonban szó se lehetett. Fejetlen menekülés volt, melyben mákszemnyi taktika vagy hősiesség nem volt. Rendetlen sorokban vonultak nyugat felé az ellenséges katonatömegek, eldobálva fegyvert és felszerelést. A Winterhilfe, a téli segély nem segített. A szőrmék ott maradtak Oroszországban, golyók lyuggatták át, hó fújta be valamennyit. Viselőikkel együtt. Akik csodálatos módon mégis megmenekültek a szünet nélkül tüzelő katyusák elől, hamarosan eldobták a bundákat is, mert csak nehezítette a menekülést.

De az ellenség újból megkísérelte az ellenállást. Lövészárkokat ásott Minszk közelében, de nem azért, mintha erőnek erejével előre akart volna jutni. Csak védeni akarta seregeinek rugalmas visszavonulását, melyekre mindenünnét a halál leselkedett. Itt érte váratlanul a napsütés, mely hirtelen elárasztotta a jeges mocsarakat s a hótorlaszokat. Fehéroroszország széles síkságainak útjain, földjein végtelen tavak támadtak. A pocsolyák borították az ösvényeket is.

A partizánok aknáikat most a víz alá, a vizes homokba rakták a mezei utakon. Porovkinék is nyugat felé húzódtak a Fekete-tótól. Oda, ahol az ellenség volt. Már meg is kapták a parancsot utolsó feladatukra:

Meg kellett támadniuk a megerősített városkát a megáradt mocsarakon át, hogy így utat nyissanak a Vörös Hadseregnek.

A partizánok pallókat raktak és libasorban vonultak rajtuk végig a mocsarakon át. Váratlanul törtek az ellenségre. A németek rövid harc után az erdőkön át menekültek. De nem jutottak messzire. Csak a pinszki mocsarakig, ahonnan soha többé nem tudtak kimászni. A partizánok a törzskarral a városban maradtak, a parancsnok pedig a politikai biztossal együtt a Vörös Hadsereg katonai parancsnokságára ment további utasításokért. Egy hét múlva jó hírekkel tértek vissza.

A felsorakozott egység előtt kitüntették a partizánokat a két és fél éves derekas küzdelemért. Egyenként szólították ki őket az asztalhoz, melynél a hadsereg képviselője állt. A törzskar vezetője jelentést tett, a parancsnok pedig felolvasta Sztálin napiparancsát és személyes köszönőlevelét.

— Aljoska! — így szólította nevén a parancsnok, s így ismerte őt valamennyi partizán a szakaszban.

Aljoska egyenesen állt a sor végén, mert ő volt a legkisebb. Szemjon Sztyepanovics már előkészítette a dicső napra. Levágta a haját és csizmát is szerzett neki. A vöröskatonáktól kért egy használtabb egyenruhát. Ljuba rövidebbre szabta és ügyesen átalakította. Szinte meg se lehetett állapítani, hogy a Vörös Hadsereghez vagy a partizánokhoz tartozik-e.

Az asztal mellett álló tiszt megindult Aljoska felé. A gyerek előírás szerint kilépett a sorból, mint arra Szemjon Sztyepanovics megtanította. A tiszt kinyújtotta felé a kezét, megfogta a hóna alatt s a magasba emelte.

— Te vagy a mi kis partizánunk! — mondja a tiszt, s zubbonyára feltűzi a Nagy Honvédő Háború partizánjainak első osztályú érdemérmét és a Vörös Csillag rendjelet. — Becsületesen verekedtél a hazánkért, Aljoska, és megbosszultad szeretteidet — szorongatja kezét a tiszt, aztán homlokon csókolja. Aljoska megrendülten áll a tiszt előtt, szeméből csak úgy ragyog a kimondhatatlan öröm és büszkeség.

Aljoska után Jankót és Ljubát szólították.

— Megmentetted ezt a lányt az agyonlövéstől, tűzze hát fel ő neked a kitüntetést —, mondja mosolyogva a tiszt Jankónak, s egy kis dobozt nyújt át Ljubának, melyben megvillan a napsütésben a Nagy Honvédő Háború rendjele. Aztán Janko mellére tűzte még a partizánjelvényt is, és szívélyes hangon így szólt: — A kezedet is ő szorítja meg helyettem, kedves csehszlovák testvérem — s a piruló Ljubára mutat. Mikor Janko Ljubával együtt visszatért a helyére, Ljuba mellén is ott ragyogtak a kiérdemelt medáliák. Aljoska a parancsnoktól egyenesen Szemjon Sztyepanovicshoz sietett.

— Nézze csak, bácsi, ezen Lenin van. Ilyen kitüntetést csak partizán kaphat — mutat büszkén és ragyogó szemmel kifeszített mellére.

Szemjon Sztyepanovicsot már másodszor hívják. Örömmel pillant védencére, aztán a kitüntetésért indul. Felejthetetlenül szép tavaszi nap volt. Porovkinék partizánharca véget ért. Az ágyúlövések már messze nyugatról hallatszottak, mikor a Fekete-tó mellett küzdő szakasz megünnepelte harcainak befejezését. Persze, csak a partizánharcnak volt vége, mert a további küzdelemben is szükség volt derék katonákra, s ki tudja, tudták-e volna tétlenül nézni a menekülő ellenséget. Vérükben volt a harci kedv. S ez erősebbnek bizonyult, mint a pinszki mocsarak körüli falvak hívása, pedig azok fölött már a szabadság napja ragyogott.

Az ünnepség után néhány nappal négy ember indult a városból kelet felé. Szemjon szürkéje húzta a szekeret, ők pedig ott lépkedtek mögötte az úton. Majdnem olyanok voltak, mint a hadifoglyok. Janko szlovák egyenruhát viselt, Aljoskának pedig szinte felismerhetetlen volt az öltözéke. Nem egy nyugat felé tartó katona nézett csodálkozva utánuk: Miféle hadsereg ez?

Egyheti menetelés után elérkeztek abba a faluba, ahol Aljoska anyja élt. Itt két párra oszlottak. Janko Ljubával ment, hogy megkeressék a lány szüleit, Szemjon pedig Aljoskával indult a főúttól északnak, Loszki felé.

Loszki porig égett. A hó és víz elhordta a hamut, de a félig elszenesedett deszkákat és cölöpöket már összetákolták az emberek. Az út mentén mésszel megjelölt vastag, egész-

séges törzsek fehérlettek. Aljoska szomorú szemmel nézte egykori házikójuk helyét.

— Bácsi, majd építünk új házat a mamával. Szebbet, mint a régi volt. Nem fából, hanem téglából, ahogy maga mondta.

Szemjon elgondolkozva áll és nézi az üszkös földet. Aztán az ég felé emeli fejét, s kis idő múlva így szól:

— Menjünk az égetőhöz.

— De amíg világos van, bácsi, hogy lássanak minket. — Aljoska buzgón befogja a lovat s már ül fel a bakra.

— Janko is eljön hozzánk, Ljubával együtt? — kérdi.

— Megígérték, hogy mielőtt belépnek a hadseregbe, eljönnek meglátogatni minket. Ha pedig nem jönnek, hát mi megyünk hozzájuk — mondja röviden Szemjon.

A fiú csodálkozik.

— Hogyan? Hiszen építenünk kell a falut, hol fogunk lakni?

— Aljoska, nekünk kettőnknek nincs itt már mit keresnünk. Csak a lovat akarom odaadni a nagyapónak, hogy tudjon mivel fát fuvarozni a faluba. Mi pedig továbbmegyünk.

Szemjon felmászik a szekérre, megsuhintja a lovacskát, s elindulnak az erdőbe vezető úton. A fiú örül, hogy végre már mennek, s nem is kérdi, merre visz megint az útjuk. Szemjon Aljoskára néz, már nem látja olyan kicsinek, mint az erdőben. Az éhezés és sok nehézség közepette is megnőtt az erdők mélyén. Azon gondolkozik, hogyan fogadja majd a fiú, ha megtudja, hogy agyonlőtték az anyját. A szekér már az erdőben zörgött, mikor kocsi jött velük szemben a szénégető felől. Tehenek húzták. Kitértek neki, s Aljoska elengedte a gyeplőt. Megismerte Sztaszov apót a tehenek mellett. Leugrott a szekérről és odafutott hozzá:

— Jó napot, nagyapó! — kiáltja s az öreg nyakába ugrik.

Dimitrij Mihajlovics meglepetten nézi a rendjelekkel ékesített kis katonát.

— Fiacskám — szorítja az öreg sűrű szürke szakállát a fiú arcához. — Te kis árvám.

A fiú az öreg mellének támaszkodik, meghökken, s értetle-

nül néz nagyapóra. Nem tudja megérteni, miért nevezi őt nagyapó árvának. De hirtelen borzalmas sejtelem dereng fel a szívében. Megfogja az öreg vállát és rázni kezdi:

— Mi történt, nagyapó, beszéljen . . . — rázza az öreget, s szemében fájdalom tükröződik.

— Ah, fiacskám — zokog az öreg —, ne haragudj Szemjon Sztyepanovicsra. Megtiltottam neki, hogy . . . Anyádat megölték, bennégett, fiacskám . . .

A fiú megremeg és Dimitrij Mihajlovics lihegő melléhez bújik. Szemjon szomorúan áll mellettük, arcán könnyek gördülnek végig. Gyorsan letörli kabátja ujjával, aztán a sűrűség felé néz, ahol az ő szerettei nyugszanak. Azokat sem ébreszti már fel a tavaszi nap, sem senki emberfia . . .

Aljoska nehezen békült meg anyja halálával. Ha nem lett volna mellette az öreg és Szemjon, bizonyára komor gondolatokat oltott volna bele a fájdalom. De ezek a sokat tapasztalt emberek mindig másra terelték a figyelmét, messzire, a távoli frontra. Aljoska pedig megférfiasodott a csapások súlya alatt. Nem mutatta a bensejét marcangoló fájdalmát.

A harmadik napon repülők szálltak el az erdő felett.

— A mieink! — mondta Aljoska az öregnek.

— Honnét tudod, fiacskám? — kételkedett a nagyapó.

— A hangjukról ismerem meg őket, éppen úgy, mint mikor a német Dresser vagy a mi Maximunk tüzel.

— Erre már magam is régen rájöttem — mondja az öreg, aki nem hagyja magát.

— Hogy lehet az, nagyapó, hiszen az első háborúban a németeknek még nem volt Dresserük.

— Az igaz, de a fegyverük mégis más hangot adott — feleli az öreg és közelébb húzódik Szemjonhoz. Aztán halkan, hogy a többiek ne hallják, a fülébe súgja:

— Szemjon Sztyepanovics, mit gondoltok, nem nyomják már vissza a mieinket?

— Nem, Dimitrij Mihajlovics, nyugodtan építhetik a kunyhókat. A mieink megindultak nyugat felé, s addig nem is jönnek vissza, míg a . . .

— Én is úgy gondolom — vág a szavába az öreg —,

végezzenek tiszta munkát. A farkast az odújába kell kergetni, s ott kell felvágni a hasát. Hogy is lehetne másként! Én aztán megmutatnám, hogy kell csinálni a dolgot.

— Nincs szükség rá, Sztaszov apó, vannak ott fiatalabbak. Maga már csak segítsen itt az asszonyoknak az építésnél, hogy minél előbb beköltözhessenek az erdőből a faluba, s újra emberekként élhessenek.

Az öreg elhallgatott, s magában igazat adott Szemjonnak. Eddig csakugyan úgy éltek, mint a vadállatok. Mikor a házaikat felgyújtották, behúzódtak az erdők mélyére. Ez volt az egyetlen menedék. Ott, ahol az emberek be tudtak menekülni az erdőkbe, mint régi időkben a vándorló néptörzsek elől, legalább néhányan életben maradtak, azok, akik minden szenvedést túlélték a sűrűségben.

— No, hogy gondolja Szemjon Sztyepanovics? — kérdi egy reggel Nyina Kuznyinova, mikor elnézett Szemjonhoz és az öreghez. — Itt marad, vagy kimegy a frontra?

— Itt is szükség lenne ránk, de a fronton most még inkább kellünk — feleli Szemjon.

— Hát a falu? — mondja szemrehányóan az öreg, mert már megfeledkezett a farkasról s az odújáról.

— Az már csak a maga gondja marad, nagyapó. Maga lesz a legfőbb építésze, ácsa és kőművese.

Szemjon aztán úgy határozott, hogy másnap elindul. Reggel az öreg kunyhója előtt ott várakozott már Ljuba és Janko is, mert nem találták meg Ljuba szüleit, s ott ácsorgott még Nyina is, valamint három katonakorban lévő fiú a szénégetőből. Szemjon felöltözött, panyókára vetett német köpenyén átdobta partizán tarisznyáját, amelyben egy darab fekete kenyeret őrzött, s kiment a kunyhó elé.

Az öreg Dimitrij is kijött Szemjon után, őt pedig mindjárt követte Aljoska is. Mikor az öreg meglátta a fiatalokat, görbe tekintetet vetett a nőkre és korholó hangon szól:

— Miért nem adtok nekik pár nyaklevest, hé? Taknyos! Még jóformán egyszer se borotválkozott és már a frontra menne. Csak útjában lesznek ott mindenkinek — zsémbeskedik.

— Hát a ti Aljoskátok? — kérdezte Nyikolaj Fedor.

— Ez? — fordul az öreg a fiúhoz, s megfogja a vállát. — Ez már leszolgálta a magáét a partizánoknál. Most aztán szépen velem marad. Házikót építünk. Ha vége lesz a háborúnak, oda megy majd, ahova a kedve tartja, mesterség után, vagy iskolába.

A fiúk meglepetten néznek Aljoskára, ő pedig meglepetten néz a nagyapóra. Igaz, hogy eddig még semmit se szólt neki az elmenetelről, de hiszen ez csak természetes, hogy ahova Szemjon megy, oda megy ő is. Hogy képzeli ezt tulajdonképpen a nagyapó?

— Nagyapó, én velük megyek a frontra. Akad ott nekem is elég munka — mondja nyugodt hangon.

Az öreg kimereszti a szemét, s a meglepődéstől tátva marad a szája.

— No de ilyet... még te is? Hát ki most az apád?

Aljoska bűntudatosan húzódik a fiúkhoz.

Szemjon egyikről a másikra néz, és kíváncsi, hogy ki győz ebben az összecsapásban, mert mindegyiküknek igaza van.

Az öreg elvörösödik, és sűrű szakálla komikusan reszket. Nem sok hija volt, hogy nekiugrik Aljoskának, de fékezte magát, mert észrevette, hogy milyen sokan gyűltek már össze körülöttük. Tehetetlenül legyint. Hirtelen megsajnálja a fiút és önmagát is. Elgondolkozik, mi mindent éltek át, aztán szinte könyörgőn csak ennyit mond a fiúnak:

— Aljoska, kis árvám! Ne hagyd el az öregapádat. A világ nem olyan, mint itt ezek az erdeink, hogy pár nap alatt bejárhatod. Elveszel ott, hallgass rám és ne menj...

— Hiszen a mieink közt leszek — tiltakozik a fiú.

Szemjon megmozdul és kezet nyújt az öregnek:

— Köszönök magának mindent, Dimitrij Mihajlovics.

Aztán az előtte álló hosszú, bizonytalan útra gondol. Akaratlanul is ezek a szavak lebegnek a szeme előtt: — Meisner — Prága — Vinohrady — Olasz utca.

Nyina Kuznyinova elbúcsúzik az öregtől, a három fiúval együtt. Mikor Janko nyújtja a kezét, az öreg keményen megszorítja és így szól:

— Üdvözöld hazádat, Csehszlovákiát, Riepkint, és azt is, aki német egyenruhában járt itt... no... Meisnert. Üdvö-

zöld őket az öreg Dimitrij Mihajlovics Sztaszov nevében.

Azok heten, akik már elbúcsúztak az öregtől, az erdő szélén ballagnak. Aljoska is utánuk siet. Az öreg utánakiált, rábeszéli, kéri, de Aljoska közben már beéri Szemjont. Az anyák és gyerekek is elkísérik a távozókat. Mikor az öreg látja, hogy hiába beszél, megáll az úton és szomorú hangon kiáltja:

— Jöjj vissza, galambocskám, legalább búcsúzz el tőlem. Megvárnak, árvám, ne félj. Csak jöjj vissza, hogy legalább megáldhassalak az útra. — Az öreg legszívesebben elsírta volna magát. De nem, erősnek kell maradnia, hiszen férfi, gondolja magában. Csak kitárja két karját s így várja Aljoskát. Menjen hát, ha olyan nagyon akar. Miért is ne engedné, hiszen csak félti. Elvégre nélküle is tud majd itt segíteni magán, csak ne történjék semmi baja. Meghalna fájdalmában, ha rossz hírt kapna felőle.

A távozók megállnak s kérdő tekintetet vetnek Aljoskára, aki nem tudja, visszaforduljon-e vagy sem. Végül aztán odakiált az öregnek:

— Nagyapó, de adja kozák becsületszavát, hogy elenged!

— Adom én, galambocskám, mindent adok, amit csak akarsz, csak búcsúzz el tőlem, hiszen nem tudhatod, életben találsz-e, ha visszajössz — hívogatja az öreg a fiút.

Aljoska már ismerte a nagyapját. Ha becsületszavát adta, meg is tartotta. Odament hát hozzá, és kezet csókolt neki. Az öreg a mellére húzta és megcsókolta a homlokát:

— Galambocskám, vigyázz magadra! Eredj, gyermekem, és maradj egészséges! Te pedig, Szemjon, jól vigyázz rá. No... no... — keresi az öreg a szavakat s reszkető karjával még egyszer megöleli a fiút.

Aljoska Szemjon mellett lépked, az öreg pedig, ahogy utánuk néz, arra gondol, milyen helyre legényke az unokája. A fiú épp most fordul vissza és integet a nagyapjának. Mellén megcsörrentek a kitüntetések. Az öreg elmosolyodik és kihúzza magát. Arcán büszkeség tükröződik. Még jobban kifeszíti a mellét, ahogyan csak a dereka engedi.

Így, kiegyenesedve, szemében büszkeséggel, suttogja:

— Viszontlátásra, viszontlátásra, fiúk!

Zúgnak az erdők, zúgnak

Sötét júniusi éjszakán, a kopasz Žiar tövében, ahol véget ér a medzihoryi és straňanyi völgy, Ignác Ziman ott legeltette ökreit egy fiatal fenyőirtáson. Tizenkettő tájban, mikor az ökrök már jóllaktak, őt pedig már valósággal megdermesztette az éjszaka hidege, megtömte pipáját, s fogva a láncokat, megindult az állatokkal hazafelé, Skotna irányában. Ahogy egy öreg fenyveshez közeledett, Žiar felől repülőgép-zúgást hallott. A repülőgép előbb közeledett, aztán távolodott. Szünet nélkül a hegy fölött keringett. Ignác Ziman megállt és szemét a fekete sötétségbe meresztette. Hát már megint ledobálják őket, gondolta. Lassan tele lesz velük az erdő. No, a végén mégiscsak lesz valami ebből, gondolkozott Ignác, s lassan haladt lefelé a völgybe. De alig tett pár lépést, hirtelen sustorgást hallott a fák koronái felől. Egy fehér lepedő akadt fenn az ágakon. Emberi alak lóg a magasba, mintha felakasztották volna, s lába kalimpál. Ha Ignác hisz a kísértetekben, bizony megijed. De így csak állt, megkötötte az ökröket egy fához, s figyelte az ejtőernyőst. Az irtás felől, ahonnét jött, hirtelen bagolyhuhogást hallott háromszor egymás után. Mikor a hang elhallgatott, az ágak közé akadt ember hasonlóan felelt. Furcsa bagolycsalád, gondolja Ignác, s nem tudja, mit tegyen, hagyja-e őket, vagy szóljon-e hozzájuk. De még végig se gondolhatta, mit tegyen, elköhintette magát. A fán lógó ember máris megszólalt:

— Itt vagy már, Jurko?

A távoli irtás felől ekkor megint felhangzott a bagolyhuhogás.

— Ki az? — szólt a férfi szigorú hangon a nagy, fehér lepedő alól.

— Én vagyok, Ignác Ziman. Ökröket legeltetek itt. Majd nem megijesztett ezzel a lepedővel. Mintha valami jelenést láttam volna. Ugye segítsek? No, várjon csak — mondja Ignác, s már kapaszkodik is fel egy vékonyabb fenyőn.

A lepedő alatt lógó férfi közben megingott, de megfogózkodott egy ágban és várt.

— Várjon, míg felmászom.

Ignác egészen a fa koronájáig kapaszkodott. Az ejtőernyő a csúcsban akadt meg. Levágta az ágat, s az ismeretlen ember már mászott is le a földre.

Az alacsony termetű Ignác, mint valami mókus, kúszott le a fáról, s most már egészen közelről látta a férfit.

Az idegen ekkor összecsomagolta az ejtőernyőt és odaadta Ignácnak:

— Fogja! Kár elásni a földbe. Valamire még felhasználhatja — mosolygott az ejtőernyős.

Az irtás felől megint felhangzott a huhogás. De mintha az a bagoly most fájdalmasabban huhogna. A hang még néhányszor megismétlődött, s az ejtőernyős mindig válaszolt rá.

— Itt a barátja is? — kérdi Ignác.

— Igen — feleli az ismeretlen.

— Bizonyára ő is fennakadt — mosolygott Ignác. — Segíteni kellene rajta. Úgy, mint magán. Oda kellene mennünk.

Az ejtőernyős egy pillanatig mintha latolgatta volna, Ignáccal menjen-e vagy egyedül. — Akkor hát segítsen — mondta aztán Ignácnak az ejetőernyős, s batyuját a hátára vetette, aztán mindketten megindultak az irtás felé. Kisvártatva megtalálták a másik férfit a földön.

— Mi történt veled, Jurko? — kérdi az első.

— Nem tudom, Mirko, még ugráskor leesett a csizmám, s mikor földet értem, mezítláb zuhantam a kövek közé. Nem tudok felállni. — Juro fel akart egyenesedni, de máris

tehetetlenül visszahuppant. — No, még csak ez kellett nekünk, Mirko — mondja szenvedő hangon.

Ignác odamegy hozzá és felsegíti.

— Semmi az egész, hamar begyógyul a lába, s akkor aztán vígan ugrálhat. Ha akar, fekhet a csűrömben is, a szénában. Ott nem lesz rossz dolga. Itt lakom nem messze, a faluban.

— Katonák vagy csendőrök nincsenek a faluban? — kérdi a sebesült.

— Mikor este eljöttem, nem láttam katonát, csendőrök is csak olykor-olykor néznek felénk. Egyszer-kétszer végigjárják a falut, isznak a komisszárral, aztán már tovább is állnak. Az utóbbi időben pedig már nem is jönnek máskor, csak nappal. Nem kell tartaniuk tőlük.

A megsebesült Jurót elvitték az erdőbe az ökrökhöz. Ignác levágott egy vékonyabb fenyőt, rátette az ökrök nyakára, két végét lánccal megerősítették, aztán ráültették Jurót az ágra. Lassú lépésben haladtak le a völgybe. Megkerülték a települést, s csak Ziman házikója előtt álltak meg. Ignác felvezette az ejtőernyősöket a csűrbe, a szénához. Mikor lerakódtak, Ignác barátságos hangon szólt:

— Mit csinálunk ezután, fiúk? Hiszen így nem maradhat — mutat a sebesült lábára.

— Orvos kellene. Csakhogy... az nem megy olyan egyszerűen. Könnyen lehet, hogy elárulnánk magunkat — jegyzi meg Jurko.

— Tudják mit? — mondja Ignác. — Lakik itt a faluban egy asszony, aki ért a törések és ficamok gyógyításához. Atyafiságban vagyok vele. Segíthetne. Ha pedig nem tudna, hát bevinném magukat a kórházba.

— Nem, a városról szó se lehet — rázza Juraj a fejét.

— Akkor hát elmegyek Gabčík nénihez — mondja Ignác és kimegy a csűrből.

Hajnalban már ott volt Gabčík néni Zimanék udvarán. Az ejtőernyősök a csűrben meghallották Ignác hangját.

— Kellemetlen baleset történt. Eljöttek, hogy ökröket vásároljanak. Este Teplicében iddogáltunk egy kicsit, s az egyikük útközben elvétette a lépést. Most aztán sehogy se

tud a lábára állni, — hazudta Ignác a nyanyának, amint a létrán kapaszkodtak felfelé. — Ez itt a mi Gabčík nénink. Ő segíti világra a falu valamennyi gyerekét. Ő fürészti meg először őket, s ő gyógyítja azokat, akiknek nincs pénzük — mondja Ignác az ejtőernyősöknek.

A néni egyetlen szót se szólt, odahajolt a sebesülthöz, hosszú ujjaival néhányszor végigsimította a lábszárcsontját, s jól megnézte a bokában megdagadt lábat. Aztán hirtelen olyat rántott Juro lábán, hogy az felkiáltott.

— Most már jó lesz. Csak még erősen bekötözzük a lábat, s egy hét múlva akár táncolhat is. Így ni, fiatalember — mondta a nénike.

— De senkinek egy szót se róla, nénikém — tette Ignác a szájára az ujját —, nehogy azt fecsegjék majd a faluban, hogy Ignác leitta magát a kupecekkel.

— Talán bizony én hordozom a faluban a pletykát, Ignác? — nézett rá szemrehányó tekintettel Gabčík néni.

— Iste őrizz — csitítgatta Ziman —, csak nem szeretném, ha...

— Fölösleges fecsegés. Talán azt hiszed, hogy olyan ostoba vagyok? Tán biz nem tudom, mi való — mondja a néni, mikor kimennek az udvarra.

Meisner két nappal a leugrás után Žilinába ment, mert így szólt a parancs. Elment a jelzett házba. A lakók névsorából kikereste emberének nevét, aztán becsengetett a lakásba. Idősebb hölgy nyitott ajtót.

— Itt lakik, kérem, Ján Hlodek?

— Igen.

— Beszélhetnék vele? — kérdezte Meisner.

— Sajnos nem, még tizennégy nappal ezelőtt házkutatást tartottak nálunk. Akkor elvitték magukkal, s azóta nem jött vissza — mondta szomorúan az asszony. Meisner szinte kábultan botorkált le a lépcsőn. Hiszen ettől a kapcsolattól függ további munkája a žilinai kerületben. Most aztán hova forduljon? Ignác derék ember, de segítséget nemigen várhat tőle. A híreket pedig türelmetlenül várják. Meisner gondolataiba merülve járkált a žilinai utcákon, s azon törte a fejét, hogyan oldhatná meg a feladatot, mellyel Szlovákiába indu-

lásuk előtt még Kijevben bízták meg őt és Jurajt. A főtérre ért. Munkások álltak egy csoportban, s élénken tárgyaltak valamiről. Mikor elhaladt mellettük, elfordította a fejét, de a fülét annál jobban hegyezte, hogy meghallhasson valamit a beszédjükből. A főtérről a Plébánia utcán át kijutott az állomáshoz. Ez lett volna a munkahelye. Innét kellene hírt adniuk a kelet felé irányuló német csapatmozdulatokról. De hogyan? Azt, akinek segítenie kellene a munkájukban, bebörtönözték, most aztán kihez fordulhatnak? Meisner talán soha életében nem érezte magát ilyen elhagyatottnak, mint most. Körülnézett az állomáson, aztán lassan megindult a lépcsőn fel a templom felé. Megint ott találta magát a tér fái alatt. A munkások csoportja még mindig ott állt. Meisner még jobban fülelt a beszélgetésre. Hiszen ezek az emberek úgy beszélnek, mint ahogyan ő maga is beszélne. Egy alacsony, tömzsi munkás nagyon megtetszett neki. Ruhája csupa mészfolt. Meisner megállt egy oszlop mögött és kinyitotta újságját, hogy ne hívja fel magára a figyelmet. Az alacsony, zömök férfi kezet fogott barátjával. Aztán elindult.

— Viszontlátásra, Mikuš — mondja a barátja. — Sietsz? Tudom, este lesz, mire a Bôrikra érsz.

Meisner a távozó Mikušt figyelte. A régi piactéren, a nagy kovácsműhely mellett szétágazott az út. Megelőzte Mikušt, aztán feltűnés nélkül megállt a gyalogjáró szélén. Bizonytalanul nézegetett maga körül, merre menjen tovább.

— Nem tudja, kérem, merre vezet az út a Bôrikra? — szólította meg Mikušt.

— De bizony tudom, hiszen magam is oda igyekszem. Haza. És maga?

— Egy ismerősöm megígérte, hogy munkát keres nekem itt Žilinán. Hozzá megyek, hogy megtudakoljam, mi a helyzet. Maga nem tud véletlenül valamit?

— Csak ha építkezésnél próbálkoznék. Lehet, hogy már látta is. Nem messze az állomástól. Igaz, keveset fizetnek, de hát élni mégiscsak kell.

— Úgy bizony — hagyta rá Meisner. — Holnap már beállhatnék?

— Megkérdezem az építészt. Régóta dolgozom vele. Lehet, hogy felveszi magát.

— Tudja, csakugyan sürgősen kellene a munka — folytatja Meisner, amint egymás mellett lépkednek. Meisnert más dolog is bántja, de nem tudja, hogyan kezdje a beszélgetést. Mondja meg ennek az embernek, hogy mit akar tőle? Mint régi munkás bizonyára ismeri a kommunistákat, s összeismertethetné őt egyikével-másikával. Lehet, hogy ő is a szervezethez tartozott. De mi történik, ha az ellentáborhoz tartozik? — teszi fel magának Meisner a kérdést. A téren hallott beszélgetésből úgy vette ki, hogy jól ismerik a munkások. Tiszteletteljesen viselkedtek vele szemben, s nyíltan és őszintén beszéltek hozzá.

— Itt Žilinán nehéz munkát kapni — kezdte Mikuš. — Ha munkát akar, Németországba küldik. Bár minél előbb vége lenne ezeknek az időknek, és megint béke lenne, hogy a munkásnak ne kelljen szerte, idegen világban lődörögnie. A környéken csak szegény vidéket talál: Kysucát, a rajeci völgyet, s a még ennél is szegényebb Oravát, ahonnét mindenki ide jön munkát keresni. A föld terméketlen, az ipar jelentéktelen, sőt Čadcán is mindjárt a fordulat után leszerelték a posztógyárat. Hiszen maga is ismeri a helyzetet, vagy nem? Új állam jött, új ígéretekkel, s megint minden maradt a régiben, csak annyi a változás, hogy Németország felé megnyíltak a határok. A munkásból rabszolga lett. De várjon csak, nem lesz ez így mindig. Egyszer megváltozik a helyzet, meglátja... — Mentek egymás mellett és lassan közelebb kerültek egymáshoz. Mikor Meisner elbúcsúzott Mikuštól a ház előtt, már barátok voltak. S egy hét múlva már Juro Šuška is ott dolgozott a žilinai építkezésen. Ekkor aztán estéről estére eljuttatták tudósításaikat Kijevbe, a kelet felé haladó szállítmányokról. Hiszen tulajdonképpen ez volt a küldetésük célja. Ezért jöttek Szlovákiába. Néhány hét alatt kiépítették munkatársaik hálózatát is, s ekkor aztán Meisner a megbeszélt időben mindig leadta Kijevnek az ellenségről szerzett híreket, s így, messze a front mögött is minden parancsnokságon tudták, mit csinál az ellenség és hol kell lecsapni rá.

Mikor múlófélben volt már a nyár, mikor a réteken illatozott a sarjú, a környező falvak fiataljai fekete áfonyát hoztak az erdőkből, s a gazda az utolsó kéve zabot is megkötötte, a hegyek közt mind sűrűbben csendültek fel a partizánok dalai. Az elszánt ellenállás bátor hangulata úgy szállt a magas hegyekből a völgyekbe s a falvakba, mint ahogyan a patakok vize fut le a magasból, míg aztán egyre erősödve, napról napra növekedve, egyetlen hatalmas áradatban egyesült. Most már semmivel se lehetett megállítani. S mikor 1944 augusztusának 29-ik napját jelezte a naptár, elszabadult az ellenállás és gyűlölet lavinája. Viharként száguldott a hegyek közül a sík területekre, s a szlovák föld legnagyobb részét magával ragadta. A szlovák nemzet harcba indult jogaiért és szabadságáért.

Meisnert és Šuškát Martinban érte a felkelés, mert augusztus utolsó hetében ide költöztek át. Az utcákat sűrű sötétség borította, de a forgalom így is élénk volt. Teherautók száguldtak Vrútky és Strečno felé. Erősítéseket vittek a francia partizánoknak, akik már napok óta derekasan harcoltak a fasiszták túlerejével szemben. Meisner és Šuška végigjárták az elsötétített martini utcákat, Strečno felé nézelődtek, ahonnét a Poloma mögül ágyúdörgés hallatszott. Nem hasonlítottak azokhoz a Rajec és a Turiec völgyéből özönlő emberekhez, akiket ma láttak, amint autón vagy gyalogosan igyekeztek az első vonalak felé. Šuška a fáradtságtól elaludt a széken, abban a kis helyiségben, amit nemrég még raktárnak használtak, s gazdája most csak alkalmilag adott ki éjszakai szállásnak. Meisner az utolsó napok eseményeiről küldött híreket. Elolvasta a rejtjeles távirat megfejtett szövegét. Jelentést kell adniuk a Strečno—Vrútky szakasz jelenlegi hadihelyzetéről, aztán vissza kell térniük a žilinai vasúti csomópont közelébe.

Reggel a nap mintha lustán búvt volna elő a hegyek mögül, és sugarai is csak gyenge fénnyel világították meg a mély strečnói völgyet. A Martin felől vezető úton katonák és partizánok vonultak, gyalog és autón vegyesen. Egyesek pihenni mennek az éjszakai harcok után, mások pedig friss erősítésként igyekeznek az első vonalakba. Meisner és Šuška

felültek egy teherautóra. Egymás mellett üldögélve nézték a partizánokat. Az autó nagyon lassan haladt. s gyakran kellett kikerülnie a szemközt jövő vöröskeresztes kocsikat. Meisner figyelmét egy fiatal pár kötötte le. Egy tizennyolc év körüli lányka a szomszédja vállára hajtotta álmos fejét. Olyanok voltak, mint két testvér. Az ajtóban ülő partizánok a strečnói völgyet figyelték. Amint az autó dél felé közeledett, egyre gyakrabban hallották a gránátok robbanását. A fiatalember időnként a lányt nézte, megigazgatta a karját, hogy kényelmesebben alhasson, s betakarta kigombolt kabátja egyik szárnyával.

— A testvére? — kérdezte kíváncsian Meisner.

A fiatalember elpirult és halkan felelt:

— Nem.

Meisner akaratlanul is elmosolyodott egy kicsit. A fiatalember észrevette, s maga is mosolyogva mondta:

— Ha úgy vesszük, hát a testvérem. Én szlovák vagyok, ő meg cseh lány. Hát nem vagyunk talán testvérek?

— De igen, s ilyen testvére vagyok én is magának.

— Maga cseh? — kérdezte a fiatalember.

— Igen, prágai vagyok — felelte Meisner.

— Nem gondoltam volna, olyan szépen beszél szlovákul.

— Mint katona két évig szolgáltam Szlovákiában, s külföldön is szlovákok között voltam. Ennyi idő elég volt hozzá, hogy jól megtanuljak szlovákul.

Vrútky mögött, egy mérsékelt emelkedőnél az autó megállt, s mielőtt a vezető még kinyithatta volna az oldalát, a partizánok már kiugráltak belőle.

Meisner és Šuška megkeresték a szakasz parancsnokát, akinek egy magányos házikóban volt a szállása. Az első vonalból vezető úton sebesült partizánok jöttek. Némelyiket hordágyon vittek, mások egymást támogatva igyekeztek a közeli kötözőhelyre. Meisner nem maradt sokáig a parancsnokságon, nehogy elmaradjon az egységtől, amelyhez jött. Utánuk sietett. Itt csak Šuška marad. Aztán majd megint találkoznak, s a parancs értelmében fogják folytatni a munkájukat. Nem ment messzire egyedül. Az út menti kis bevágásban, sűrű bokrok mögött partizáncsoport ült.

— Mégis megtaláltam magukat — szólítja meg Meisner fiatal útitársát, és leül mellé. Közelében a leányka rakosgatja a vöröskeresztes táskájába az elsősegély nyújtásához szükséges kötszert és gyógyszereket. Keresztbe vetve viseli a vállán.

— Persze. Hiszen nem vagyunk gombostűk. Emberek összetalálkoznak... — mondja a fiatalember.

— Maguk ketten pedig hogy találkoztak össze? — kíváncsiskodik Meisner.

— Mikor a németek a cseh fiatalokat munkára mozgósították, Alenát Bécsbe küldték szolgálni egy tiszti családhoz. Egy éjszakai bombázás után elszökött tőlük, s idővel eljutott a falunk közelében lévő hegyekbe. Ott találtam rá; éhes volt, erőtlen és tanácstalan. Hazavittem. Anyám meglepetten nézett rá, aztán mosolyogva mondta: „Nem tudtam, hogy a hegyekből hozol magadnak menyasszonyt." Egy hétig lakott a nővéremnél. Mikor aztán egy német egység telepedett be a falunkba, vettük a batyunkat, s mindketten beálltunk a partizánok közé. A falu körüli erdőkön sok cseh haladt át az utóbbi napokban. Az is ott — mutat a fiú egy idősebb emberre —, állítólag brnói.

A lány közben odaült melléjük.

— Alenka, ez itt földid.

Meisner kezet nyújtott a lánynak.

— Örülök, hogy éppen itt találkozom otthoniakkal. Meg kell erősíteni a testvériségünket.

— Na látod, Alenka — mosolygott a fiatalember és átölelte a lányt.

Kis idő múlva megjött a századparancsnok, a partizánok felálltak s megindultak egymás nyomában a kanyargós gyalogösvényen.

Tüzérségi gránátok és aknák robbantak a dombhajlat mögött. Eltévedt gépfegyver- és puskagolyó is elfütyült a fejük fölött. Dubná Skala közelében, a lejtőn hadirendbe rajzott szét a század. Az ellenség észrevette, hogy az előtte húzódó fedezékben friss erőkkel kiegészített egység helyezkedett el. A harcvonalat most még sűrűbben árasztották el ágyú- és aknatűzzel. Ezt követőn a gyalogság támadásra

indult. Meisner a rádióállomással együtt hátul maradt elég messze az első fedezéktől.

Az ellenség nyomása egyre erősebb, s aki nincs fedezékben, annak szorosan földhöz lapulva kell kúsznia, hogy ne érje ellenséges golyó. Egymás után hallgatnak el a fedezékek, s az ellenség már a harmadik támadásra készül. Sok sebesült kitart az első vonalban, ha a vér pirosra festi is a kötését. Alena áldozatkészen és lelkiismeretesen gondoskodik a sebesültekről. Most minden erejét megfeszítve húzza egyiküket a bokrok mögé. Megpróbálja felemelni, de a sebesült feje mindig a földre hanyatlik. Meisner felismeri benne Alena vőlegényét. Beteszi aktatáskájába a rádióadót, s a lány segítségére siet. A németek megint támadnak. Alena látja, amint nagy ugrásokkal közelednek. Míg Meisner a sebesültet tartja a karjában, Alena a gazdátlan könnyű gépfegyverhez ugrik és sürgető kéréssel hangjában odaszól Meisnernek: — Vigye a kötözőhelyre. — Aztán a jó állásban lévő gépfegyverrel megakadályozza, hogy az ellenség közvetlen rohamot indítson.

Meisner a szőke hajú fiatalembert elcipelte a kötözőhelyre. Amint megjött az erősítés, a partizánok máris támadtak. A lány göndör feje ott feküdt a könnyű géppuska agyára borulva, az üres töltényhüvelyek szomszédságában.

Kijevben még aznap értesültek a partizánok hősies küzdelméről Strečno mellett.

Pár nap múlva Meisner Šuškával a partizánok főhadiszállására került mint rádiós. Innét teremtettek összeköttetést a harcoló Szlovákia s a nagy Szovjetunió között. Mindenről tudtak, ami csak végbement. A harcoló katonákkal és partizánokkal együtt élték át a győzelmeket s az ellenség csapásait egyaránt. Szívük minden dobbanásával, minden gondolatukkal ott voltak a harcosokkal Strečnónál, Krížnél, Telgártnál, s mindenütt, ahol patakokban folyt a vér a szabadságért. Az utolsó pillanatig ott voltak a felkelőkkel Banská Bystricában, aztán a Stará Baňa-i völgyön vonultak vissza velük Donovalyra, onnét pedig a Prašivára. Mikor a hegyeket belepte a hó, s az erők újból átcsoportosultak, Meisner Šuškával azt a feladatot kapta, hogy Liptóba, majd

később Žilinába menjen, és híreket adjon le az ellenségről Kijevnek meg a szlovák hegyekben tartózkodó partizánoknak. Hamis irataikkal eljutottak mindenüvé, ahova akartak.

Már pár napja voltak Žilinában. S itt újabb feladatot kaptak. Bratislava és Piešťany közelébe kellett átköltözniük, hogy híreket szerezzenek a Kis- és Fehér-Kárpátok lejtőinek erődítményeiről. Búcsúzóul meglátogatták Mikušt. Éppen fát vágott, s csodálkozott, mikor jönni látta őket. Bevezette vendégeit a kisszobába.

— Talán jobban tetszenek már a városi utcák, mint az erdei ösvények? — kérdezte.

Meisner megértette, mire céloz Mikuš, s mosolyogva felelt:

— A jó katona ott áll őrt, ahova állítják. Mindegyikünknek más a feladata. Egyikünk az erdőben teljesíti feladatát, a másik a városban.

— Úgy van bizony.

Mikor néhány hónap múlva a Vörös Hadsereg katonái átjutottak a Vág jobb partjára, térképeiken ott volt már berajzolva minden lövészárok és minden akadály, amit a fasiszták ezen a vidéken építettek.

Lehet, sokan talán nem is tudták, hogy a Vörös Hadsereg gyors előnyomulásában a nagy erődítményeken át, két csehszlovák ejtőernyősnek, Meisnernek és Šuškának is érdeme van.

1945 februárja szokatlanul kellemes és szép időt hozott. Míg másutt csontig hatolt a fagy, Prágában szép napos időnek örvendezhettek az emberek. Hónak sehol semmi nyoma. A város fölött már napok óta kéken ragyogott az égbolt. Az emberek kibújtak a házakból. Örültek a melengető napnak, s vele a szabadság reményének is. Szívükbe visszatért a bátorság. Már nem féltek semmitől, még a légiriadóktól sem. Hiszen eddig még egyetlen bomba sem esett a városra. Nem hitték, hogy pár hónappal a háború vége előtt bombáznák a várost. Ha hat éven keresztül nyugodtan dolgozhattak a fegyvergyárak gépei, miért éppen most rombolnák szét őket? Így gondolkoztak mindazok, akiknek szívügyük volt a város sorsa, valamennyien, akik ellenálltak az alattomos ellenségnek, mely ott leselkedett a bátor hazafiak minden lépésénél és kegyetlenül elbánt minden áldozatával. Úgy látszott, mintha már belefáradt volna a kegyetlenkedésbe. De drágán fizettek mindazok, akik hittek ebben. Az ellenség az utolsó pillanatig se adta fel azt az őrült elgondolását, hogy a cseh népből kiirtja a nemzeti öntudatot, s ezért aztán a legkisebb bűnért is a birodalomba küldte a vétkeseket, hogy ott beléjük oltsa a porosz világszemléletet, s hogy a hadianyag gyártásában felhasználja a cseh kezek erejét.

Az emberek egyre rettegtek, nem viszik-e el őket rabszolgamunkára. Vaněčekot is kínozta a félelem, mert ő is a földalatti ellenállási mozgalom fegyveres felkelését szervezte.

A jó ég tudja, minek köszönhette, hogy még megélhette ezt a napsugaras februárt. Igaz, hogy már jól megtanulta a körültekintő óvatosságot. Hiszen ez amúgy is a vérében volt. De még így is sokszor igazán csak hajszálon múlt, hogy megmenekült a veszedelemtől, mely annyi derék, bátor embert követelt áldozatul. Ezenkívül családi gondok is bántották. Lányát, Ruženkát nem vették fel a felső iskolába. Egész télen rettegnek, mikor hívják be a lányt munkára a birodalomba. S mert az elhurcolások még most se szüneteltek, hogy a front már az ellenség odújához közeledett, Vaněček igyekezett gyermekét megmenteni.

Egy reggel elhatározta, hogy felkeresi Vítet. Szándékát bejelentette Boženkának, aki mindig hűséges segítőtársnak bizonyult, ha bármilyen kényes ügy elintézéséről volt szó a vállalatban. Most is közbenjárt, hogy Vít fogadja Vaněčekot. Vaněček benyitott Vít irodájába. A gyáros nem is nézett az ajtó felé. Csak a szobába betóduló hideg levegő figyelmeztette, hogy valaki bejött hozzá.

— Van valami újság a műhelyben, Vaněček úr? — szólalt meg végül.

— Semmi, főnök úr. Csak egy kis kéréssel jöttem — mondja Vaněček, s már bánja is elhatározását.

— Hát miért jött?

— Egy kis kérésem volna, főnök úr — ismétli Vaněček.

— Hadd halljam. — Vít felemeli fejét és Vaněčekra néz.

— Tudja, Vít úr, van egy tizenöt éves lányom, és nem szeretném, ha Németországba, vagy máshova menne munkába. Hiszen még gyerek. Az asszony is folyton rágja a fülemet...

— No, és mi közöm nekem ehhez? — kérdi bosszúsan Vít.

— Hát, azt gondoltam, nem venné-e fel ide a gyárba. Tud dolgozni és jó hasznát vennénk a műhelyben.

— Vaněček úr, maga is tudja, hogy munkára csak a munkahivatal osztja be az embereket. Nem játszhatom ki a törvényeket. Hiszen tudja, mi történt azokkal, akik valakit rejtegetni akartak — utasítja vissza szemrehányó hangon Vít Vaněček kérését.

— De hiszen úgy dolgozna, mint a többiek. Nem akarok én semmiféle kedvezményt.

— Nem, Vaněček úr. Mindenki tudná, hogy a maga lánya, nem szívesen parancsolgatnának neki. Akkor pedig mit ér az ilyen munka? Nem, nem, erről szó se lehet.

Míg Vaněček Víttel beszélgetett a lánya ügyében, Ruženka Borisszal, a legkisebb Vaněček „vakarccsal" a kórházba ment. A fiúk verekedés közben homokot szórtak a szemébe. Most aztán gyulladt lett a szeme, és orvosi kezelésre volt szüksége. De a baj nem volt komoly, s így mindkét gyerek jókedvűen lépett ki a Károly téri szemklinika kapuján. A kórház előtt barátságos kis park, benne sok-sok gyerek, kocsit tologató mama és idősebb ember, akik mind-mind a kellemes februári napon sütkéreztek. Ruženka is megállt a parkban a kis Borisszal. Leültek egy padra és etették a szelíd galambokat. Borisz pillanatok alatt összebarátkozott a kisfiúkkal, s már ott bújócskázott velük a régi óvóhely körül. A közeli templomban megkondultak a harangok. Delet jeleztek. De alig halkult el dallamos, tömör kongásuk, a környéket panaszosan vijjogó szirénabúgás árasztotta el, s a tiszta égbolton fehér csíkok jelentek meg. De a parkban pihenők nem féltek. Ültek a padokon, felnéztek, és az égen látható fehér csíkokra mutogattak. A smíchovi oldalról hirtelen súlyos dörrenések hallatszottak. A megijedt asszonyok és gyermekek az óvóhely felé igyekeztek. Mindenki veszedelemtől tartott. Ruženka is húzta a kis Boriszt maga után. De Borisz ellenkezett. Fehér zsebkendőt húzott ki a zsebéből, amivel otthon a szemét bekötötték, s azzal integetett szüntelenül a tiszta ég felé.

— Gyere, Boriszka! — kiáltja Ruženka és leszalad az óvóhelyre.

— Ne félj, hiszen csak amerikai repülőgépek — feleli a fiú s egyre integet.

De az átható, sivító búgás a fiúcskát is megijesztette. Szaladni akart, mert valami rettentő, panaszos ordítást hallott. Megállt, megfordult. Minden hiába . . . A visító fütty borzalmas robbanásban végződött. Az óriási légnyomás messze hajította Boriszkát be a bokrok közé, s ott hevert mozdulat-

lanul. Szájából, orrából, füléből szivárgott a vér. Csendesen, mozdulatlanul feküdt a földön, szeme, szája nyitva, s kezében még mindig ott szorongatta a fehér zsebkendőt... Azon a helyen pedig, ahol a légoltalmi óvóhely állt, s ahová az anyák a gyermekeikkel behúzódtak, csak hatalmas, füstölgő kráter maradt. A repülőgépek már Vinohrady fölött jártak, ahonnét rettentő dördülések hallatszottak.

Ugyanakkor Vaněčekné megrettenve szaladt haza a bevásárlásból. Amint a lépcsőház kapuját kinyitotta, valósággal elkábította a hatalmas léghuzam, s a tűz beleharapott a ruhájába. Kétségbeesetten rohant ki az utcára, mint valami eleven fáklya, s átható hangon kiabált a gyermekei után. S ebben a pillanatban már recsegve-ropogva dőlt össze a Foch utcai ház, ahol Vaněček lakott. Egyik emelet a másik után zúdult le a magasból, s eltemette az embereket, akiknek később már csak megszenesedett csontjait találták meg.

Prága a smíchovi oldaltól Vinohrady felé lángokban állt. A gyárakban csoportokba verődve nyugtalankodtak a munkások és anyák, akik felügyelet nélkül hagyták otthon a gyerekeiket. Futva igyekeznek haza. Az utcákat elzárták. De az emberek átverekszik magukat a tűzoltók és katonák sorfalán. A Foch utcát is elzárták. Vaněček is ott tolong a tömegben. Mikor megmutatta személyazonossági igazolványát, a katonák átengedték. Rohant az otthona felé. De az ötvenhetes számú háznak csak a főfalai maradtak meg. Sűrű füst gomolygott fel köztük a magasba. Vaněček a többi emberrel kétségbeesetten keresi hozzátartozóit. A hiábavaló keresgélés után aztán visszafordult a sarok felé, és egész estig bolyongott összeomlott házuk környékén. Még csak nyomát se lelte családjának. Kimerülten támolygott be este a gyárba. A Janákot felváltó portás részvétteljesen éjszakai szállást kínált neki a portán.

Másnap sápadtan lépked a Károly téri összedőlt kórház előtt. Amint meghallotta, hogy ott is estek bombák, nem tudta elkerülni a helyet. A park fáinak ágai letöredeztek, a fák kidőltek, s a bokrok gyökerestől ki voltak szaggatva. Nézte a parkban éktelenkedő gödröt. Asszonyok állták körül és gyermekeiket vagy szüleiket siratták. Vaněček nem is

sejtette, hogy itt, ebben a gödörben itta be a föld kislányának, Ruženkának a vérét. Az emberek csak álldogáltak a gödör, a közös sír szélén, ahol tulajdonképpen senki se volt eltemetve. Ha valaki valamelyik ágon fennakadt darabka szövetet talált, reszkető kézzel forgatta, nézegette, nem a családja egyik tagjának ruhájából való-e. S ha nem ismerte fel, továbbadta a rongyocskát azoknak, akik már türelmetlenül várták, hogy maguk is megszemlélhessék. Vaněček is csatlakozott hozzájuk. Egy pillanatra megállt egy idős nénike mellett, aki egy kislányt tartott a kezénél fogva. Az öregasszony zokogott. A kislány a néni kezét húzta. Le akart mászni a gödörbe.

— Itt halt meg anyuka? — kérdi a kislány akadozó hangon. — Václavkánk is?

— Igen, itt. — A néni a kislány után megy, aki odafut a gödörhöz és marék agyagot vesz fel a földről. A nénike letérdel és megsimogatja a földet. — Itt ölték meg anyukádat és a mi kis Václavkánkat. — Aztán keservesen felzokog.

Vaněček nem bírta tovább a sok tragédiát. Átment a parkon, a város központja felé, aztán fáradtan leült egy padra s a járókelőket nézte. Szent Ignác templomának bejárata közelében üldögélt. Az ajtóban sokan álltak. Befelé tülekedtek. A templomból jajveszékelés és sírás hallatszott. Felállt és közelebb ment. Megállt egy férfi mellett, aki a tömeg hátsó soraiban állt, s a szemét törölgette.

— Mi történik itt, kérem.

— Ide a templomba hozták a bombázás után azokat az áldozatokat, akiket senki sem ismert fel.

— Hogyan érti azt, hogy nem ismerték fel őket?

— Hát, az olyanokat, akiknél nem volt személyazonossági igazolvány, vagy volt, de megsemmisült. — Vaněček beállt a tömegbe. Hosszú ácsorgás után végre bejutott. A templom közepén s a falak mentén terítették ki a halottakat. Némelyiken ott volt a nevét feltüntető cédula is. Az oltár előtt két véres gyermektest feküdt, kisfiú és kislány. Úgy feküdtek egymás mellett, mintha mindketten együtt tartanák azt a fehér zsebkendőt, amelyet a fiúcska még most is görcsösen szorongatott a kezében. Vaněček megismerte

a kis Boriszt. Mikor kiment a templomból, halálos szomorúság fogta el. Ajkán sokáig érezte Boriszka kihűlt arcocskáját... Könnyű, de hűvös februári szél fújdogált a Károly tér fáinak csupasz ágai közt, hamarosan Vaněčekot is elkergetve a padról. S hideg szárnyain széthordta a prágai utcákon az üszkös romok orrfacsaró szagát.

Vaněček megindult a Foch utca felé. Hajnalig járkált az üszkös, kiégett romok körül, ahol egykor lakott. Reggel nem akart a gyárba menni. De pénzre szüksége volt. Hiszen el kell temetnie a fiát. Elindult hát gyalog Prágán keresztül. A város sebeit a maga sebeinek, a Prága meggyalázóit a maga ellenségeinek érezte. Az átélt szenvedésektől kimerülve állt meg az utca sarkán és forró, sajgó fejét a hideg falhoz támasztotta. Már nem tudta visszatartani a könnyeit. Egy ismeretlen járókelő állt meg mellette:

— Miért sírsz, testvér?

— Most, a háború befejezése előtt... ez hihetetlen... miért tették ezt?

— Bizony most bombáznak minket, mikor minden pillanatban azt várjuk, hogy mindennek már vége. A háború egész ideje alatt nem zavarták őket a gyáraink, csak most. Ez rettenetes.

Vaněček kiegyenesedik és együtt megy tovább az ismeretlennel. Kis idő múlva Vít gyárához ér és belép a kapun. Janák elébe megy és szomorúan közli vele:

— Telefonértesítést kaptál. Feleséged a Károly-kórházban fekszik. Azonnal siess hozzá.

Vaněček szétnézett az udvaron, nem látja-e Vít autóját. De nincs sehol, még teherautó sem áll most az udvaron. Megköszönte Janáknak a közvetítést és kiment az utcára. Megállította az első autót. Csak pár szót mondott a sofőrnek. Az máris készségesen maga mellé ültette a vezetőfülkébe. A kísérő nyomban átengedte a helyét, maga pedig felugrott hátra, a kocsikasba. A sofőr fél szemmel Vaněček elcsigázott arcát nézte:

— A bombázásnál? — kérdi, mert Vaněček megmondta neki, hogy nagyon siet a kórházba, ahol sebesült felesége fekszik.

— Valószínűleg.

— Hát nem tudja biztosan?

— Nem. Már második napja keresem a családomat. Eddig csak a fiamat találtam meg.

— Épségben? — érdeklődik a sofőr.

— Holtan.

— Megadták nekünk, az már szent igaz. Egyetlenegyszer, de úgy, hogy egész Prága mindörökre megemlegeti.

Aztán mindketten elhallgattak. Már nincs mit mondaniuk. Mindennél ékesebben beszél a borzalom körülöttük. A sofőr a fejét ingatja, s szemében harag szikrázik. Keményen markolja a kormányt, s teljes erővel gázt ad. Homlokát ráncolja és sötéten bólogat. Már nincsenek messze a Károly-kórháztól.

— Hat éve állnak sértetlenül a gyárak, hat éve — ismétli a sofőr s csak ingatja a fejét, mint aki nem hisz a valóságnak. S gondolatban összehasonlítja az ellenség módszereit s a tegnapi bombázást. — Nincs köztük különbség. Mindketten gyilkolnak és pusztítanak.

A teherautó megállt a Károly-kórház kapuja előtt. Soká tartott, míg Vaněček megtalálta a feleségét. A bőrgyógyászaton feküdt, súlyos égési sebekkel. Mikor az asszony arcára nézett, Vaněček szívét valósággal borzadály szorította össze. Nem is ismerte volna meg, ha nem mondják, hogy ez a felesége, legfeljebb a hangja volt ismerős.

Az asszony felemelkedett, mintha ki akart volna szállni az ágyból, s mikor férje félénken megszólította, így könyörgött neki:

— Vigyél el innét, vigyél a gyerekekhez. Nem történt bajuk?

Vaněček alig hallhatóan felelt:

— Nem, semmi bajuk se történt... Hanka... egészségesek. Ha kicsit összeszeded magad, velük együtt jövök.

De olyan bizonytalan hangon mondta ezt, hogy az asszony kételkedni kezdett:

— Nem, hazudsz. Ha egészségesek lennének, magaddal hoztad volna őket. — Az aszony tehetetlenül hanyatlik hátra az ágyon és felkiált: — Hol vannak a gyerekeim?

— Holnap elhozom őket — suttogja Vaněček, de már alig érteni a szavát.

Az asszony felsóhajtott. Vaněček föléje hajol.

— Boriszkám ... nem fog fájni a szemecskéd ... Ruženka elvisz ... az orvoshoz ... — mondja összefüggéstelenül az asszony.

De Vaněček nem nagyon érti. Fél az asszonyhoz érni, nehogy fájdalmat okozzon neki. Sokáig áll mellette tanácstalanul, és nem tudja, mihez kezdjen. Az asszony most megint megmozdul, felemelkedik, s a könyökére támaszkodik.

— Ruženka a szemklinikára ment Boriszkával — mondja lassan, bár minden lélegzetvétele kegyetlen fájdalommal jár.

Vaněček hirtelen megérti, hogyan került a kis Borisz a Károly téri templomba. Úgy látszik Ruženka elment a kisfiúval a kórházba, s ott a parkban érte mindkettőjüket a szerencsétlenség.

— Hol vannak?

— Elküldtem őket egy professzorhoz. A barátomhoz — hazudik Vaněček, s eszébe se jut, hogy titkot árult el.

— A Román utca hatba?

— Honnét tudod? — csodálkozik Vaněček kedveskedve.

— Egyszer, régen, utánad mentem. Féltem, hogy ...

Az orvos bejött a szobába és gyengéden megérintette Vaněček vállát. Szemével intett, hogy menjen ki a helyiségből, s magára maradt a beteggel.

Mikor hosszú idő múlva az orvos megint kilépett a folyosóra, megfogta Vaněček kezét és erősen megszorította.

— Legyen erős! És ne menjen el. Már nem tart sokáig. Legalább nem fog szenvedni, szegényke ...

— Hát nincs segítség, doktor úr? Egész családom elpusztult — mondja megrettenve Vaněček.

— Sajnos, reménytelen az eset — intett tehetetlenül az orvos.

Vaněček körül hirtelen forogni kezdett az egész folyosó. Lába elgyengült. Meg kellett fognia a falat, hogy el ne essék.

A szobából egy ápolónő szaladt ki. Körülnézett, mintha keresne valakit. Mikor meglátta a folyosón álló nővért, odasietett hozzá:

— Hol a doktor úr?

— Mi történt?

— Az a súlyos égési sebeket szenvedett beteg . . .

A nővér már tudta, mi történt. Bevezette Vaněčekot a szobába.

Vaněčekné az ágyon erőtlenül próbálja felemelni a fejét, két keze ökölbe szorul:

— A gyerekek . . . látni akarom őket . . .!

De többet már nem mondott. Tehetetlenül hanyatlott vissza a párnára, s ott feküdt csendesen . . .

— Hanka, Hanička! — kiáltotta kétségbeesetten Vaněček. Szerette volna még megsimogatni az asszony megkínzott arcát, de csak a kötésből kikandikáló ujjait érinthette, aztán megcsókolta. Könnyei rágördültek a fehér takaróra, s a szövet pillanatok alatt beitta őket.

S ekkor úgy érezte, hogy valahol messze, Prágától északra, rettentő robbanás dörrent, mely megreszkettette ezt a szobát s a folyosót is.

Az Odera és Neisse mellett

Szemjon Sztyepanovics, Aljoska, a szlovák Janko, Ljuba és Nyina az első ukrán front tartalék ezredébe kerültek. Ezeknek a tapasztalt harcosoknak előbb kemény iskolán kellett átmenniük, míg végre a fronton összemérhették erejüket az ellenséggel. Szemjon, a polgári életben kiváló traktorista, nem jutott fel a tankra, ahova a szíve vonzotta. Sebesült válla akadályozta volna ebben a nehéz szolgálatban. Mikor az ezredeshez ment, öreg teherautót bíztak a gondjaira, s azon szállított mindent, amire a frontnak szüksége volt. Janko a tankosoknál horgonyzott le mint lövész, Aljoskából megint segédsofőr lett. Ljubából rádiótávírász, Nyinából pedig ápolónő. Ebben a beosztásban indultak neki a harcoknak, mikor egész Lengyelország szinte remegett a repülőgépek bombáinak s a tüzérségi gránátoknak borzalmas dörgésétől. A tartalék ezred tankjait később Leljusenko és Ribalko tábornokok tankcsoportjai közt osztották fel. Velük vonultak a partizánok a Fekete-tótól nyugat felé, s velük hagyták el útközben, gyors áttöréseik során, a bekerített ellenséges seregek egész hadosztályait, s rengeteg, szinte áttekinthetetlen mennyiségű elpusztított hadianyagot. A szovjet katonák mindent elsodró erővel kergették maguk előtt a németeket, s már elérték az ellenség földjét. A front hosszú vonalban állt a Beszkidektől az Odera folyóig, onnét pedig tekervényesen húzódott tovább Stettin külvárosát s a Pommerániai-tóhátságot érintve. Olyan volt ez a front, mint valami hatalmas

gát, melynek rettentő ereje mindent, ami ellenállni próbált, elpusztítással fenyegetett.

Már 1945 áprilisának derekán nehéz szagokkal telítődött meg a levegő az Odera és Neisse folyók partjain. A pár száz kilométeres front fölött olyan nyomasztó volt a légkör, mint vihar előtt. Tavaszt hirdető, kikeletet ünneplő madarak helyett megfigyelő repülőgépek szálltak a levegőben. Fényképeztek. A harci tudományok szakértői a vezérkarokban tanulmányozták az ellenség minden gyanús megmozdulását, s itt határozták meg az egyes szovjet támadások irányát. Közeledett az oderai nagy offenzíva napja. Az ágyúk töltve, de még némák. Körülöttük álcázott őrök figyelik a környéket. Az erdőkben a vad riadtan menekül, mert érzi a levegőben a puskapor szagát. A madarak ijedten surrannak el a táj fölött, vagy megbújnak a sűrű bokrok mélyén, mintha megsejtenék a nagy veszedelmet. A folyók bal partján az ellenség gondosan erősíti állásait. Arra törekszik, hogy nem is annyira feltartóztassa, mint inkább elodázza a part túlsó oldaláról fenyegető elháríthatatlan végveszélyt. Körömszakadtáig akar védekezni és utolsó erőinek megfeszítésével akarja megakadályozni, hogy teljes valóságában fel ne fedhessék ocsmány képét, s ki ne téphessék karmait, melyekkel millió és millió ártatlan ember szívét marcangolta szét. De pusztulása, ami a túlsó parton eldöntetett, már a levegőben érződik, s mint végzetes, sötét felhő borul a tájra, melyből hamarosan tüzes eső szakad a földre.

Sötétedik. A bal parton alvásra készülődnek, s abban bizakodnak, hogy ma talán még nem indul el a végzet. A jobb parton viszont nagy a sürgés-forgás. A katonák fegyverüket tisztogatják a fedezékekben. Az arcokon elszántság, a szívekben bátorság s a győzelem reménye.

Az első ukrán front, az első fehérorosz s a második fehérorosz front főparancsnokságán mozgalmas az élet. Parancsokat küldenek szét. Eljött a világraszóló történelmi jelentőségű nagy támadás ideje. A csapatparancsnokok feszülten figyelik az óramutatót. Szinte egyetlen parancsszóra, egyszerre harminchatezer különböző kaliberű ágyú nyitott tüzet Berlin irányába. Néhány órás hatalmas erejű tüzérségi

előkészítés után hatezer repülőgép zúgott a front felé. Úgy látszott, mintha maga a föld is felhasadna a rettentő feszítőerőtől, mely a fegyverek torkából fúródik bele. A folyók bal partján ítélet napja van. A szovjet fegyverek világrengető viharának dörgése elhatol a föld minden sarkáig. A szovjet emberek hősiessége itt éri el a csúcsfokát. Utoljára kondult meg acélharangjának szíve, melynek viharos zúgása a születő megváltásról, a szabadságról s a békéről visz hírt a leigázott népeknek. Végéhez közeledik a nagy dráma, melyet a fasizmus írt az emberiség történetébe. Az egész frontszakaszon mintha nappal lenne, pedig körös-körül mély éjszaka van, s most mintha a folyók is égnének, s az egész föld lángokban állana. A dühöngő tűzvész egyre vadabbul tombol a folyó bal partján, s estétől reggelig mintha ott minden életet elpusztított volna. Csak amikor reggel a front megindul, látni a túloldalon néhány csonka fát, s a nap is alig tud áttörni a füstfellegeken.

A két ellenséges város, Forst s a tőle délebbre fekvő Muskau között húzódó frontvonalon állt a német negyedik tankhadsereg. Ribalko tábornok tankhadserege ezen a helyen törte át a frontot, s a nagy erődítések áttörésétől számított nem egészen három nap múltán harminc kilométerrel jutottak előre a vöröskatonák. Tank állt itt tankkal szemben. Mozdulatlan, kiégett, súlyos vasszörnyek hevertek az útszélen végig az egész fronton. Az erődítések áttörése után széles utat nyitottak maguknak a vöröskatonák, s ezen aztán gyors ütemben indultak Berlin kapui felé. Az Odera és Neisse bal partjára alkony borult, a jobb parton új életre ébredt a föld a derűs napsütésben.

Szemjon Sztyepanovics új beosztást kapott. Tulajdonképpen nem is ő kapta, hanem az autója. Az élelmezési zászlóaljhoz rendelték ki. Mikor az autóoszlop parancsnoka közölte ezt vele, Szemjon elment Donszkij kapitányhoz.

— Kapitány elvtárs, talán már a legrosszabbak közé tartozom?

— Dehogyis, Szemjon Sztyepanovics. Hiszen az, hogy a katonákat élelemmel ellássuk, éppen olyan fontos, mint a harc az első vonalban.

— Mindig talál valami engesztelő magyarázatot, kapitány elvtárs — mondta elismerő hangon Szemjon. Azért magában nagyon bosszankodott.

De haragudott parancsnokára, Sztyepan Ivanovicsra is, s mikor együtt ült vele az autóban, éppen csak annyit szólt, amennyit a legszükségesebbnek tartott. Hiába figyelmeztette a parancsnok, hogy figyelje jobban az utat, mert közelednek már az első vonalhoz. Szemjon mintha nem is hallotta volna. Nem törődött az előtte és mögötte robbanó gránátokkal, s úgy száguldott, ahogy csak a motor bírta.

Sztyepan Ivanovics, a parancsnok, ha mindig szigorú volt is, most csak mosolygott Szemjonra, és simogatta a kölyökkutyát, amelyet Szemjon nagy gonddal nevelt azóta, hogy megtalálta elpusztult anyja mellett. A kutyus eleinte játékosságból harapdálta Sztyepan Ivanovics ujjait, később azonban mérgesen kapkodott utánuk, mert a parancsnok jól meghúzogatta a farkincáját. Ugatással is megpróbálkozott, de csak nevetséges vinnyogás lett belőle. Mikor a robbanásokat hallotta, fülét hegyezte, s kimeresztette piciny szemét.

A nap sütött, az autóban pedig a motortól is meleg és fülledt volt a levegő. Sztyepan Ivanovics leeresztette az ablakot. Figyelte az út környékét, ahol mindkét oldalon fiatal tölgyes zöldellt.

— Szemjon Sztyepanovics, miért hever itt ennyi elpusztított ember? — szólítja meg a parancsnok hirtelen a sofőrt. — Nincs is emberi formájuk, inkább mintha csíkos rongyokba öltöztetett csontvázak lennének.

Szemjon megállítja az autót, leszáll, s a bokrok közé megy.

— Pedig bizony emberek.

— Nem német katonák?

— Nem. Ezek a táborok foglyai, akiket már nem értek rá más helyre hurcolni. Hát egyszerűen lelövöldözték szegényeket.

— Borzasztó, Sztyepan Ivanovics.

Szemjon ebben a pillanatban elfelejti, hogy haragszik az őrmesterre, s magában elátkozza a gyilkosokat, akik nem riadtak vissza attól, hogy kezet emeljenek a fegyvertelen emberi csontvázakra. Az úton s az árkokban összetört autók,

parasztszekerek és felfordult lovak hevertek. A szekereken levő felhasadt ágyneműből kiszóródott tollak ellepték a fákat és magasan szállingóztak a levegőben.

— Álljon meg, Szemjon Sztyepanovics! Meggyilkolt gyermekek fekszenek ott.

Megálltak. S valóban, az út mentén az árokban halott gyermekek hevertek egymásra dobálva. Szemjon leveszi sapkáját, könny csillog a szemében.

— Gyerekek, szegény gyerekek!

— Miért lőhették le őket? — kérdi szomorúan az őrmester.

— Azért, mert a gyilkosok nem voltak sem emberek, sem állatok, parancsnok elvtárs — feleli kis idő múlva Szemjon.

Lábuk szinte gyökeret ver a szörnyű látványtól. A halott gyermekek homlokán és mellén golyó ütötte sebek. Néma arcuk borzalmat tükröz, szótlanul tanúskodik a rettenetes eseményről. A parancsnok nézi a gyermekek arcát s megborzad. Fiatal életében eddig még sohasem élt át ilyen szörnyűséget. Szemjon felemeli az egyik halott gyermek vézna kezét, s felgyűri ruhája ujját, mely alól szürkéskék számok tűnnek elő. A parancsnok felé int s megmutatja neki:

— Ez a személyazonossági igazolványuk.

— Furcsa igazolvány, Szemjon Sztyepanovics — suttogja a parancsnok.

Mindketten néma döbbenettel állnak a nyitott sír fölött, melyben vagy száz gyermek holtteste fekszik.

— Ki tudja, értesülnek-e róla valaha is a szüleik — mondja tompán a parancsnok.

— Megtudják, biztos, hogy megtudják, mert bármilyen fájdalmas is ez, a világnak meg kell tudnia, mi történt ezekkel a szegény gyermekekkel ...

A parancsnok arcához emeli öklét s keze fejével megtörli a szemét. Aztán megfordul, s a szekerekhez megy, ahol a szétszaggatott párnák hevernek. Hamarosan visszatér a párnákkal és betakarja velük a gyermekeket. Szemjon is a szekérhez megy, s takarókat, lepedőket hoz, hiszen a tulajdonosok nem fogják sohasem keresni elhagyott holmijukat.

A gyermekeknek pedig jó lesz, ha betakargatja őket, bár nem érzik már a hideget. De a szekereken nincs annyi takaró meg párna, amivel betakarhatnák a borzalmat.

— Megyünk? — kérdi a parancsnok.

— Igen — suttogja Szemjon, gondolatai szülőfalujába, Loszikba szállnak, saját halott gyermekeihez.

Az autó mintha csak nagy nehezen indulna erről a helyről, ahol annyi kegyetlenséget láttak.

— Vannak gyermekei, Szemjon Sztyepanovics?

Szemjon hallgat. Az utat nézi maga előtt, óvatosan forgatja a kormányt, kikerüli a kiégett autókat, tankokat s a bombakrátereket.

Csak kis idő múlva felel:

— Voltak.

— Meghaltak?

— Elevenen megégették őket.

A parancsnok elszégyellte magát kíváncsiságáért. Már nem szól semmit, hallgat, s mereven nézi az utat, mely halottakkal s mindenféle roncssal van tele. Az út menti nyíl jobb felé mutat. Szemjon fordít a kormánykeréken, s az autó az erdőbe kanyarodik. Kis idő múlva megállnak a fák alatt, a tábori konyhánál. Lerakják az élelmiszert. Szemjon megkérdi a szakácsot, mi újság itt, az első vonalban. Észre se vette, hogy a kölyökkutya lebukdácsolt az autó hágcsóján, s a földre huppanva nyalogatja fájó lábacskáját.

— Látták az úton? — kérdi a szakács.

— Mit?

— A holttesteket.

— Igen, láttuk — feleli az őrmester.

— Nem is tudom, hol állítsam fel a konyhát. Az egész környék tele van holttestekkel. Ott az úton, innét vagy fél kilométernyire felfordult egy autó, tele volt gyerekekkel.

— Azt nem láttuk. Csak egy autó hevert ott, kerekeivel az ég felé — mondja a parancsnok.

A szakács étellel kínálja őket, de egyiküknek sincs étvágya, pedig már harmadik napja nem ettek rendesen. A kölyökkutya odaszalad hozzájuk, s az bizony nem tágít a szakács mellől, hiába hívja Szemjon. Csak amikor a csajkájával

csörgött, futott hozzá a kutyus. Szemjon forró rizst tett egy fatönkre, hogy kihűljön, aztán tenyerére tett belőle, s így etette az állatot. A kutyus jóllakott, kicsit játszadozott is, s míg Szemjon nem figyelt rá, beszaladt a keskeny ösvényen az erdőbe. Szemjon hívja, kiabál, de a kutyus pajkosan szedi a lábát.

A fiatal szakács utána eredt, de a kutyusnak, még ha rövid is a lába, mégis elillan előle, s egy kis tisztáshoz ér. Innét pedig megint eltűnt a sűrűben. Az alacsony cserjék alatt kúszik, a szakácsnak át kell ugrálnia a bokrokat. A kutya egy kis fenyőnél megállt. Rásandított a szakácsra, aztán uzsgyi tovább. Játszott. De mikor a szakács meg akarta fogni, a kutyus felugrott s egy másik fenyőhöz futott a sűrűben. Aztán hirtelen eltűnt, csak az ugatása hallatszott.

— De itt aztán már elcsíplek! — fenyegeti kezével a szakács.

Óvatosan lépked a kis fenyőhöz, s átnéz sűrű ágai közt. A fenyő alatt két gyermek fekszik. A kutya egyet-egyet vakkant rájuk, aztán meztelen lábacskájukat nyalogatja.

A kutyus üldözője nem tudja, elevenek-e vagy holtak a gyerekek, meghökken, otthagyja a kutyát, s visszafut a tábori konyhához.

Kifulladva áll meg Szemjon előtt.

— Megvan? — kérdi Szemjon.

A szakács csak legyint, s levegő után kapkod:

— Gye... gyerekek vannak ott!

— Miféle gyerekek? — kapja fel fejét Szemjon.

— Nem tudom, a kutya akadt rájuk...

Szemjon megindul amerre a szakács mutatja. Hirtelen valami sejtelem lepte meg. Lehet, hogy a gyerekek nem is halottak, mert a holttestek messze hevernek innét.

Az utána siető szakács a fenyő alá mutat:

— Itt vannak.

Szemjon odamegy, óvatosan közelít a fenyőhöz, aztán int a szakácsnak. A gyerekek még ott fekszenek, s a kutya is odakuporodik melléjük.

Szemjon felemelte az ágakat, letérdelt, s a gyermekek fölé hajolt. A kutyus bűntudatosan vinnyogott s még jobban

odabújt a gyermekekhez. Szemjon a kicsinyek arcát és mellét lesi. Lélegzenek. Szemjon egészen közel hajol hozzájuk. Világosan látja, hogy élnek.

— Élnek! — suttogja Szemjon.

— Igen? Én bizony azt hittem, hogy halottak, mint azok ott, az úton.

Szemjon lehúzza zubbonyát, s betakarja a gyermekeket. Az egyik, meleg ruhát érezve magán, megmozdult. Fiú volt. Az erdő fölött gránát fütyült, aztán messziről idehallatszott a robbanása. Második és harmadik is követte. A harmadik robbanás után a fiúcska felébredt, és meglepetten nézte a mellette térdelő ismeretlen katonát. Megijedt és reszketni kezdett. Közelébb húzódott a másik gyermekhez, s megrángatta a kezét, hogy felébressze. A kicsi felriadt álmából, s mikor meglátta a katonát, elsírta magát:

— Herr Soldat, bitte schön... — kulcsolta össze kezét a fiú, de hangja megcsuklott.

Szemjon megsimogatta a fiú arcát, de az ijedten elhúzódott tőle. A katona zavartan betakargatta meleg zubbonyával, s a fiú összehúzta magát alatta.

— Du... bisz... tojcs? — kérdi mosolyogva Szemjon és lehúzza a fiú arcáról a zubbonyát.

— Nein — feleli rémülten a kicsi.

— Ruszis?

— Nein.

— Pólis?

— Nein — suttogja ijedten a gyerek.

— Francézis? — kínlódik Szemjon rossz németségével.

A gyerekek összebújnak, s mikor Szemjon gyengéden megsimogatja az arcukat, látszólag megnyugszanak.

— Noo... und fáter? — biztatja őket mosolygó arccal Szemjon, s várja a feleletet.

A felbátorodott gyermekek most már hangosabban felelnek:

— Wir sind böhmische Hunde.

Szemjon értetlenül csóválja fejét, de a gyermekek nem mondanak többet. Így hát kérdő tekintettel fordul a szakácshoz, de bizony az sem érti a kicsinyek beszédét, csak tehetetlenül vonogatja a vállát.

— Miféle nemzetből lehetnek? Bémise — ismételgeti már másodszor ezt a kérdést, de most már hangosan. Aztán felsorolja valamennyi európai államot, de bémis nemzetre nem emlékszik.

— Te, idehallgass, nem tudod hol az a bémis állam? — kérdi a szakácsot.

A szakács gondolkozik.

— Nem tudom én, bizony nem tudom — mondja aztán lemondóan.

Szemjon nem tudja, hogyan férkőzzék a gyermekek bizalmába, akik azt se tudják, hova valók.

— Und... fi hejsz du? — kínlódik tovább Szemjon. Talán csak megmondják, hogy hívják őket.

— Nummer zweitausendfünfhunderteinudvierzig — feleli a fiú egy szuszra.

Szemjon tehetetlenül nézi a gyerekeket, s ma már másodszor gördül le könny az arcán. Megfogja a kicsik kezét és felemeli őket a földről. Mikor látják, hogy a katona jóindulattal van irántuk, felállnak és készségesen követik. A szakács előresietett, őt követi Szemjon a talált gyermekekkel. A kiskutya hízelkedve ugrándozik a lábuk körül. Szemjon érzi, hogy a kislány bátortalanul igyekszik a kezét kiszabadítani. Elengedi. A lányka lehajol és felemeli a kutyust. Csak most, mikor mosolyog, látni rajta biztosan, hogy kislány. A parancsnok elébük jön. Szemjon észreveszi, hogy térképtok fityeg az oldalán.

— Nézze csak, parancsnok, élnek, de nem tudják, kihez, hová tartoznak. Azt mondják, valahonnét Bémiserből valók. Nem tudja, milyen ország az? — kérdi Szemjon, s mikor látja a parancsnok csodálkozó bólogatását, a térképtokra mutat: — Húzza elő a térképet, Sztyepen Ivanovics, hátha megtaláljuk rajta azt az országot.

A parancsnok gyorsan kinyitja a tokot, s előhúzza a térképet. Letérdel, szétteregeti térképét a füvön, s úgy nézegeti. Szemjon is föléje hajol, de nem engedi el a fiúcska kezét.

— Semmi ilyesfélét nem látok itt — mondja a prancsnok. Kicsit gondolkozik, aztán előhúzza a másik térképet is. Megtalálja rajta a helyet, ahol ebben a pillanatban tartóz-

kodnak, s ujjával körülötte keresgél. Aztán a front vonalától délre megpillant egy piros betűs felírást: „Böhmen und Mähren". A parancsnok szeme felvillan, s majdnem nagyot kiált örömében:

— Itt van! — mutatja ujjával a betűket.

Szemjon egészen a térkép fölé hajol:

— Csak hasonló a név, de azért lehetséges, hogy az...

A parancsnok még egyszer megnézi a helyet, ahova az ujja tapad.

— Szemjon Sztyepanovics, hiszen ez Csehszlovákia! — kiált fel örömmel a parancsnok, s megmagyarázza Szemjonnak a két szó értelmét.

Most már nem kételkedik benne, hogy a gyermekek Csehszlovákiából valók. Már régen nem örültek így, mint ma. A katonák is, s a gyerekek is. Szemjon oda se figyel már, mi történik körülötte, egyre a gyerekek mellett sürgölődik, akik mohón falják a rizst és isszák a teát. Rájuk adja köpenyét s a kivattázott lélekmelegítőt is, amit a szakácstól kapott. Lábukat rongyokba csavarja. A gyerekek talán csodálkoznának mindezen, de a rizs meg a tea annyira ízlik most nekik, hogy a világon semmi más nem érdekli őket.

— Hát ti csehszlovákok vagytok, galambocskáim! Szép emberek, jó emberek — szól hozzájuk Szemjon, miközben a rongyokat madzaggal kötözgeti a lábukra. Fülében ezek a szavak visszhangzanak: — Prága — Meisner — Vinohrady — Olasz utca. De a gyerekek hallgatnak. Szürcsölik a teát, s közben sápadt arcuk egyre szebben kipirul. A szakács buzgón segédkezik Szemjonnak, aztán megkérdi:

— Mit csinál majd velük, Szemjon Sztyepanovics?

— Magammal viszem őket. Talán bizony nem tudna eltartani az ezredünk két gyereket? — kérdi mintegy önmagától.

— Eltartja őket, de azért inkább az anyjukat kellene megtalálni — teszi hozzá jóindulatúan a szakács, és nem is tudja, milyen lehetetlen óhajt mondott ki.

— Ez most éppen olyan nehéz lenne, mintha a Nemzeti Bankban azt a két kopeket keresné, amivel évekkel ezelőtt fizetett — mondja Szemjon nagyot nyújtózva. Aztán fel-

sóhajt, s elégedetten nézi a gyerekeket. — Ha vége lesz a háborúnak, testvér, biztosan lesznek majd hivatalok, amelyek az elveszett gyermekek, illetve a szüleik után kutatnak.

A szakács elveszi a kicsinyek elől az üres csészéket, és elmegy. A gyermekek félénken himbálják bepólyázott lábukat, s nézegetik Szemjon művét. Szemjon odaül mellé jük, s ő is lóbálja a lábát. Közben mosolyog, s a kidöntött fatörzsbe fogózkodik. Egyre gyorsabban himbálja a lábát. A gyerekek eleinte csak elhúzzák a szájukat, s látszik rajtuk, hogy nem mernek mosolyogni, de mikor Szemjon lefordul a fatörzsről, vidám nevetésre fakadnak.

Szemjon csak ezt akarta. Máris felkel, megfogja a kislányt, vállára ülteti, s morgó medvét utánozva ugrál vele a fiú körül. A kutyus mellette szalad és ugat. A fiú teljes szívből nevet, s csak akkor hallgat el, mikor a szakács párolgó bögrével megáll előtte. Szemjon fáradtan megpihen, leemeli a kislányt a válláról s a fatörzsre ülteti. A lányka mosolyogva néz a kisfiúra, aki baljával megfogja a lányka vállát, jobbjával pedig a kislányt mutatja Szemjonnak:

— Meine Schwester.

— Ahá, ez hát a testvérkéd — sóhajt Szemjon és leül a kislány mellé. Lelke mélyén nagyon örül, hogy legalább annyit ért németül, amennyire most szüksége van.

— Bruder? — fogja meg a kislány kezét, s a fiú felé int.

A lányka bólint, s a teáscsésze után nyúl. A szakács rámosolyog, s a háta mögül kenyeret húz elő. A gyermek kinyújtja érte a kezét, már cseppet se félénk, s elveszi a kenyeret. Milyen kár, sajnálkozik Szemjon, hogy nincs itt Janko, a csehszlovák. Az biztosan megértetné magát a gyerekekkel. De nem baj. Minél előbb megkeresi, s akkor aztán minden rendben lesz. Mire aztán felszedelőzködtek, hogy induljanak, a gyerekek már szemmel láthatóan bátrabban és vidámabban viselkedtek. A parancsnok a térdére ültette a fiúcskát, a kislány pedig Szemjonhoz bújt. Pedig enélkül is kényelmesen elfértek volna az autóban, amely lassan távolodott a tábori konyhától.

Két nappal azután, hogy a gyerekeket megtalálták, Szemjon találkozott a zászlóaljparancsnokkal, s szinte cso-

dával határos módon megtalálta Jankót és Ljubát is. Nem kellett sokat magyarázgatnia, hogyan akadt a gyermekekre, mert ők is látták a felborult teherautót.

— No, Janko, nem ismersz rájuk? — kérdi kíváncsian Szemjon s a gyermekekre mutat.

— Hogy hívnak? — szól Janko a fiúhoz.

— Nummer zweitausendfünfhunderteinundvierzig — feleli a fiúcska.

— Ó, te talán a házszámmal téveszted össze, fiacskám — mondja Janko és rámosolyog.

A fiú felgyűri kabátujját, s a karjára tetovált számra mutat. Janko ekkor a kislányhoz fordul, de az is csak egy számot mond, mint a fiú. Janko kínlódik, s igyekszik legalább a keresztnevüket kiszedni belőlük, de a gyermekek egyre csak a számukat ismételgetik. Janko megpróbál cseh nyelven szólni hozzájuk, de ez sem segít. Mesélni kezd hát nekik Csehszlovákiáról. Hegyek, városok, falvak nevét említi, ahogy éppen az eszébe jutnak, aztán cseh vezeték- és keresztneveket sorol fel. A gyerekek meredt szemmel, meghökkenve hallgatják, s Janko szinte a végkimerülésig beszél. Aztán elmondja nekik, hogy ő szlovák, hogy szereti Prágát, hogy Csehország gyönyörű, s hogy Csehszlovákia hamarosan megint szabad lesz. Próbálja elhitetni velük, hogy Csehországból valók, Prágából, s hogy csehek. Mikor már úgy vélte, hogy mindent elmondott, amit csak tudott, elhallgat, s várja, hátha valamit mégiscsak megértettek belőle. De milyen nagy a csodálkozása, mikor egyszerre megszólal csehül egy gyermekhang:

— Mi nem vagyunk prágaiak. Nekünk nem szabad cseheknek lennünk.

Ezt a fiúcska mondta félénk hangján.

Szemjon közben azon gondolkozik, milyen nevet adjon a gyerekeknek. Arra gondolt, hogy meghalt gyermekei nevét adja nekik. Meg is mondja Jankónak. Az kis gondolkozás után helyesli, így aztán a kislányból Ljubka lesz, a fiúból pedig Sztyopka.

Április 25-én bezárult az acélgyűrű a zöldesszürke far-

kas barlangja körül... Tíz nappal az oderai és neissei világraszóló offenzíva megindulása után a minden idők legdicsőbb harcosai befejezték Berlin körülzárását. A barna birodalom kőszívétől nyugatra, Ketzin városka mellett egyesült a két nagy orosz hadvezér, Konyev és Zsukov hadserege. Itt találkoztak az első ukrán front s az első fehérorosz front hősi seregei. Berlin körül van zárva — a vég elkerülhetetlen. A Vörös Hadsereg vitézei átverekszik magukat a külvárosokon a város belsejébe, ahol az ellenség maradék erejével görcsösen védekezik. Minden házért, minden utcáért, minden parkért harcolni kell. Nehéz küzdelem folyik minden lépésért...

S messze Berlintől, délkeletre, a várva várt vöröskatonák leszaggatják az új Csehszlovákia megnyomorított, de meg nem alázott népéről a hosszú sínylődés bilincseit. Szlovákia fölött már a szabadság zászlai lobognak. A győzelem és szabadság fáklyája már Brno és Ostrava fölött világít, s feltartóztathatatlanul halad a győzelmes szovjet emberek fegyvereitől kísérve Prága felé. A májusi nap elárasztja az egész országot, s utolsó küzdelemre bátorítja az embereket. Kitartás, még egyszer lesújtani, s vége lesz a borzalmas szenvedésnek.

Harccal és vérrel ünneplik május elsejét Berlintől Prágáig. Új májusért emelkednek az öklök, új májusért mennydörögnek győzedelmesen minden fronton a katyusák!

A háború olyan, mint valami hatalmas víz. Milliók életét, ezrek egész vagyonát veszi el, egyeseknek pedig odaviszi, odasodorja. Vannak, akik utolsó ruhadarabjukat adják el egy kevés lisztért, mások viszont vagyonokat harácsolnak össze. A gyártulajdonosoknál nagy az érdeklődés és kereslet mindenféle árucikk iránt, a nagygazdák drágán árulják a vajat, tejet és lisztet. Kevesen törik a fejüket azon, hogy miből élnek majd öregségükben. Nincs miből félretenni holnapra, mert a drágaság olyan, mint valami megvívhatatlan erődítmény. Csak azok, akik nem riadnak vissza a becstelenségtől, s nincs bennük semmi emberi méltóság, csakis azok engedhetik meg maguknak, hogy ennek az erődítménynek bástyáira feljussanak.

Vít gyárosnak is úgy mentek az üzletei, ahogyan azt a háború elején még el sem képzelte volna. A megszállás utáni első napokban még nem tudta, mit hoz a sors, de később feltalálta magát. Mi mindenre jó az ismeretség és az, ha valaki elárulja a saját vérét. Mit törődött Vít azzal, hogy mi történik körülötte! Annyi figyelemre se méltatta, mint a munkatársait. Vállalata virágzott, részvényeinek és bankbetéteinek értéke egyre emelkedett. Pénze bőven volt, de mégse volt elég az állandó üzleti machinációkra és a megvesztegetésekre; legalábbis ő így állította. Sőt nemegyszer úgy nyilatkozott a magát alig vonszoló felesége előtt, ha nincs Stadler ezredes, már régen tönkrementek volna. Annak

ugyanis nagyon fontos volt, hogy Vít a hadseregnek szállított áruért járó követeléseit rendszeresen megkapja.

Így sokasodtak Stadler bajor autógyári részvényei is. Hát hogyne sokasodtak volna! Hiszen Vítnek százezreket hoztak a külföldi üzletek, Stadler pedig sohase feledkezett meg arról, hogy ezt alkalmas pillanatban megemlítse. De minden korsó addig jár a kútra, míg eltörik. 1945 tavaszán Vít és Stadler nehéz perceket élt át. A pusztulás várt rájuk, s ezért gondolkozni kezdtek, mit tegyenek, hogy vagyonukat és életüket megmenthessék.

Május harmadikán reggel Stadler autója megállt Vít gyárának udvarán. A sofőr pontosan a nagy térkép előtt fékezett, amely most Kwatschka lelkiismeretét furdalta, pedig valamikor igazán a büszkesége volt. Mikor a front nyugat felé hömpölygött, az irodaszolga már nem gondolt rá, hogy a zsinórt hátrább tolja, s a térképpel együtt lassan a kis zászlócskák is tönkrementek. A térképpel együtt aztán Kwatschka is valósággal tönkrement, mert kegyetlen félelem lett úrrá rajta. Már rég nem hitt a csodákban, hiszen az oroszok már Berlint ostromolták. Most is csak tessék-lássék köszöntötte Stadler ezredest és Kurzot, akik hónuk alatt egyforma aktatáskával éppen kiszálltak a kocsiból. Rájuk se hederített volna, de az emberek figyelik őt a műhelyből, s talán még ki is nevetnék. Az ezredest megelőzve felsietett Víthez, bejelenteni a látogatást.

— Mi lehet olyan fontos ennek a Stadlernek, hogy a telefonhívása után egy perccel már itt is van? — kérdi Kwatschka.

— Sejtelmem sincs róla — hazudja Vít, mert jól tudja, hogy Stadler valami üzletre célzott a telefonban, de mit kösse ezt Kwatschka orrára.

Stadler Kurzcal együtt felfelé haladt a lépcsőn. Az ezredes félúton megállt.

— Kurz! — hajolt a sofőrhöz. — Csak óvatosan, óvatosan. Az aktatáskákat nem szabad összecserélni. Enyém a jobb oldali, a magáé pedig... hiszen tudja...

— Értem, ezredes úr — hagyja rá Kurz. — Gondolja, ezredes úr, hogy megveszi?

— Biztosan. Hirtelenében nincs más, amibe a pénzét befektethetné.

Mindketten bementek Boženka irodájába. A lány be akarta jelenteni őket Vítnek.

— Nem szükséges — mondja Stadler. — Maradjon csak. Mi már bejelentettük magunkat.

Mikor a gyáros meghallotta ajtaja előtt a beszélgetést, odament és ajtót nyitott nekik. Mosolygott, s tiszteletteljesen hajlongott, mintha ma látná először őket. Ugyanígy viselkedett az ezredes és Kurz is. Vít mindkettőjüket hellyel kínálta, s Kurzcal éppen olyan tiszteletteljesen viselkedett, mint az ezredessel. Nem azért, mintha becsülné, hanem mert tudta, hogy az ezredes és Kurz érdekei közösek. Kiegészítik egymást spekulációikban. Vítet most se lepte meg, hogy aktatáskáikat szorosan markolják, mintha a legújabb katonai fegyverek terveit őriznék. Vít konyakos üveget tett az asztalra.

— Nagyon kellemes az illata — dicsérte az ezredes, és ínyenc módon hörpintgetett belőle. Aktatáskáját az asztal szélére tette, Kurz pedig a térdén tartotta a magáét. Idegesen nyitogatta-csukogatta a zárát, másik kezével pedig a pohárka után nyúlt. Az ezredes szigorú tekintetet vetett Kurzra.

Vít figyel és vár, honnét támadnak rá. Csak annyit sejt, hogy ezek ketten valamit akarnak tőle. Lesben áll hát, mint a tapasztalt vadász. Az ezredes idegesen kopog az asztalon. Nem tudja, hogyan kezdjen hozzá. Előbb elő kell készíteni a gyárost, hogy engedékenyebb legyen a tárgyalásnál, mert viselkedése az utóbbi időben eléggé visszautasító. Az ezredes felállt az asztaltól, s a szemközti falhoz ment. Kezét karba fonta s meredten nézi a falitérképet. Kis idő múlva Vít odamegy hozzá. Az ezredes mellé áll, s ő is a térképet szemléli. Kurz kihasználja az alkalmat és teletölti a poharát.

— Valószínűleg erre vezet az útjuk — mutatja az ezredes Vítnek a térképen Brno környékét.

— A bolsevistákra gondol?

— Azokra bizony — bólogat az ezredes. Kezével még egyszer végighalad a térképen, a front vonalát jelezve Vítnek.

Csakhogy az ezredes hiába beszél bármiről, a térkép mellett is csak az aktatáskára és Vítre gondol. Az ugyanis

pontosan ismeri a front állását. Tudja, mi lesz pár nap múlva. Alaposan áttanulmányozott már más térképeket is, nem olyant, mint ez, s a tengerentúli rádió hírei alapján jól ismeri az egész helyzetet. De nyugodtan hagyja, hogy az ezredes magyarázzon.

— Lehet, hogy minden pillanatban sor kerülhet a titkos fegyver bevetésére — mondja csendesen az ezredes. De ha kiabálna, Vít akkor se hinne neki. Ha meglenne, már rég felhasználták volna azt a titkos fegyvert, amivel a világot bolondítják, gondolja gúnyosan Vít.

— Ha erre az oldalra jutunk, semmi sincs elveszve — mutat az ezredes Franciaország felé.

Vít persze nem tudja, kinek kell oda jutnia, de azért helyesel az ezredesnek.

— Magának is mentenie kell magát, Vít úr, ha a front összeomlik — fordul Vít felé.

— Igazán nem tudom, hogyan csináljam. Ha csak le nem szerelném a gépeket, ezredes úr...

— Könnyebb, s ugyanakkor értékesebb holmit is ismerek, mint a gépek — emelkedik lábujjhegyre az ezredes.

Vít sejti, miféle könnyebb holmiról van szó. Már ő is gondoskodott róla, hogy minél többet harácsoljon össze belőle. De kétségbeesett arcot vágva, így felel:

— De mi lesz a gyárammal, hiszen az arcom verejtékével...

— Azt, mint mondom, átválthatja aranyra. Rómában vagy Párizsban aztán azt vehet majd rajta, amit akar. Nincs is sokra szüksége — ravaszkodik az ezredes.

— De honnét vegyem, ezredes úr, hiszen már senki sem akar semmit eladni — mondja szomorúan Vít, de ebben a pillanatban tudja, hogy az ezredes közli majd valami őrültnek a címét, aki ezekben a napokban is szabadulni akar a drága kincstől. Türelmetlenül dörzsöli a kezét, s legjobban szeretné, ha az ezredes máris valami pontosat mondana.

— Hogy gondolja ezt, ezredes úr? — bátorítja Vít az ezredest.

— Megmondtam. Most is gondoskodtam magáról. Hoztam tíz kiló színaranyat.

Ezt nem várta Vít. Valósággal beleszédült, s nem akart hinni a fülének.

— Mit kérem? — kérdi csodálkozó arccal.

— Mondom: színaranyat. Ha akarja, megkaphatja.

Hát mégiscsak rámosolygott a szerencse. Már félt, hogy az értéktelen protektorátusi koronákat semmire se válthatja át. De mi jutott az ezredes eszébe, hogy eladja az aranyat? Hiszen ezért a pénzért hamarosan egy doboz gyufát se vehet.

— Komolyan gondolja ezt, ezredes úr? — kérdi hangosan.

— Ott van az aktatáskában — mutatott Stadler a válla fölött az asztalra.

Vít kimeresztette a szemét, s idegesen az asztalhoz ment. Nehéz eltitkolnia az örömét. Ezt csakugyan nem várta. Hogy is kételkedhetett az ezredesben, aki, íme, az utolsó pillanatig gondját viseli. De valahol, agyafúrt kalmárlelke mélyén, megrezdül benne a gyanú. Nézi az aktatáskákat, s nem tudja levenni róluk a szemét. Magában számolgatja, mennyit kér majd az ezredes az aranyért. Először elhatározta, hogy annyit ad érte, amennyit csak kér az ezredes. De mindjárt el is vetette ezt a gondolatot, korholva magát könnyelműségéért. Nem dobálhatja a pénzt, hiszen a pénz mégiscsak pénz. S ha az ezredesnek szüksége van rá, akkor . . .

— Itt van — tette kezét az ezredes az aktatáskára, majd felemeli az asztalról, és Vít kezébe adja.

A gyáros mindkét kezében mérlegeli az aktatáskát és találgatja a súlyát.

— Csakugyan tíz kiló?

— Igen, pontosan annyi. Aztán majd le is mérjük. — Stadler kiveszi Vít kezéből az aktatáskát és óvatosan visszateszi az asztalra. Kivett belőle egy kis, hosszúkás rudacskát és átadta Vítnek. Vít a tenyerén mérlegeli és vizsla szemmel nézegeti. Stadler elmosolyodik, amiért kétkedést lát Vít szemében.

— Valódi orosz arany. Nem kell félnie. A rudacskát orosz aranyrubelből öntötték. Egy ismerősöm hozta Oroszországból és pénzzé akarja tenni. De, hogy ne legyenek aggályai, elmehetünk bármelyik aranyműveshez, akihez maga akar.

Az majd elvégzi a próbát maga előtt. Hiszen ismer engem, Vít úr, csak a tisztességes üzletnek vagyok híve.

Vít szeméből eltűnik a kétkedés, de az aranyműveshez bizony el kell menni. Nem lehet könnyelmű.

— Az összeset akarja, gyáros úr? — kérdi az ezredes, s már vissza is tette az aranyat az aktatáskába.

— Mibe... mibe kerül, ha szabad tudnom?

— Négyszáz korona grammja. Azt hiszem, ez elfogadható ár.

Bizony az, gondolja magában Vít, már hogyne lenne! De alkudozni próbál. S mivel ez nem sikerül, kifizet Stadlernek annyit, amennyit kér, mihelyst az aranyművesnél meggyőződött az arany valódiságáról. Állát tenyerébe támasztja, s úgy tesz, mintha gondolkoznék.

— Az egésznek megvétele esetén olcsóbb is lehetne, ezredes úr. Nem lenne elég háromszázötven? Ennyi az ára...

Mikor Stadler látta, hogy Vít komolyan érdeklődik az arany iránt, gyorsan gondolkozni kezdett. A pénzért, amit Vít kifizet neki, még ma újabb aranyakat vehet az egyik koncentrációs tábor parancsnokától, aki meghúzta magát itt Prágában, miután az oroszok már felszabadították a táborát. Most pedig vele tárgyal egy északnyugat-csehországi birtok megvételéről. Nagyszerű üzlet lesz, ha sikerül.

— Adja oda, ezredes úr, háromszázötvenért, ha Vít úr annyit kínál érte — zavarja meg gondolataiban a lesütött szemű Kurz. Jól ismeri az egész szélhámosságot, s mialatt ide bejött, már megszőtte a hálóját, melybe ennek a két bölcsnek bele kell repülnie. Ellenszenves vigyorgással kacsint Vítre.

— Jól van — mondja az ezredes. — Legyen úgy, ahogyan kívánja, Vít úr.

Elindulnak hát az aranyműveshez, s az megállapítja, hogy az aranyrúd csakugyan színarany. Vít már nem kételkedik, s az ezredes gondolatban már zsebében érzi a pénzt. Kis idő múlva tele is rakja vele a zsebét Vít irodájában. De most már nincs kedve hozzá, hogy mindenféle fronttal kapcsolatos dolgot magyarázgasson. Nagyon siet. Mikor megint az autóban ül, idegeskedni kezd, hogy ez a bolond Kurz nem

tévesztette-e össze az aktatáskákat. Mert valójában éppen ez a két aktatáska jelentette az ezredes ügyességét és agyafúrtságát, melyet a Víttel kötött aranyüzlettel akart bizonyítani. Ha az a részeges Kurz összecserélte őket, nyugtalankodik az ezredes, akkor hiábavaló volt minden igyekezete. Fogja a Kurz melletti ülésen heverő táskát, de nem tudja felemelni, mert Kurz most mintha egészen furcsa módon vezetné a kocsit. Minden pillanatban lefékez, aztán megint őrült sebességgel indítja meg a motort, úgyhogy az ezredes mindig visszahuppan, valahányszor felemelkedik és a táska után nyúl. A dühös Stadler rászól, hogy álljon meg. Megálltak az út közepén. Az ezredes gyorsan megnézi az aktatáskát, amelybe Kurz az aranyakat betette. Kinyitja a táskát. Mindkettőjük szeme szinte kiguvad a meglepetéstől, mikor megállapítják, hogy nekik csak a hamis arany maradt, s Vítnek jutott a valódi. Az egyforma táskák hát semmit sem segítettek. Az ezredes dühösen nekiesik Kurznak, s egy akkora pofont ken le neki, hogy mind az öt ujjának nyoma ott marad a sofőr képén.

— Te szamár, hiszen a valódi aranyat hagytuk ott neki! . . .

— Ne féljen, ezredes úr, visszaszerezzük — nyugtatja a sofőr Stadlert, miközben piros arcát simogatja.

— Hogy szerzed vissza, te iszákos?!

— Hát kivel menne nyugatra Vít úr, ha nem velünk? Az arany nélkül pedig biztosan nem megy. — Kurz Stadlerra kacsint, aztán becsukja az aktatáskát, s mintegy mentegetőzve ennyit mond: — Csak nem fogunk most összeveszni, ezredes úr. Meglátja, Vít visszaadja az aranyat, nem is kell őt majd ezzel becsapnunk — mutat az aktatáskára, melynek tartalma annyira felbőszítette az ezredest.

A fekete felhők elborították Közép-Csehországot, s az Érchegység fölött elvonultak messze észak felé, egészen Berlinig. A májusi esőtől terhes, súlyos felhők alacsonyan szálltak a föld fölött. Stadler ismerte a front helyzetét, s áttanulmányozta az egyes cseh városok helyőrségének titkos jelentéseit is. Prágában már pár nap múlva megalakul az új kormány. Frank megválik beosztásától, hogy megbe-

szélés szerint átadja helyét a reakciónak. Különböző városokból nyugtalanságokról, sőt a helyőrség lefegyverzéséről érkeznek hírek. Az ezredesnek nem marad más hátra: minél rövidebb úton nyugat felé kell menekülnie. Már gondolkozásra se volt sok idő, mert egyre veszedelmesebbé vált a környezet.

Így hát május negyedikén kiadta Kurznak a parancsot, hogy készítse elő az autót. Mikor már teljesen felkészültek az útra, meglátogatták Vítet. A gyáros kényelmes karosszékében ül és éppen uzsonnázik. Sejti, hogy valami rejlik az ezredes látogatása mögött. Stadler tragikus arcot vág, s nyíltan feltárja Vítnek a Prágát fenyegető veszedelmet, elárulja, milyen sorsot szánt a német hadsereg a városnak. Vítnek már az uzsonna sem ízlik, bár már régen felkészült erre a pillanatra. De mégis olyan váratlanul érte, hogy most csakugyan tanácstalannak látszik.

— Mit kell most cselekedni?

— A maguk megmenekülését csakis a Nyugat, Amerika jelenti — csókol kezet Vítnének Stadler. — Férje nem maradhat itt, legalábbis az elején nem, mikor Prágát a bolsevisták megszállják. Hiszen tudják, hogy a gyár a hadseregnek dolgozott és hogy férje a hívünk volt. Az alkalmazottai maguk végeznének vele.

— Hiszen nem volt rossz ember — mentegeti Vítné a férjét.

— Jaj, éppen azért, nagyságos asszonyom. Az emberek nem ismerik a hálát, s a forradalomban jogtalan állapotok uralkodnak; mindenki azt teheti, amit akar.

— És mi történik, ha Prágát az amerikaiak szállják meg?

— Annál jobb lenne, nagyságos asszonyom. Férje az első autóval visszajöhetne velük. De most térjünk a tárgyra. A front helyzete, sajnos, nagyon súlyos, nagyságos asszonyom.

— Mit tanácsol, ezredes úr? — szakítja félbe Vít Stadlert.

— Már rég megmondtam: az arany, és — Amerika.

— Tudom, tudom, de menjek, vagy ne menjek? — kérdi türelmetlenül Vít.

— Természetesen mennie kell. Ha megengedi, személyes kíséretemet ajánlom fel.

— Szóval minden értéket magammal vigyek? — kérdi hirtelen a begyulladt Vít.

— Hogyan lehetne másként? Ha itt lesznek az oroszok, akkor már nem jöhet ide vissza. Mindent, ami érték, hozzon magával. A nagyságos asszony pedig egyelőre maradjon itt, amíg maga majd vállalataink segítségével odakint berendezkedik. Neki semmi baja nem történhet, mert a gyár nem volt az övé, hanem a magáé.

Vít egyik koffert a másik után csomagolja. Az aranyakat s az ékszereket acélládikóba rakja, azt pedig a fehérnemű közé rejti a kofferben. Kurz a szemét mereszti, s figyeli, melyik kofferbe teszi Vít a ládikót. Vítné siránkozik és kétségbeesve szaladgál fel-le a szobában.

— Ne menj, hiszen cseh vagy, nem történik semmi bajod.

— Annál rosszabb. Nem bocsátják meg neki, hogy mint cseh, hat éven át dolgozott a hadseregünknek. Ne gondolja, hogy a bolsevisták nem tudnak róla. Ajaj. Rég felírták már maguknak a gyáros úr nevét.

Vítné megnyugszik. Az ezredes meggyőzte. Igaza van: férjét biztosan valami nagyon rossz érné, menjen csak el.

Míg Vítné ezt végiggondolta, Kurz már le is vitte a koffereket az autóba s hamarosan búcsúztak is. Délnyugatnak indultak Prágából. Katonai egységgel vonultak, melynek elöl ki kellett harcolnia a helyi felkelőkkel szemben a nyugat felé vezető utat.

— Látja, Vít úr, nem akarta elhinni. Ezzel a menetoszloppal eljut az amerikaiakhoz, ott pedig koffereivel új és jobb életet kezdhet.

Másnap már hallották Prága felől az ágyúszót. Kurz bekapcsolta az autórádiót. Forgatta a gombot, hogy német állomást találjon, de akaratlanul is megállt a prágai adónál, mely éppen a segítséget kérő felhívást sugározta.

— Hallja? — mutatott az ezredes a rádióra.

Vít sápadt arccal ül. Hallgat, s magában hálás az ezredesnek, hogy az utolsó pillanatban mégis segített rajta. A menetoszlop haladt, de Kurz hirtelen megállította az autót, babrált valamit elöl, a motoron, aztán visszament szerszámért.

— Mintha rosszul húzna — panaszkodik Kurz.

— Valami hiba van? — kérdezte Vít.

— Azt hiszem igen, gyáros úr.

Az autó kis erdőcske szélén áll egy híd előtt. A híd alatt patak csobog. Partján zöld füzek. Egyenletes eső kopog az autó tetején, s elszunnyasztja az ezredest. Kurz kis bádogedényt tart a kezében.

— Gyáros úr, nocsak, hozzon egy kis vizet!

Az autóban halkan szól a rádió: Prága a Vörös Hadsereget hívja: segítsetek!

— No, még mit nem — mérgelődik Vít, s fogja a bögrét. — A vörösöket hívják! — Vít óvatosan átlép az árkon és lemegy a híd alá.

Távolról gránátrobbanás és géppuskakattogás hallatszik. A híd mellett kis fény villant, s ugyanakkor lövés dördült. Kurz még egyszer lő, mert összegörnyedt célpontját nem látja egészen jól a patak mellett. Aztán visszadugja pisztolyát a tokba s az autóhoz ugrik. A híd alól nyögés hallatszik. Vít a parton hever, keze a vízben, s átható hangon segítségért kiált. Kurz gyorsan kinyitotta a gépkocsi ajtaját s megindította a motort. Az ezredes felrezzent. Szétnéz. Az autó őrült sebességgel robog.

— Hol a gyáros?

Kurz nyugodtan szívja cigarettáját.

— A híd alatt! Segítségért kiabál, mint azok ott Prágában — mondja gonoszul.

— Helyes, Kurz! Még a gondolataimat is eltalálod! Amerikába akart menni a gyáros úr, hehehe... — neveti el magát Stadler s konyakos üveget húz elő az aktatáskából. Nagy pohárba tölt s megkínálja Kurzot, aki a motorzúgás miatt, s mert gondolatai egyre csak Vít aranyain és kincsein járnak, nem is figyel az ezredes szavára. Mikor aztán Stadler megütötte a vállát, hátrafordult, s úgy látta, mintha az ezredes revolvert szegezne rá. Pedig csak a flaskót tartotta a kezében. Hátán végigfutott a hideg.

— Akart valamit, ezredes úr?

— Igen. Konyakot kínálok — mosolyog Stadler s a poharat nyújtja.

Kurz megállítja az autót, mely a sötét éjszakán s az utat elálló akadályokon átvergődő menetoszlop végén halad. Az úton elhelyezett akadályok megnehezítik a gyorsabb előrehaladást. Elöl vonulnak a tankok, a páncélos autók s a hernyótalpas járművek, melyek oldalra tolják az úton keresztbe döntött fákat. Kurz Stadlerrel együtt eszi Vít szardíniáját, s mindketten konyakot isznak rá. Stadler cigarettát ad Kurznak s odaül mellé, ahol eddig Vít ült. Nézi Kurzot, nézi a kormányt s a műszereket. Úgy viselkedik, mintha ma utaznék először ezen az autón. Kezével a kormánykereket, lábával pedig a sebességváltót próbálgatja.

Kurz bizalmatlanul nézi gazdáját s kezdi érteni a gondolatait. Sejti, miért próbálgatja az ezredes a kormányt. De Kurz nem hagyja magát. Még Vít villájában fogant meg benne a terv, hogy . . .

— Van valakije Amerikában? — kérdi Kurz, s kutató tekintettel figyeli Stadlert, milyen arcot vág. Ma már megkérdezheti, de valamikor ezért a kérdésért hadbíróság elé küldte volna az ezredes.

— Van, Kurz — feleli örömmel. — Magának nincs?

— Valamelyik nagynéném vagy ötven évvel ezelőtt ott telepedett le, de a címét nem tudom.

— Kár. Ma még egy ilyen távoli rokon is jól jönne Amerikában — sóhajtja, s hogy Kurz ne gondolja, hogy nem törődik vele, hízelgő hangon szól:

— Magát mint hadirokkantat nem viszik fogságba, hanem egyenesen a családjához küldik.

Kurzot felbőszítették ezek a szavak, mert Stadler hangját gúnyosnak érezte, de jól tudta, hogy ma már az sem árthat neki, ha az ezredes tudná, hogy mi az igazság a sebesülése körül. Kurz nem veszi le szemét az ezredesről. Stadler kinyitotta az ajtót és levette zubbonyát. Aztán felakasztotta, övét és revolverét pedig az ülésre tette.

— Meleg van már — mondja és kiszáll a kocsiból. Körülnéz, nyújtózkodik. Valahol előttük lövöldözés hallatszik, az eget tűzfény világítja meg. — A mieink — suttogja magában. Pár lépést tett előre az úton.

Kurz kihasználja az alkalmat.

Bekapcsolta a motort s egy pillanat alatt elszáguldott a meglepett Stadler mellett. Az ezredes először azt hitte, hogy Kurz csak a motort próbálja ki, de mikor az ajtó csapódását is hallotta s látta, hogy az autó egyre gyorsabban távolodik, kétségbeesetten futni kezd kocsija után.

— Kurz! Kurz! — kiabálja rémülten az ezredes és szalad az úton. — Állj! Állj! — Lőne is, de nincs mivel. Fut az útszélen, s igyekszik megrövidíteni útját a nagy kanyarban, ahonnét most valami autó közeledik. Amennyire kívánta az előbb, hogy az út nyugat felé szabad legyen a német menetoszlop előtt, úgy átkozza most, hogy nincs rajta elég akadály. Megáll, hogy kicsit kifújja magát. Az autó már elhagyta a kanyart, s már nem is hallja a motorzúgást. Stadler fázósan áll egy fa mellett az erdőszélen. Mérgét kétségbeesett tehetetlenség váltotta fel. Hangosan sírt, s egyáltalán nem nyújtott valami hősies látványt. Sötét gondolataiból a cserje zörgése s a lombok suhogása térítette magához. Lélegzetét visszafojtva hallgatózott. A bokrok közül fegyveres férfi lépett ki, utána pedig nagyobb csoport, vörös karszalagot viselő ember. Meghúzódott a fa mögött. A partizánok nem vették észre. Ebben a pillanatban motorzúgást hallott. Felállt s az út felé szaladt. De az erdőből fülsiketítő lövöldözés hangzott fel. A partizánok a menekülő tankokra és autókra tüzelnek, azok pedig viszonozzák a lövéseket. A tankok ágyúznak is, s ropognak a gépfegyverek.

Stadler megörül s buzgón integet feléjük, de sem a tankok, sem az autók nem állnak meg, sőt, még több tűzzel árasztják el a helyet, ahonnét kifutott. Kétségbeesetten húzza elő a zsebkendőjét és egyre integet. Nem törődik a lövésekkel. Olyan, mintha az eszét vesztette volna, megpróbál felugrani a dübörgő tankra. Hirtelen erős fájdalmat érez a mellében. Lecsúszik, s a robogó tank elé zuhan.

Nyugat felől meleg szél indul s megrázza a fák koronáját. A menetoszlop, melyhez Kurz autója is tartozik, pár kilométerrel odébb megállt. Kurz kidobálta a kocsiból az ezredes holmiját. Legalul két, hajszálnyira hasonló aktatáska feküdt. Egyiket megjelölte, hogy többé ne tévedhessen. Aztán kilépett az útra és figyelte, mi történik elöl.

Az útszélen kis katonai autó halad, s elöl minden jármű utat enged neki. A benne álló tiszt feje fölött fehér-piros csíkos zászló leng, kék mezejében fehér csillagokkal. Kurz nézi, kik jönnek, mert szokatlan a tiszt egyenruhája. A kis, nyitott autóban amerikai őrnagy áll. Az utat ellenőrzi, s az amerikai zászlóval védi magát, amit az utóbbi napokban igen nagy tiszteletben tartanak a német katonák. Az őrnagy elhaladt a menetoszlop végéig. Aztán megparancsolja sofőrjének, hogy menjen át az árkon, ki a szántóföldre. Ekkor a német tisztek kikászálódnak az autókból és félkörben felállnak az amerikai kocsi mellett.

— A menetoszlop együtt marad, semmit se szabad eldobni, majd csak a helyszínen. Lövöldözni már tilos. Mindnyájan a foglyaim — mondja az őrnagy rossz németséggel, de ez is elég ahhoz, hogy a tisztek jól megértsék.

A menetoszlop kis idő múlva megindul. Az őrnagy megállt Kurz autója mellett. Leszállt a dzsipről. Kurz az aranyrúddal integet felé. Az őrnagy meglepődve néz rá, de mikor többször is elismételte a „Gold" szót, elveszi tőle a rudat s az arca felderül.

— Nekem? — kérdi Kurztól.

Kurz ártatlanul bólint...

Pár hét múlva Kurzot amerikai őrmesteri egyenruhában lehetett látni Plzeň utcáin, ugyanannak az őrnagynak a társaságában. Kiderült, hogy az őrnagy annak a hadseregcsoportnak hírszolgálati osztályába tartozott, mely, bár nem volt messze a harcoló Prágától, mégsem segített a városon.

— Bátor fickó maga, őrnagy! Egész ezrednyi ellenséges katonát fogott el — dicsérte az őrnagyot a parancsnoka.

— Nem tudom, sikerült volna-e az őrmester nélkül, ezredes úr. S hogy el ne felejtsem, már meg is bíztam néhány, a hírszolgálattal kapcsolatos feladattal. Jó szolgálatokat tesz majd nekünk.

— Hogy bízhat meg benne ennyire, őrnagy?

— Jól ismerem az embereimet, ezredes. Csak hagyja rám...

Május hatodikán az első ukrán front vezérkara olyan, mint valami megbolygatott méhkas. A katonák térképekkel szaladgálnak, táviratokat hoznak, a híradósok drótokat húznak, a rádiósok behangolják az állomásokat. A nagy, tágas teremben elviszik az asztalról Berlin plasztikus térképét. Pár perc múlva ugyanarra a helyre Csehszlovákia térképe kerül. A vezérkar a prágai felkelésről tanácskozik, hogy döntsön a teendőkről. A felkelők hívása nem maradt visszhang nélkül. Tizenkét óra harminc perckor a rádiót a 415-ös hullámhosszra állították be. Tisztek járkálnak az előcsarnokban, meg-megállnak a rádió előtt, s várják a prágai bemondó hangját. Az előszobában már gyülekeznek a marsallok és tábornokok. Kis idő múlva belép Konyev, az első ukrán front parancsnoka, a Szovjetunió marsallja. Feszes tartással lépked, s élénken a tisztekre néz.

— Örülök, hogy itt vannak, elvtársak — szólítja meg őket.

A tisztek üdvözlik, s várják a parancsot.

— Úgy bizony, azt gondoltuk: meghódítjuk Berlint és vége a háborúnak. Prágában pedig, íme, csak most kezdődik.

Ribalko a többi tiszttel együtt, akik eddig a térkép fölé hajoltak, most kiegyenesedett.

— Elvtársak — mondja Konyev marsall —, minden pillanatban várom legfőbb parancsnokunk további rendelkezéseit. Ehhez tartsák magukat.

Konyev marsall a térképhez lép, sokáig szemléli, majd így szól:

— Úgy bizony, elvtársak. Prága védelmi vonala ötven kilométernyire nyúlik kelet felé. Nyugat felé viszont nem építettek ki védelmet a németek. Itt csak a Moldva folyó s az Érchegység az akadály. Prágában e pillanatban több mint harmincezer katona van. Kelet felől jövő támadás esetére az a tervük, hogy elpusztítsák Prága egész keleti oldalát a hidakkal együtt. A fasizmus utolsó viperája, Schörner tábornok, még ott tekergőzik katonáival Csehszlovákiában. Az Érchegységben építi ki védelmi állásait. Nem olyan gyenge, mint gondolnánk. Tizennégy gyalogos-, három hegyi-, két tank- és egy gépesített hadosztálya van. Az a terve, hogy átverekszi magát Walter tábornagy seregéhez. Eszerint Csehszlovákiában a háború még pár hétre elhúzódhat. Ezzel esetleg számolnunk kell. Csehországban minden megvan, ami a háború meghosszabbításához kell. A gyárak tovább gyártják a hadianyagot — Konyev a térképen mutatja meg azokat a helyeket, ahol hadianyaggyárak dolgoznak —, csak a plzeňi fegyvergyárra nem számíthatnak már. Az amerikaiak néhány nappal ezelőtt nagy sietve lerombolták. Kilencven kilométerre közelítették meg Prágát, s ott aztán megálltak. Nem értem, miért. Mi sajnos több mint háromszáznyolcvan kilométernyire vagyunk Prágától. Ezenkívül előttünk a nagy akadály, az erődítményekkel teletüzdelt hegyvidék. Még két folyón is át kell kelnünk, hogy elérjük Prágát. Először az Elbán, Drezdától északnyugatra, aztán Csehországban a Moldván, nyílt síkságon. Ezzel szemben Prágától nem messze, Plzeň mellett áll Patton amerikai tábornok harmadik hadserege. Egy vagy két nap alatt átverekedhetné magát Prága külvárosáig.

Mialatt Konyev a helyzetet ismerteti, a rádióban megszólal a prágai bemondó hangja: „Segítségül hívjuk a szövetséges hadseregeket. A németek megkezdték a támadást. Tüzérséggel és repülőgépekről lövik Prágát. Kevés a fegyverünk! Meg kell semmisíteni a Prága felé özönlő német seregeket. Partizánok és csehek, torlaszoljátok el az utakat barikádokkal. Segítsetek Prágán! Segítségül hívjuk az ame-

rikai hadsereget! Segítségül hívjuk a Vörös Hadsereget! A 415-ös hullámhosszon hallanak bennünket. Ismétlem, a 415-ös hullámhosszon!" — jelenti a bemondó cseh, orosz és angol nyelven.

Ekkor egy tiszt lépett a helyiségbe. Megállt az ajtóban, s szemét kutatóan jártatta körül a tágas előcsarnokban, majd Konyev marsallhoz ment:

— Marsall elvtárs, Moszkva jelentkezik.

Konyev elmosolyodott, társaira nézett, s az ajtó felé indult. A tisztek utat nyitnak neki a szomszéd szoba ajtajához, s ott már nyújtja felé segédtisztje a hallgatót. Konyev marsall a füléhez emeli, s izgatottan várja a túloldalról az ismerős hangot... A telefonban először csak zörejt hall. Aztán érthető hangokat, melyek többször is ismétlik Prága nevét. A vezetékben elhalkul a zörej, s Konyev marsall hallja a parancsot: acél ékkel kell elvágni a Prága felé haladó maradék fasiszta sereg útját. Pusztítani az ellenséget, és segíteni a prágai népet ebben az egyenlőtlen küzdelemben! Prágát legkésőbb május tizenkettedikéig fel kell szabadítani.

Mikor visszatért a vezérkari tisztekhez, a törött ablakokon friss, a sok esőzéstől lehűlt levegő áradt be. Valamennyien feszült figyelemmel várták, hogyan döntött a moszkvai főparancsnokság. Konyev marsall megismétli a parancsot.

— Acél ékkel? Ez azt jelenti, hogy megint te meg én — mutat Ribalko marsall Leljusenkóra és önmagára —, no meg, persze a tankosaink.

— Igen — mosolyog Konyev —, a tankistáid megkapták az utolsó harci feladatot: Segíteni kell a prágai felkelőknek, s meg kell menteni Prágát Varsó sorsától. Azonnal meg kell kezdeni az előkészületeket, hogy seregeink megindulhassanak. Elvtársak, Prága felé vezető utunkon csak egyetlen komoly akadállyal kell számolnunk. Katonáink nagyon fáradtak, láttam rajtuk, beszéltem velük...

A Prága felé irányuló előnyomulás tervének kidolgozása s az előkészületek nem tartottak sokáig. Május hatodikának késő délutánján a tankok és autók felsorakoztak a Berlinből délnek vezető széles úton. A parancsnokok éppen kiadták katonáiknak az utolsó utasításokat, mikor egy személyautó

állt meg a hatalmas menetoszlop előtt. Konyev marsall szállt ki belőle. Még néhány szót akart mondani a katonáknak a nagy feladat előtt, s meg akarta tekinteni a fegyverzetüket. Ez utóbbival kezdte. A katonák rendezett sorokban állnak. Konyev nézi az embereket, a tankokat és autókat. Megáll a sofőrök s a tankisták mellett, s érdeklődik kocsijuk állapota felől.

Konyev odament Donszkij katonáihoz, végül pedig Szemjon Sztyepanovics autójához is. Figyelmesen nézi, mert a vezetőfülkében egy sapka mozog, s alóla kíváncsi szem kandikál felé. Konyev észrevette, megállt, aztán mosolyogva az autóhoz lépett. A vezérkari tisztek is követték. A marsall bekopogott az ablakon. Az üveg mögött két kíváncsi gyermekfej bukkant elő.

— No nézd csak! — mondja meglepődve. — Tartalékot is nevelnek maguknak a mieink. Kik ezek a gyerekek? — kérdi Konyev Szemjontól.

— Nem tudom, marsall elvtárs. Egy erdőben találtuk őket előnyomulásunk során. Valószínűleg a koncentrációs táborból szöktek meg.

— Tudja már, hogy kik a szüleik?

— Nem. Csak azt tudom, hogy Csehszlovákiából valók a kicsik.

Konyev kinyitja az autó ajtaját. A gyerekek a kormány mellett lapulnak, s félénken nézik az ismeretlen katonát. Egymáshoz bújva ülnek, s lábuknál egy ládikóban egy kölyökkutya vinnyog.

Konyev elmosolyodik:

— Egész gazdaságtok van itt.

— Mindnyájan árvák — mondja Szemjon, mintegy mentegetőzve.

— Nos, ha vége lesz a háborúnak, árvaházi igazgatónak teszünk meg otthon — mondja tréfálkozva a marsall. Aztán még akaratlanul megkérdi Szemjont: — Neked is vannak otthon gyermekeid?

— Volt, három — feleli Szemjon.

— Hogyan értsem azt, hogy: volt?

— A fasiszták... marsall elvtárs. Elégették őket...

Konyev arca elkomorodott. Kis ideig elgondolkozva állt, aztán megint benézett az autóba és megszólította a fiút:

— No, gyere, te kis harcos. Szemlét tartunk — és megfogta Sztyopka kezét.

A fiúcska eleinte húzódozik, de mert a marsall most is kedvesen mosolyog rá, kiugrik, s kifeszített mellel megáll előtte.

— Már kész katona vagy — mondja neki Konyev. Ekkor a kislány is lemászik a kocsiról. — Hozzátok megyünk, a hazátokba, Prágába. Segítünk apádnak, anyádnak a harcban, jó lesz? — mondja Konyev a kislánynak s a karjára veszi.

Ljubka értetlenül bámul a marsallra, s mikor az odahúzza magához, a kislány felbátorodik és megfogja a kitüntetések közül kivillanó aranycsillagot.

Konyev marsall megállt a gyerekekkel a felsorakozott katonák előtt. Elégedetten nézte mozdulatlanul álló katonáit, s erőteljes, barátságos hangon szólt hozzájuk:

— Elvtársak! Hazánk nagy harci feladatot bízott ránk: segítenünk kell Prágán, segítenünk kell a prágai felkelőknek a szabadságukért vívott harcban. Hiszem, hogy ezt a feladatot becsülettel teljesítitek. Az ellenséges hordák el akarják pusztítani ezt az ősi, dicső várost, s el akarják fojtani a testvéri cseh nép fegyveres felkelését. A fasiszta fenevad fölött itt, a berlini barlangjában aratott győzelmünk arra kötelez bennünket, hogy ezt a győzelmet Prága felszabadításával tegyük teljessé, hogy így aztán megint béke uralkodjék a világon.

Elvtársak! A parancs így szól: Acél ékkel kell elvágni az ellenség útját Prága felé, és legkésőbb május tizenkettedikéig fel kell szabadítani a várost!

Előre Prága és a csehszlovák nép felszabadítására!

— Hurrá! Hurrá! Hurrá! — hangzott a hős vöröskatonák válasza. A közeli erdőből dübörögve felelt rá a visszhang. Nemsokára felbúgtak a motorok, s az acél ék megindult északról dél felé. Egyre gyorsabban és gyorsabban haladt. Prága hívta . . .

1945 május elején szokatlanul felmelegedett az időjárás. A napos, derült idő fiatalossá varázsolta a természet képét, s még a hegyvidéki tájakat is gyönyörű színekbe öltöztette. Ahol már átszáguldott a front vihara, a földeken megjelentek a parasztok és új kenyeret vetettek az új világban. A magasból ezüstösen hullt a madarak éneke a megsebzett földre. Minden felvidult.

A szlovákiai Skalica városka mellett már április első felében átúsztatott a megáradt Morva folyón a lovas kozákok százada, s a felszabadulás hulláma utánuk hömpölygött nyugat felé. Semmi sem állhatta az útját. Kisebb-nagyobb időközökben, de állandóan előrehaladt, s közeledett ahhoz a helyhez, ahol a második világkatasztrófa véget ért. Ezt a hatalmas áradatot akarta megállítani néhány forrófejű német vezérkari tiszt, abban a hitben, hogy a leigázott Csehország közepén tudnak majd ellentállni a támadásnak. Ezért sürgősen elrendelték a védőövezet kiépítését, mintha hónapokig akarnák még tartani magukat. A Reichstagon akkor már ott lengett a vörös zászló, a szovjet hadsereg teljesen felgöngyölte a német hadsereg maradványait, a szövetségesek pedig Plzeňnél, tehát Prágához jó közel álltak. A stratégák kelepcébe kerültek. De mégis úgy határoztak, hogy nem teszik le a fegyvert. Ez a maréknyi sereg folytatja a harcot, s az ellenállás helyéül Prága környékét, az Érchegységet és más, stratégiailag alkalmas vidéket szemelt

ki. A németek egykönnyen nem adják fel Prágát. Vagy sikerül ott megvédeniük magukat, vagy pedig második Varsót csinálnak belőle, s aztán nyugat felé vonulnak majd vissza. Ebből a fészekből kő kövön nem marad, amint azt hajdanában a haragos „Sibylla" megjósolta.

De a prágaiak másként gondolkoztak. Elhatározták, hogy megvédik a várost, s nem engedik romlásba dönteni. Az ellenállási mozgalom minden erejét összegyűjtötték, és megszervezték a harcot. Forradalmi nemzeti bizottságok alakultak, előkészítették a felkelést, amelynek a legalkalmasabb pillanatban kellett kirobbania. Titokban már tisztogatták a fegyvereket, s katonai egységeket állítottak fel Csehország szívének védelmére. Merész tervek születtek. Prága felkészült rá, hogy harcoljon s vérét hullassa a barikádokon. Minden lehetőséget kihasználtak, hogy a harc eredményes legyen s győzelmet arassanak.

Vaněček is azok között volt, akiknek a város s a lakosság sorsa a szívén feküdt. Gondolkozott, szervezett, terveket kovácsolt, mi lesz, minek kellene lennie, mit nem szabad megengedniük az ellenségnek. Most is, ezen a csendes, esős éjszakán éppen Navrátiltól távozik. Elgondolkozva, lassan haladt a Trójai-híd felé. Még sok munka vár rá. Hirtelen egy nehéz teherautó éri utol. Csak valamivel kisebb pótkocsit húz maga után. A motor küszködik a teherrel. Időnként felmondja a szolgálatot, aztán megint megindul. Most hirtelen megállt, s egy katona szállt ki a vezetőfülkéből. Vaněčekhez lépett, üdvözölte, s valami közép-európai keveréknyelven megkérdezte, merre vezet az út Plzeň felé. Vaněček végigmérte a fiatal tisztet, komolyan csóválta a fejét, lassan megfordult, s a katonák menetirányával ellenkező irányba mutatott. De a fiatal tiszt nem hagyta magát. Még közelebb lépett Vaněčekhez és így szólt:

— Én jól érteni csehül, de keveset beszélni. Plzeňbe akarunk menni. Elszakadtunk az egységünktől. Eltévedtünk. Prága nagyon szép.

— No, fiúk — mondja Vaněček —, rossz úton jártok. Éppen ellenkező irányba kell mennetek. — Míg a tiszttel beszélt, a sofőr is odalépett hozzájuk, mondván, hogy a mo-

tor nagyon forró, alig húzza a nehéz kocsit, s biztos, hogy így nem jutnak el Plzeňbe.

A tiszt körüljárta az autót s a pótkocsit, idegesen huzigálta ficsúros bajuszkáját, s valamin nagyon gondolkodott. A pótkocsiról lehívta a szállítmányra vigyázó egyetlen katonát, s mindketten a sofőrhöz mentek. Aztán hármasban tanácskoztak valamin. Ezután a tiszt odament Vaněčekhoz és megkérdezte, nem tud-e valami alkalmas helyet, ahol a pótkocsit hagyhatnák. Holnap aztán majd visszajönnek érte.

— Már hogyne tudnék — mondja Vaněček. — Nagy udvarom van, ott négy pótkocsi is elfér. — Máris beül a vezetőhöz, s lassan haladnak a sötét utcákon, aztán megálltak egy nagy téren. Innét egy házikó felé indultak. Az autó bekerített udvaron állt meg. A konyhából idősebb férfi lépett ki. Az érkezőkre pillantva megkérdezte:

— Kit keresnek?

— Én vagyok az, Janák úr — mondja Vaněček. — Ezek itt magyar katonák, itt akarják hagyni a pótkocsijukat. Akad még elég helyünk számukra.

— Akad — hagyja rá Janák.

Kis idő múlva a pótkocsi már a ház mögött állt, s az utcáról nem is lehetett látni. A katona s a sofőr átcipelték az autó terhét a pótkocsira, hogy az autó minél könnyebb legyen. A tiszt gyakran nézte az óráját, mintha az utolsó vonat indulását lesné. Mikor munkájukkal végeztek, a pótkocsit óvatosan leterítették ponyvával, a parancsnok pedig meghagyta a katonának, hogy visszaérkezésükig őrizze a terhet.

Vaněček aztán elkísérte a tisztet s a sofőrt az utcák labirintusából egészen a főútig. Ott elmagyarázta nekik, hogyan jutnak el Plzeňbe. Visszafelé lépkedve elmosolyodott:

— Remélem, már nem találtok vissza, s időtök se lesz hozzá.

Mikor Vaněček visszament Janákhoz, ahol Prága bombázása óta kényszerűségből meghúzódott, a katona, elöljárója parancsához híven, az autó körül járkálva, őrködött. Apró szemű, hűvös eső szitált. Vaněček Janákkal együtt kiment s behívta a katonát a konyhába. Kétszer se kellett mondani

neki. Bement és letelepedett a tűzhelyhez. Teával kínálták. s kis idő múlva úgy átmelegedett, hogy mélyen elaludt. Mikor felébredt, első ijedt tekintete a puskájára meredt. A helyén volt. Megnyugodott, kinyújtotta fáradt tagjait és végigdőlt a díványon.

Mialatt a katona nyugodtan aludt, Vaněček kilopózott Janákkal az udvarra. A pótkocsi nem hagyta nyugodni őket. A tiszt olyan nehezen búcsúzott el tőle, mintha valami nagyon értékes terhet hagyna itt. Elhúzták a ponyvát s nagyon megörültek, mikor fegyvereket és lőszert láttak a kocsiban. Janák nagyot ugrott örömében:

— Ezt talán maga Horthy küldte nekünk. Mintha csak tudta volna, mi kell itt a legjobban — mondja s megszorongatja Vaněček kezét. Bementek a konyhába. A katona még mindig mélyen aludt. Vaněček a rejtett zugba surrant, feltette fülére a hallgatót, s bekapcsolta a rádióállomást. Navrátil professzor, az illegális kommunista párt szervezője, már türelmetlenül várta a híreket. Nagyszerű ember. Két évvel a vezetőség likvidálása után sikerült egyesítenie az elforgácsolódott és szétszórt erőket. Ebben nagy segítséget jelentettek a moszkvai hírek, melyek munkájukat irányították, hogy minél nagyobb csapást mérhessenek az ellenségre. A tagok létszáma növekedett, az erők egyesültek, s most várják az utasítást, hogyan intézzék a dolgot, hogy a gyűlölt hatalombitorlók terveit keresztülhúzzák. Vaněček lelke messze száll, s míg beállítja az állomást, a legutóbbi eseményekre gondol. A felkelést már előkészítették. Csak meg kell kezdeni. De mikor? Éppen ezt szerette volna tudni. Órájára nézett, s hirtelen mintha elektromos szikra cikázott volna át az agyán. A hallgatóban először csak sustorgás hallatszott, majd kis idő múlva megértette az ismerős jelszót. Már kezdődik is. A morzejelek átröppennek az éteren, s mikor később Vaněček írott szóval papírra veti a szöveget, ez a gyönyörűséges hír kerekedik belőle: „Be kell fejezni a nemzeti bizottságok átszervezését, s az élükre kommunistákat, valamint haladó szellemű polgárokat kell állítani. Készüljetek fel a nyílt harcra! Vágjátok el a fasiszták útját nyugat felé! Nem szabad megengednetek, hogy a németek Prágában be-

ássák magukat és megerősítsék a várost! Szorítsátok ki őket a város központjából! Legyetek mindenre készen!" Vaněček jelezte a távirat átvételét, eloltotta a villanyt és Janákhoz lépett.

— Jól csináljuk. Helyeslik a munkánkat, s az előkészületeinket. Elmész Navrátilhoz és átadod neki ezt — mondja Vaněček, és átadja Janáknak a táviratot. — Azt se felejtsd el megmondani, hogy milyen raktár van az udvarunkon.

Vaněček gyorsan reggelit készített, s a katonával nagyon barátságosan viselkedett. Egész nap együtt ültek. Nagyon megörült, mikor észrevette, hogy a katonának már nagyon elege van a háborúból s legszívesebben polgári ruhát húzna magára. Erre a pillanatra várt Vaněček. Előkészített valami kopott ruhát és bevitte a konyhába. A magyar katona elfogadta a holmit. Estefelé Vaněček türelmetlenkedni kezdett, mert Janák még mindig nem tért vissza. Annál jobban megörült, mikor mosolygó képét meglátta az udvaron.

— Mi újság? — kérdi sürgetően Janákot.

— Ütött az óra. Vít is ellógott az ezredessel, békésebb tájak felé.

— Nagyszerű. És mi van Navrátillal? — türelmetlenkedik Vaněček.

— Hazafelé jövet megálltam nála, azt mondta, minden előkészületet megtettek. Ezt a pótkocsit mindenáron el kell juttatnunk a gyár udvarára, hogy ott legyen a munkások keze ügyében, ez a legfontosabb.

— Ne félj, majd elintézzük. A katonát meg lehet nyerni — mondja Vaněček Janáknak.

Másnap reggel Vít gyárában megállt az üzemi autó, a fegyverrel és lőszerrel megrakott pótkocsival együtt. A munkások meglepetten nézték, hogy egy magyar katona száll ki a pótkocsiból s betelepszik a portásfülkébe. De Vaněček megnyugtatta őket. Felállította az őröket s megparancsolta, hogy senkinek se adják ki a pótkocsit. A katonát pedig tartsák szóval, hogy ne menjen az utcára. Majd azzal hagyta ott őket, hogy hamarosan visszatér. Felült a villamosra, s nemsokára megint a fülére tette a hallgatót. Mikor a táviratot leírta, azt se tudta, mit csináljon örömében.

A papíron most ezeket a nagyszerű szavakat olvashatta: „Felkelni a fasiszták ellen, akik meg akarják semmisíteni Prágát!"

Sietve Navrátilhoz indult. Szerencsére otthon találta. Éppen az illegális forradalmi nemzeti tanácsból érkezett haza. Ott is úgy határoztak, hogy nem várnak tovább. Nos, ez a távirat sokat nyom a latban. Hiszen a város védelmi tervét már elkészítették. A harci alakulatokat nagyrészt megszervezték. De óriási a fasiszták nyomása. Minden oldalról Prágába igyekeznek, mintha örökre itt akarnának megtelepedni. Meg kell akadályoznunk őket ebben, különben baj lesz. Jó lenne azonnal megkezdeni a dolgot. Előbb azonban mindenkinek meg kell kapnia a parancsot. Az erőknek egyesülniük kell. Navrátil egyik tervet a másik után kovácsolja, aztán felöltözködik és így szól Vaněčekhez:

— Eredj a gyárba és oszd szét a fegyvereket meg a lőszert. A pótkocsiról is. Készülj fel minden eshetőségre és várd meg a további parancsot! Jó lesz, ha a városi rádióadást hallgatjátok. Megegyeztünk ugyanis, hogy a felkelést a rádión keresztül is bejelentjük. Ha meghalljátok a riadót, azonnal ki az utcára és barikádokat építsetek! Ez igen fontos. Eltorlaszolni az utcákat, s ne engedjétek át a németeket! De maga a megkezdődő lövöldözés lesz a legjobb jeladás. Helyes?

— Értem — mondja Vaněček és keményen megszorítja Navrátil kezét. Navrátil felemeli összeszorított öklét:

— Jól csináljátok, fiúk! Sok sikert! — s becsukja az ajtót Vaněček mögött.

Vaněček Navrátiltól a gyárba megy. Reggel óta már szétosztották a fegyvereket, s a gyár védelmére is felkészültek.

Május ötödikén Prága olyan volt, mint valami benzines hordó, elég egyetlen parányi szikra, s felrobban. Nagy esemény előszele érződik a levegőben. A munkába igyekező emberek ma nem félnek a németektől. A cseh vér, amely hat évig öntözte a pankráci börtön kőkockáit és falait, s a Petschek-palota kihallgatási termeit, most bosszúért kiált, ezen a reggelen elszántabban, mint eddig bármikor. A gyárakban nem dolgoznak. A munkások csoportokba

verődve várják a fejleményeket. Szájról szájra száll a parancs, mit kell tenni, ha a szikra a robbanóanyaghoz ér. Mindent előkészítettek.

Vít gyárában se dolgoznak. A munkások, akik nem voltak katonák, gyors kiképzést kapnak. A tapasztaltabbak és idősebbek tanítják őket, hogyan kell a fegyverrel bánni. Éppen páncélököl van a kezükben. Először nem tudtak mit kezdeni vele, de akadt egy tapasztalt mester, aki egy darab vasrúddal szemléltetően magyarázza, hogyan kell elsütni ezt a furcsa fegyvert. Vaněček észre se vette, hogy Boženka áll mellette és érdeklődéssel figyeli a magyarázatot a páncélökölről, melynek pusztító töltését a vasrúdón egy ócska kalap pótolja. Boženka nevetve szalad el. Vaněček utána ment, s egy cédulát adott át neki.

— Boženka, most új beosztást kap, a helyi rádióállomásra kerül, az Óvárosi téren. — És Vaněček részletesen megmagyarázza, kinek adja át ott a levélkét.

Boženka csak mosolyog és bólogat. Örömmel teljesít minden parancsot, hiszen lehet, hogy ez az utolsó feladata. Felszállt a villamosra és figyeli a forgalmat. Az utcákon az emberek asztalokra és létrákra állva festik át vagy ragasztják le a hat éven át ott éktelenkedett német feliratokat. A járdákon csupa üvegszilánk, s a különböző cégtáblák és hivatali táblák törmeléke. Nem hiányzik a horogkereszt s a führer képe sem. Egyes helyeken német katonák, másutt polgári ruhás németek tiltakoznak. De a gyorsan kitanított mázolók nem zavartatják magukat. A német katonák megállítják a villamost, s az egész utcát elzárták előreszegezett géppisztolyaikkal. Boženka visszafordul, s csak nagy kerülővel tud eljutni az Óvárosi térre. Éppen akkor megy el a régi városháza mellett, mikor az Orloj első ütése a delet jelzi. Mosolyogva nézi a hajlongó apostolokat, de a csontváz láttán végigfut rajta a hideg. Végre bejutott a rádió épületébe. Olyan most itt, mint valami méhkasban. A folyosókon polgári ruhás emberek, kezükben puska, mellükön vagy sapkájukon háromszínű szalag. A bejáratnál mindenkit igazoltatnak. Boženka átadja a cédulát s már indul is a folyosóról ki az utcára. Ekkor hangzott fel a rádió jelzése, mely az

örömteljes hírt jelentette. Megkezdődött a prágai nép felkelése a németek ellen. Az utcákon lövöldözés hangzik, s az emberek, elfoglalva tüzelőállásaikat, lőni kezdik a németeket. Barikádokat állítanak. Asszonyok, öregek és gyerekek mindenféle lomot hurcolnak ki az utcára. Felszedik az utcai kövezetet és halmokba rakják a kőkockákat. A város belsejében s a külvárosokban is egyre növekednek a torlaszok.

De a németek sem tétlenkednek. Le akarják verni a lázadást, s mindent harcba vetnek, ami csak a kezük ügyébe akad: páncélos autókat, gépesített tüzérséget és tankokat. Elvégre nem engedhetik meg, hogy itt, ahol meg akarták vetni lábukat, felkelés törjön ki. Még csak az kell, hogy a cseh lázadók kést döfjenek a hátukba. Ráncba tudták szedni őket a múltban, ráncba szedik őket most is. A barikádok ellen nyomulnak, hogy megtisztítsák a terepet. De mindenütt ellenállásba ütköznek. A katonák sorra hullanak, a parancsnokok tanácstalanok, a vezérkar pedig egyre ontja a támadást elrendelő parancsot. Igaz, először a felkelés vezetőségét kell elhallgattatni, akkor aztán vége lesz mindennek. A vezetőség pedig a helyi és az állami rádió épületében van. Innét hívják segítségül a szövetségeseket és innét hangzanak el szüntelen felhívásaik a lakossághoz. Még csak az kellene, hogy a szövetségesek Prága felé forduljanak. Akkor aztán minden német tervnek befellegzett. A csehek az amerikaiakat s az oroszokat hívják. Csakhogy az oroszok messze vannak. Ah, az nem történhet meg, hogy az oroszokkal kerülnének szembe. Igaz, az amerikaiak közelébb állnak. Azok bizony jó kis zűrzavart okozhatnának, de... No, majd összefogdossuk a jómadarakat, és feldíszítjük velük a virágzó fákat. Ilyet még nem látott Prága! S pár nap múlva vége a táncnak, minden rendbe jön.

Így gondolkoztak a német vezérkari parancsnokok. De nem ismerték a bátor elszántságot, s a megalázás mértékét. Megfeledkeztek a gyűlöletről, a szabadságvágyról, a bosszú hatalmáról és erejéről.

A prágaiak pedig nem hagyták magukat. Ellentálltak a túlerőnek. Egész Prága felkelt, s az utcákon és háztetőkön harcoltak a halál ellen. A németek szétszóródtak a városban,

mint a sáskák. De mindenütt ólom és halál várt rájuk. Mindenáron el akarták hallgattatni a városi rádióadót. Gyalogságot küldtek ki ellene. A gyalogság nem tudott áttörni, ezért tankokkal erősítették meg. A rádió épülete előtt sűrű lövöldözés kezdődött. Boženkát mindez a folyosón érte. Az ablakhoz ment és kinézett. A német katonák a tér túlsó felére húzódva lövik az épületet. Jól céloznak. Egy golyó az ablakkeretről lepattanva a nagy csillárt éri, ahonnét apró kristályüvegzápor hull alá.

— Vigyázzon, veszedelmes dolog kiállni az ablakba — figyelmezteti a férfi, akinek a cédulát adta, s akit valamikor már látott Vaněček vagy Meisner társaságában.

— Hogy jutok most vissza a gyárba? — kérdi szomorúan a lány.

— Az bizony nehéz lesz. Már egész Prágában folyik a harc.

— Adjon legalább valami fegyvert, mert így, védtelenül, megölnek — kéri Boženka.

— Szívesen adnék, kislányom, de még a férfiaknak s a katonáknak sincs elegendő.

Semmi sem rosszabb, mint fegyvertelenül keveredni a harcba. A harcosok sora ritkult. Fegyvereiket újak emelték fel, akik társaik helyébe álltak. A rádió amerikai tankok érkezését jelezte Prágába. Ez bár téves hír, mégis bátorságot és erőt ad a harcosoknak. Hiszen csak a szövetséges seregek ereje tud segíteni Prágán. Az amerikaiak jönnek Plzeňből, vagy a Vörös Hadsereg közeledik? Ki segít a jóformán fegyvertelen felkelőknek?

Boženka a sebesültek kötözésénél segít, s az ellenség állandó tüzelése közben barikádokat állítani is segít. A téren elesik egy harcos. Meg kellene menteni. Itt az alkalom, hogy fegyverhez jusson. A sebesült nem mozdul, de az ellenséges golyószóró egyre tüzel. Boženka elhatározta, hogy érte megy, s már kúszik is a nedves kövezeten. Keze, mely eddig csak az írógép billentyűin játszott, most véres nyomot hagy maga után. Szerencsésen eljutott a sebesült hőshöz, megfogja a kezét, hogy biztonságos helyre húzza. De túl hidegnek érzi a kezet, nézi az esőtől harmatos arcot, s bár fiatal éle-

tében még nem találkozott ilyen közvetlen közelségből a halállal, rögtön tudja, hogy itt már nincs szükség a segítségére. A fegyver után nyúl. Nagy csodálkozására a harcos mellett egy páncélököl hever. Csalódottan nézi. Hiszen azt csak egyszer lehet használni. Golyózápor pattog körülötte, s elvágja az útját visszafelé. Nem maradt más hátra, oda kell futnia a boltívek alá, ahol harcosok álltak puskával a kezükben. Tenyerükön számolják a töltényeket. A Lőportorony felől nagy dübörgés hallatszik.

— Tankok! — A felkelők egymásra néznek, s kezükben kézigránátot szorongatnak.

— Add ide, kislány, azt a fegyvert, a tank elé ugrom vele! — mondja egy idősebb férfi.

Boženka habozott. Hiszen a saját élete kockáztatásával szerezte. De ha nem sikerül vele eltalálni az ellenséget, haláláig bánni fogja, hogy nem adta tapasztaltabb ember kezébe. Nem, nem tudott megválni tőle. A tér körüli házak valósággal remegnek. Az ablaküvegek csörömpölnek. A tank közeledik.

— Most süsd el! — tanácsolja Boženkának az egyik harcos, s elrejtőzik, hogy a tankista észre ne vegye. Boženka ujja megremegett a páncélöklön, hirtelen óriási nyomást érzett, s a tank megállt. Tűz csapott ki belőle, s rögtön utána füstgomolyag szállt a magasba. A harcosok boldogan mosolyogtak. Legyőzték a túlerőt. Nem adják Prágát. Így fogják védeni, amíg nem jönnek a felszabadítók... Ó, csak már itt lennének... — gondolják a barikádharcosok, de a tüzelés nem halkul el.

Mióta Boženka kilépett Vít gyárából, a gyári autó már harmadszor fordul fegyverekkel és lőszerrel megrakva, amit Vaněček Prága különböző részeibe küld. A német járőrök délelőtt gyakran mutatkoztak az utcákon. Vít gyárának kapujánál is felbukkantak. A katonákat Janák vette észre, s máris rohant Vaněčekhoz. Vaněček éppen fegyvert osztogatott a raktárban. Nem habozott sokáig. Magához vett néhány pisztollyal felfegyverzett férfit, párat elbújtatott a portásfülkében, másokat az iroda felé vezető lépcsőházban, maga pedig odaállt a megrémült magyar katona mellé. A kis ajtó

megcsikordult, s bejött rajta a járőr. Egyenesen a magyar katonához. Az megijed, s mint megváltójára néz Janákra, aki becsukja a kaput, s még a kulcsot is ráfordítja.

— Miféle katona vagy? — kérdi a járőr parancsnoka.

A magyar meglepetten néz, nem érti a kérdést. Vaněček megmagyarázza a parancsnoknak, hogy ez a katona már három napja őrködik és senki se jön leváltani. A németek úgy gondolták, hogy a gyárban béke és nyugalom van, s már indultak is volna tovább. De a munkateremből, mintegy parancsszóra, kirontottak a munkások, a mesterek, a hivatalnokok, s puskájukat a fasisztákra szegezték. A portásfülkében elbújt fiúk elzárták a visszavezető utat. A németek csapdába kerültek, s felemelik a kezüket. Tisztjük arcáról gyorsan eltűnik a közismert porosz felfuvalkodottság. Megalázkodva lépked azok előtt, akiket hat éven át nem is vett emberszámba. Hátranéz és kegyelmet kér.

A kis raktárban, ahol az ócskavashalom alá rejtették a fegyvereket, most az elfogott német járőr katonái ülnek. Fent, az első emeleten, Vít dolgozószobájában Vaněček a társaival tanácskozik, hogyan folytassák forradalmi harcukat. Az emberek csoportokba verődnek az udvaron, s békésen néznek fel az ablakokra, ahova az egész háború alatt csak gyűlölettel tudtak nézni, mert a gyáros a megszállók szolgálatába szegődött. Vaněček gyors lépésekkel közeledik feléjük. Már régen nem látták ilyen frissnek és elégedettnek. Kezében a dolgozók névsora, s csoportokba osztja az embereket. Akiknek semmiféle fegyverük nincs, az utolsó sorokba kerülnek. A német járőrtől zsákmányolt fegyvereket is szétosztotta. De mindez nem elég. Egy fiatal fiú, akit egyik csoportba sem osztottak be, odalépett a magyar katonához, s a puskáját nézegeti:

— Add kölcsön, csak kis időre. Visszaadom, mihelyt zsákmányolok egyet a németektől. — A katona odaadja puskáját a fiúnak, s vele együtt beállt a gyárból éppen most induló csoport végére.

Az utcai hangszóró felhívja a népet, hogy harcoljon a szabadságért. Felbúgott a gyári sziréna. Az emberek mosolygó arccal ölelik meg egymást, az ablakokban megjelennek az

első zászlócskák, a házakon pedig a nagy lobogók. Az utcákon visszhangzanak a lövések, de ez nem zavarja meg a felkelők sorait. Vaněček vezeti a fiúkat s jelöli ki a helyüket. A rádiók állandóan szólnak, s a segítséget hívó Prága hangja szétárad az egész világon. A rádió barikádok és akadályok építésére szólít fel mindenkit. Az emberek máris munkához látnak, hogy legalább így segítsék megvédeni arany Prágájukat. Kőkockákból, hordókból, vasrudakból áll a gát. Pár óra múlva Prága majdnem minden utcáján barikádok emelkednek. Vít gyára körül s a szomszédos mellékutcákban is hatalmas torlaszokat állítottak kisiklatott villamoskocsikból és öreg teherautókból. Vaněček egyik barikádtól a másikhoz megy, bátorítja harcostársait. Estig keményen folyik a harc. Este egyes helyeken elhallgatott a lövöldözés, de reggel aztán annál erősebben indult meg. Másnapra már jobban kibontakozott a felkelés. Hangja az egész világba elhatolt. Mindenütt, ahol a német csizma taposta a földet, az emberek gyűlölettel szorították össze öklüket, s lelkükben együtt voltak hősiesen küzdő testvéreikkel. Érzéseik, gondolataik elkísérték a harcba is a bátor felkelőket, velük mentek az ágyúk és tankok ellen, velük rohantak neki a halálos veszedelemnek. A rádió az éter hullámain az egész világnak beszámol az eseményekről. Mindenütt hallgatják, s az emberek lélekben ott járnak a dicső Prágában.

De szokatlanul mozgalmas élet folyik a szövetségesek vezérkaránál is. Berlinből már megindult az acél ék. Hiszen a harcoló Prága hívja, segíteni kell.

— De hol vannak az amerikaiak? Miért nem jönnek ők a tankokkal és repülőgépekkel? Hiszen nemrég még százával köröztek a gépeik Prága felett, most pedig egyetlen lökhajtásost se látni! — Ilyen kérdéseket tesznek fel egymásnak a barikádharcosok. Az oroszok még messze vannak. Nehéz lesz átverekedniük magukat Brnótól vagy Berlintől. Kibírjuk addig? Ki kell bírnunk. Hiszen az életünkről van szó.

Három nehéz nap múlt el. A negyedik napon észak felől már hallani a dübörgést, mintha hatalmas vihar közeledne. A föld remeg, a dübörgés erősödik, mintha a föld belsejéből

törne elő. Prága még mindig védekezik. Az elesettek helyébe új harcosok állnak. S mikor a negyedik alkonyat borult a harcoló városra, s a naptár május nyolcadikát mutatta, Prága közelében már ott állt a Vörös Hadsereg. Az örömhír elhatolt az utcákba, és bátorságot öntött a szívekbe.

Prága térségében a német csapatokat teljesen bekerítették. A németek az első napokban még el akarták fojtani a prágai felkelést, de a negyedik és ötödik napon már utat keresnek nyugat felé. Megijedtek a szovjet tankoktól, s a város nyugati részébe özönlenek. De a barikádharcosok nem engedik át őket, bár fogytán volt már a lőszerük. Csak biztos célpontokra lőttek. Persze, sok helyen engedniük kellett a hatalmas nyomásnak. De még mindig száz és száz barikád tartja magát. Vít gyára körül is tartják magukat a munkások.

A kimerült Vaněček szünet nélkül járja a torlaszokat, nem hagyhatja itt őket most, amikor a németek a legveszettebbek. Ma már a harmadik ellentámadást indították, de semmivel sem sikerült előbbre jutniuk. Vaněček csak most ment el két forradalmár kíséretében a gyárba, hogy elhozzák onnét az utolsó lőszert, amit ő maga zárt be a páncélszekrénybe. Aztán szétosztja az utolsó töltényeket is a harcosok között.

— Csak biztos célpontra lőjetek! — tanítja Vaněček a fiatal harcosokat. — A németek nem ismerik az erőnket, s ez a szerencsénk. Most is bizonytalanok s csak ki akarnak próbálni minket. Fiúk, egy töltényt mindenki tartson meg, nem önmagának, csak pusztuljon az ellenség, hanem azért, mert támadásba megyünk át. Hiszen a szurony és a puskaagy segít majd, hogy töltényt kerítsünk az ellenségtől.

A szürke reggel utolsó támadásra felkészülten találja a küzdőket. Szuronyos puskájukat markolják. Vaněček utasítására az öreg Janák is közibük áll, mert úgy érzi, visszatért a fiatalsága, cseppet se fáradt, s nem nyomja hatvan esztendejének súlya.

A németeket meglepte a hirtelen ellentámadás, s otthagyják állásaikat fegyverrel, lőszerrel együtt. Janák az elsők közt indul rohamra. Hirtelen megfordult maga körül. Köd

borult a szemére, s vállával egy virágzó fának esett, aztán térdre bukott. Fejét felemelve még egyszer harcoló társai után nézett. Csak elszórt lövéseket és gránátrobbanásokat hallott. Mellében nehéz, égető fájdalmat érzett, mintha forró vas fúródott volna bele. A barikádok hősei leveszik sapkájukat, mikor elviszik előttük a gyárudvarra halott bajtársaikat, s a súlyosan sebesült Janákot.

A németek a hátrálás után most aknavetőkkel újabb támadást indítanak. A lövöldözés erősödik, de a távoli dübörgés is közeledik, mintha az egész ég rá akarna szakadni a földre. Az ellenség is egyre támad. Mindenáron utat akar nyitni magának, hogy autóival kiszabadulhasson nyugat felé. A német gépfegyverek golyói elárasztják a barikádokat. A helyi rádióadó újabb jelentést közöl:

„Figyelem, figyelem, fontos hír. Az orosz katonaság észak felől, két irányból, Teplice és Most felől érkezik Prága segítségére. Már Prága külvárosában vannak. Harcosok, prágaiak, romboljatok le minden akadályt a Karlín, Holešovice, Ruzyně, Dejvice és Smíchov felől érkező szovjet tankok elől. Köszöntjük testvéreinket!" A bemondó, hogy megtörje a németek ellenállóerejét, németül is megismétli a hírt.

A németek mindenütt a kaszárnyákba húzódnak vissza, ahol felkészülnek, hogy a benyomuló Vörös Hadsereggel szemben ellenállást fejtsenek ki. A Vít gyára körüli barikádokon már csak elszórtan hallatszik egy-egy lövés. Utolsó töltényeiket lövik ki a harcosok a menekülő fasiszták után. Prága utcáiba begördülnek az első nehéz orosz tankok. A barikádharcosok s a megrémült asszonyok gyerekeikkel együtt kiszaladnak az utcára, hogy felszabadítóikat köszöntsék. S a prágaiak már ölelkeznek a vöröskatonákkal. Testvéri csókokat cuppantanak hálából felszabadítóik fáradt, poros arcára. Május kilencedike Prága legszebb napja. Vít gyárának kapuja tárva-nyitva áll. A pár napon keresztül itt emelkedett barikád már eltűnt. Csak a gyalogjáró szélén hever néhány kockakő. Rajta friss virág és emléktábla az elesett hősök nevével.

Vaněček a portásfülkében ül a sebesült Janák mellett, aki nehezen lélegzik. Egyik tank a másik után gördül be a vá-

rosba, s a házak alapjukban megremegnek. Janák kinyitja szemét, s mikor felismeri Vaněčekot, megfogja a kezét. Fájdalmában összeszorítja a fogát.

— Már jön az orvos, csak egy kicsit bírd ki!

— Borzasztó ez a dübörgés. Mi ez? — kérdi Janák nehezen forgó nyelvvel.

— Orosz tankok. Idejében jöttek.

Janáknak felragyog az arca, s erőt gyűjt, hogy gondolatait kimondhassa:

— Én mindig... hittem... az oroszokban. — Az utolsó szavakat már csak suttogja. S nemsokára megszűnt benne az élet.

Vaněček s a harcostársak levették sapkájukat, és egy percnyi megrendült hallgatás után harci zászlóval takarták le Janákot, aztán kimentek a portásfülkéből. Éppen ekkor állt meg egy tank a gyár előtt. A katonák kiugrálnak belőle. Arcuk fekete, mintha bemázolták volna őket. Szemük csupa véraláfutás. Kinyújtóztatják sajgó testüket. Egyesek szerszámokat szednek elő, s már nyitják is ki a motor fedelét. Mindenáron meg kell javítaniuk a tankot, hogy továbbmehessenek.

— Üdvözölünk! Üdvözölünk benneteket! — kiabálnak az emberek az utcákon.

— Üdvözlet! — feleli egy magas, karcsú fiatal férfi, s az emberek már körül is sereglik, hogy elárasszák kérdéseikkel.

— Maga oroszországi cseh?

— Nem, szlovák vagyok, Zvolen mellől.

Valaki megveregeti a vállát, s éppúgy ölelgeti őt is, mint a többi vöröskatonát.

Vaněček a tankistához lép:

— Ez szép dolog. Szlovák vagy és Berlinből jössz, hogy felszabadítsd Prágát. Hogy hívnak?

— Ján, Jano, Janko, kinek hogy tetszik — nevet a tankista.

Valaki egy fazékban vizet hozott, meg szappant és törülközőt. A tankosok mosakodnak. Mindjárt megszépült az arcuk, s a szemük felvillant.

— Ej, fiúk, hat évig vártunk rátok, vágytunk utánatok.

Éppen idejében érkeztetek. Még egy nap, s már nem találkozunk veletek — bólogat Vaněček.

— Siettünk is ám — feleli Janko, s egyre a vonuló autókat figyeli. De mennyire figyeli, hiszen ebben a menetoszlopban jön Ljuba is.

— Úgy számítottunk, hogy az amerikaiak érkeznek előbb Prágába, nem pedig ti. Hiszen csak pár kilométerre vannak innét.

— Mi pedig több száz kilométerre voltunk, s mégis hamarább vagyunk itt.

A szovjet katonák Ján körül állnak, és büszkék, hogy bajtársuk ilyen szépen meg tudja értetni magát Prágában. Janko s a többi vöröskatona nem győz felelni a minden oldalról jövő sok-sok kérdésre.

— Bizony nehéz út volt. Mikor a tankhadosztályok összevonása után megindultunk, néztük a térképet, méregettük a távolságot, s minél jobban méregettük, annál többnek láttuk a kilométereket. Sehogy sem akart kevesebbnek látszani 380-nál. Az Elba folyón, Németországban minden híd romokban hever, s a sebtében felállított pontonhíd is inkább a vízben volt, mint a víz színén, amikor a tankokkal átjöttünk rajta. Egyetlen lépést se tettünk harc nélkül. Drezdánál sokáig elidőztünk. Ott szinte tank tankkal állt szemben. A németek mindenáron át akartak törni acél ékünkön nyugat felé. De elment tőle a kedvük. Az Érchegység lejtőjén, a német oldalon, olyan akadályokat állítottak, hogy az erdőn keresztül kellett utat vágni maguknak. Május hetedike volt, mikor este hazánk határához értünk — Janko valamit keres a zsebében. — Itt van, ni. Egy marék földet hoztam magammal emlékbe. A hegyen álltam, s velem együtt a barátaim is, meg sok tiszt és katona. Ez a gyönyörű föld, a cseh föld a hazám, mint a cseh himnusz szavai zengik, s Prága felé mutattam. Az Érchegység ellenkező oldalán még sűrűbben álltak a torlaszok, s parancsnokunk elhatározta, hogy tankjainkkal a vasúti töltésen s az alagúton keresztül folytatjuk utunkat. Cínovec és Moldava elmaradt mögöttünk. Olyan meredek út állt előttünk, mintha háztetőről vezetne le, s állandóan lövi a tüzérség. A sötétség olyan sűrű és mély,

mint akár a pokol fenekén. Egyik kanyar élesebb a másiknál. Lépésről lépésre haladtunk. Bármilyen óvatosan is jöttünk, mégis, az egyik tank, egész személyzetével együtt legurult a mélységbe. Tankjaink már a határon két csoportra oszlottak, az egyik Moldavából Litvínov, Most, Louny, Slany irányába haladt Ruzyně felé, a másik pedig Cínovec és Teplice felé vette útját. Most pedig itt vagyunk nálatok, illetve én tulajdonképpen már otthon is vagyok.

— Hősök vagytok, akiket Prága sohasem fog elfelejteni — mondja Vaněček és megszorítja Janko kezét. A rádióból vidám muzsika szól. Janko még beszéd közben is figyelmesen megnéz minden autót. Hogyne ismerné meg a rádió csukott autóját, melynek tetején antennák mozognak. Ott lesz az ő Ljubája. Megmutatja neki Prágát, amiről annyit mesélt a lánynak. De miért nem jön, hiszen már a vezérkari autókat is látom, kezd nyugtalankodni Janko. A rádió az ablakban szól. Most szomorú dallam száll a levegőben. Kedvesem sírját keresem . . .

Az úton már jön a rádiósautó. Janko kiszalad elébe, s közvetlenül a gyár előtt megállítja. Már a sárhányón áll és fürge tekintettel keresi Ljubát a bent ülők közt.

— Hol van Ljuba?

Senki se felel. A hátsó ajtóhoz siet, s beugrik a rádióadó kabinjába, nem tréfálnak-e vele. Megborzadva nézi a véres padlót. Megtapogatja. Nézi a tenyerét, aztán társaihoz fordul. De azok hallgatnak, s erre a körülállók is elcsendesedtek. Janko fejét a tanknak támasztja, s egyre csak a tenyerét nézi. Arcán könnyek gördülnek végig és véres tenyerébe hullanak.

Vaněček a fiú vállára tette kezét:

— Mindnyájan meghoztuk a magunk áldozatát a haza oltárára. Én is eltemettem az egész családomat.

Nemsokára felzúgott a tank motorja. A tankisták elbúcsúztak, a harckocsiba szálltak, és továbbrobogtak. Az utak mentén mindenütt sírhantok borították a földet, fiúkat, apákat, testvéreket temettek el ott, mindazokat, akik életüket áldozták, hogy Prága örökre szabad legyen.

Elmosódott nyomok

Szemjon Sztyepanovics mindjárt, hogy Prágába ért, elment a kórházba, hogy meglátogassa Donszkij őrnagyot. Fogta a gyerekeket s elindult. Sztyopka néha-néha odaintegetett a katonáknak, s egyre a magas házakat nézegette. Időnként megálltak s a környéket szemlélik. A járókelők jól megnézik Szemjon Sztyepanovics katonaruhába bújtatott gyerekeit. Meg is állnak, s úgy bámulnak utánuk. A kicsik büszkén lépkednek Szemjon mellett, kedves mosolyt varázsolva a járókelők arcára. Egy idősebb asszony meg is állította őket, megvárta, míg a szovjet katona odaér a gyerekekkel, aztán így szólt hozzájuk!

— Ó, milyen szép gyerekei vannak, kedves testvér! Hát téged hogy hívnak? — fordul Ljubkához és megsimogatja az arcocskáját.

— Ljuba vagyok — feleli a kislány és Szemjonhoz bújik.

— Ah — mondja meglepődve az asszony —, csehül is tudsz?

— Cseh lány vagyok — feleli büszkén Ljubka.

Az asszony elcsodálkozva néz a kislányról Szemjonra, aki észrevéve meglepődését, mosolyogva szól:

— Da, da, ezek bizony cseh gyerekek! — aztán kézen fogja a kicsiket s megindul velük felfelé az utcán.

Az asszony megütközve néz utánuk s fejét csóválva mormog:

— Hogy ezek cseh gyerekek!

Az utcasarkok olyanok, mint a hangyabolyok. Az emberek szétszedik a torlaszokat, s az utcák felszaggatott kőkockáit visszarakják a helyükre. Amint Szemjon a gyerekekkel elhalad mellettük, abbahagyják a munkát s megbámulják a furcsa katonákat.

— Bácsi, miért beszél itt mindenki csehül? — kérdi halkan Sztyopka Szemjontól.

— Ezek a tieid, a testvéreid, csehek — feleli Szemjon.

— Magának nem testvérei? — kérdi Sztyopka.

— De a mieink is. Csakhogy mi oroszok vagyunk, ti pedig csehek — magyarázza Szemjon. — Tudod, az úgy van: ti Csehszlovákiából valók vagytok, itt vannak valahol a szüleid, anyád, apád, talán testvéreid is. Én meg Oroszországból való vagyok, ahol az enyémek élnek, a szüleim. No, gyere, menjünk tovább.

Szemjon felfelé lépked a Vinohradyn, a kórház felé, ahol Donszkijt, a parancsnokát keresi. De az út kicsit hosszú. Állandóan megállítják őket a kíváncsi gyerekek, akik nem győzik csodálni Ljubkát és Sztyopkát, s folyton beszédbe elegyednek velük. Csodálkoznak rajta, hogy ezek a kis orosz katonák milyen jól tudnak csehül. Szemjon már bosszankodik, hogy nem autóval indultak otthonról, mert így bizony nagyon sok időt elvesztegetnek. Az összetört cégtáblák úgy fityegtek a gyalogjárók fölött, mintha a járókelők fejére akarnának esni. A szétlőtt kirakatüveg a járdán hever, s Szemjonnak állandóan figyelmeztetnie kell a mindent kézbe vevő Ljubkát, aki valami üvegszilánkkal már meg is sértette az ujjacskáját. Szemjon megáll egy csendes utca sarkán s megkérdi, hol a kórház. Végre, késő délután, megtalálta. Megtörölgette a gyerekek arcát, megigazgatta zubbonykájukat, s leporolta a cipőjüket. Mikor a nagy épület bejáratánál megérezték a kórházszagot, Ljubka az orrát fintorgatta, Sztyopka pedig kíváncsian nézeget maga körül. A kórház előtt pillanatonként állnak meg a vöröskeresztes autók, és sebesült orosz katonákat emelnek le róluk.

— Hol sebesültek meg? — kérdi Szemjon a hordágyat cipelő katonát.

— Nem messze Prágától. Fasiszták bujkálnak az erdőben.

Sztyopka nézi a fiatal kis katona sápadt arcát, véres ruháját s a hordágyat. Szemjon nagyot sóhajtott, megállt, és elgondolkozott. Úgy látta, mintha a legutolsó sebesült katona nagyon hasonlítana Aljoskához. Elengedte a gyerekek kezét, és odalépett a hordágyhoz. Jobban elhúzta a takarót a sebesültről. A kis katona nem mozdult a hordágyon. Zubbonyát odatették melléje, s egész melle csupa vér. Szemjon kétszer megkerülte az egészségügyi katonákat, hogy jobban láthassa a hordágyat. Úgy áll, mintha földbe gyökerezett volna a lába. Nem hisz a szemének. Aljoska fekszik előtte a hordágyon. Odalép hozzá, letérdel, és kezével simogatja a fiú arcát. — Kedvesem — mondja halkan, s arcával még közelebb hajolt hozzá.

A fiú kinyitja szemét s erőlködve megszólalt:

— Mondja meg nagyapának, hogy megbosszultam édesanyámat... és... már többé nem látom meg Loszkit. Szemjon...

— Kedvesem — mondja csendesen Szemjon, könnyekkel a szemében. Ljubka és Sztyopka is odamegy, s mindhárman keservesen sírnak...

Aljoska szájából érthetetlen hangok törnek elő. Arcát eltorzítja a fájdalom, teste halálos görcsben vonaglik meg, aztán kinyúlnak végtagjai. Szemjon együtt sír a gyerekekkel, amíg el nem viszik Aljoskát. Aztán lassan elindulnak fel a lépcsőn Donszkij őrnagyhoz. De mikor megkérdi, hol fekszik, azt a fájdalmas választ kapja, hogy a — földben. Meghalt.

Szemjon szívébe másodszor döfött bele a könyörtelen tőr, s valósággal halálra sebezte. Magához szorította a kicsiket, akik félénk tekintettel néznek rá. Az utcáról vidám nótaszó hallatszik: az új élet diadalát ünneplik. Olykor-olykor vidám kiabálással éltetik a vöröskatonákat.

Mikor Szemjon hazatért, s a gyerekek már békésen aludtak, levélpapírt tett maga elé és belefogott, hogy mindent megírjon az öreg Sztaszovnak, mindent, amit átélt, mióta eljött Loszkiból. Elhatározta, hogy valami módon célzást tesz Aljoska halálára is, de semmit se tudott kitalálni, amivel az öreg fájdalmát enyhíthetné. Végül elhatározta, hogy

a levélben egyáltalán nem ír Aljoskáról, csak annyit, hogy üdvözli a nagyapját. De később ezt az ötletet is elvetette, s megírta az öregnek az igazat az unokájáról. Mindent elmondott a levélben, ami csak a szívét nyomta, s mikor késő éjszaka sorai végére ért, megkönnyebbült. Elővette feleségének és gyermekeinek gondosan becsomagolt fényképét, aztán sokáig nézte, s közben elgondolkozott a régi otthonán. Gondolatai messze szálltak a múltba, mikor boldogan élt szeretteivel, míg aztán váratlanul rájuk törtek a németek, akik gyermekeit és feleségét elpusztították. Gondolataiban sorra vette az esztendőket, s mindegyikben talált valamit, ami akkor egyre kiegyensúlyozottabbá és elégedettebbé tette. Csak kevés olyan pillanatra emlékszik, ami elszomoríthatta volna, mert élete legnagyobb részét a munka öröme ragyogta be. Megírta az öreg Dimitrij Mihajlovicsnak. hogy végtelenül vágyik az otthona után, és ígérte is, hogy hamarosan hazamegy, s lehet, hogy visz is haza valakit, akiben csakugyan nagy öröme lesz.

Mikor már hajnalodott, megcsókolta a fényképről rámosolygó kedves arcokat, a levelet pedig összehajtogatta. Még egyszer megnézte gyermekeit és feleségét, aztán el akarta tenni a fényképet. Amint betette a papírba, tekintete a hátsó oldalra írt szavakra tévedt. A bal alsó sarokban felesége, Olga írását ismerte fel. A fénykép fehér hátlapja közepén pedig a saját ákombákomját. Meisner címe volt. Az új nap fényével együtt új remény ragyogta be az arcát. Hát persze! Hiszen itt, Prágában lakik a barátja, aki elsőnek bosszulta meg szerettei halálát. Lehet, hogy már visszajött Moszkvából, s otthon van a lakásán. Persze, hiszen a Vörös Hadsereg oldalán harcoló csehszlovák egységek is visszatértek Prágába. Biztosan Meisner is velük jött, gondolja Szemjon, s érzi, hogy szíve gyorsabban ver, ereit pedig biztató remény melegíti... Izgalma még az álmot is kiverte a szeméből. Eltette a fényképet s a levelet, betakargatta a kicsinyeket és kiment az udvarra.

Megtisztította az autót, mert elhatározta, hogy még ma meglátogatja Meisnert. Az őr, aki észrevette az autó mellett szorgoskodó Szemjont, csodálkozva nézte, de nem szólt sem-

mit, mert tudta, hogy bánata van. Szemjon délelőtt a Vinohradyn találta magát, ahol az Olasz utca, Meisner lakóhelye után érdeklődött. Egy készséges fiúcska felugrott Szemjon autójának hágcsójára s megmutatta az utat. De a cím szerinti ház helyén csak romhalmaz fintorgott a meglepett Szemjonra. Megállította a motort, kiszállt az autóból, s végignézte az utca mindkét oldalát. Elment egészen a romhalmazig. A leomlott falak réseiben már fű zöldült. Kis ideig állt, nézte a romokat, aztán észrevette, hogy fehér nyilak mutatnak a pinceablakok felé. Lement a lépcsőn és kopogott az ajtón. De a pincéből senki se felelt. Visszament az utcára, s a szomszédos ház felé indult. Bement a lépcsőházba, s mindjárt az első lakásban Meisner felől érdeklődött. De az előtte álló asszony csak a fejét rázza, s azt mondja, ilyen nevű ember nem lakik ott. Végigjárja valamennyi szomszédot, s végül talál egy asszonyt, aki azt mondja, hogy ismerte Meisnert.

— Igen, itt laktak abban a lebombázott házban — mondja. — De, istenem, mikor is volt az, hogy olyan hirtelen eltűnt? Nem emlékeznek, mikor hurcolták el a gestapósok a feleségét? — fordul az öregasszony a többi kíváncsi nő felé.

— Hiszen az ilyesmi napirendben volt — feleli a szomszédasszony.

Szemjon szomorúan nézi az asszonyokat, s nagyon kell figyelnie, hogy minden szót értsen.

— Miért keresi? — kérdi egy férfi, aki eddig szótlanul állt a nyitott ajtóban.

Szemjon barátságosan rámosolyog:

— A barátom. Találkoztunk egyszer, amikor Belorussziából Moszkvába ment.

— Hát mégsem ő ölte meg a német beosztottat a gyárban, ahol dolgozott — mondja meglepetten az első asszony.

A többi is lassan emlékezni kezd.

— Mikor eltűnt, no, mikor is volt csak az? Aha, körülbelül úgy negyvenkettő őszén — gondolkozik az öregasszony. — Igen, akkor hurcolták el a feleségét és később a gyermekeit is.

— Nem jöttek vissza? — kérdi Szemjon.

— Eddig semmit sem hallottunk róluk. Nagyon becsületes emberek voltak — mondja a férfi és Szemjonhoz lép. — De lehet, hogy visszajönnek. Naponta jönnek haza emberek a táborokból s a fogságból. Jöjjön el, testvér, pár nap múlva.

Szemjon megköszönte és komor arccal indult az autó felé. Amint kocsija lefelé gördült az utcán, az a sejtelem járta át szívét, hogy hiába reménykedett, hiába örült, mert a látottakból és hallottakból nyilvánvaló, hogy valószínűleg sohasem találkozik többé Meisnerrel. Ezen a napon nagyon szerencsétlennek érezte magát.

Pár nap múlva, mikor Szemjon a szemlére készítette elő az autót, a zászlóalj parancsnoka közölte vele, hogy azonnal menjen az ezredparancsnokhoz. Szemjon leporolta zubbonyát, rendbe hozta magát, s az ezredeshez ment. Útközben elhatározta, hogy elmondja majd a gondjait s az ezredes segítségét, vagy legalább tanácsát kéri. Amint belépett az ezredes szobájába, szinte meghökkent a szokatlanul komoly fogadtatáson. Az ezredes rendszerint tréfálkozott vele, most azonban hallgatag és komoly volt. Szemjon tisztelgett, az ezredes mintha észre se vette volna, úgy elmerült egy papírlap tanulmányozásában. Végül aztán felemelte fejét, Szemjonra nézett és így szólt:

— Üljön le, Szemjon Sztyepanovics.

Szemjon leült és kíváncsian nézi az ezredest, akinek arcán nyoma sincs a megszokott jókedvnek.

— Gondterheltnek látszik, Szemjon Sztyepanovics — mondja, hangjában részvéttel, az ezredes.

— Nem, nem mondhatnám... ezredes elvtárs. Egészen jól vagyok, csak...

— Tudom, tudom — vág szavába az ezredes —, a gyerekek miatt vannak gondjai. Nos, ez komoly dolog, nagyon komoly, Szemjon. Megpróbált már valamit?

— Igen... azaz nem, elvtárs... — nyögi ki Szemjon, mert sejti, hogy az ezredes valami fontos elhatározásról akarja értesíteni. De hogy elodázza ezt a sorsdöntő pillanatot, mely hirtelen fojtogatni kezdte, elmondott az ezredesnek

mindent, ami a szívét nyomta, s a végén el merte mondani még azt a szándékát is, hogy ha nem találja meg a szülőket, hazaviszi magával a gyerekeket.

— Értem, Szemjon. Maga talált rájuk, megmentette az életüket, szüleik nincsenek, tehát... no, majdnem olyanok, mintha a maga gyerekei lennének. Csakhogy... no... az igazat megvallva: meg kell találnunk a szüleiket.

— Mindig erre gondolok, ezredes elvtárs, s már tudom is, melyik hivatal segít az elhurcoltak felkutatásában — vág a szavába Szemjon.

— No, ez derék, de jó lesz, ha minél előbb odamegy. mert az ilyen dolgok rendszerint nagyon elhúzódnak. Azt se felejtse, hogy csak annyit tud: a gyerekek Csehszlovákiából valók. Meg kell tehát állapítani a nevüket. Ez pedig nem lesz könnyű, Szemjon. A hivatalnak fel kell kutatni, melyik táborban voltak, nos, egyszóval mindent. Megengedem, hogy az autót használja. Az irodában megkapja a szükséges papírokat.

— Köszönöm, nagyon köszönöm, ezredes elvtárs — suttogja Szemjon, s megilletődésében azt se tudja, mit tegyen, megölelje-e az ezredest, vagy katonásan tisztelegjen előtte. De sem egyikre, se másikra nem kerül sor, mert az ezredes hirtelen így szól:

— Szemjon Sztyepanovics, tudom, hogy a kicsik a szívéhez nőttek, s tudom, hogy legszívesebben hazavinné őket. Higgye el, kívánnám is magának, hiszen a fasiszták a maga családját se kímélték meg. De maga szovjet ember, s tudja, mi a becsület, mi a kötelesség.

— Tudom, ezredes elvtárs, s mindent meg is teszek, hogy a gyerekek szüleit megtaláljam — mondja öntudatosan Szemjon, s kis idő múlva megkérdi: — S ha mégsem sikerülne megtalálnom őket?

— Akkor meg kell szerezni az itteni hivatalok megfelelő engedélyét s a hadseregparancsnok hozzájárulását is, hogy a gyerekeket a Szovjetunióba vihesse — feleli az ezredes.

Szemjon felemelkedett a székről, s vigyázzba vágta magát az ezredes előtt.

Az ezredes is felállt, s kezet nyújtott.

— Sok szerencsét, Szemjon Sztyepanovics — mondta búcsúzóul.

Az ezredes aztán kikísérte Szemjont egészen az udvarra, s útközben egyre biztatgatta. Megmagyarázta neki, hol a tájékoztató hivatal, amely értesítést ad az elhurcolt csehekről. Mindent elmondott neki, amit fontosnak tartott. Csak egyet titkolt el előtte, ami most Szemjont biztosan nagyon elszomorította volna. Nem mondta meg neki, hogy Szemjon évfolyamát leszerelik, s pár nap múlva már indul is vissza a hazájába. Mert a névsorban, amit éppen akkor tanulmányozott, Szemjon neve is ott szerepelt.

Így aztán Szemjon másnap már ott állt a prágai rádió épülete előtt. Végre, sóhajtotta, mikor megtalálta a magas épületet. Az emberek bementek-kijöttek. Egyik arcán öröm, másikén fájdalom tükröződött. Öröm és fájdalom, aszerint, milyen híreket kaptak legközelebbi hozzátartozóikról az érdeklődők. Szemjon először a felhívásokat és közleményeket nézte át, aztán nemsokára megtalálta az irodát is, s bátortalanul benyitott. Nagy táblákról olvashatta le az egyes koncentrációs táborok nevét. Elgondolkozva lépkedett egyik helyiségből a másikba, míg végre egy olyan hivatalnokhoz került, aki az eltűntek nyilvántartását vezette.

— Nagyon nehéz lesz a dolog, ha a gyermekek nem tudják a nevüket, s a szüleikre sem emlékeznek. De hagyja itt a címét. Jó volna, ha elhozná ide a gyermekek fényképét is — mondja készségesen a hivatalnok. — Az talán megkönnyítené a keresést...

Mikor Szemjon a gyerekekkel hazament, úgy érezte, mintha kicsit nyugtalankodnának.

— Szemjon bácsi... — szólalt meg bátortalanul Ljubka, mikor a kaszárnyába visszaindultak.

— Mit akarsz, szívecském?

A kislány azonban nem mondta meg, mit akar, csak elsírta magát. Szemjon megállította az autót, magához húzta Ljubkát, s kedvesen szólt:

— Mi van veled? Ki bántott?

— Sztyopka azt mondta, hogy... — de többet nem tudott meg tőle Szemjon.

Kutató tekintetet vetett Sztyopkára, aki bűntudatosan hunyorgott, mert tudta, mit akart Ljubka mondani. Hirtelen felkapta a fejét és Szemjonra nézett.

— Bácsi, miért nem kellünk már neked? — kérdezte a fiú, s könnyek csillogtak a szemében.

Ah, hát így áll a dolog, villant át Szemjon agyán. Hát ez fáj nekik!

— Miért ne kellenétek nekem, gyermekeim — sóhajtott fel, mintha kő esett volna le a szívéről, de nem tudta, hogyan folytassa, mert az igazság biztosan fájna nekik.

— Miért akar minket másnak adni? — kérdezte félénken Ljubka. S ezzel aztán valósággal kényszerítette Szemjont, hogy megmondja nekik az igazat.

Kitárta előttük a szívét, s napvilágra került mindaz, amit eddig eltitkolt előttük. Azt is megmondta nekik, miért voltak a prágai rádió épületében elhelyezett tájékoztató hivatalban. De mindez nem nyugtatta meg a gyermekeket. Igaz, Sztyopka elkomolyodott, s úgy látszott, hogy nagyon gondolkozik valamin. De Ljubka még jobban elszontyolodott, szorosabban odabújt Szemjonhoz és felzokogott:

— Mi senki... mást... nem akarunk, bácsi. Csak magát. Ne adjon minket senkinek.

— Magával maradunk, bácsi — mondta hirtelen Sztyopka.

Szemjon magához szorította a kicsiket, s lassan megindult az autóval a kaszárnya felé.

— Bácsi, mit csinál akkor, ha mégis ránk találnak a szüleink? — kérdezte a fiú Szemjontól.

A meglepett Szemjon nehezen tudott felelni erre a kérdésre, de végül mégis megszólalt:

— Ez lesz talán a legszebb pillanat anyátok életében.

— Hát igazán odaad minket?

— Ha élnek a szüleitek, oda kell hogy adjalak. De a szívemben örökre megmaradtok — mondja szomorúan Szemjon.

Sztyopka ekkor még jobban odabújik hozzá, mintha sohasem akarna elválni Szemjon bácsitól.

Szemjon mindennap elment a prágai rádió épületébe. A gyerekek fényképét is elvitte a készséges hivatalnokhoz. A sovány, kis termetű, magas homlokú, barna, göndör hajú

hivatalnok a faliszekrény jól látható helyére ragasztotta ki a fényképeket, s szép nagy betűkkel írta alá, hogy jelentkezzenek az irodában azok, akik a gyerekeket ismerik. A hivatalnok is, Szemjon is remélték, hogy így hamarább megtudnak valamit. Vártak egy hétig, kettőig, de hiába, senki se jelentkezett. A szülők nyomát eltüntette a kérlelhetetlen idő, s Szemjon már kezdett az engedély után járni, hogy Ljubkát és Sztyopkát magával vihesse a szülőfalujába, Loszkiba.

A szabadság napfényében

A város fölött még mindig ott lengett az újonnan született szabadság ünnepi hangulata, mikor dombjain és kertjeiben már hervadni kezdtek az utolsó orgonák. De új virágok is nyíltak már, és a korai nyár érkezését hirdették. Új élet született a házak közt, s ez az új élet frissességével hamarosan felüdítette az ellenség által hátrahagyott sivár pusztaságot. Úgy látszott, az oly sok éven át szabadságra szomjazó emberek mintha nem is győzték volna csillapítani szomjukat. Megfeledkeztek a szívüket hat éven át szorongató fájdalomról. Gyönyörű volt Prága, talán emberemlékezet óta most volt legszebb. Méltóságteljesen, győzedelmesen és büszkén állt a Moldva két partján. S megint félelem és gyűlölködés nélkül áramlott benne az élet. Talán soha nem akadt itt ennyi öröm és szeretet. Lehet, hogy soha nem vírított ennyi kábító, illatos virág a városban.

Egy szép napon két katona állt meg a Károly-hídon. Tiszt volt mind a kettő. Az egyik vöröshadseregbeli, a másik csehszlovák. Amint gyönyörködve nézték a folyó két partját s magukba szívták az eső utáni ózont, a Vörös Hadsereg tisztje megszólalt:

— Milyen tiszta itt a levegő.

— Igen — felelte kis idő múlva a csehszlovák. — Most már csakugyan tiszta. — Aztán odafordult a Vörös Hadsereg tisztjéhez, megfogta a vállát és így folytatta: — Ti tisztítottátok meg a legborzalmasabb méregtől.

A vöröskatona magához ölelte csehszlovák bajtársát, de nem szólt egy szót sem. Kis ideig még némán álltak, aztán elindultak a híd túlsó vége s a város felé. A hídfőnél megint megálltak, kezet fogtak és megölelték egymást. A mellettük elhaladó emberek megálltak s örömmel nézték a két ölelkezőt.

— Köszönöm neked, testvérem, mindnyájunk nevében — mondta a csehszlovák, s még egyszer jól magához szorította a vöröskatonát.

— Viszontlátásra, minden jót, Meisner elvtárs! Üdvözöld nevemben a családodat, s ne feledkezz meg róla, hogy ellátogass hozzám.

Mikor elváltak, Meisner még sokáig nézett a Vörös Hadsereg tisztje után, akivel még csak nemrég hagyta el a repülőteret. Kilépett és sietve haladt az Óvárosi tér felé. Kis idő múlva meglepetten állt meg a kiégett városháza előtt. Tekintete végigfutott az üszkös falakon, s furcsa érzés vett erőt rajta. Bátortalanul megindult a Vencel tér felé vezető utcán. Útközben megállított egy katonai autót és elvitette magát a Vinohradyra. Az autó nem vitte el egész útja végcéljáig. Kiszállt s egyenesen az egykori lakása felé sietett. Végre célhoz ért. Hirtelen megdöbbenten megáll. Nem akar hinni a szemének, melyben eddig a türelmetlenség és kíváncsiság fénye lobogott. Most balsejtelem és kétségbeesés tükröződik benne. Mereven áll a gyalogjárón, s észre se veszi a körülötte zajló életet.

— Szép emlék a szövetségeseinktől, úgye, hadnagy úr? — zavarja meg Meisner izgatott gondolatait egy mellette álló férfi.

Meisner megrázkódik, megsimogatja verejtékező homlokát s már fut is a romhalmaz felé, ahol valamikor lakott. A meglepett férfi, aki az előbb megszólította, most megmozdult és utána indult. Meisner kétségbeesetten nézi a kiégett falakat s így suttog:

— Nem, ez nem lehet igaz! — S ebben a pillanatban átvillan az agyán, vajon nem pusztult-e itt az egész családja.

A rom közelében félig ledőlt falrész meredezik. Fehér, de füstös nyíl mutat lefelé, a szomszéd ház pincehelyiségei felé.

Abban a reményben, hogy ott talál valakit a szomszédok közül, Meisner lerohant a lépcsőn s türelmetlenül kopogott az első ajtón. De senki se jelentkezett. Elindult hát a szomszédos pinceajtó felé, ahonnét éppen egy idősebb nő lépett ki.

— Kérem szépen, itt lakik még Hrbáčné asszony? — kérdi Meisner izgatottan, anélkül, hogy köszöntötte volna.

— Igen, de mostanában ritkán van itthon. Tudja, elvesztette a lányát, a vejét és a fiait is. Eddig még nem jöttek vissza, ő szegény meg keresi őket — magyarázza megindult hangon az asszony.

— És azt a szomszéd házat ki rombolta le? — mutat Meisner a régi lakása felé.

— Jaj, az borzasztó volt — kezdett siránkozni az asszony. — Egy délben, minden előzmény nélkül, egyszerre csak bombázni kezdtek az amerikaiak. A pincébe se tudtunk már leszaladni. Borzasztó volt, tiszt úr, legszívesebben...

— Nem tud valamit Meisnerék sorsáról? — szakítja félbe Meisner türelmetlenül.

— Nem, nem ismertem őket — rázta meg az asszony a fejét.

Meisner csalódottan nézett rá, aztán lassan felment a lépcsőn. Megint megállt a ház előtt. Nem is tudta, milyen sokáig állt ott mozdulatlanul, míg végre felocsúdott gondolataiból, s eszébe jutott, hogy cselekednie kell. El kell mennie valahová, ahol megtudhat majd valamit a családjáról. Az utcán lépkedve egyre vissza-visszanézett a romhalmazra. Vaněček! villant át az agyán, s már indult is a Foch utca felé. De ott is meglepetten állt meg a hatalmas romhalmaz láttán. Navrátil professzor jutott az eszébe. Elindult hát gyors léptekkel a Román utca 6. számú ház felé. De az épületből, ahol Navrátil lakott, csak az első emelet maradt meg. A fájdalomtól megkínzottan, kimerülten dőlt a romház falához. Kicsit megpihent. Aztán lassan visszament a Foch utcába. Egész teste remegett, s érezte, hogy elönti a hideg verejték. Az arra járók kutató pillantásokat vetettek rá és csodálkozva a fejüket csóválták. Cél nélkül bolyongott az utcákon s úgy érezte, hogy egyre nagyobb fájdalom kínozza egész testét. Már olyan gyenge volt, hogy alig állt a lábán. De még

délelőtt elment Vít gyárába. Sápadt volt és nagyon elkínzottnak látszott. A gondolat, hogy valamit megtudhat szerettei sorsáról, annyi reményt öntött belé, hogy mikor belépett a gyárkapun, érezte, hogy ereiben megint megpezsdül a vér. Kíváncsian nézett szét az udvaron, s egyszerre minden emléke megelevenedett. Lélekben pár esztendőt tett visszafelé, s világosan látta maga előtt az eseményeket s az embereket, akikkel itt valamikor az illegális mozgalomban dolgozott. Hol lehet Vaněček, Janák, Boženka, Trám, hol vannak a barátai és ellenségei? Milyen sors érte azokat, akik a legértékesebb emberi virágokból fonták a szabadság győzelmes babérkoszorúját? Vajon él-e valaki is közülük, valaki, aki valamit mondhatna a gyerekeiről s a feleségéről? Ejnye, de szeretne nagyot kiáltani Vaněček után. De csak mozdulatlanul áll, s szeme önkéntelenül az üres géppuska-tölténytárakra, töltényhüvelyekre s a sok összehordott holmira mered, ennek védelme mögül lövöldöztek bizonyára barátai a forradalom idején. A gyár munkateréből csikorgó hangokat hall. Hideg fut végig a hátán, s az ajtó felé fordul. Éppen be akar lépni, mikor egy férfihang megállítja:

— Üdvözlöm, hadnagy úr!

Meisner megfordul, s a rámosolygó férfi arcába néz. Csendes hangon válaszol az üdvözlésre s a kezét nyújtja. A férfi erősen megszorítja s megismétli üdvözlő szavait. Aztán kis ideig némán állnak szemközt egymással, mintha mindketten az emlékek közt kutatnának, de nem ismerik meg egymást.

— Keres valakit?

— Igen — feleli Meisner, de a keresett nevét fél kimondani. Hiszen ha Vaněčekot se találja, kétségbeesése nem ismer határt.

— Talán Vaněček elvtársat? — enyhít a feszültségen a férfi szava és jóindulatú arckifejezése.

Meisner szinte félénken bólint, mintha attól tartana, hogy az ismeretlen férfitól semmi jót se hallhat. De az csak mosolyog, s kezével a munkaterem felé mutat, ahonnét most még erősebben hallatszik ki a csikorgás. Pár lépést tesz, s int Meisnernek. Meisner megindul utána, s már ott áll

a műhely előtt. Benéz a poros ablakon. Ősz hajú öreg férfi áll háttal az ajtónak s javítja az esztergapadot. Az érkező Meisnert se hallotta, aki hirtelen megállt előtte.

— Vaněček! — kiáltotta Meisner és kitárta a karját.

Vaněček felkapta a fejét, s kezéből kiesett a reszelő. Megöregedett arcából világító kék szeme egyre nagyobbra tágult a meglepetéstől. De mielőtt bármit is mondhatott volna, Meisner odalépett hozzá és melegen magához ölelte.

— Ah, Mirko! — suttogta Vaněček, s kidolgozott kezével átölelte Meisnert. — Győztesként tértél vissza! Győztünk!

De a két férfi szívében fellobbant öröm hamar kialudt.

— Nem tudod, hol a családom? — kérdezte hirtelen türelmetlenül Meisner.

Vaněčeknak e pillanatban lehullt a karja. Túl korán lepte meg a kérdés. De tudta, hogy egy pillanatot se késhet a felelettel, azért hát szomorúan, de férfiasan válaszol:

— Mindent megtettünk, Mirko, ami csak tőlünk telt, hogy megmentsük a családodat, de minden hiába. Elhurcolták őket.

Fájdalmas csend. Meisner még jobban magához öleli Vaněčekot, s ekkor járta át először valami rettentő fájdalom a szívét. De még mielőtt fájdalmából magához térhetett volna, Vaněček családjának sorsáról is értesült. Sőt, azt is megtudta, hogy az öreg Janák hősi halált halt a barikádokon, s csak kevesen maradtak meg azok közül, akik kitartóan és áldozatkészen támogatták az illegális mozgalmat.

Este volt, mikor kiléptek a gyárból, amit most Vaněček vezetett.

— Mirko, te talán még megtalálsz valakit a családból, de én öregségemre magam maradtam... — mondta neki útközben.

— Vít vagy Kwatschka nem tudnának valamit a családomról? Hiszen mindketten kapcsolatban voltak a Gestapóval — kérdi Meisner.

— Vít elillant velük még a felkelés előtt. Talán tudhat valamit — véli Vaněček. — Kwatschkát azonban maguk a gestapósok lőtték le. Állítólag fegyvert találtak nála. Isten tudja mi lehetett a dologban.

Vaněček most Janák házában lakott. Meisner ezen az éjszakán nem a kaszárnyában, hanem Vaněček szerény szobácskájában aludt. Tulajdonképpen nem is aludt, mert az egész éjszakát átvirrasztotta Vaněčekkal, úgy, mint valamikor régen, mikor a jövő terveit szövögették. Legtöbb szó arról a borzalmas tényről esett, mely a Prágába érkezett Meisnert fogadta: az annyira szeretett család elvesztéséről. A prágai hiábavaló kutatás után Meisner a koncentrációs táborokban is kereste szeretteit. Néhány nap múlva teljesen letörten érkezett vissza Ravensbrückből. Felesége halotti levelét hozta magával. A gyerekekről azonban semmit se tudott meg. Nem maradt más hátra, meg kellett békélnie a tudattal, hogy már soha többé nem látja meg szívének legkedvesebbjeit. De valami egyre forrongott benne, s egyre újabb és újabb céltalan kutatásra kényszerítette. Egy vasárnap délelőtt közönyösen lépkedett felfelé a Vencel téren. Elgondolkozva haladt a járdán. Önkéntelenül benézett egy kávéházba, s ebben a pillanatban meghökkenve megállt. Fejét valósággal odaszorította az üveghez, s kis ideig bebámult, nem törődve a felé irányuló meglepett pillantásokkal. Gyorsan megfordult és bement. Egyenesen ahhoz az asztalhoz ment, ahol a figyelmét felkeltő férfi ült.

— Kérem szépen — hajolt Meisner a bekötött vállú férfihoz. — Vít gyároshoz van szerencsém?

A megszólított gyorsan körülnézett, aztán a tisztre pillantott, aki akkor zavarta meg, mikor társának éppen mondani készült valamit.

— Igen, az vagyok — mondja Vít s felállt az asztal mellől. — Kihez van szerencsém? — kérdi aztán gyanakodva.

— Szentelhetne egy kis időt nekem, Vít úr? Meisner vagyok, lehet, hogy emlékszik még rám.

Vít ellép az asztaltól:

— Meisner, Meisner — ismételgeti, mintha emlékezni próbálna. De csak mímeli a dolgot. Mert amint jobban megnézte Meisnert, rögtön felismerte.

— Nehezen ismer meg egyenruhában, tudom, de hogy segítsek: valamikor a gyárában dolgoztam.

— Csak nem az az ember, aki olyan titokzatosan eltűnt? Meisner bólint:

— Az vagyok.

— No hallja, jó kis kellemetlenségeket okozott nekem! Tudja, hogy maga miatt le is csuktak? A gestapósok. Megszenvedtem a magamét, de magát nem árultam el. Dehogyis! Tőlem ugyan nem tudtak meg semmit, bár...

— Hiszen nem is tudott rólam semmit — jegyzi meg Meisner, de szívesebben mondana valami kellemetlent ennek a gonosz embernek.

— Hát, ha pontosan nem is — hagyja rá a gyáros —, de sok mindent sejtettem, sőt, nem csupán sejtettem. Mindenfélét megtudtam, hiszen nyitva volt a szemem...

— Az meglehet, de engem most valami más érdekelne, Vít úr. Mint tudja, a Gestapo elhurcolta a családomat. Nem tud valamit róluk? Talán Stadler elmondott magának valamit...

— Stadler, az a tolvaj! — tör ki haragosan Vítből. — Az becsukatott engem és erőszakkal el akart hurcolni Németországba. Csakhogy én egy alkalmas pillanatban megszöktem. De sajnos nagyon sokba került nekem a dolog... — Vít elhallgatott és bekötött vállára mutatott: — Sok rosszat éltem át, mióta elment, Meisner úr. Mindenki azt csinált, amit akart. De ma sincs igazságosság. Még a saját vagyonomba sem ülhetek bele, mert Vaněček úr akarja eltulajdonítani, az, akit tulajdonképpen én rejtegettem magamnál. Mindig tudtam, hogy kommunista. Ő pedig igy hálálja meg? Egyszerűen nem akar beengedni a gyáramba.

— Bizonyára megvan rá az oka — mondja Meisner.

— Miféle oka? — lázadozik Vít. — Hogy azt mondja, együttműködtem az ellenséggel. Hazugság, arcátlan hazugság! A németek talán belelőttek volna a kollaboránsokba? Én azonban tudom, honnét fúj a szél. Tudja, ha olyan érdemes emberről lenne szó, mint például maga, nem szólnék semmit. De Vaněček azzal a kapussal, istenem! Hazafiak! S ők aztán megfertőzték a többi alkalmazottat is. De biztosítom magát, hogy az én szerepemről és tevékenységemről már az illetékes hivatalok is tudnak. Nemsokára

megint enyém lesz a gyár — fejezi be öntudatosan Vít a Meisner előtt tartott védőbeszédét.

De az megint csak a családjáról érdeklődik.

— Nagyon sajnálom, de csakugyan semmit nem tudok sem a feleségéről, sem a gyermekeiről. Nagyon szívesen segítenék magán. Látja, majdnem el is felejtettem: Ha valami anyagi segítségre lenne szüksége, forduljon habozás nélkül hozzám, vagy pedig . . . — ekkor Vít lehalkította hangját — ha társam akarna lenni a vállalkozásomban . . .

Meisner már oda se figyel. Hátat fordít neki, s félhangosan, hogy Vít is hallja, bosszúsan sziszeg a fogai közt:

— Vipera! Átkozott vipera! — és sietve megindul ki a helyiségből.

Vít kissé meghökken, de még a távozó után indul, hogy a hátat fordító Meisnernek odaszóljon:

— Ne legyen szerény, Meisner. Az egyenruhás ember ma sokat számít. Pénzem van elég, gondolja meg. A köztársaság a maguké.

Meisner az ajtóban megfordul és bosszús hangon, de határozottan felel:

— De nem a magáé, és nem is lesz soha!

Meisner a kávéházból egyenesen az Olasz utcába ment. Mint valami mágnes vonzotta a régi lakása. De a romoknál teremtett lelket sem látott. Hirtelen eszébe jutott Hrbáčné. Pár lépést tett, megállt a pincelakás mellett és bekopogott. Aztán lassan kinyitotta az ajtót. Az öregasszony felnézett, és meglepetten hunyorgott a csehszlovák tisztre.

— Bejöhetek? — kérdi a tiszt bizonytalanul. Azt hitte ugyanis, hogy más lakásba tévedt, mert Hrbáčné nagyon megváltozottnak látszott. De mikor az asszony ránézett, megismerte.

Nehezen kelt fel az alacsony székről, és kutató szemmel nézte az ismeretlen férfit.

— Meisner vagyok, Hrbáčné asszony, már nem ismer meg?

Hrbáčné kicsit összehúzza szemét, de mindjárt nagyra is nyitja. Tenyerével egy pillanatra eltakarja a száját, mintha tompítani akarná a meglepetés sikolyát.

— Istenem — mondta izgatottan —, már meg sem ismertem volna. Nem bizony. Hogy elszállt az idő, mióta nem láttuk egymást, mi mindent éltünk át! — s az öregasszony elsírja magát. Arcát tenyerébe hajtja s valami érthetetlent mormol. De kis idő múlva lecsillapodik és székkel kínálja vendégét. Meisner megsajnálja a nénikét. Megsimogatja ősz haját s megkérdi, mi történt.

Az öreg Hrbáčné először habozik, de aztán lassan mesélni kezdi a sorsát. Szándékosan nem említi Meisner feleségét. Egyetlen szóval se céloz rá. De mikor már mindent elmondott magáról, családjáról, hogyan veszítette el fiait, lányát, vejét, hogy maradt meg egyedül a kocsiban fekvő kis unokája, mégis megemlítette Meisneréket, de csak futólag.

Meisner érezte, hogy az öregasszony valamit titkol előtte, de nem haragudott rá. Csak szépen megkérte, mondjon el sorra mindent, amit csak tud. Az asszony eleinte tétovázott, de aztán megoldódott a nyelve, s könnyek közt mondta el a fájdalmas valóságot Meisnerné sorsáról.

Meisner lehajtotta fejét és magában világosan elképzelte felesége szenvedését egészen szörnyű haláláig a ravensbrücki táborban, amint azt egy egészségügyi nővértől hallotta, akivel a rádió irodájában találkozott.

— Tudok róla, Hrbáčné asszony. A rádióban mondták ...

— Jézusom, Meisner úr! Majdnem elfelejtettem, hogy valami nagyon-nagyon fontosat elmondjak magának. Csaknem mindennap valami orosz katona jár ide s a maga nevét emlegeti, Meisner úr. Azt mondja, Oroszországban találkoztak. Sok gondja van két kisgyermekkel. A szüleiket keresi. És ... várjon csak ... Meisner úr ... siessen mielőbb a rádióba ... Tudja, van ott egy jó ember ... Lehet, hogy azok a maga gyermekei ...

Az öreg Hrbáčné szeme előtt végigfutnak az utóbbi napok élményei. Minden reggel elmegy a rádió irodájába, hogy fiai, lánya és veje után érdeklődjék. Tegnap reggel, amint megállt a hirdetőtábla előtt, észrevette a két gyermek fényképét s alatta valami írást is. Istenem, de mi is volt az a felírás? No ... aha ... „Vöröskatona keresi ezeknek a gyermekeknek a szüleit, akiket Németországban talált."

Ekkor Hrbáčné közelebb lépett, s hirtelen úgy érezte, mintha már látta volna valahol ezeket a gyerekeket. Csak nem tudja, hogy hol. Nem, egész biztosan ismeri őket. Aztán a hivatalnokhoz ment és érdeklődni akart felőlük. De az rögtön, készségesen megszólalt:

— Nénikém, még mindig nem tudok semmit a hozzátartozóiról.

— Köszönöm szépen — feleli —, de szeretnék a két gyerekről érdeklődni, akiknek az az orosz keresi a szüleit.

— Tán ismeri őket? — kérdi a csodálkozó hivatalnok, s máris odateszi elébe az albumot a gyermekek nagyított fényképével.

— Az az érzésem, mintha már régebben ismerném őket — mondja, s olyan meredten nézi a képet, mintha örökre emlékezetébe akarná vésni a gyermekek arcát.

— Az bizony nem mindennapi öröm lenne, ha emlékezne rájuk — jegyzi meg a hivatalnok.

— Úgy bizony. Csakhogy az én emlékezetem a forradalom óta kicsit... ah... — fogja meg Hrbáčné a homlokát és lesimítja tejfehér haját. — Ha eszembe jut, akkor majd eljövök.

S most itt ül Meisner, s a kislány fényképe nagyon hasonlít rá...

— No és aztán, Hrbáčné asszony? — kérdi türelmetlenül Meisner.

— Semmi... aztán már semmi. Csak maga, Meisner úr, mielőbb siessen oda, abba a... no... tájékoztató irodába. Menjen oda rög... rögtön... rögtön... Ott vannak a gyerekek fényképei... A kislány nagyon... hasonlít magára — mondja elcsukló hangon, s már emeli is a székről a meglepett Meisnert.

Meisner felkel, szinte kábult, s meredt szemmel nézi a remegő öregasszonyt.

— Nem érti? A gyerekei keresik magát! — kiáltotta Hrbáčné egészen izgatottan. — Siessen oda, biztos, hogy a maga gyerekei azok. Isten a tanúm, hogy igazat beszélek!

Meisner gondolatai lázasan kergetik egymást. Teste elnehezedett, s úgy érezte, mintha minden vére a fejébe tódult

volna. Még mozdulni se tudott. Egyik tagját se bírta felemelni. De ez a merevség csak egy pillanatig tartott. Hirtelen magához tért, s teljes erővel megölelte az öregasszonyt. Magához szorította s megcsókolta hófehér fejét. Aztán gyorsan megfordult és szó nélkül kisietett a helyiségből. Hrbáčné utána ment. Még mondott volna valamit, de Meisner már nem volt ott. Mikor az asszony kiért a lépcsőházba, még látta, amint Meisner fut lefelé az utcán, s már el is tűnt a sarkon. Az emberek meglepetten néztek utána. Az öregasszony még mindig a mellére szorította a kezét, és felhevült, ráncos arcán örömkönnyek gördültek végig.

— Bár igazam lenne! — suttogta, s a szellő belekapott ősz hajába. Ekkor érzett másodszor nagy-nagy örömöt a Vörös Hadsereg érkezése óta.

Mikor Meisner berontott a rádió irodájába, megfogta a jóindulatú hivatalnok kezét, s szinte suttogva tört elő kiszáradt ajkáról:

— Mutassa meg, kérem, azokat a gyerekeket...

A hivatalnok kérdőn nézi Meisner feldúlt arcát, s nem érti, miféle gyerekekről van szó. Csak mikor Meisner a hirdetőtábla üveglapjára mutat, sóhajtott fel megkönnyebbülten a hivatalnok.

— Ah úgy, maga azokra gondol, akiket az az orosz katona talált! — Máris kinyitotta az albumot és Meisner elé tette a gyerekek fényképét. Meisner remegő kezébe fogja a képet, s szinte egészen a szeméhez emeli. Megindultan nézi, ajka remeg az izgalomtól, s szemében az öröm harmatcseppje csillog. Aztán megcsókolja a képen a gyermekek arcát, s szinte önkívületben kiált fel:

— Ők azok! Az én drága gyermekeim!

Kis idő múlva, mikor kicsit már megnyugodott, a megrendült hivatalnok közölte vele, hol vannak a kicsinyek, hogy került ide a fényképük és hol találták meg őket. Végül jóindulatúan figyelmeztette Meisnert:

— Sietnie kell. Az az orosz katona tegnap volt itt az igazolásért, hogy nem tudja megtalálni a gyermekek szüleit. Haza akarja őket vinni. Odaadhatom magának az autót, hogy minél előbb odaérjen...

Mikor Meisner a prágai utcákon robogó autóban ült, úgy érezte, hogy szíve megszakad az izgalomtól. Nyugodt akart lenni, s minden erejével az elkövetkező pillanatokra készült. Kinézett az autó ablakán, s a tovasuhanó járókelőket és épületeket figyelte.

Már elhagyták a város utolsó nagy házait is. Itt kezdődtek már a kertek, a kertészek kis faházikóival. Széles nagy épülethez közelednek, melyet szögesdrót vesz körül. Az autó lassít, s kis idő múlva megáll az őr bódéja előtt. Az úton magára erőszakolt nyugalma hirtelen elpárolgott. Megint szaporán vert a szíve, s érezte, hogy hideg fut végig a hátán. Izgatottan szállt ki az autóból, s várta, míg kísérője is kilép utána. Az őr a kapuhoz jött s nézte az autó mellett álló, feldúlt arcú csehszlovák tisztet, mialatt Meisner kísérője a bódéhoz ment. Megmagyarázta a katonának, milyen ügyben jöttek, s néhányszor Szemjon Sztyepanovics nevét is említette.

— Várni kell — mondta a katona Meisnernek. — Szemjon Sztyepanovics az ezredparancsnoknál van. Minden pillanatban kijöhet.

Kis idő múlva másik vöröskatona jött oda hozzájuk. Elvezette Meisnert és kísérőjét az épülethez, ahol Szemjon volt. Megálltak a folyosón. Az egyik szomszédos szobából két fiatal tiszt szaladt ki, s kezüknél fogva hozták a gyermekeket. Futólépésben iramodtak végig a folyosón, úgy húzták maguk után a kicsiket, akik a cementpadlón csúszva önfeledten nevettek ezen a jó játékon. A katona aki ide vezette őket, Meisnerhez fordul:

— Szemjon Sztyepanovics holnap hazamegy. Most búcsúzik az ezredparancsnoktól, aki segítségére volt, hogy megkaphassa az engedélyt és elvihesse magával ezeket a gyerekeket — s a fiúra és kislánykára mutat, akiket most a fiatal katonák ölelgetnek.

Meisner jobban megnézi a gyermekeket. Háttal állnak felé. A kislány most odafordítja fejecskéjét. Futó pillantást vet Meisnerre, aztán megint a katonához fordul. Meisnernek valami összeszorította a szívét, s ebben a pillanatban megint szaporán megdobogtatta. Szeretetteljes hangon csak ezt

a neki legkevesebb két szót tudta suttogva kimondani, s ölelésre tárta karját:

— Mirko, Jarmilka!

Az ajtó, ahol állt, most hirtelen kinyílt, s a mosolygó Szemjon lépett ki rajta. A Fekete-tónál töltött napok óta csak most találkozott a két bajtárs tekintete. Meghökkenve nézik egymást, de Meisner az első, aki meglepetten felkiált:

— Szemjon Sztyepanovics, maga az? — és sápadt arcát boldog mosoly festi pirosra.

— Meisner! — kiált fel Szemjon, aztán megöleli társát, és forró, baráti csókot cuppant az arcára.

Megjelent a Magyar Népköztársaság és a Csehszlovák Szocialista Köztársaság közös könyvkiadási egyezményének keretében.
Készült 3000 példányban a Kossuth Könyvkiadó (Budapest) részére a Szlovákiai Szépirodalmi Könyvkiadó (Bratislava) gondozásában

Karol Tomaščík

A MOLDVÁTÓL A MOLDVÁIG

A szlovák nyelvű eredeti címe: NA BREHOCH VLTAVY, Slovenský spisovateľ, Bratislava 1960. Fordította Várhegyi Péter. Kiadta a Szlovákiai Szépirodalmi Konyvkiadó n. v., Bratislava. 3000 példány a Magyar Népkoztársaság és a Csehszlovák Szocialista Koztársaság kozos konyvkiadási egyezményének keretében a Kossuth Konyvkiadó, Budapest részére jelent meg. Felelős szerkesztők Szoldin Alfréd és Tanya Pál A védőborító és a kotésterv Dagmar Dolinská munkája. Műszaki felelős Engel Hynek 352 oldal

Nyomta a Pravda az SZLKP KB kiadóvállalatának košicei uzeme Példányszám 1210+3000 Szerzői ívek száma 19,77. Kiadói ívek száma 20,2.

301-13-1842-48.566/62-VO M-11-31034

26 FT

lált és rettegést hozva egész Európára, egészen az 1941-ben bekövetkezett megérdemelt és sorsszerű bukásáig.

Tomaščik célja nem csupán az, hogy hű képet fessen a fasiszták embertelen kegyetlenkedéseiről; gaztetteikkel szemben ott áll példamutató szépségében a regény hőseinek emberi, becsületes magatartása, igaz hősiessége és áldozatkészsége. Ezek a hősök önzetlenül és a legnagyobb bátorsággal küzdöttek a nemzeti és szociális ideálokért, s csodálatos győzelmük káprázató világossággal ragyogja be az európai történelem e legsötétebb időszakát. A tények ilyen meglátása és ilyen módon történő ábrázolása jelenti a regény legnagyobb értékét; így sikerült a szerzőnek sok érdekes regényalakját egészen közel, emberi közelségbe hoznia az olvasóhoz.

„A Moldvától a Moldváig" költői írás, szórakoztató könyv, igazi regény. És nemcsak i g a z i, hanem i g a z regény is, mert új világról álmodó hősei ma már a dicsőséges és boldog jelen dolgos, megelégedett emberei s a még szebb jövendő szorgalmas, lelkes építői.